

ISSN1857-4440

Relații Internaționale Plus

Revistă științifico-practică

Nr. 1 (7)

Chișinău, 2015

COLEGIUL DE REDACȚIE:

Redactor-șef: *Valentin BENIUC*, rector al IRIM, doctor habilitat în politologie,
profesor universitar

Redactor-șef adjunct: *Ludmila ROȘCA*, doctor habilitat în filosofie,
profesor universitar, IRIM

Membri:

Iurii KROTENKO, doctor habilitat în economie, IRIM

Vasilii SACOVICI, doctor habilitat în politologie, profesor universitar, Republica Belarus

Stanislav KNIAZEV, doctor în drept, profesor universitar, rector, Universitatea Internațională
MITCO, Republica Belarus

Valeriu CUȘNIR, doctor habilitat în drept, profesor universitar, Institutul de Cercetări
Juridice și Politice, AȘM

Iordan Gheorghe BĂRBULESCU, doctor în politologie, profesor universitar, SNSPA,
România

Valerii KOPEIKA, director al Institutului de Relații Internaționale
al Universității Naționale „Taras Șevcenko” din Kiev,
doctor habilitat în științe politice, profesor universitar, Ucraina

Mihail BÎRGĂU, doctor habilitat în drept, profesor universitar, USEFS

Artiom MALGHIN, prorector МГИМО(У),

doctor în științe politice, conferențiar universitar, Rusia

Stanislav CERNEAVSKII, director al Centrului de Cercetări Științifice, МГИМО(У),
doctor habilitat în istorie, Rusia

Chris GRANT, doctor în științe politice, Universitatea din Mercer,
orașul Macon, statul Georgia, SUA

Ion IGNAT, doctor în economie, profesor universitar,
Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, România

Mitchell A. BELFER, decan al Facultății Relații Internaționale și Studii Europene,
Universitatea Metropolitană din Praga, doctor în relații internaționale,
profesor universitar, Republica Cehă

Vladimir GUTOROV, doctor habilitat în filosofie, profesor universitar,
Universitatea de Stat din Sankt-Petersburg, Conducătorul secției din Sankt-Petersburg a
Asociației Științei Politice din Federația Rusă (AȘPR)

Vitalie CAZACU, doctor în economie, conferențiar universitar, IRIM

Galina Pogoneț, doctor în drept, conferențiar universitar, IRIM

SUMAR

NOȚIUNI DE POLITICĂ INTERNĂȘI INTERNAȚIONALĂ: ABORDĂRI ACTUALIZATE

ETICA PROFESIONALĂ: SEMNIFICAȚII, ACTUALITATE, IMPACTUL ASUPRA ACTIVITĂȚII PROFESIONALE A FUNȚIONARILOR PUBLICI	10
<i>Ludmila ROȘCA, doctor habilitat în filozofie, profesor universitar, IRIM</i>	
CATEGORIILE INSTITUȚIONALE ALE SECURITĂȚII INOVAȚIONALE:ASPECTE TEORETICE	23
<i>Vasilii SACOVICI, doctor habilitat în politologie, profesor universitar, IRIM</i>	
IMPACTUL FACTORULUI RELIGIOS ASUPRA POLITICII EXTERNE A STATELOR ARABE	32
<i>Petru FURTUNĂ, doctor în istorie, conferențiar universitar, IRIM</i>	
TIPURI DE PUBLICITATE ÎN CADRUL UNIUNII EUROPENE	42
<i>Valentina ȘINGHIREI, doctor în filologie, conferențiar universitar, IRIM</i> <i>Viorica MUNTEAN, masterand, IRIM</i>	
TERORISMUL GLOBAL – FACTOR IMPORTANT AL DESTABILIZĂRII POLITICE ȘI ECONOMICE GLOBALE	50
<i>Shengelia TEIMURAZ, Universitatea de Stat din Tbilisi, Georgia</i>	
PARTICULARITĂȚILE FORMĂRII ELITEI POLITICE ÎN SEGMENTUL ETNO-REGIONAL. STUDIU DE CAZ: REGIUNEA CERNĂUȚI	59
<i>Oleg ȘCERBATIUC, Universitatea Națională din Cernăuți, Ucraina</i>	

PROCESELE INTEGRAȚIONISTE ȘI DEZVOLTAREA SOCIAL – ECONOMICĂ

UNELE PROBLEME ALE METODOLOGIEI DE CALCULA INDICATORILOR DEZVOLTĂRII ECONOMIEI MONDIALE	71
<i>Iurii CROTENCO, doctor habilitat în economie, IRIM</i>	

MECANISMELE NAȚIONALE ALE ADAPTĂRII LA TRANSFORMĂRILE GEOECONOMICE ÎN CONDIȚIILE CRIZELOR FINANCIARE	85
<i>Liubovi KIBALNIC, doctor habilitat în economie, Institutul de Relații Internaționale din Kiev al Universității Naționale „Taras Șevcenko”, Ucraina</i>	
POLITICI DE POSTADERARE A ROMÂNIEI LA UNIUNEA EUROPEANĂ	100
<i>Constantin SOLOMON, doctor habilitat în științe politice, USM Cristinel GHIORGHI-AURELIAN, doctorand (Galați), USM</i>	
EVALUAREA SFEREI INOVAȚIONALE A SISTEMULUI ECONOMIC ÎN CONTEXTUL INTEGRĂRII REPUBLICII MOLDOVA ÎN SPAȚIUL ECONOMIC INTERNAȚIONAL	110
<i>Tatiana ANDREEVA, doctor în economie, IRIM</i>	
OBIECTIVUL ȘI IMPACTUL AJUTOARELOR STATELOR UNIUNII EUROPENE ÎN DOMENIUL CERCETĂRII ȘI DEZVOLTĂRII	119
<i>Ludmila GUȚU, doctor în economie, IRIM Natalia ANTOCI, master în relații economice internaționale, IRIM</i>	
INTEGRAREA TEHNOLOGIILOR ÎN PROCESUL DE ÎNVĂȚĂMÎNT	128
<i>Naji SALEH, doctor în pedagogie, Colegiul Carmel, Israel</i>	
INDICII STATISTICI PRIVIND INTEGRAREA ECONOMICĂ A GEORGIEI CU EUROPA	141
<i>Nino ABESADZE, conferențiar universitar, Universitatea de Stat din Tbilisi, Georgia Ivane JAVAKHISHVILI, Universitatea de Stat din Tbilisi, Georgia</i>	
TENDINȚELE ȘOMAJULUI ÎN GEORGIA	147
<i>Ketevan CHITALADZE, Universitatea de Stat din Tbilisi, Georgia Ivane JAVAKHISHVILI, doctor habilitat în economie, Universitatea de Stat din Tbilisi, Georgia</i>	
COMPETITIVITATEA REPUBLICII BELARUS: EVALUARE ȘI PROVOCĂRI	154
<i>Natallia BANDARENKA, Universitatea de Stat din Belarus, Minsk, Republica Belarus</i>	

DREPTUL INTERNAȚIONAL EUROPEAN: DIMENSIUNEA PRACTICĂ

NEUTRALITATEA. UNELE ASPECTE ALE NEUTRALITĂȚII REPUBLICII MOLDOVA	162
<i>Constantin LAZARI, doctor în drept, conferențiar universitar, IRIM</i>	

PROTECȚIA MEDIULUI AMBIANT ȘI UTILIZAREA RESURSELOR NATURALE DE STATELE CONTEMPORANE ÎN DREPTUL CONSTITUȚIONAL	182
<i>Nicolae MINIKO, doctor în drept, conferențiar universitar; Universitatea Internațională «MITCO», Republica Belarus</i>	
REPERTORIUL NORMATIV PRIVIND CONSFINȚIREA PROBLEMATICII CONTROLULUI CONSTITUȚIONALITĂȚII LEGILOR ÎN SISTEMUL DE DREPT AL REPUBLICII MOLDOVA	191
<i>Tatiana DABIJA, doctor în drept, IRIM</i>	
IMPACTUL PRACTICII CEDO ÎN DOMENIUL GARANTĂRII ȘI PROTEJĂRII DREPTULUI DE PROPRIETATE PRIVATĂ.....	208
<i>Natalia CTITOR, master în drept, doctorandă, IRIM</i>	
PRACTICI DE COMBATERE A TERORISMULUI INFORMATIC	221
<i>Constantin LAZARI, masterand, IRIM</i>	

CONTENTS

THE CONCEPT OF INTERNAL POLITICS AND INTERNATIONAL POLITICS: UPDATED APPROACHES

PROFESSIONAL ETHICS: SIGNIFICANCE, TIMELINESS, IMPACT ON PROFESSIONAL ACTIVITY OF PUBLIC OFFICIALS	10
Ludmila ROȘCA	
INSTITUTIONAL CATEGORIES OF INNOVATIVE SECURITY: THEORETICAL ASPECTS	23
Vasilii SACOVICI	
IMPACT OF THE RELIGIOUS FACTOR ON FOREIGN POLICY OF ARABIAN STATES	32
Petru FURTUNĂ	
DIFFERENT TYPES OF ADVERTISEMENT IN THE EUROPEAN UNION	42
Valentina ȘINGHIREI, Viorica MUNTEAN	
GLOBAL TERRORISM AS THE IMPORTANT FACTOR OF WORLD'S ECONOMIC AND POLITICAL DESTABILIZATION	50
Shengelia TEIMURAZ	
PECULIARITIES OF REGIONAL POLITICAL ELITE FORMATION IN ETHNO-REGIONAL DIMENSION (ON THE EXAMPLE OF CHERNOVTSI OBLAST, THE UKRAINE)	59
Oleg ȘCERBATIUC	

INTEGRATION PROCESSES AND SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT

SOME PROBLEMS OF METHODOLOGY OF CALCULATING INDICATORS OF THE WORLD ECONOMY DEVELOPMENT	71
Iurii CROTENCO	
NATIONAL ADAPTATION MECHANISMS TO GEOECONOMIC TRANSFORMATIONS UNDER FINANCIAL CRISIS	85
Liubovi KIBALNIC	
ASPECTS OF ROMANIA'S INTEGRATION IN THE EUROPEAN UNION Constantin SOLOMON, Cristinel GHIORGHI-AURELIAN	100

ENVIRONMENTAL EVALUATION OF INNOVATIVE ECONOMIC SYSTEMS IN THE CONTEXT OF INTEGRATION OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA IN INTERNATIONAL ECONOMIC SPACE	110
Tatiana ANDREEVA	
OBJECTIVE AND IMPACT OF R&D STATE AIDS WITHIN THE EUROPEAN UNION	119
Ludmila GUȚU, Natalia ANTOCI	
TECHNOLOGY INTEGRATION AND TEACHERS' BURNOUT	128
Naji SALEH	
STATISTICAL INDEXES ON ECONOMIC INTEGRATION OF GEORGIA WITH EUROPE	141
Nino ABESADZE, Ivane JAVAKHISHVILI	
UNEMPLOYMENT TENDENCIES IN GEORGIA	147
Ketevan CHITALADZE, Ivane JAVAKHISHVILI	
COMPETITIVENESS OF THE REPUBLIC OF BELARUS: ASSESSMENT AND CHALLENGES	154
Natallia BANDARENKA	

INTERNATIONAL EUROPEAN LAW: PRACTIC DIMENSION

NEUTRALITY: SOME NEUTRALITY ASPECTS OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA	162
Constantin LAZARI	
CONSTITUTIONAL AND LEGAL FIXING OF REGULATIONS ON ENVIRONMENTAL PROTECTION AND USE OF NATURAL RESOURCES BY THE MODERN STATES OF THE WORLD	182
Nicolae MINIKO	
REPERTORY OF CONTROL PROBLEM REGULATIONS REGARDING THE CONSTITUTIONALITY OF LAWS ENSHRINING IN THE LEGAL SYSTEM OF REPUBLIC OF MOLDOVA	191
Tatiana DABIJA	
IMPACT OF ECHR'S PRACTICE IN THE FIELD OF GUARANTEEING AND PROTECTING THE RIGHT TO PRIVATE PROPERTY	208
Natalia CTITOR	
STRATEGIES TO FIGHT AGAINST CYBER TERRORISM	221
Constantin LAZARI	

СОДЕРЖАНИЕ

КОНЦЕПЦИЯ ВНУТРЕННЕЙ И ВНЕШНЕЙ ПОЛИТИКИ: АКТУАЛИЗИРОВАННЫЕ ИНТЕРПРЕТАЦИИ

ПРОФЕССИОНАЛЬНАЯ ЭТИКА: ЗНАЧЕНИЕ, АКТУАЛЬНОСТЬ, ВЛИЯНИЕ НА ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ РАБОТНИКОВ ПУБЛИЧНОГО СЕКТОРА	10
РОШКА Л.	
ИНСТИТУЦИОНАЛЬНЫЕ КАТЕГОРИИ ИНОВАЦИОННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ: ТЕОРЕТИЧЕСКИЙ ПОДХОД	23
САКОВИЧ В.	
ВЛИЯНИЕ РЕЛИГИОЗНОГО ФАКТОРА НА ВНЕШНЮЮ ПОЛИТИКУ АРАБСКИХ ГОСУДАРСТВ	32
ФУРТУНЭ П.	
ТИПОЛОГИЯ РЕКЛАМЫ В ЕВРОПЕЙСКОМ СОЮЗЕ	42
ШИНГИРЕЙ В., МУНТЯН В.	
МЕЖДУНАРОДНЫЙ ТЕРРОРИЗМ – ОСНОВНОЙ ФАКТОР ДЕСТАБИЛИЗАЦИИ МИРОВОЙ ПОЛИТИКИ И ЭКОНОМИКИ	50
ТЕЙМУРАЗ Ш.	
ОСОБЕННОСТИ ФОРМИРОВАНИЯ ПОЛИТИЧЕСКОЙ ЭЛИТЫ В ЭТНОРЕГИОНАЛЬНОМ РАЗРЕЗЕ (НА ПРИМЕРЕ ЧЕРНОВИЦКОЙ ОБЛАСТИ В УКРАИНЕ)	59
ЩЕРБАТЮК О.	

ИНТЕГРАЦИОННЫЕ ПРОЦЕССЫ И СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОЕ РАЗВИТИЕ

НЕКОТОРЫЕ ПРОБЛЕМЫ МЕТОДОЛОГИИ РАСЧЁТА ПОКАЗАТЕЛЕЙ РАЗВИТИЯ МИРОВОЙ ЭКОНОМИКИ	71
КРОТЕНКО Ю.	
НАЦИОНАЛЬНЫЕ МЕХАНИЗМЫ АДАПТАЦИИ К ГЕОЭКОНОМИЧЕСКИМ ПЕРЕМЕНАМ В УСЛОВИЯХ ФИНАНСОВЫХ КРИЗИСОВ	85
КИБАЛЬНИК Л.	
ПОЛИТИЧЕСКИЕ ПРОЕКТЫ РУМЫНИИ ПОСЛЕ ИНТЕГРАЦИИ В ЕВРОПЕЙСКОМ СОЮЗЕ	100
СОЛОМОН К., КРИСТИНЕЛ Г.	

ОЦЕНКА ИНОВАЦИОННОЙ СРЕДЫ ЭКОНОМИЧЕСКИХ СИСТЕМ В КОНТЕКСТЕ ИНТЕГРИРОВАНИЯ РЕСПУБЛИКИ МОЛДОВА В МЕЖДУНАРОДНОМ ЭКОНОМИЧЕСКОМ ПРОСТРАНСТВЕ	110
АНДРЕЕВА Т.	
ЦЕЛЬ И ВЛИЯНИЕ ПОМОЩИ ЕВРОПЕЙСКИХ ГОСУДАРСТВ В ОБЛАСТИ НАУЧНЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ И РАЗВИТИЯ	119
ГУЦУ Л., АНТОЧ Н.	
ВНЕДРЕНИЕ ТЕХНОЛОГИЙ В УЧЕБНОМ ПРОЦЕССЕ	128
САЛЕН Н.	
СТАТИСТИЧЕСКИЕ ПОКАЗАТЕЛИ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ИНТЕГРАЦИИ ГРУЗИИ В ЕВРОВОЮЗЕ	141
АБЕСАДЗЕ Н., ЖАВАКИШВИЛИ И.	
ТЕНДЕНЦИИ БЕЗРАБОТИЦЫ В ГРУЗИИ	147
КИТАЛАДЗЕ К., ЖАВАКИШВИЛИ И.	
КОНКУРЕНТНО СПОСОБНОСТЬ РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ: ОЦЕНКА И ВЫЗОВЫ	154
БОНДАРЕНКА Н.	

**МЕЖДУНАРОДНОЕ ЕВРОПЕЙСКОЕ ПРАВО:
ПРАКТИЧЕСКОЕ ИЗМЕРЕНИЕ**

НЕЙТРАЛИТЕТ. НЕКОТОРЫЕ ХАРАКТЕРИСТИКИ НЕЙТРАЛИТЕТА РЕСПУБЛИКИ МОЛДОВА	162
ЛАЗАРЬ К.	
ОТРАЖЕНИЕ ОХРАНЫ ПРИРОДЫ И ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ПРИРОДНЫХ РЕСУРСОВ СОВРЕМЕННЫМИ ГОСУДАРСТВАМИ В КОНСТИТУЦИОННОМ ПРАВЕ	182
МИНЬКО Н.	
НОРМАТИВНОЕ СОДЕРЖАНИЕ ПРОБЛЕМАТИКИ СВЯЗАННОЙ С КОНТРОЛЕМ КОНСТИТУЦИОНАЛЬНОСТИ ЗАКОНОВ В ЮРИДИЧЕСКОЙ СИСТЕМЕ РЕСПУБЛИКИ МОЛДОВА	191
ДАБИЖА Т.	
ВЛИЯНИЕ ПРАКТИКИ СЕДО В РАЗДЕЛЕ ЗАЩИТЫ ПРАВ НА ЧАСТНУЮ СОБСТВЕННОСТЬ	208
КТИТОР Н.	
ПРАКТИКА БОРЬБЫ С ИНФОРМАЦИОННЫМ ТЕРРОРИЗМОМ	221
ЛАЗАРЬ К.	

NOȚIUNI DE POLITICĂ INTERNĂ ȘI INTERNAȚIONALĂ: ABORDĂRI ACTUALIZATE

ETICA PROFESIONALĂ: SEMNIFICAȚII, ACTUALITATE, IMPACTUL ASUPRA ACTIVITĂȚII PROFESIONALE A FUNCȚIONARILOR PUBLICI

Ludmila ROȘCA, *doctor habilitat în filosofie, profesor universitar, IRIM*

Rezumat

În acest articol autoarea își propune să actualizeze importanța dimensiunii morale, etice în pregătirea profesioniștilor pentru sectorul public și privat, pentru diverse instituții publice. Lupta cu corupția, cu infantilismul politic/managerial, în opinia autoarei, nu trebuie percepută ca un obiectiv formal, ca un răspuns la moda, acceptată de întreaga lume. Pentru Republica Moldova, este vorba despre o necesitate absolută, determinată de caracteristicile practicii /realității sociale, politice, economice, juridice. Etica profesională este abordată sub diverse aspecte: teoretic, practic, pragmatic. Autoarea supune analizei procesul de socializare, de instruire al funcționarilor publici, grup social împuternicit să ofere exemple de comportament moral, de integritate morală/profesională, de responsabilitate civică.

Cuvinte-cheie: *etică, etică profesională, profesionalism, diletantism, nihilism valoric/moral*

PROFESSIONAL ETHICS: SIGNIFICANCE, TIMELINESS, IMPACT ON PROFESSIONAL ACTIVITY OF PUBLIC OFFICIALS

Abstract

In this article the author aims to update the importance of the moral, ethical dimensions in training professionals for public and private sectors for various public institutions. The Fight against corruption, with political / managerial infantilism, in the author's opinion, it should not be seen as a formal objective, as a fashion response, accepted by the whole wide world. For the Republic of Moldova, it is an absolute necessity, determined by the characteristics of the social, political, economic, legal practice / reality. Politics deontology is discussed under various aspects: theoretical, practical, pragmatic. The author will analyze the process of socialization, of public officials' instruction, a social group empowered to provide examples of moral behavior, moral / professional integrity, of civic responsibility.

Keywords: *Ethics, Professional Ethics, professionalism, dilettantism, political infantilism, value / moral nihilism*

Introducere. Etica profesională este un domeniu al cunoașterii științifice/filosofice, în care este actualizată și valorificată dimensiunea profesională/pragmatică a eticii, a filosofiei practice. Crizele caracteristice lumii contemporane, situația critică din Republica Moldova, comportamentul unor funcționari, conducători ai instituțiilor politice de stat, ai instituțiilor financiar-bancare, ai instituțiilor împuternicite să apere ordinea publică, subsistemul juridic al sistemului politic, comportamentul liderilor societății civile, al Platformei civice “Demnitate și Adevăr” etc. ne-a determinat să realizăm o analiză factorială a practicii politice, a guvernării în coaliție, din ultimii cinci ani.

În rezultatul cercetării ne propunem să estimăm valoarea cunoașterii/asimilării cunoștințelor despre funcționalitatea sistemului politic din Republica Moldova; să explicăm și să propunem spre utilizare principiul unității dialectice dintre teoria și practica politică. Scopul investigației va fi atins prin aplicarea **metodelor** filosofice: dialectica și sinergetica, a principiilor interdisciplinarității și complementarismului. Metodele empirice: observația, descrierea au fost aplicate în faza acumulării materialului factologic despre activitatea instituțiilor statului, instituțiilor financiar-bancare, instituțiilor publice, mediatizată în ultimele luni din cauza “Jafului secolului”. Analiza și sinteza,

analiza factorială sunt aplicate cu scopul de a descifra relațiile de cauzalitate, interdependență dintre promisiuni și așteptări, dintre discursul conducătorilor și acțiunile acestora, dintre dimensiunea teoretică și practică a analizei politice.

Rezultatele cercetării. Etica, Etica profesională și deontologia politică – sunt domenii ale investigației științifice, sunt cursuri universitare, axate pe comportamentul persoanei, conducătorului, cetățeanului, managerului. Definirea preocupărilor și potențialului formativ al deontologiei politice presupune descifrarea conținutului noțiunilor: etică, morală, realitate morală, practică morală, acțiune morală, comportament moral, norme de conduită practică/ datorii ce se cer împlinite în relațiile cu ceilalți, cu comunitatea. Cu precizarea că atunci când vorbim de morală, etică, granițele dintre teorie și practică, dintre descriptiv și prescriptiv, dintre ceea ce este și ceea ce ar trebui să fie se estompează, în anumite situații, până la anulare.

Teoriile etice, elaborate de cele mai strălucite minți ale antichității, evului mediu, perioadelor: modernă și contemporană își propun să descifreze secretele, scopurile existenței umane, să definească cauzele și condițiile atingerii acestora. De exemplu, în hedonism accentul se pune pe satisfacție, iar în eudemonism – pe fericire. Etica meditează, definește și apreciază, în termeni de bine și de rău, intențiile, actele și operele unui individ, considerat în el însuși sau considerat în raporturile cu ceilalți indivizi. În opinia lui Polin, etica, în sensul cel mai larg, se prezintă mai întâi ca un ansamblu de semnificații și de valori destinate a descrie, a înțelege, a defini acțiunea omului prin care el se impune și se situează în libertatea sa, în raport cu ceilalți oameni și cu lumea [1, p.101].

Friederich Paulsen oferă eticii următoarea definiție: etica este știința valorilor care dau vieții valoare absolută, a normelor și puterilor voinței și acțiunii, pe care se sprijină realizarea acestora [2, p.139]. Orice teorie completă a vieții morale cuprinde, potrivit lui Paulsen, atât o teorie a valorilor, cât și o deontologie. La acestea se mai adaugă teoria virtuților, teorie despre puterile voinței și acțiunii pe care se sprijină realizarea acestora [2, p.139].

Teorie practică prin excelență, etica nu poate fi separată de realitatea trăită pe care încearcă s-o înțeleagă și să o ordoneze. Morala, sublinia Raymond Polin, este un conglomerat de tradiții, de cutume, de obiceiuri, de moravuri, de maniere de a trăi, de sentimente și de opinii primite, de opere împlinite. Ea rezultă din acumularea, sedimentarea de opere împlinite în sânul unei comunități, în funcție de eticile efectiv trăite [1, p.102]. În domeniul moralei, moravurile, regulile, normele impun, conduite de ascultare, de subordonare. Raymond Polin subliniază: Morala se situează

imediat la nivelul existenței trăite, pe când etica se situează imediat la nivelul practicii reflectate a libertății. Normele morale sunt preluate de persoană de la alții și supuse unor estimări ale conștiinței.

Geneza eticii profesionale poate fi reflectată prin analiza corelatului normelor și cerințelor morale cu diviziunea muncii, cu diversificarea activității social-utile a omului. Etica profesională ca sistem axiologic, determinat de apartenența omului la o anumită formă de activitate, apare în lumea antică, când cunoștințele, aptitudinile și capacitățile, funcțiile și drepturile șamanilor, conducătorilor aveau un caracter divin și se transmiteau celor aleși, celor mai demni, pe care îi selectau, îi învățau, cărora le încredințau ceea ce oamenii neinițiați nu li se permitea. În timpurile, când formele culturii și civilizației erau în stare embrionară, erau răspândite opinii, conform cărora un ajutor real oamenilor îl poate acorda nu un om oarecare, dar un om special pregătit, inițiat în anumite secrete, sânguincios, răbdător, ager, care nu este indiferent față de alții, gata de autojertfire. La etapa primară a istoriei dezvoltării meșteșugului, științei, artei, formarea reprezentărilor despre semnificația lor, despre bazele lor morale, despre „ideologia” lor servea divinizarea, cunoscută sub forma miturilor despre zeul protector, fiecare dintre care a învățat omul un oarecare gen de activitate. Astfel era explicată și calitatea definitorie a zeului – bunăvoința, exprimată prin susținerea celor mai buni, celor demni.

Codurile activității profesionale sunt elaborate de către primii profesioniști, angajați în activități social-utile, printre acestea mai vechi sunt: munca medicilor, a judecătorului, a pedagogului, a funcționarului public. Celor angajați în domeniul serviciilor publice li se impuneau cerințe morale deosebite. Unul dintre primele coduri profesionale este Jurământul lui Hipocrat, adoptat aproximativ 2500 de ani în urmă. Jurământul... cuprinde responsabilitățile morale pe care absolventul școlii medicale și le asumă în mod public. În baza acestei experiențe societatea recunoaște mai târziu tradițiile: jurământul președintelui țării, a judecătorului, a apărătorului. În lumea antică au fost puse bazele atitudinii față de profesie. În lumea antică profesionalismul este corelat cu studiile, cu cultura generală. În „Politica” lui Aristotel se acordă atenție faptului că printre oamenii care practică medicina întâlnim trei categorii: medicul practician, cercetătorul creator, care pune la dispoziția practicianului concluziile propriilor investigații și omul care a absolvit o instituție medicală. Aristotel sublinia că această situație este caracteristică și altor specialități. Deja în lumea antică se vorbește despre diferite niveluri ale eticii profesionale, despre diversitatea acestora.

Numeroase coduri etico-profesionale sunt elaborate în perioada

consolidării atelierelor meșteșugărești din epoca medievală (sec.XI-XII). În statutele atelierelor sunt incluse cerințele morale față de profesie, față de muncă, față de colegi. Chiar din momentul constituirii sale etica profesională nu adoptă doar normele relațiilor inter-umane, atestate într-un colectiv de muncă, în care este atestată o structură ierarhică și o competiție, o confruntare de interese personale. Ea răspunde necesităților societății și cerințelor pe care comunitatea umană le înaintează unui grup de profesioniști. Este vorba despre securitatea membrilor comunității în raport cu specialistul, care posedă cunoștințe necunoscute de oameni. Etica profesională impune cerințe orientate către limitarea riscurilor și a influențelor negative asupra vieții oamenilor. În epoca medievală profesionalismul dobândește un nou impuls oferit de creștinism. Construirea lăcașelor sfinte avea nevoie de pictori, de maeștri. În teza „să muncim pentru Dumnezeu”, dar nu pentru sine este ascunsă rădăcina calității produselor și cauza răspândirii intense a aptitudinilor profesionale în spațiul cultural. În această perioadă, bisericile creștine erau nu numai obiecte de cult, dar și edificii publice.

În epoca medievală, meșterul nu este doar producătorul unui lucru, dar și garantul calității, deținătorul propriului simbol, el este responsabil pentru păstrarea tehnologiei în forma neschimbată, pentru transmiterea ei generațiilor viitoare. Meșterii dispuneau de dreptul să aibă ucenici, care timp de 4-5 ani studiau secretele meseriei. O dată cu transmiterea secretelor profesionale meșterul îi învăța pe discipoli să-și iubească și să-și prețuiască munca, să aibă o atitudine responsabilă față de tot ce vor face. Meșterul era un om cu reputație impecabilă, cinstit, cumsecade, născut legitim, instruit. Fiecare atelier ținea în mare secret „rețetele”, tehnologiile, textele, care conservau tradițiile tehnologice ale artei meșteșugărești, istoria lor. Acestea erau transmise doar celor demni de a fi inițiați în secretele artei respective. În Italia acelor timpuri o mare taină o constituia producerea sticlei venețiene, a ceasului de nisip a maeștrilor din Bologna, rețeta pieselor metalice – Numberg etc. Dezvăluirea secretului comercial, exportul instrumentelor sau migrarea meșterilor în alte orașe era pedepsită, chiar cu moartea. Membrii atelierului erau obligați să dea un jurământ, care includea și păstrarea tainei. Divinizarea rețetei, atitudinea serioasă față de păstrarea secretului, contribuie la formarea culturii tradiționale. Un caracter divin i se oferă și ritualului primirii în rândul meșterilor, care se reducea la oferirea încrederii de a produce ceva deosebit, de a susține examenul măestriei, examenul la maturitatea morală, la capacitate și competitivitate, la atitudine față de profesie, la capacitatea de a fi pregătit pentru suportarea durerii, a suferințelor, dar să produci sânguincios, cu dăruire opera, fără a încălca

dispozițiile, sfatul meșterilor și strict să respecti canonul. De exemplu, pentru a primi titlul de meșter în pictura icoanelor, călugărul trebuia să primească binecuvântarea, să reziste postul, să se roage și să scrie de la început până la sfârșit propria icoană. Public să produci lucrul, să țevi pânza, arătând aptitudini, calitate superioară și înțelegerea nuanțelor măestriei – însemna să susții examenul la maturitate profesională, să obții dreptul de a transmite măestria altor ucenici. Pe lângă normele generale, fiecare atelier avea și propriile cerințe față de profesioniști. Măestria profesională în epoca medievală, aprecierea maturității profesionale și spirituale a omului, era întemeiată pe prioritatea calităților morale. Meșterul nu era doar cel mai bun profesionist, dar și învățătorul, educatorul, cel ce păstra Taina, autoritatea acestuia era indiscutabilă, lui îi erau încredințate cinstea și soarta atelierului. Această atitudine față de activitatea profesională va constitui temelia culturii moderne [3].

Înflorirea organizațiilor meșteșugărești, a atelierelor, în Europa corespunde sfârșitului secolului XY-lea – începutul secolului al XYI-lea, când munca manuală este creativă, artistică, iar atelierelor au o influență socială. În această perioadă este utilizată și noțiunea profesionalism. Etimologic noțiunea profesie provine de la latinescul „profiteor” și înseamnă – „o declar acțiunea mea”. Inițial, noțiunea „profesie” este utilizată în caracteristica activității preoților, pictorilor de icoane, de frescă bisericească, adică cei ce desfășoară o activitate sfântă. Protestantismul în condițiile sistemului burghez de producere constată necesitatea răspândirii fenomenului profesionalismului asupra muncii tuturor categoriilor de cetățeni. Protestanții au propagat conceptul, conform căruia oamenii simpli, credincioșii sunt obligați să ia o atitudine adecvată față de cerințele activității profesionale. Cultivarea valorilor măestriei, înțeleasă ca o reproducere modestă a lucrurilor în corespundere totală cu tehnologia a contribuit la consolidarea tradițiilor. Caracterul comunitar al atelierelor a format valorile comunității, printre care o poziție centrală o ocupă modestia. Morala atelierului cu caracterul ei închis, inițial impecabilă, devine un obstacol în dezvoltarea și diversificarea activității umane. În raport cu schimbarea, cu inovarea, cu noile obiecte și tehnologii morala atelierului are o poziție dușmănoasă, interzicând orice abatere de la normele „rețetei”.

În epoca Renașterii italiene tradiționalismul medieval impune obstacole serioase în dezvoltarea producerii bunurilor materiale. În lucrările umaniștilor italieni era evidențiată capacitatea omului de a cunoaște fenomenele și procesele naturale. Ei au lărgit semnificația credinței subliniind că ea deschide noi perspective pentru dezvoltarea și valorificarea

potențialului cognitiv și creativ al omului, creat de Dumnezeu. Chemând omul să activeze, umaniștii considerau că omul este capabil să deosebească virtuțile de vicii, fără a aștepta “Marea judecată”. Max Weber sublinia că etica profesională îi oferă moralei moderne caracterul “ascezei lumești” – unei munci stabile cu dărnicie, autolimitări în numele credinței, salutând energia și mobilitatea omului în transformarea lumii ca activitate salutată de Dumnezeu, exprimând în așa fel spiritul moral al capitalismului. Răspândirea normelor, regulilor vieții religioase în viața laică a contribuit la formarea umanismului ca principiu moral al activității și vieții cotidiene.

Protestantismul contribuie la redimensionarea termenului “profesia”, care desemnează o activitate specifică îndeplinită calitativ și responsabil. Ideea activismului lumesc/cotidian propusă de Calvin J. îi oferă vieții umane un caracter de realizare a datoriei individuale. “Noi trebuie să urmărim așa cum o cere de la fiecare dintre noi Dumnezeu după faptul cum ne realizăm vocația în fiecare acțiune pe parcursul întregii vieți”, dar aceasta nu respinge tendința de a savura plăcerea vieții, de a tinde către bunurile ei, deoarece “calitățile bune ale lucrurilor naturale ne arată nouă cum trebuie să savurăm viața, pentru care scop și în ce măsură”[4]. În această perioadă în etică se afirmă principiul hedonismului. Hedonismul (satisfacție)- principiu al eticii care recunoaște tendința omului de a-și multiplica satisfacțiile și de a evita suferințele. Satisfacția este apreciată ca morală, deoarece este naturală pentru om, corespunde umanismului, esenței moralei. O manifestare a voinței libere conștientizate de mulți în această perioadă devine procesul autonomizării gospodărești sau a eliberării relațiilor economice de normele culturale, sociale în favoarea supunerii economiei legilor proprii. Este vorba despre societatea industrială, despre formarea moralei corespunzătoare noilor condiții economice, în care se cere o mai mare încredere față de competențele profesionale. În primul plan al investigațiilor socio-umanistice se impune principiul „fidelității contractului”. Dacă anterior credința, fidelitatea era postulată de relațiile comerciale, apoi în noile condiții subiecți ai contractelor devin partenerii liberi, aleși după relații profesionale. În tradiția engleză educația era întemeiată pe tezele: banii poți să-i perzi și să-i câștigi din nou, reputația o dată pierdută n-o mai întorci. Păstrarea reputației este echivalentă cu formula: păstrează-ți fața. Valorile eticii protestante – dragostea de muncă, atenția, energia, modestia în necesități și comportament, educate de la vârsta copilăriei. În așa fel toate instituțiile sociale, începând cu familia au contribuit la răspândirea ideilor profesionalismului, înțeles ca exprimare a poziției morale a oamenilor așa încât cinstea, străduința în afaceri, modestia în consum a

trezit respect față de oamenii implicați în diverse activități. Omul educat, manierat al acestor timpuri nu este fals în relațiile cu oamenii, inclusiv cu femeile. El este stăpânul cuvintelor sale, de aceea mai degrabă tace; el este independent: nu de pinde nici de oameni, nici de opinii, nici de bani. La Aristotel întâlnim o caracteristică asemănătoare a unui domn: independent, calm, se auto-controlează.

Etica profesională se dezvoltă intens în secolul XX, când omenirea se confruntă cu consecințele negative ale progresului tehnico-științific; când contradicțiile practicii sociale intensifică crizele: economică, ecologică, agro-alimentară, energetică; când societatea este amenințată de mulți factori, care interacționând ar putea conduce la dispariția vieții pe Terra. În condițiile societății tehnogene, post-industriale, se modifică esențial conținutul muncii. Revoluția tehnico-științifică și cea informațională au condus la individualizarea muncii, la apariția mai multor profesii. Normele morale, care anterior funcționau eficient în organizarea și reglarea relațiilor interumane s-au dovedit ineficiente. În condițiile societății tehnogene și informaționale mai semnificativă devine teoria virtuții, teoria criteriilor responsabilității fiecărui profesionist pentru activitatea desfășurată. Importanța obiectivelor eticii profesionale pentru întreaga comunitate este atât de majoră, încât eticienii sunt obligați să propună un sistem al principiilor, normelor și valorilor morale, care fiind asimilate și respectate i-ar permite omului să se orienteze în noile condiții existențiale și să se afirme în calitate de personalitate liberă. O condiție indispensabilă a muncii creative, eficiente este libertatea specialistului, a funcționarului, a angajatului. Deși acestea sunt chemați să respecte normele, principiile și valorile morale ei rămân personalități libere. Așadar, etica profesională este o formă a eticii aplicate, care cuprinde ansamblul cerințelor morale, a principiilor și normelor activității specialiștilor, încadrați în diferite genuri ale activității social-utile. Etica profesională studiază relațiile morale atestate în colectivele de muncă, normele morale ale comportamentului. În etica profesională sunt evidențiate cerințe morale specifice, determinate de formele responsabilității sociale, de necesitatea înaintată față de personalitatea umană de a se implica autonom, conștient într-un proces decizional. Etica profesională reflectă cerințele morale față de specialiști, care se pot deosebi de normele și tradițiile unanim adoptate de societate. Cu aprofundarea diviziunii muncii, cu apariția unui număr mare de profesii noi responsabilitatea/datoria profesională deseori îl obligă să acționeze în așa fel încât ar fi contrar amabilității normelor patriarhale, tradiției religioase, simpatiilor proprii. Cu schimbarea societății patriarhale în societatea civilă în schimbul valorii experienței generației în

vârsta a venit recunoștința valorii cunoștințelor profesionale. În morala patriarhală societatea era împărțită în două părți: „ai săi” (minoritatea) și ceilalți - străinii (păgânii). În raport cu „ai săi” obiceiul presupune – prietenie, atenție, grijă, caritate; în raport cu ceilalți – indiferență sau dușmănie.

În societatea contemporană, caracterizată de o democrație participativă – toți oamenii sunt egali în fața legii, respectiv au aceleași drepturi sociale, politice. Dacă în societatea tradițională era promovată „dragostea față de aproapele tău”, apoi astăzi aceasta este completată „dragostea față de semenii”. Mai mult ca atât, începând cu anii 60 ai secolului XX o răspândire tot mai largă cunoaște bioetica, întemeiată pe principiul – dragoste nemărginită în raport cu viața. Etica profesională constată existența unor cerințe morale deosebite de cele caracteristice relațiilor inter-umane cotidiene. Etica profesională reflectă necorespunderea dintre morală și alte forme ale culturii. Profesionistul, care se pregătește să desfășoare o activitate politică, este conștient de motivația sa interioară și își asumă datoria de a o curăți de trăsăturile negative; angajatul în economie își propune s-o umanizeze etc. Etica profesională este instituționalizată în rezultatul conștientizării normelor și cerințelor moralei de către comunitatea profesională. Ea reflectă tendința de a susține atât la nivelul relațiilor inter-umane (de grup, de corporații), cât și la nivelul social, încrederea și respectul față de activitatea specialiștilor. Una din cauzele valorificării intense a potențialului cognitiv și formativ al eticii profesionale este opunerea colectivelor de muncă practicilor atitudinii iresponsabile față de obligațiunile dictate de funcțiile specialiștilor. O altă cauză a intensificării rolului eticii profesionale în formarea specialiștilor din diverse domenii este individualizarea – condiția democratizării vieții sociale.

În diversitatea profesiilor întâlnite astăzi deosebim două categorii, în care actualitatea codurilor morale este evidentă și semnificativă. Este vorba despre profesiile nemijlocit legate de viața și activitatea omului, printre care menționăm: activitatea medicilor, juriștilor, pedagogilor, asistenților sociali, psihologilor, salvatorilor etc. În a doua categorie includem profesiile, care influențează viața societății. Acestea sunt: activitatea științifică, managementul social, politic, munca jurnaliștilor și a politicienilor. Dilemele etice în aceste categorii de profesii, de asemenea se deosebesc prin conținut, prin influențe, prin dimensiunile sociale. Dacă în prima categorie este vorba despre relații inter-umane directe, cum ar fi: medic-pacient, pedagog-discipol etc. și influențele unei părți asupra celeilalte pot fi observate, chiar cuantificate, apoi în cazul doi multe dintre acțiuni rămân anonime și respectiv nu pot fi găsiți responsabilii pentru conflictele atestate. În cazul doi între

specialist și rezultatele muncii sale pot fi descoperite o mulțime de poziții intermediare, care complică elucidarea responsabilității personale. Dacă în activitatea științifică și în cea a funcționarilor publici mai poate fi definită responsabilitatea angajatului, apoi să apreciem toate influențele exercitate asupra conștiinței sociale de către munca jurnaliștilor este imposibil.

Savantul din Sanct-Peterburg Moisei Kagan, specialist în estetică, un profesionist de o rară inteligență, deseori menționa: oamenii intelegenți sunt mai responsabili pentru acțiunile sale, care uneori este apreciată ca incapacitate de a adopta decizii, de a fi hotărât”. Prin această afirmație Moisei Kagan ne transmite următorul mesaj: la intelectualii autentici lipsește agresivitatea, îndoiala este prezentă ca o percepție vizibilă a culturii, a artei. Ei sunt delicați, sunt principiali. Inteligența autentică se exprimă în grija pentru dezvoltarea culturii poporului și țării, se identifică cu pozițiile autonome, cu sentimentul propriei demnități, cu patriotismul, dar nu se compară cu capacitatea antreprenorială, experiența realizării căreia la el lipsește. În societatea contemporană, democratică, pluralistă valorile dominante sunt: responsabilitatea personalității, competența profesională, poziția civică, gândirea ecologică, toleranța față de alte popoare și culturi.

Profesionalismul este categoria centrală a eticii profesionale. În acest sens, profesionalismul se formează ca principiu care cuprinde atitudinea față de cunoștințele speciale, aptitudinile și abilitățile specialistului, nivelul culturii și moralitatea persoanei. Opusul profesionalismului este diletantismul, egoismul, înțeles ca un profit imediat obținut prin ignorarea intereselor colectivului, comunității. Analizând modurile de manifestare a celor două fenomene sociale: profesionalismul și diletantismul, etica profesională elaborează standardele comportamentului tuturor categoriilor de angajați, înțelegând prin calitatea muncii lor: rezultatul cel mai bun, siguranța și eficiența produselor și serviciilor.

În condițiile societății contemporane, profesionalismul are statut de principiu moral, care desemnează: interpretarea muncii ca datorie, vocație, înțelegerea ei ca „deservirea” activității oamenilor, a Patriei; calitatea superioară a produsului, a serviciilor, a realizărilor profesionale; respectul și încrederea față de alți profesioniști (profesionistul în toate tinde să întrețină relații cu profesioniștii și nu cu diletanții); tendința în toate (chiar în afara activității profesionale) către un profesionalism fundamental; energia, creativitatea, tendința către nou, ridicarea permanentă a calificării, cunoașterea tuturor inovațiilor; competitivitatea cinstită cu alți profesioniști; el se conduce de teza: dorești să ai mai mult – muncește mai mult și mai bine; respectul colegilor,

colaborarea și ajutorul reciproc în cadrul atelierului profesional; dragostea de muncă combinată cu modul sănătos de viață, capacitatea de a se odihni, de a-și reproduce forțele vitale. Profesionalismul, apreciat ca demnitate morală a omului capabil să îndeplinească bine munca sa, desemnează și nedorința de a întreține discuții pe teme profesionale în timpul de odihnă cu oameni necunoscuți. Încălcarea acestei reguli nescrise este percepută ca needucație, ca lipsă de tact.

În condițiile societății contemporane, caracterizată de multiple crize și tensiuni, dezvoltarea economică trebuie să corespundă imperativului moral: „cea mai înaltă productivitate și profit nu trebuie atinse din contul degradării mediului ambiant. Cerințele morale, care trebuie respectate din necesități obiective sunt: concurența trebuie să se realizeze după reguli cunoscute, cinstite, acceptate; crearea bunăstării prin muncă; distribuția și redistribuirea bunurilor și resurselor trebuie realizată în așa fel, încât să nu admită diminuarea nivelului de trai al grupurilor sociale; tehnica trebuie să deservească omul și nu omul tehnica; formele de raționalizare a participării funcționarilor în activitatea întreprinderii nu doar intensifică dorința de a munci mai bine, dar dezvoltă și simțul responsabilității; economia spre deosebire de religie este orientată nu spre reglarea morală, dar spre distribuția bunurilor materiale; economia este peste tot, unde este cerută de interesele sociale, dar trebuie să se supună normelor morale adoptate de comunitatea umană [5]. Respectarea partenerilor cere abilități deosebite în comunicarea de afaceri. Este vorba despre punctualitate, recunoștință Punctualitatea, o atitudine atentă față de demnitatea altuia, deprinderea de a expune succint și precis propriile idei, cunoașterea etichetului comunicării scrise, grija pentru numele persoanei și a întreprinderii. Profesionalismul reprezintă condiția de bază a atingerii succesului în viață [6].

Drumul fiecărui om către succes trece prin mai multe stadii: recunoașterea în colectiv; recunoașterea în cercul prietenilor, colegilor, în afara colectivului de muncă. Succesul este un rezultat binemeritat al eforturilor depuse a muncii grele, a depășirii greutăților.

Etica profesională cuprinde un ansamblu de reguli, care reglează relațiile dintre oameni, apărute în condițiile activității social-utile, fixate în anumite coduri. Regulile sunt adoptate de colectivul de muncă, care are nevoie de încrederea și respectul societății, de aceea în etica profesională se pune accentul pe interpretarea datoriei, responsabilității în orice situație. Principiile eticii profesionale reflectă valorile morale cunoscute și respectate în societate. Etica profesională analizează activitatea profesională sub aspectul eticii tradiționale, a eticii normative și din perspectiva situației existențiale

a omului contemporan. În acest context, activitatea profesională a specialiștilor nu este limitată de atelier, firmă, ea este controlată de normele interpersonale care reglează utilizarea resurselor naturale, protecția sănătății, interpretarea legilor despre drepturile consumatorilor. Etica profesională argumentează strategia gândirii corporative, devine obiectul discuțiilor și un product specific al reclamei. În demersul eticii profesionale sunt descrise și interpretate idealurile umaniste ale activității corporației specialiștilor [7]. Codurile, hărțile, jurnalele speciale, rapoartele comitetelor etice ne familiarizează cu tendințele dezvoltării relațiile morale în mediul profesional și contribuie la formarea conștiinței morale, a culturii etice a specialiștilor și a societății în genere. Prin influențarea conștiinței profesionale, sub presiunea opiniei publice, a anturajului colegial, în rezultatul concurenței etica profesională este o modalitate eficientă de umanizare a relațiilor sociale.

Concluzii:

Etica profesională este un domeniu al cunoașterii științifice, încadrat în structura eticii, a filosofiei practice. Filosofii antichității au fundamentat teza în conformitate cu care Etica este o învățătură practică, care îl ghidează pe om în activitatea sa cotidiană, profesională. Prin asimilarea cunoștințelor, sistematizate de filosofia practică, etică și etică profesională, omul își cunoaște propriul potențial cognitiv și creativ, valorificându-l în activitatea desfășurată.

Profesionalismul este categoria centrală a eticii profesionale. Ca oricare altă categorie a eticii este cunoscut prin corelarea cu opusul său diletantismul. Anume acest corelat profesionalism – diletantism ne permite să pătrundem în esența acțiunii, să evaluăm atitudinea unei persoane (conducător sau angajat) față de muncă, funcție, comunitate, familie, țară. Profesionistul orice acțiune o abordează cu seriozitate, responsabilitate, cu un simț acut al datoriei. Referindu-ne la realitatea politică, socială, economică, la comunicarea liderilor diferitor grupuri sociale din Republica Moldova, constatăm un nihilism cultural, valoric, moral; absența profesioniștilor la guvernarea instituțiilor statului, infantilismul politic (necunoașterea și nedorința de a cunoaște teoria managementului public și conceptele politice) al conducătorilor de orice nivel. În același timp, investigația statutului social al eticii profesionale ne sugerează că soluția tuturor problemelor cu care se confruntă angajații din economie, învățământ, medicină, mass-media, politică, administrație publică este în activizarea factorului subiectiv, în desemnarea în funcțiile de conducere a profesioniștilor, specialiștilor caracterizați de integritate morală.

Referințe bibliografice

1. Raymond Polin, *Ethique et politique*.- Paris: Edition Sérey, 1968.
2. *Filosofia neokantiană în texte*. – București: Editura Științifică, 1993.
3. Харитонович Д.Э. Средневековый мастер и его представление о вещи/
/ Художественный язык средневековья. М. 1982.
4. Кальвин Ж. О христианской жизни. - М. 1995, С. 102-108.
5. Ghedever D. Viitorul ne cheamă// Известия, 1991, 20 iunie.
6. Болотина Г.Л. Этика профессионального успеха, Тюмень, 1998.
7. Roșca L., Lazari C. *Etica și integritatea universitară: experiențe, realizări, probleme*. Monografie.- Chișinău: „Print-Caro”, 2014, 172 p.

CATEGORIILE INSTITUȚIONALE ALE SECURITĂȚII INOVAȚIONALE: ASPECTE TEORETICE

*Vasili SACOVICI, doctor habilitat în politologie,
profesor universitar, IRIM*

Rezumat

În calitate de categorii instituționale ale securității inovaționale, autorul evidențiază spațiul instituțional, în cadrul căruia se formează și funcționează relațiile economice inovaționale, domeniul instituțional și vectorul dezvoltării instituțional-inovaționale al securității inovaționale. Mediul instituțional este o parte componentă a formării și dezvoltării sistemului inovațional, în cadrul căruia sunt analizate problemele perfecționării și dezvoltării capitalului uman, pregătirea lui la un nivel calitativ nou, care asigură elaborarea inovațiilor și tehnologiilor noi, dezvoltarea bazei de producere, deschisă pentru inovații, înnoirea cardinală a fondurilor de bază, perfecționarea tehnicii și tehnologiilor.

***Cuvinte-cheie:** securitate inovațională, mediu instituțional, sistem inovațional, mecanism instituțional, tehnică, tehnologie*

THE INSTITUTIONAL CATEGORIES OF INNOVATIVE SECURITY: THEORETICAL ASPECTS

Abstract

As institutional categories of security innovation, the author highlights the institutional space within which the innovative economic relations are formed and operate institutional field and the institutional-innovative development vector of security innovation. The institutional environment is a component part of

the formation and development of innovation system within which are analyzed the problems of improvement and human capital development, its preparation at a qualitatively new level, which ensures elaboration of innovations and new technologies, base development production, open to innovations, the cardinal renewal of basic funds, techniques and technologies improvement.

Keywords: *innovative security, institutional environment, system innovation, institutional mechanism, technique, technology*

Введение. В основе понятия «институциональная среда» лежит ключевая категория «институт»¹. Под «институтами» понимаются социальные взаимоотношения, наука и образование, другие части социальной сферы, государство, его учреждения, правовые акты, регулирующие разные стороны жизни общества, в том числе экономическую деятельность, права собственности, негосударственные, общественные организации и их решения, рынок и его составляющие, обеспечивающие функционирование рыночных отношений, общественный договор, традиции и народные обычаи, нравственные нормы поведения людей².

Институциональная среда в науке определяется, как институты – правовые установления определенного порядка на различных уровнях хозяйственной системы, организации и учреждения, реализующие институты в практическом хозяйствовании³, конкретные формы проявления экономических отношений, используемые методы в соответствии с правилами ведения хозяйственной (в данном случае и инновационной) деятельности на всех ее стадиях (бюджетная, налоговая, кредитная система и т.п.).

Таким образом, исходя из общепринятого научного понимания институтов и институциональной среды, институциональную среду инновационной экономики и инновационной безопасности можно представить в виде:

– государственные институты власти и управления, реализующие

¹ Московский А.И. Институциональная экономика. М.: ТЕИС, 2002. С. 28–31; Общая экономическая теория. Глава 15 «Экономические институты»: Учебное пособие / под ред. А.А.Пороховского. М.: Издательский дом «Кодекс», 2010. С. 304–307.

² Ходжсон Д. Экономическая теория и институты. М.: ДЕЛЮ, 2003. С. 11–13, 58.

³ Экономические институты современной России. Материалы научной конференции памяти М.И. Скаржинского. Костромской государственной университет им. Н.А. Некрасова, 2010. С. 103,127.

свои полномочия в сфере формирования и развития инновационной экономики, обеспечения инновационной безопасности. Причем, власть первична, а институт следствие власти. Власть может реализоваться путем прямого насилия и экономического принуждения, и законным утверждением авторитета. Именно политические организации выступают инициатором изменений формальных правил;

– институты – правовые установления определенного порядка хозяйствования на различных уровнях инновационной системы;

– институты – организации и учреждения, реализующие институты первого и второго рядов в практическом функционировании инновационной системы и инновационной безопасности;

– научные и образовательные организации и учреждения, реализующие функции инновационной деятельности и инновационной безопасности в научной и образовательной сферах;

– конкретные формы проявления экономических отношений в ходе формирования и функционирования инновационной системы и системы инновационной безопасности;

– методы (инструменты, средства) используемые в соответствии с правилами ведения инновационной деятельности и обеспечения инновационной безопасности;

– правовые акты, регулирующие разные стороны инновационной деятельности и системы инновационной безопасности;

– неформальные (договора и добровольно принятые кодексы поведения) ограничения;

– факторы принуждения, структурирующие взаимодействие институтов, организаций и учреждений.

Таким образом, под *институциональной средой* инновационной экономики и инновационной безопасности как экономическими категориями следует понимать совокупность социально-экономических, организационно-экономических, технико-экономических и институционально-экономических отношений по поводу формирования и реализации институтов, целью которых является эффективность развития инновационной системы и системы инновационной безопасности. За этими отношениями стоит система институтов, форм и методов, необходимых для достижения эффективности инновационного развития экономики. Соответственно в данной институциональной среде возникают четыре вида экономических отношений.

Институциональная среда и экономические отношения в условиях

становления инновационной экономики формируются и изменяются в сложном взаимодействии. С одной стороны, субъекты инновационной экономики и институты формируются и отражаются под воздействием экономических отношений инновационной системы. В самих институтах и институциональной среде реализуются интересы социальных слоев и групп населения, отражающих их место и социально-экономическую роль в общей национальной инновационной системе. С другой стороны, инновационные экономические отношения развиваются под воздействием институциональной среды, которая определяет порядок, условия и направление реформирования инновационной системы через свои элементы – законы, нормы, традиции, правила поведения, организации, систему принятия решений. Взаимосвязи элементов институциональной среды и инновационной экономики выступают как различные «институциональные отношения». Институциональное формирование и развитие инновационной экономики, систем безопасности происходит под влиянием взаимодействия между институтами и организациями, когда первые определяют «правила игры», а вторые являются «игроками». Институты – это «правила игры» в обществе, которые определяют и организуют взаимоотношения между элементами инновационной системы, участниками инновационного процесса. *Механизм* представляет собой совокупность формальных и неформальных правил, определяющих порядок институциональных изменений в институциональном пространстве. Информация и инновационные знания в большей степени являются производной от конкретной институциональной среды, которая определяет направления их приобретения. Эти направления могут быть решающим фактором *институционально-инновационного* долгосрочного развития общества.

Государство как институт представляет собой общие правила (формальные и неформальные), которые отражаются в совокупности законов и административных актов по институциональному строительству национальной инновационной системы и систем инновационной безопасности. Государство выступает важнейшим элементом институционального устройства общества, причем его политические институты первичны по отношению к экономическим институтам. Это означает, что государство определяет нормы и правила поведения субъектов экономической деятельности при формировании инновационной экономики. Причем инновационные преобразования в значитель-

ной степени определяются государственным устройством. В целом функции государства направлены на создание институтов, обеспечение их функционирования в соответствии с правилами обеспечивающими благоприятную среду для осуществления инновационных преобразований.

Государства через свои институты в соответствии с национальными интересами, выработанными принципами проводит *политику безопасности* в условиях перехода к инновационной экономике по следующему алгоритму: определяет общие цели, приоритеты, ориентиры, которые касаются важнейших аспектов инновационной безопасности; принимает решения, которые определяют действия по комплексному осуществлению политики инновационной безопасности, подлежащие реализации структурами системы безопасности; укрепляет систематическое сотрудничество структур государства, повышение их эффективности деятельности в проведении политики инновационной безопасности; развивает международное сотрудничество по созданию систем международной безопасности в условиях становления и функционирования систем инновационной безопасности. Данное сотрудничество особенно важно в условиях неравномерного развития становления инновационной экономики по странам, регионам и повышением, в этой связи, региональной и глобальной нестабильности.

Исходя из представленных выше определений и понятий институтов, институциональной среды, *институциональный механизм* инновационной экономики, системы инновационной безопасности можно определить как совокупность методов и средств воздействия на институты, их регулирование и развитие. С позиции строения инновационного механизма целостность институционального механизма инновационной системы обеспечивается устойчивыми связями его отдельных элементов, а структура характеризуется, во-первых, наличием связи процессов формирования, функционирования и коррекции институциональных изменений в инновационной системе; во-вторых, последовательностью их осуществления; в-третьих, совокупностью обратных связей, имеющих стабилизирующее воздействие.

Вопрос о модернизации институциональной среды с целью обеспечения инновационного развития экономики⁴ в основном происходит в рамках институционального пространства. Фундаментальным,

---

⁴ Черковец В.Н. - К вопросу об институциональной среде инновационного развития // http://igpr.ru/library/cherkovec_vn_k_voprosu_ob_institucionalnoj_srede_innovacionnogo_razvitiya (дата доступа – 3.11.2015 г.).

«базисным» основанием институциональной среды является изменение экономических отношений, изменение норм и правил хозяйственного поведения, способствующих и обеспечивающих создание и внедрение инноваций. Изменения предполагают, прогнозное и программное обеспечение, долгосрочный, среднесрочный стратегический и краткосрочный текущий планы на государственном уровне. А прогнознoprogrammному обеспечению, в свою очередь, должна предшествовать концептуальная научно-организационная работа.

Изменения в институциональной среде непосредственно направлены на социальную сторону экономической системы, на конкретные формы всей системы экономических отношений, которые должны обеспечить возможность активного воздействия государства на научно-технический прогресс и инновационные преобразования, стимулирование субъектов хозяйствования к использованию инноваций, повышение инновационности и эффективности производства, нацеливать экономическую политику на обеспечение инновационных преобразований, экономического роста в неразрывной связи с неуклонным подъемом благосостояния народа.

Следует отметить, что развитие институциональной системы зависит от предшествующего развития культурных, исторических ценностей. Специфика институтов – они зависят от тех норм и условий, которые предшествуют их появлению. Большое значение в ходе инновационных преобразований имеет характер зависимости между старыми и новыми институтами. Взаимодействие базовых экономических, политический и идеологических институтов обеспечивает целостность общества, формирует институциональную матрицу развития. Изменение целей – это вопрос идеологии (системы общественных ценностей), это разрушение старых ценностей и внедрение новых. Успешные изменения предполагают наличие соответствующей готовности общества к одобрению институтов. Кардинальные изменения институциональной среды предполагает изменения самого человека как носителя определенной системы ценностей.

Каждый из этих элементов системы следует рассматривать как «фактор» инновационного развития, поэтому для перехода к инновационной экономике необходима модернизация всех составляющих институциональной среды. Причем, вопрос о модернизации институциональной среды с целью обеспечения инновационного развития экономики не должен ограничиваться, только рамками ее пространства,

а должен затрагивать всю внутреннюю и внешнюю сферы политических, социальных и международных отношений.

Следует особо подчеркнуть, что без формирования институциональной системы (включающей как формальные, так и неформальные элементы), ориентированной на инновационное развитие, организации государственной системы управления, планирования инновационной деятельностью, реформирования институциональной среды инновационные преобразования не будут иметь успеха. К сожалению, во многих странах инновационные преобразования проводятся старыми институтами традиционной рыночной экономики, что является существенным тормозом проводимым реформам. Поэтому, в условиях формирования инновационных преобразований требуется не только оптимизация структур инновационной системы, институциональной среды, но и требуется создание новых институтов. К ним, на наш взгляд, можно отнести: институт интеллектуальной собственности как экономической основы инновационного развития; институт инноваций, в рамках которого происходит процесс превращения объектов интеллектуальной собственности в конегные товары и эффекты; институт коммерциализации результатов интеллектуальной собственности, а также повышение значимости таких неформальных институтов как доверие, единство, сотрудничество, коллективное начало участников инновационного процесса.

В условиях трансформации институциональных структур при переходе к инновационной экономике значительная роль в эффективном функционировании национальной инновационной системы отводится системе инновационной безопасности.

Следует отметить, что в конце XX начале XXI вв. на приоритетность в экономической теории стал претендовать институционализм – экономическая теория, акцентирующая внимание на «правилах игры» – институтах.

Институциональная концепция полагает, что главными угрозами безопасности являются административные барьеры. Противодействия этим и другим возникающим угрозам в соответствии с концепцией должно происходить через совершенствование законодательства и осуществление надлежащего контроля за его исполнением.

Современные концепции экономической, интеллектуальной, научной и других видов безопасности не рассматривают в полном объеме состояние институциональной среды с точки зрения эффективности инновационных преобразований и угроз национальной

безопасности, правда, отдельные ученые отмечают, что под угрозой «понимаются действия <...>социальных организаций и институтов (выделено авторами), воплощающиеся в процессах, препятствующих реализации жизненно важных интересов и потребностей...»⁵. Другие ученые к экономическим угрозам относят бюрократизацию, дезорганизацию хозяйственной деятельности, сопровождающейся распадом экономической системы страны, и способности государства к управлению экономикой⁶, что лишь косвенно и частично можно отнести к факторам институциональной среды.

С точки зрения инновационной безопасности состояние, институтов, институциональной среды при формировании и развитии инновационной экономики является важнейшим фактором безопасного инновационного развития.

Инновационный тип развития экономики предполагает многообразие и постоянное обновление форм деятельности в соответствии со сдвигами в образовании и науке, технологическом базисе, ценностных установках, стереотипах производственного и потребительского поведения членов общества и субъектов хозяйствования, с изменениями, происходящими в социально-экономической системе и ее связях с внешним миром, внутреннем мире человека. Поскольку в условиях инновационных преобразований национальная экономическая система находится в состоянии постоянных изменений, то трансформируется и институциональная структура и среда, в рамках которой одни институты возникают, другие отмирают, меняются их функции, связи, формы, содержание, место и роль в системе общественных отношений. Все это обуславливает большую совокупность организационно-экономических факторов, вызывающих нарушение внутренней стабильности, устойчивости и безопасности социально-экономической системы государства, является угрозой национальной безопасности.

Поэтому при переходе на инновационный путь развития требуется ускоренное формирование специфической инновационной системы, адекватной инновационной среды, эффективной системы инновационной безопасности, позволяющей обеспечивать защиту субъектов

⁵ Основы теории обеспечения национальной безопасности // под ред. Пузикова В. В. Минск: ГИУСТ БГУ, 2013. С. 437.

⁶ Экономическая безопасность: теория, методология, практика // под науч. ред. Никитенко П. Г., Булавко. В. Г. Минск: Право и экономика, 2009. С. 21.

инновационной системы от внешних и внутренних угроз. Полнота и развитость системы институтов, институциональной среды, вектор институционально-инновационного развития инновационной безопасности определяет направленность инновационных преобразований и устойчивость развития общества.

Библиография

1. Сакович В. А. Основы глобалистики. Курс лекций. - Кишинев: Tipogr. Centrală, 2009.
2. Сакович В. А. Введение в глобалистику. Минск: МИТСО, 2015.
3. Шимов В. Н., Крюков Л. М. Инновационное развитие экономики Беларуси: движущие силы и национальные приоритеты. - Минск, БГЭУ, 2014.
4. Бабосов Е. М. Философские проблемы бытия, познания, веры и культуры. Минск, РИВШ, 2010.
5. Лапин Н. Стратегия инновационного развития: национальная инновационная система.// Проблемы теории и практики управления, №5. 2008.
6. Основы теории обеспечения национальной безопасности // под ред. Пузикова В. В. Минск: ГИУСТ БГУ, 2013. С. 437.
7. Безопасность: теория, методология, практика // под науч. ред. Никитенко П. Г., Булавко В. Г. Минск: Право и экономика, 2009.
8. Московский А.И. Институциональная экономика. М.: ТЕИС, 2002.
9. Общая экономическая теория. Глава 15 «Экономические институты»: Учебное пособие / под ред. А.А.Пороховского. М.: Издательский дом «Кодекс», 2010.
10. Ходжсон Д. Экономическая теория и институты. М.: ДЕЛО, 2003.⁷ Экономические институты современной России. Материалы научной конференции памяти М.И. Скаржинского. Костромской государственный университет им. Н.А. Некрасова , 2010.
11. Черковец В.Н. - К вопросу об институциональной среде инновационного развития // http://igpr.ru/library/cherkovec_vn_k_voprosu_ob_institucionalnoj_srede_innovacionnogo_razvitija (дата доступа –3.11.2015 г.).

IMPACTUL FACTORULUI RELIGIOS ASUPRA POLITICII EXTERNE A STATELOR ARABE

Petru FURTUNĂ, *doctor în istorie, conferențiar universitar, IRIM*

Rezumat

Articolul este consacrat rolului factorului religios în politica externă a statelor arabe. Abordarea sistemică a subiectului i-a permis autorului să descifreze esența problemei securității și colaborării în Orientul Apropiat, să determine rolul statelor arabe în regiune. Analizând sursele de instabilitate și noile amenințări cu care se confruntă comunitatea internațională în epoca postbipolară, cercetătorii și politicienii din Occident tot mai frecvent fac apel la „pericolul islamic”. Fiecare stat arab are particularitățile sale și locul său în cadrul relațiilor internaționale. Totodată, centralizarea puterii, prerogativele largi ale primelor persoane în stat, rolul dominant al statului în economie, locul armatei în sistemul politic, influența elementelor societății tradiționale și politizarea islamului i-au permis autorului să evidențieze un șir de trăsături comune ale statelor arabe. Este vorba despre prioritățile politicii externe ale statelor arabe.

Cuvinte-cheie: factor religios, politică externă, islamism, state arabe

THE IMPACT OF THE RELIGIOUS FACTOR ON FOREIGN POLICY OF THE ARABIAN STATES

Abstract

This article is consecrated to the foreign policy of the Arabic countries, elaboration of the conceptual bases in the context of the Islamic principles. The author marks that even if Islamic dogmas represent the ideological fundament of the formulation of foreign policy's goals and objectives, these are taken in considera-

tion when they match the requirements submitted by reality and are ignored then when they contradict these submission. Therefore, there aren't any ascertainments that will affirm the existence of the "Islamic Danger" for the worldwide peace and order.

Keywords: *The Religious factor, foreign policy, Islamism, Arabic countries*

Introducere. Încă nu de mult rolul religiei în politică, mai ales în cea externă, aproape că nu era luat în calcul. Astăzi, însă, majoritatea cercetătorilor relațiilor internaționale și politicii externe ajung la concluzia că, componenta religioasă este imposibil de ignorat. Astfel, profesorul american de religie și relații internaționale John Esposito, sublinia că, în secolul revoluției culturale, globalizării economice și dezvoltării tehnologice impetuoase, dogmele religioase și instituțiile de credință bazate pe ele vor juca un rol tot mai puternic în formarea ordinii mondiale. Acest adevăr, deși neacceptat de unii, nu poate fi nicidecum contestat[1, p.19].

Analizând sursele de instabilitate și noile amenințări cu care se confruntă comunitatea internațională în epoca postbipolară, cercetătorii și politicienii din Occident tot mai frecvent fac apel la „pericolul islamic”. Această temere și-a găsit expresia în concepția „ciocnirii civilizațiilor”[2] și în apelurile corespunzătoare de apărare de islamism radicali, care amenință securitatea și valorile democrației liberale și capitalismului global. Fundamentul acestor argumente îl constituie afirmația că, răspîndirea islamului ca religie atrage după sine creșterea identității islamice transnaționale care este capabilă să mobilizeze lumea islamică împotriva Occidentului, secularizării, democrației liberale și modernizării, în general.

Problema rolului religiei în relațiile internaționale și al „factorului islamic”, în particular, captează tot mai mult atenția teoreticienilor și politicienilor. În același timp, această atenție este canalizată în special spre cercetarea acțiunilor grupărilor islamiste pe plan regional și internațional, desfășurate sub drapelul interpretării ortodoxale a unor surse[3] selectate din Coran. Totodată, considerăm că, este insuficient reflectată tematica politicii externe oficiale ale statelor islamice, or, anume ele reprezentînd interesele popoarelor lor, ar putea ipotetic să devină inițiatorii „ciocnirii civilizațiilor”, dar nu radicalii, adepții cărora reprezintă doar o mică parte din populație.

Pornind de la cele menționate, considerăm oportună examinarea, în limitele articolului de față, a unor aspecte ce țin de rolul factorului religios în politica externă a statelor arabe. Acest lucru ne-ar permite să pătrundem în esența

anumitor abordări metodologice privind problema securității și colaborării în Orientul Apropiat și să determinăm rolul statelor arabe în acest proces.

Fiecare stat arab are particularitățile sale și locul său în cadrul relațiilor internaționale. Dar, totodată, centralizarea puterii, prerogativele largi ale primelor persoane în stat, rolul dominant al statului în economie, locul armatei în sistemul politic, influența elementelor societății tradiționale și politizarea islamului ne permite să evidențiem un șir de trăsături comune ale statelor arabe, în ceea ce privește procesul politicii externe.

Țările arabe reprezintă un spațiu geopolitic, lingvistic, cultural și religios comun, ocupând teritoriul Africii de Nord și Asiei Occidentale cu o suprafață de 14 mln km². La lumea arabă se referă cele 22 state – membre ale Ligii Statelor Arabe: Algeria, Bahrain, Jibuti, Egipt, Iordaniya, Irak, Yemen, Qatar, Insulele Comore, Kuwait, Liban, Libya, Mauritania, Marocco, Emiratele Arabe Unite, Oman, Arabia Saudită, Syria, Somalia, Sudan, Tunisia, Administrația Națională Palestiniană. Se cunoaște că, la 29 noiembrie 2012, în urma unui vot al Adunării Generale a ONU, Palestina s-a transformat din “entitatea” palestiniană în “stat observator nemembru al ONU”.

Din punctul de vedere al resurselor economice, țările arabe fac parte din rîndul celor în curs de dezvoltare. PIB-ul tuturor celor 22 de state arabe luate împreună este mai mic decît în Spania și cedează de două ori statului american Kalifornia[4]. Pentru majoritatea statelor arabe rămîne actuală problema sărăciei, or, peste 20 % din populația lor cheltuie nu mai mult de doi dolari pe zi[5].

Resursele politice ale țărilor arabe sunt determinate de prezența acolo a unor regimuri stabile și consolidate, deși autoritare în majoritatea țărilor. Clasa politică gîndește și operează cu categorii globale. Aceasta se manifestă în perceperea cum că lumea arabă ar fi un factor important al politicii mondiale, fără de care nu s-ar putea soluționa problemele energetice, lupta cu terorismul și reglementarea conflictelor regionale, precum și în tendința spre solidarizare a țărilor arabe și musulmane pe arena internațională. În ce privește participarea în organizațiile regionale și internaționale influente, doar Arabia Saudită face parte din lista celor douăzeci de state importante ale lumii. Cu toate că, niciuna din țările arabe nu face parte din NATO, o serie de state (în primul rînd, Egiptul, Marocco, Iordaniya, țările din Golful Piersic) întretin tradițional relații strînse politico-militare cu SUA. Țările arabe din Africa de Nord și Asia Occidentală sunt parteneri activi ai Uniunii Europene în implementării proiectului Uniunii Mediteraniene.

Una din particularitățile lumii arabe constă în lipsa unui-stat lider

incontestabil, care ar fi în stare să coaguleze în jurul său celelalte țări. După cum susține istoricul rus Gh. Kosaci, spațiul geopolitic arab este destul de pestriț și fără o verigă centrală bine conturată. Cu atât mai mult, susține el, acest spațiu este convențional și instabil[6]. La rolul de centre de putere în regiune pretind Arabia Saudită și Egiptul. Dar și alte țări, inclusiv mici după numărul populației, cum ar fi Qatarul, *Emiratele Arabe Unite*, se plasează periodic pe prim-plan în soluționarea anumitor probleme.

Resursele militare ale țărilor arabe nu le permite acestora să țină piept în cazul apariției unui pericol din exterior, lucru confirmat de multiplele înfrângeri ale armatelor arabe în războaiele cu Israelul, cucerirea rapidă de către președintele Irakului Saddam Hussein a Kuwaitului în anul 1990, temerile țărilor arabe din Golful Piersic de creșterea puterii Iranului etc. În același timp, țările arabe, mai ales cele exportatoare de petrol, se caracterizează printr-un grad înalt al cheltuielilor militare. Arabia Saudită, Kuwaitul, Emiratele Arabe Unite cheltuiesc pentru procurarea armamentului și tehnicii de război circa 10 % din PIB[7]. Principalul furnizor de armament sunt SUA. Tot ele sunt garantul securității aliaților săi din lumea arabă. Între anii 1981-2006 SUA au oferit servicii militare și au furnizat armament în șase state arabe (Bahrain, Qatar, Kuwait, *Emiratele Arabe Unite*, *Arabia Saudită*, *Oman*) în sumă de 72 mlrd. dolari. Din rândul acestora pe primul loc se află Arabia Saudită, căreia, în aceeași perioadă, i-a fost livrat armament în sumă de 57 mlrd. dolari[8].

Resursele sociale ale țărilor lumii arabe se caracterizează prin lipsa de consolidare a populației, iar societatea civilă, din cauza slăbiciunii ei, are o influență nesemnificativă asupra procesului politicii externe. În societatea arabă persistă problemele legate de alegerea modelelor politice, economice de dezvoltare. Modelul sovietic s-a dovedit a fi falimentar, iar modelul Occidental pe mulți nu-i satisface, propunându-se calea alternativă de dezvoltare – islamică, care se manifestă prin popularitatea în rândurile cetățenilor a partidelor islamiste de opoziție, care acționează sub lozinca „Islamul este soluția!”.

Resursele ideologice se caracterizează prin lipsa consolidării societății și elitelor politice în jurul unei anumite ideologii, așa cum a fost în anii 1950-1960, în timpul popularității ideologiei naționalismului arab în această regiune.

În așa fel, resursele de politică externă ale statelor arabe se caracterizează printr-o cotă- parte neînsemnată în economia mondială, prin importanța majoră a potențialului lor de a exporta petrol, prin lipsa unui stat-pol în lumea arabă și a unei integrări economice, politice și militare eficiente, ceea ce diminuează posibilitatea unor acțiuni coordonate ale acestor

țări. Statele arabe se află într-o dependență puternică față de aliații din afara regiunii, în primul rând SUA, care este garantul principal al securității lor.

Relațiile internaționale în conformitate cu concepția islamică se împart în câteva tipuri. Atenția sporită este atrasă reglementării relațiilor juridice cu statele vecine și stării de pace și război. La baza acestor relații juridice stă divizarea lumii în mai multe grupuri de țări.

Astfel, Dar al-Islam - (Casa Islamului), reprezintă țările în care musulmanii sunt stăpâni și islamul este dominant. Creștinii și evreii sunt minoritari și tolerați. Ei au statutul de "dhimmis" (supuși), plătesc un impozit și sunt privați de majoritatea drepturilor civile. Păgânii, politeiștii, ateii, sunt vânați. Întreaga populație este obligată să se supună preceptelor islamului. Codul de legi islamic Șharia este în vigoare. Acest teritoriu se consideră patria fiecărui musulman indiferent de naționalitatea și locul lui de naștere. Apărarea Casei Islamului este o datorie sfântă a fiecărui musulman.

Dar al Harb – Casa Războiului - țările nemusulmane. Pământul necredincioșilor devine zonă de război. Datoria sfântă a oricărui musulman este să participe la "Jihad".

Dar al Sulh – Casa Înțelegerii - teritoriul străin, unde musulmanii practică pacea momentană, armistițiul temporar. Conducătorii musulmani încheie tratate cu comunități nemusulmane, în conformitate cu care, statele islamice veghează îndeplinirea de către aceste comunități a obligațiilor prescrise în tratate, în schimbul protejării și apărării comunităților în cauză.

Un loc deosebit în mecanismul de reglementare a relațiilor interstatale îl ocupă acordurile și tratatele. Tatatele comerciale includ prevederi care reglementează schimbul de mărfuri între musulmani și nemusulmani. Practica încheierii unor asemenea tratate se folosește pe larg pentru răspândirea islamului în Asia de Sud-Est și Africa de Est [9, p.102]. Fiecare tratat sau accord încheiat cu participarea unui stat islamic trebuie să fie bazat pe normele dreptului islamic.

Din momentul apariției sale ca învățătură religioasă, islamul avea menirea de a fundamenta principiile de existență a comunității musulmane ca formațiune statală [10]. Anume acest fapt a contribuit la păstrarea islamului în calitate de element principal în formarea gândirii politice și doctrinelor politice pe parcursul a 13 secole. În acest context, un interes deosebit îl reprezintă faptul că în lumea islamică legătura dintre politică și religie a fost mai puternică pe întregul parcurs al istoriei, decât în alte civilizații [10].

Cunoscutul cercetător rus, E. Primakov sublinia că, islamul are o istorie

de 13 secole de influență activă și neîntreruptă asupra societății, particularitatea islamului constând în faptul că, cartea sacră a musulmanilor – Coranul și codul de legi musulmane – șariatul conțin principii, care reglementează nu numai normele etico-morale de comportament al omului în familie și societate, dar și în viața personală, activitatea economică și obștească. În ochii credincioșilor islamul constituie nu doar un sistem religios, ci și un mod de viață[11].

Ideologul fundamentalismului islamic Hassan All-Ban scria: „Islamul este putere și practică, sistem judiciar și de învățământ, lege și drept... Islamul este religie și stat, fundament spiritual și muncă, rugăciune și jihad, carte și sabie. Toate acestea nu pot fi despărțite unele de altele[12, p.127].

Dezvoltarea istoriei în sec. XX a confirmat faptul că, tradițiile religioase în general și cele musulmane, în particular, pot fi și sunt utilizate în diverse scopuri politice. Exemplu ilustrativ în acest sens o constituie politica majorității țărilor arabe, în care, după cucerirea independenței, „principiile islamului au devenit fundamentul mecanismului de stat, iar islamul a devenit un factor ideologic important, pe care nu-l pot ignora liderii politici atunci când elaborează și realizează politica internă și externă”[11, p.74-75].

Trebuie, de asemenea, de luat în considerație legătura indisolubilă dintre politica internă și externă a statului. După cum menționează cercetătorul rus Pleșov O.: „Asupra formării și realizării politicii externe exercită influență situația generală din țară, starea economică a ei, repartizarea forțelor politice, gradul de activism politic al maselor largi de oameni, factorii subiectivi, cum ar fi, calitățile personale ale liderilor politici, dar și factorii externi ca, situația statului pe arena internațională”[13, p.92].

Totodată, mulți cercetători constată că mai multor țări postcoloniale, inclusiv celor islamice, le este caracteristică dependența mai mică dintre politica internă și externă, din cauza impactului ierarhiilor locale, dispozițiilor naționaliste și religioase asupra lor, din cauza imperfecțiunii, în majoritatea cazurilor, a însuși mecanismului de adoptare a deciziilor în domeniul politicii externe[13, p.93].

Astfel, rolul factorului islamic în relațiile internaționale și politica externă este determinat de interacțiunea diverselor valori islamice, care includ în sine dreptul islamic, tradițiile, obiceiurile și moravurile popoarelor islamice, acestea aflându-se într-o interacțiune strânsă și permanentă cu practica istorică, politică, economică, socio-culturală concretă a acestor popoare, exercitând o influență puternică asupra ei[14, p.41].

Examinând politica externă a țărilor arabe, considerăm că, mai funcțională ar fi analiza, bazată pe concepția celor două etape principale a procesului

politicii externe – etapa formulării de către elitele politice a scopurilor și obiectivelor politicii externe și etapa transpunerii nemijlocite în viață a acestora. O astfel de abordare este utilizată în lucrările majorității cercetătorilor occidentali, preocupați de analiza problemelor generale de politică externă și relațiilor internaționale [15, p.14]. Respectiv, rolul factorului religios, în cazul de față al celui islamic, trebuie examinat la nivelul teoretic și practic.

Utilizând această abordare, este necesar a apela la bazele doctrinare ale primei etape – constituțiile și actele legislative ale țărilor arabe, examinându-le din punctul de vedere al fixării legislative a islamului în calitate de factor în formularea scopurilor și obiectivelor politicii externe. Ținând cont de gradul diferit de includere a prescripțiilor islamului în normele de stat, dar și deosebirile cursului de politică externă în Orientul Mijlociu, putem evidenția câteva grupuri de țări musulmane:

1. Monarhiile țărilor petroliere din peninsula Arabia, reprezentate de așa-numitul „centru istoric al lumii musulmane” – Qatar, Emiratele Arabe Unite, Kuveit, Bahrain, Arabia Saudită [15, p.33]. În toate aceste țări, islamul este declarat ideologie statală, instituțiile islamice sunt incluse în structurile statului, forma monarhică de guvernământ și lipsa partidelor și organizațiilor politice legale, determină rolul esențial al monarhiilor în adoptarea deciziilor în politica externă.

2. Țările care se dezvoltă pe calea economiei de piață și care tind spre integrarea în sistemul mondial, - Turcia, Pakistan, Marokko, Egipt, Iordania. Cursul politicii externe este determinat, în general, de interese economice, dar, în același timp, destul de activ se manifestă „factorul islamic”. Toate țările din acest grup joacă un rol activ în organizațiile musulmane internaționale. În unele țări, principiile islamice sunt declarate bază a politicii externe (Pakistan, Marokko, Iordania).

3. Statele musulmane „periferice”, dependente economic de țările dezvoltate și deosebit de interesate în ajutor financiar – Bangladesh, Republica Maldive, cea mai mare parte a Africii sub-sahariene. Prezența „elementelor islamice” în politica externă este legată atât de factorii interni, cât și de interesul în ajutorul din partea „fraților de credință” mai prosperi.

4. Țările care reprezintă „aripa antioccidentală cea mai consecventă a mișcării solidarității islamice” [15, p.37] și care în trecut s-au dezvoltat după modelul socialist - Siria, Afganistan, Yemen.

5. Într-un grup aparte trebuie evidențiate Iranul și Libya, fiecare dintre ele urmînd propria „a treia cale”, declarînd Coranul drept constituție și bazîndu-se pe prescripțiile lui în toate domeniile vieții social-politice.

Așadar, în constituțiile și actele legislative ale mai multor state arabe

din Orientul Apropiat este declarată necesitatea de realizare a principiilor islamice în politica externă. Dar, ca regulă, aceste afirmații au un caracter general și declarativ, fără a preciza formele islamice concrete ale practicii diplomatice. În cele mai dese cazuri accentul principal este pus pe teza unității islamice.

Dacă e să vorbim de „leagănul” civilizației islamice, Arabia Saudită, acolo factorul islamic exercită o influență deosebită asupra procesului de politică externă. Faptul că, regatul este locul apariției ialamului și că principalele orașe sacre ale acestei religii (Mecca și Medina) se află pe teritoriul ei, unde anual milioane de pelerini din toată lumea musulmană înfăptuiesc hagiul, împreună cu posibilitățile financiare enorme, plasează Arabia Saudită în rolul de lider recunoscut al lumii musulmane. Din punctul de vedere al dinastiei conducătoare, principalul obiectiv al politicii externe a statului – susținerea și fortificarea pozițiilor sale ca una din țările cu cea mai mare autoritate printre statele islamice și susținerea musulmanilor în toată lumea. În „Fundamentul sistemului de putere” (Constituția) este stipulat că, statul realizează aspirațiile națiunilor arabă și islamică la solidaritate și unitate a lumii, întărește relațiile cu țările prietenoase[16].

Pe siteul oficial al Ministerului de Externe al Arabiei Saudite, în compartimentul „Politica Externă a Regatului Arabia Saudită” se menționează că, islamul a fost dintotdeauna cel mai important factor, care a influențat prioritățile politicii externe a Regatului. Solidaritatea islamică este înțeleasă ca „un șir de idei”, principala dintre care este ideea securității colective a statelor musulmane, precum și reglementarea pașnică a problemelor dintre ele, acordarea ajutorului economic țărilor și comunităților islamice, care dispun de posibilități limitate etc. Pentru realizarea acestor obiective, Arabia Saudită a inițiat în anul 1962 crearea Ligii statelor, iar în anul 1969 a Organizației Conferinței Islamice, cartierele generale ale cărora se află pe teritoriul ei, la fel ca și a multor altor organizații și fonduri de binefacere.

În același timp, nici într-un izvor informațional oficial al ministerelor și departamentelor Arabiei Saudite nu vom întâlni nici o mențiune concretă privind concepția politicii externe, ci, doar, „tendința de a aduce aportul întru binele întregii lumi”[17].

Egiptul, care pretinde la rolul de „centru de putere” în lumea arabă, de asemenea, în constituția sa reiese din recunoașterea rolului deosebit al islamului în dezvoltarea societății. Conform amendamentelor, introduse în Constituția Egiptului în anul 1980, islamul este religie de stat, iar principiile dreptului islamic constituie sursa de bază a legislației[18]. Și în cazul

Egiptului nu vom găsi expusă nici o concepție oficială privind politica externă a statului, probabil pentru a evita contradicția dintre „prioritățile islamice” declarate și interesele economice reale, legate, în cea mai mare parte, de Occident.

În declarația libyană „Despre instituirea puterii poporului”, în articolul 2 se declară că, Sfântul Coran reprezintă constituția Jamahiriyei Libyene [19, p.19]. Și iarăși, nici în „Cartea verde”, nici în alte surse nu va fi posibil de a afla răspuns la întrebarea, de ce se conduce Jamahiriya Libyană în politica externă oficială.

Rolul islamului în politica externă este fixat și în Constituția Qatarului, în care se menționează că, statul contribuie la întărirea solidarității cu popoarele arabe frățești și aspiră la fortificarea unității națiunii arabe, susține eforturile pentru realizarea obiectivelor comune. În constituție se mai stipulează că, politica externă a Qatarului este orientată spre întărirea prieteniei cu toate popoarele, îndeosebi cu popoarele și statele islamice[19, p.24].

Factorul islamic se manifestă din plin în cadrul dezbaterilor pe marginea problemelor regionale și, în primul rând, a conflictului israeliano-palestinian. Acest lucru este legat de statutul Ierusalimului) ca al treilea oraș sfânt după Mecca și Medina, datorită locurilor sfinte ale musulmanilor de acolo (Moscheea Al-Aqsa și Cupola Stâncii).

Influența islamului asupra adoptării deciziilor de politică externă sau apelarea la religie sunt caracteristice atât pentru regimurile patriarhale și tradiționaliste, cât și pentru cele reformatoare, de orientare laică.

Chiar și puținele exemple expuse mai sus confirmă că islamul este un component indispensabil în formarea cursului de politică externă a statelor arabe.

În același timp, liderilor arabi le sunt caracteristice pragmatismul și conformarea la realitățile lumii contemporane. În majoritatea cazurilor, menționează istoricul rus A. Podțerob - în procesul luării deciziilor politice, conducătorii țărilor musulmane apelează la așa-numitul „dublu – standard”: dogmatele islamului sunt luate în considerare atunci când ele corespund cerințelor înaintate de realități și sunt ignorate atunci, când ele vin în contradicție cu aceste cerințe”[20]. Încrederea exagerată a unui sau a altui lider arab în faptul că el este condus de „mîna lui Allah” și fatalismul caracteristic musulmanilor, pot conduce la aprecierea neadecvată a situației, erori politice și indolență.

Astfel, din cele expuse mai sus, putem concluziona că, nu există teme pentru a afirma despre existența unui „pericol islamic” pentru pacea și ordinea mondială. Or, actualmente, cursul de politică externă, realizat de statele pretendente la rolul de „centre de putere” regional, demonstrează

că, politica țărilor arabe este determinată nu de islam și prescripțiile acestuia, ci de interesele naționale. Religia, însă, este utilizată doar atunci, când ea poate servi ca un argument în plus în susținerea acțiunilor întreprinse de către conducerea politică a statelor.

Referințe bibliografice

1. Esposito John. Religion and Global Affairs: Political Challenges // SAIS Review. – Vol. 18, N 2.
2. Samuel Huntington. Ciocnirea civilizațiilor și refacerea ordinii mondiale. - București, 2012.
3. Sura – cuvânt arab prin care se desemnează unul din cele 114 capitole din Coran.
4. The Guardian. 01.07.2004.
5. Arab Human Development Report 2009. P. 11.
6. Косач Г. Г. Арабский мир: идентичность и структура геополитического региона. www.iimes.ru (Институт изучения Ближнего Востока). 19.04.2009.
7. Ахмедов В. Роль армии в политических системах арабских государств Ближнего Востока. www.iimes.ru (Институт изучения Ближнего Востока). 17.04.2009.
8. РИА «Новости». 16.01.2008.
9. Жданов Н. Исламская концепция миропорядка. - М. 1991.
10. Исламский фактор в международных отношениях в Азии / Под ред. Л. Р. Полонской. М.: Наука, 1987, 7.
11. Сулимова Т. С. Ислам и национализм в социально-политических концепциях в арабских странах. М.: Наука, 1989.
12. Рифаат Ас-Саид. Хасан Аль-Банна. Бейрут, 1982.
13. Плешов О. В. Пакистан: религия и политика // Восток. М.: 2000, № 4.
14. "Исламский фактор" в международных отношениях в Азии / Под ред. Л. Р. Полонской. М.: Наука, 1987.
15. Мусульманские страны. Религия и политика / Под ред. А. В. Малашенко.— М.: Наука, 1991.
16. Saudi Arabia: Basic Law of Government. 1992.
17. Introduction. Ministry of Foreign Affairs of Saudi Arabia. — www. mofa. sa
18. Ад-Дустур ли Джумхурият Мыср аль-Арабийя. Визарат аль-И лян. — www. sis. gov. Eg.
19. Сапронова М. А. Арабский Восток: власть и конституции. М.: МГИМО, 2001.
20. Подцероб А. Б. Исламский фактор и процесс принятия внешнеполитических решений. www.iimes.ru (Институт изучения Ближнего Востока). 08.12.2007.

TIPURI DE PUBLICITATE ÎN CADRUL UNIUNII EUROPENE

Valentina ȘINGHIREI, doctor în filologie,
conferențiar universitar, IRIM

Viorica MUNTEAN, masterand, IRIM

Rezumat

Publicitatea o putem defini ca fiind orice formă plătită de prezentare și promovare impersonală a ideilor, bunurilor sau serviciilor prin mijloace de informare în masă (ziare, reviste, programe de radio și TV) de către un sponsor bine precizat. Multe organizații folosesc publicitatea pentru a transmite unui anumit public mesaje referitoare la ele însele, la produsele și serviciile lor sau la modul lor de comportament, cu scopul de a determina un răspuns din partea acestuia. Așadar, în acest articol vom analiza diversitatea mijloacelor publicitare observate, întâlnite în diferite domenii de activitate în țările din Uniunea Europeană. Iar la final vom medita asupra efectelor de durată a publicității față de publicul larg, omul de astăzi, avînd o sarcină specifică de comunicare ce urmează să fie îndeplinită față de un anumit public țintă într-o anumită perioadă de timp cu scopul de a informa, de a convinge sau de a reaminti.

Cuvinte-cheie: publicitate, creativitate, mijloace de informare în masă, comunicare specializată, promovarea ideilor, influența comercială, integritate politică, comercializarea produsului, managementul serviciilor publicitare, piața de publicitate, Uniunea Europeană și industria publicitară

DIFFERENT TYPES OF ADVERTISEMENT IN THE EUROPEAN UNION

Abstract

We can define advertising as any paid form of presentation and impersonal promotion of ideas, goods or services through mass media (newspapers, magazines, radio and TV) by a well defined sponsor. Many organizations use advertising to convey a certain public messages referring to themselves, their products and services or their behavior, in order to induce a response from its. Therefore, in this article we analyze the diversity of the observed advertising, encountered in various fields in the countries which are members of the European Union. And finally we contemplate the lasting impact of advertising on the general public, the man of today, with a specific communication task to be accomplished with a specific target audience during a specific period of time, in order to inform, to persuade or remind.

Keywords: advertising, creativity, mass media, specialized communication, promotion of ideas, commercial influence, political integrity, product marketing, advertising management services, advertising market, European Union and the advertising industry

Introduction. This approach about the different types of advertisement in the European Union has the aim to show us the diversity of the advertisement field in our society and to make known what are the future types of advertising, the future techniques more attractive and more useful to use in our activity life. This topic will be every day actually in time, because early in the process, developmental advertising research is used to generate advertising opportunities and messages. This helps the creative and account team determines the target audience's language/profile and provides critical information used by creative in the production phase [5,p.324]. In this action to going forward to study the diversity of advertisement we focused attention to some key competences: critical thinking, creativity, initiative, and constructive management of feelings, cognitive and effective approach to analyze this topic.

Advertising has become so much a part of our lives that we barely give it a thought, except to be annoyed at it from time to time. However, advertising is a complex field of study, and involves innovation and creativity as a stale of its existence. Advertising gets to people through different forms of **communication**. Newspapers, magazines and **direct mail** belong to **print media**. TV, radio and the Internet are among the most important **electronic media**.

Methods and materials used for research. The corpus of our scientifically research includes the theoretical methods: the cognitive method, the correlation method with the reality, cultural awareness and expression, and the practical methods: social and civic competences used on the different posters to the members of the European Union countries.

Results of research and discussions. Advertising is the promotion of a company's products and services, carried out primarily to drive up its sales. It is also done to build a brand identity, communicate changes in old products, or introduce new product/services to the customers. There are several reasons for advertising, some of which are: increasing the sales of the product/service, creating and maintaining a brand identity or brand image, communicating a change in the existing product line, introduction of a new product or service, increasing the buzz-value of the brand or the company. So, the advertisement in the European Union has a lot of effects for the citizens from different countries: increase prosperity, give the possibility for a lot of jobs, more opportunities to live, to work and study abroad, much easier to do business, huge potential market and a significant idea about all these advantages of advertising suppose an amount progress in all departments of social life activities. [1.p.68]

Advertising is the art of creating awareness of a business in the mind's eye of a consumer. It can solicit an eventual sale of a product or service, however, in most cases its main job is awareness creation. Newer forms of advertising include any web-based medium, such as social media, webpages, blogs, and online advertisements.

Thus, there are several reasons for advertising. Similarly, there exist various media which can be effectively used for advertising. Mentioned here are the various categories or types of advertising. In report of the society from our days we meet in our research the following types: traditional techniques of advertising; modern types of advertising and the future of advertising.

We present the first type of advertisement and especially **Traditional Modes of Advertising** [2, visited on April 3, 2015]:

◆ **Print Advertising - Newspapers, Magazines, Brochures, Fliers**

Advertising products via newspapers or magazines is a common practice. In addition to this, the print media also offers options like promotional brochures and fliers for advertising purposes. Newspapers and magazines sell the advertising space according to the area occupied by the ad, its position in the publication (front page/middle page, above/below the fold), as well as the readership of the publication.

◆ **Out-door advertisement-Billboards, Kiosks, Trade-shows and Events:**

Advertising makes use of several tools and techniques to attract the customers outdoors. The most common examples of outdoor advertising are billboards, kiosks, and also events and trade-shows organized by a company. Billboard advertising is very popular. However, it has to be really terse and catchy, in order to grab the attention of passersby. Kiosks not only provide an easy outlet for the company's products, but also make for an effective advertising tool to promote the company's products.

◆ **Radio Advertising:**

Radio advertising is one of the oldest forms of advertising. Advertisers can buy airtime from a radio station to air their ads, and prices depend upon the duration, time of the day, and the programs during which the ads are aired.

◆ **Television Advertising:**

Television advertising remains the most sought-after mode of advertising even in the 21st century. It reaches the maximum number of target customers, and has a variety of programming schedules which can be effectively used for the insertion of ad content.

This is an expensive type of advertising, as reflected by the high price for ad spots during sporting events such as the Super Bowl. There is also a trend of placing banners in the background while a program is playing, to increase the visibility of ads.

Others **Modern Types of Advertising** are [4.p.15]:

◆ **Online Advertising**

Broadcast advertising is a very popular advertising medium that constitutes several branches like television, radio, or the Internet. Online advertising is the newest and fastest growing way to advertise. The Internet now provides everything from links on sites, to banner ads on sites, to small ads on sites, to pay per click advertising. Television advertisements have been very popular ever since they were introduced. The cost of television advertising often depends upon the duration of the ad, the time of broadcast (prime time/lull time), sometimes the show on which it will be broadcast, and of course, the popularity of the television channel itself. [1.p.2]

◆ **Covert Advertising - Advertising in Movies**

Covert advertising is a unique kind of advertising, in which a product or a particular brand is incorporated in some entertainment and media channels like movies, television shows, or even sports. Some of the famous examples for this sort of advertising have to be the appearance of brand Nokia

which is displayed on Tom Cruise's phone in the movie *Minority Report*.

◆ **Surrogate Advertising - Advertising Indirectly**

Surrogate advertising is prominently seen in cases where advertising a particular product is banned by law. Advertisement for products like cigarettes or alcohol, which are injurious to health, are prohibited by law in several countries. Hence, these companies come up with several other products that have the same brand name, and indirectly remind people of the cigarettes or alcohol of the same brand, by advertising the other products.

◆ **Public Service Advertising - Advertising for Social Causes**

Public service advertising is a technique that makes use of advertising as an effective communication medium, to convey socially relevant messages about important matters and social causes like AIDS, energy conservation, political integrity, deforestation, illiteracy, poverty, and so on. David Ogilvy, who is considered to be one of the pioneers of advertising and marketing concepts, had reportedly encouraged the use of the advertising field for a social cause. Ogilvy once said, "Advertising justifies its existence when used in the public interest - it is much too powerful a tool to use solely for commercial purposes." Today, public service advertising has been increasingly used in a non-commercial fashion in several countries across the world in order to promote various social causes.

◆ **Celebrity Advertising**

Although the audience is getting smarter and smarter, and the modern-day consumer is getting immune to the exaggerated claims made in a majority of ads, there exists a section of advertisers that still bank upon celebrities and their popularity for advertising their products. Using celebrities for advertising involves signing up celebrities for campaigns, which consist of all sorts of advertising including television or even print ads. How effective these ads are, is something that each consumer himself can determine.

◆ **In-store Advertising:**

This is also a popular advertising method for large malls and departmental stores, popularized by stores such as Walmart. Also known as 'point of purchase advertising', the products are usually displayed prominently at checkout counters and packaged attractively. They aim to influence the customer to make an impulse purchase, rather than actively create a need for the product. Other forms of in-store advertising can be placing the product where the customer can easily see them, and banners inside the store announcing price cuts or new launches.

◆ **Coffee Cup Advertising:**

A relatively new form of mass advertising is the placement of small ads or promotional material on paper cups for coffees or onto the tabletops of the diner or cafe. Its origins can be traced to Australian companies, and is now gaining popularity in Asia and the Americas.

◆ **Digital Out of Home Advertising:**

This is a new type of advertising, which is gaining in popularity and effectiveness as a quick way to get the customers' attention. Digital out of home advertising can take many forms, but is essentially a systematic arrangement of media at different venues across a geographic location, where there is a lot of foot traffic such as cafes, bars, gyms, gas stations, and many others. The advent of digital video recorders such as TV has enabled viewers to skip through ads shown on television causing advertisers and sponsors significant loss in revenue. This is being tackled by using digital broadcast systems in outdoor public places. Kiosks equipped with LCD screens and customized software can be found in public locations like parks, subways, and gas stations, along with digital televisions.

The Future of Advertising is another method in the marketing which has the goal to win the attention and the attitude of the teenagers and the new generations who are coming [see <http://www.buzzle.com>]:

◆ **Digital Signage:**

Already a very widely used form of information dissemination in both public and private areas, digital signage is growing ever more prevalent, as it is a cheap alternative to the costly excesses of television commercials. It is primarily done through the installation of LED or plasma screens in public places, such as railway and subway stations, cafes, airports, retail stores, hotels, and many other similar locations.

◆ **Smartphone Advertising**

The world of smartphones is an ever-growing and changing one. The mobile connectivity it offers to consumers makes it fertile ground for advertising. Applications from both network carriers and phone manufacturers carry branding and product information for services they offer. Also, games downloaded to mobile platforms display ads when connected to the internet. Advertisers are striving to make ads which are more adaptable to smaller screens, and make them available across a range of operating systems such as Android, iOS and Windows.

◆ **Niche Advertising:**

Niche markets are specific areas of consumer demand which a company tries to fulfill with customized or innovative products. Niche advertising deals

with targeting these select group of customers with tailored ads. Companies are taking advantage of online blogs and websites which cater to exclusive content such as exotic travel or wines or regional cuisine, and using these as platforms to advertise their products. The use of Internet marketing for these niche offerings ensure that potential customers are exposed to the ads whenever they search for related terms or log on to a particular site.

◆ **User-generated Advertising:**

This is a radically new form of advertising, that is interactive to the point of letting customers create their own ads for the brand, one of which is chosen as the brand's official ad for a particular time period. This was successfully done by PepsiCo for its Doritos brand of snacks during the Super Bowl 2007, and again in 2009 and 2010. User-generated ads are not cost prohibitive, and allow the company to generate a lot of publicity via word-of-mouth.

Each of the advertisement types mentioned has its own sub-types and rates of effectiveness. Finally we could summarize that the advertising research falls under the *cognitive, affective and conative dimension*. In this way *the cognitive dimension* includes research about attention, awareness, exposure, recognition, comprehension, and recall (unaided and aided) of advertising. *The affective dimension* typically investigates if (or how) consumers' attitudes toward a particular product or service have changed because of exposure to an advertisement or an advertising campaign. The data are gathered in a variety of ways including focus groups, telephone studies, central location testing (large groups in an auditorium setting), and a variety of physiological measurements. *The conative dimension* deals with actual consumer behavior, particularly buying predisposition (intent to purchase) and actual purchasing behavior. In buying predisposition research, consumers are asked about their probability of purchasing a product or service presented in an advertisement or campaign. [5]

Conclusion. As a result of my research about types of advertising in the European Union we would summarize that the messages are everywhere. There are advertisements on radio, television, billboards, newspapers, magazines, the Internet, matchbook covers, gas pumps, shopping carts, clothing, and on and on. It is probably safe to assume that those who create, sponsor, and use the messages would analyze such a pervasive medium. It is also probably safe to assume that because of the numerous types of advertising approaches there are numerous research methods to analyze the messages. However, before we get to a discussion of the research in advertising, it makes sense to find out what we are planning to investigate.

Bibliographical references

1. Aronson. B., & Zeff, R. L. Advertising on the Internet. Second Edition. Journal of Advertising 23(4), 59-70 New York: John Wiley & Sons. 1999.
2. Davis, J. J., Advertising Research: Theory and Practice. – NY: Prentice Hall Business Publishing, 1996.
3. Lynn L., Demand Media: Examples of Traditional Advertising, 2013.
4. Walker D., Dubitsky T. Why liking matters.// Journal of Advertising Research, 34(3). – NY., 1994, pp. 9-18.
5. Wimmer R. D., Dominick J. R. Mass media research: an introduction, (6th ed.). –Belmont, CA: Wadsworth Publishing Company, 2000, 352p.
6. <http://advertising.about.com/od/advertisingprojects/a/Different-Types-Of-Advertising-Methods.htm>, visited on April 3, 2015.
7. <http://www.buzzle.com/articles/different-types-of-advertising.html>, visited on April 3, 2015.

TERORISMUL GLOBAL - FACTOR IMPORTANT AL DESTABILIZĂRII POLITICE ȘI ECONOMICE GLOBALE

Shengelia TEIMURAZ, *Universitatea de Stat din Tbilisi, Georgia*

Rezumat

Autoarea abordează o temă actuală pentru lumea contemporană. Cele două fenomene: terorismul și instabilitatea sistemului social se află în relație de interdependență. Analiza factorială a celor două fenomene îi permite autoarei să formuleze concluzii generale și referitoare la Georgia. Dezvoltarea economică, dezvoltarea durabilă este posibilă doar în condițiile stabilității politice, sociale.

Cuvinte-cheie: terorism global, instabilitate politică, instabilitate economică, dezvoltare economică, conflict regional

GLOBAL TERRORISM AS THE IMPORTANT FACTOR OF WORLD'S ECONOMIC AND POLITICAL DESTABILIZATION

Abstract

The author addresses a current topic for the contemporary world. The two phenomena: terrorism and social instability have an interdependent relationship. The factor analysis of the two phenomena allows the author to draw general conclusions concerning Georgia. The economic development, sustainable development is possible only in conditions of political and social stability.

Keywords: global terrorism, political instability, economic instability, economic development, regional conflict

Introduction. Economic stability and peace are the important determinants of socio-economic development in the modern world. Analysis of the situation in conflicting regions worldwide clarifies that at the modern stage it is very complicated to reach this. One of the main factors, which cause the process of economic and political destabilization, is global terrorism, which became the world's important phenomenon. After the terrorist act of 11 September in the USA in 2001 and terrorist act on the journal "Charlie Hebdo" in Paris in 2015 the problem became more actual. Compared with 2013, in 2014 the world terrorism threat increased up to 61%, which considerably limits dynamic development of the global market.

In such countries, where threat of terrorism is high, it becomes far difficult to develop the international trade relations, inflow of foreign investments reduces, and the danger of starting business is high. Within this context, the main principles of market formation are determined not by the supply-demand phenomenon, but the main source of its destabilization is the fear caused in result of terrorism. In result of we receive atrophied market relations, when separate states possess relevant resources and economic potential for economic development, but in result of interference of exogenic forces (terrorism) it is impossible to perfectly master them and, owing to this, dynamic development of the economic system.

Development of global economy is the moving factor for modern world development. This process, due to the formed economic difficulties, is ongoing in a complicated way. Along with those problems of global security, which are recognized by United Nations Organization (global warming, poverty, ecological misbalance, etc), terrorism is one of the main challenges of the international security.

Terrorism originates still in the early centuries. Wide-scale terrorist act was planned by Guy Fawkes in 1605, which was going to arrange an explosion in the Parliament of England to murder King James I [6]. In XXI century the area of terrorism propagation became wider and it reached the world scale. The word "terror" is of Latin origin and means fear, horror. In XXI century terrorism is the problem for almost all the states, though it has far longer history than its legal assessment and criminalization was conducted.

Still before the Middle Ages terrorism was used as one of the means to fight for power. Terror was used in the palace coup, overthrowing of unwanted government, inquisition, especially massive it was in the revolu-

tions. The history of political terrorism starts from the first quarter of XIX century. The terrorism of this period is called revolutionary, because the revolutionary changes were considered to be the only way to reach the political purpose, terrorism was recognized an obligatory attribute of this way. Just in the 30-40s of XIX century the ideas of Nationalism, Anarchy, and Socialism start wide spreading and terrorism became a form of fight of the radical directions of these movements [10].

In XXI century terrorism became modernized, its new forms appeared: super and cyber terrorism. Along with the technical revolution the danger of terrorism keeps growing and its control is more complicated.

Spread of terrorism starts when the political situation is not stable and the military activities are ongoing in the country. Respectively, in the countries, where the conflicting environment is formed, the tempo of economic development and business investments reduce.

In her research “A Snapshot of Terrorism in the World Today”, Amanda Macias presents the areas of terrorism spread and frequency of terrorist activity according to the countries [2, p 68]. Activity is high in such countries, where poverty is noticed, the level of economic development is low, religious conflicts prevail, and anti-democratic governance is spread. That’s why the highest mark of terrorism is in Syria, Iraq, Afghanistan, Pakistan and Niger.

After 2008 the growth of terrorist activity is noticed in the world. In 2013, compared with a previous year, 43% increase is fixed; in 2014 this indicator reached 61%. Such dangerous growth of this indicator in the future can incur an important blow on the global business [9, p 31].

Economic crisis of 2008 influenced almost the entire world. Accordingly, political and economic interests gave birth to new centers of conflicts and the index of peace in the world sharply reduced.

Civil wars and existence of conflicting regions in the country reduces its economic development and causes reduction of investments. This is especially heavy burden for the poor countries with transitional economy, which do not possess sufficient internal resources got development, and the threat of destabilization does not enable business to develop. In GDP of foreign investments in GDP are small in the countries, where the danger of terrorism is grown, and this is seen well in Table 1.

For any country, which wants to expand its own business, the market is important, which will be protected from the negative influence of external factors. In the process of planning the company strategy, from the view-

Table 1

Foreign Investments (in GDP, %)

Country	foreign investments in GDP, %
Afghanistan	0,3
India	1,5
Iran	0,8
Iraq	1,2
Lebanon	0,9
Niger	1,1
Bangladesh	1,0
Pakistan	0,6
Ruanda	1,5
Yemen	0,4

Source: Foreign direct investment, net inflows (% of GDP).

<http://data.worldbank.org/indicator/BX.KLT.DINV.WD.GD.ZS>

point of entering the foreign market, firstly the conflicting regions will be excluded as the business extension areas. That's why, it is important for the international companies to analyze the peace index, which points to the stability existing in the country. After II World War, the index of peace increased. However, after 2008 in 111 countries this index reduced, only 51 countries managed to increase or preserve it.

Compared with 2013, in 2014 the growth was noticed in the number of conflicting regions and facts of violence. However, according to the countries we see increase or reduction of some determining factors.

Table 2

3 indicators acting on Peace Index, which were most of all increased and reduced

Top-3 improved factor (index of conflicts reduced)	change in 2013-2014
Political terror	- 0,049
Amount of murders per 100 000 persons	- 0,049
Amount of dead in the military conflicts, organized in external conflicts	- 0.049
Top-3 worsened factor (index of conflicts increased)	change in 2013-2014
Terrorist activity	0, 167
Amount of internal and external conflicts	0,099
Amount of refugees according to the Amount population	0,031

Source: Global Peace Index 2014, Institute for Economics & Peace, (IEP), 2014, p 16.

Conflicts and terrorism in small or wide scales are connected with important economic expenses. By the data of 2013 the expenses on fight against conflicts, violation and terrorism made up total USD 9, 8 trillion, which is 11, 3% of the global GDP; by calculation on each man they are equivalent to USD 1 350. Compared with 2012, the expenses increased by USD 179 million, i.e. 3, 8%. And this is 0, 4% of the global GDP.

If we judge according to the existing data terrorism, conflict destabilization and violence of different kind cost too much for the global economy (Table 3). This sum will enable to reduce the problem of poverty, which is caused just by these conflicts.

Table 3 shows that the expenses involve not only losses received directly during the terrorist act, but the expenses spent for its prevention, which are far larger than the losses received directly in result of the fact.

Terrorism largely damages the human resources. Only in 2013 owing to the terrorist attacks 17 958 people died, from them 82% in result of the facts that took place in Iraq, Afghanistan, Pakistan, Niger and Syria. In 2013, only in Iraq 2 492 terrorist acts were fixed, which took away the lives of 6 362. 5% of similar facts happened after 2000 are terrorist acts conducted in the public gathering places by kamikaze terrorists. 90% of the terrorist acts happen in such

Table 3

*Global Expenses of Conflicts, Terrorism and
Violation by the Data of 2013*

Type of violence	total expenses (USD, billion)
Military expenses	2 535\$
Murder	720\$
Defense	625\$
Heavy crime	325\$
Personal protection	315\$
Detainment	185\$
GDP losses in result of conflicts	130\$
Death-rate in result of home conflicts	30\$
Fear	25\$
Terrorist acts	10\$
UN peace preservation	5\$
IDPs	2\$
Death-rate in result of external conflicts	1\$
Total (direct sum)	4 908\$
Total expenses (using the multiplier)	9816\$

Source: Global Peace Index 2014, Institute for Economics & Peace, (IEP), 2014, p 17

countries, which differ with low level of economic development. IEP (Institute of Economics & Peace) outlines 13 countries, where terrorism risk-factors are high. They are: Angola, Bangladesh, Burundi, Republic of Central Africa, Ivory Coast, Ethiopia, Iran, Mali, Myanmar, Sri Lanka, and Uganda [2, p 12].

Today economic growth of Georgia determines such factors, as: foreign investments, volume of export in international trade, growth of business. But in result of terrorist attack of Russia in 2008 the economic situation in the country became unstable. Existence of territories in Georgia, occupied by Russia (Abkhazia and Samachablo) forms the image of unstable country for starting business, impedes development of international economic activities, risk-factors for starting business grow. Changes of peace index in the entire Eurasian region by the data of 2014 witness positive tendencies seen in Table 4.

Table 4

*Change in Index of Peace in Eurasian Region and
Russia by Data of 2014*

Eurasian region and Russia	assessment from total amount	total scaled coefficient	change in coefficient	ranging by regions
Moldova	71	1,971	-	1
Belarus	92	2,078	-0,038	2
Turkmenistan	95	2,093	-0,026	3
Armenia	97	2,097	-0,026	4
Kazakhstan	103	2,150	-0,119	5
Uzbekistan	104	2,179	-0,141	6
Georgia	111	2,225	-0,272	7
Azerbaijan	123	2,365	-0,028	8
Kyrgyzstan	125	2,382	-0,009	9
Tajikistan	126	2,395	-0,100	10
Ukraine	141	2,546	-0,295	11
Russia	152	3,039	-0,021	12
Average	-	2,293	-	-

Source: Global Peace Index 2014, Institute for Economics & Peace (IEP), 2014, p 10.

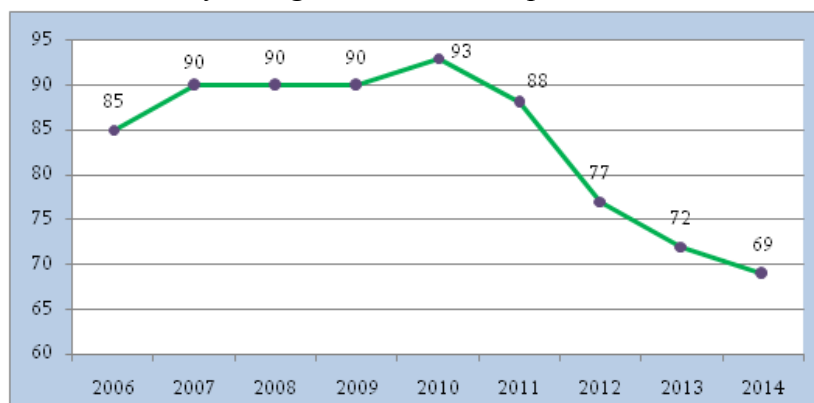
Georgia considerably improved its position compared with last year – with 2 225 GPI scores it moved from 139th place in 2013 to 111st position among 162 countries of the rating. Changes are also in the ratings of Georgia's neighboring countries: Russia is on 152nd position (in 2013 – 154th), Turkey – 128th (2013 – 134th), Azerbaijan – 123rd (2013 – 126th), Armenia – 87th (2013 – 98th). Positive changes of Georgia's positions means that the situation became

more stable compared with the previous years and more perspective and ways are opened for economic development from this aspect.

In the Global Competitiveness Index 2014 Georgia occupied 69th place, moving three places above from the position in 2013. Georgia has positive tendency in the mentioned index for four years already (Diagram 1).

Diagram 1

Position of Georgia in Global Competitiveness Index

Source: <http://forbes.ge/news/453/saqarTvelos-ekonomikis—konkurentunarianoba>

119 criteria for assessment of competitiveness are united into 12 thematic groups. According to the mentioned groups, Georgia has the best position in the labor market efficiency – 31st place in the world, and it is on the lowest place (121st) by the innovations.

Table 5

Georgia's Position by Criteria

Criteria	world position	score (maximum score 7)
Institutions	48	4.3
Infrastructure	48	4.2
macro-economic environment	59	4.3
healthcare and elementary education	63	5.8
higher education and trainings	92	5.9
commodity market efficiency	60	4.4
labor market efficiency	41	4.5
financial market efficiency	79	3.9
technological readiness	67	3.8
Innovations	121	2.7

Source: <http://forbes.ge/453/saqarTvelos-ekonomikis—konkurentunarianoba>

If we sum up Georgia's advantages and disadvantages, we'll get such a picture: Georgia is comparatively competitive by development of institutions, infrastructure, labor market efficiency, low taxes and regulations, absence of currency control, low criminal, lack of bureaucratic procedures for starting and doing business. Problems are in the following directions: protection of property rights, innovations, secondary and higher education, science and research, level of competition at home market, availability of finances, professional labor force, trust of society in politicians and unstable policy. The idea is popular that in the mentioned rating Georgia will never occupy leading positions, because it is the country of small market. This is not true, because 2nd place in the rating is occupied by Singapore, the population of which is 5, 4 million (1, 3 times more than the population of Georgia, its territory is 718 square meters (95 times less than the territory of Georgia) and by the size of economy is on 40th place in the world. The only criterion restricting a small country, which the index involves, really is size of market, according to which Georgia is on 103rd place. However, influence of the mentioned criterion on the sum indicator of the country is approximately within 5%. By the same indicator Singapore occupies 31st position, but it is on the 1st place by the trust of society in politicians and transparency of the government policy, low level of inflation, quality of air transport, level of elementary education, mathematical and scientific education, easy customs policy. It is on 2nd place in the world by protection of property rights, protection of investors, attraction of talents, port infrastructure and size of export towards economy.

This comparison shows that a small country also can become the most competitive in the world and attract that amount of capital, which will promote economic growth and development of the country, for which it is important to reach economic stability of the country caused by prevention of terrorism.

Conclusion

Terrorism is one of the most important problems for the modern world economy. That's why it is necessary for each state to take care for prevention of terrorist activity and to protect business from such attacks. The main problem for development of modern economy is to reach stability and peace, to which the attempts of world countries are directed. Despite this, the events recently developed in the countries of Europe clarify that the threat of terrorism is still great. Expenses of conflicts, terrorism and global violence still keep growing in the world, which impedes growth of global business and respectively reduction of poverty – the world's primary problem.

In result of Russia's terrorist attack against Georgia in 2008 made the situation in the country economically unsustainable. Existence of territories in Georgia, occupied by Russia (Abkhazia and Samachablo) forms the image of unstable country for Georgia from the viewpoint of starting business, impedes development of international economic activity, and risk-factors for starting business increase.

The means for avoiding terrorism should be introduced and their activity should be controlled worldwide. It is necessary to provide security of concrete companies, firms and establishments. Finally, the main thing is that each country and international organization should try to impede the activity of terrorist organizations and to promote fight against terrorism in the world.

Bibliographical references

1. Amanda Macias. "The World is Becoming More Violent – Here are the Most and Least Peaceful Countries", <http://www.businessinsider.com/>, Jun. 19, 2014.
2. Amanda Macias. "A Snapshot of Terrorism in the World Today", <http://www.businessinsider.com>, 2014.
3. Dean C. Alexander. "Business Confronts Terrorism: Risks and Responses", Madison: University of Wisconsin Press/Terrace Books, 2004.
4. Global Peace Index 2014, Institute for Economics & Peace, (IEP), 2014.
5. Larobina, Michael and Michael Pate. "The Impact of Terrorism in Business", *The Journal of Global Business Issues* 3.1 (2009).
6. Terrorism. <http://ka.wikipedia.org/wiki/>.
7. Chaliand, Gerard and Arnand Blin, eds. *The history of terrorism: from antiquity to Al Qaeda*. University of California Press, 2007.
8. Chergoleishvili T. "What did 11 September change?", *Jrnl. "Tabula"* 2011. <http://www.tabula.ge/article-5448.html/>
9. Grenshaw, Martha, ed. *Terrorism in context*, Pennsylvania State University Press, 1995.
10. Land, Isaac, ed., *Enemies of humanity: the nineteenth century war on terrorism*. Palgrave Macmillan, 2008.
11. Mukbaniani N. *International Terrorism – Global Political Problem* <https://pirveli4ever.wordpress.com/2010/06/23/>

PARTICULARITĂȚILE FORMĂRII ELITEI POLITICE ÎN SEGMENTUL ETNO-REGIONAL. STUDIU DE CAZ: REGIUNEA CERNĂUȚI

Oleg ȘCERBATIUC, *Universitatea Națională din Cernăuți, Ucraina*

Rezumat

Articolul este consacrat problemelor caracteristice procesului formării elitelor politice în dimensiunea etnoregională. Autorul analizează elita politică în cadrul abordării tradiționale a funcționalității ei. În acest context, atenția autorului este axată pe particularitățile desemnării și activității conducătorilor regiunii Cernăuți, care și-au format echipele de guvernare în anumite condiții politice, reieșind și din particularitățile etnopolitice ale regiunii.

Regiunea Cernăuți se deosebește de alte regiuni ale Ucrainei prin respectarea toleranței în relațiile etnonaționale, fapt ce a stimulat crearea euroregiunilor “Prutul de Sus” și “Dunărea de jos”, ce a contribuit la dezvoltarea cooperării și colaborării regiunilor de frontieră ale Ucrainei, Republicii Moldova și României. În același timp, în procesul formării elitei politice regionale poate fi observată o dependență deosebită de puterea centrală a Ucrainei. Desemnarea guvernatorului de către Președinte influențează regiunea, intensificând relațiile ei cu Kievul. Reformele, inițiate în timpul Revoluției Demnității, sunt chemate să schimbe situația prin oferirea regiunilor a mai multor împuterniciri, ceea ce, în opinia autorului, va influența asupra procesului de formare a elitelor regionale în Ucraina.

Cuvinte-cheie: *elita politică, elita politică regională, grupurile naționale, euroregiune, factorul etnic*

PECULIARITIES OF REGIONAL POLITICAL ELITE FORMATION IN ETHNO-REGIONAL DIMENSION (ON EXAMPLE OF CHERNIVTSI OBLAST', UKRAINE)

Abstract

This article is dedicated to the problem of political elite formation in ethno-regional dimension. The author examines political elite in traditional approach, through its functionality. That's why he pays the special attention to the features of appointment and activity of Chairmen of Chernivtsi Regional State Administration and Chairmen of Chernivtsi Regional Council. They formed their teams in certain political circumstances considering the ethno-political specific of the region.

Chernivtsi region differs from other regions of Ukraine by its tolerance in ethno-national relations. The last influenced on the process of creation of Euroregions "Upper Prut" and "Lower Dunaj", development cooperation between frontier regions of Ukraine, Romania, Moldova. At the same time in the process of regional political elite formation the dependence from center is observed. The appointment of governor by President influences on region, strengthens ties with Kyiv. Reforms that began after the Revolution of Dignity intended to change the situation, to give more authority to the regions. On authors opinion that will influence on processes of regional elite formation in Ukraine a lot.

Keywords: *political elite, regional political elite, national groups, Euroregion, ethnic factor*

Введение. Проблемы формирования и деятельности политической элиты находятся в поле зрения мыслителей и исследователей на протяжении многих веков. Политологи, социологи, историки исследуют элиты в различных измерениях, анализируют их влияние на формирование общественного строя, политической системы той или иной страны. В Украине данная проблема стала особенно актуальной в конце 1980-х – начале 1990-х годов, когда начал процесс трансформации советской политической элиты в украинскую. На национальном и региональном уровнях данный процесс имел свои особенности. Предметом данного исследования являются особенности формирования региональной политической элиты в Украине на примере Черновицкой области. Хронологические рамки данной научной разведки охватывают период от провозглашения неза-

висимости Украины (1991 год) до событий Революции Достоинства (ноябрь 2013 года). Нижняя граница – историческое событие, ознаменовавшее становление современного Украинского государства. Верхняя – революционные события в Украине, приведшие к кардинальным изменениям в политической жизни страны.

Исследованию проблем формирования и деятельности политической элиты в той или иной степени в Украине занимались такие учёные как Д.Выдрин, О.Лазоренко, М.Шульга, А.Пахарев, И.Пресняков, В.Романова, И.Буркут, А.Круглашов и др.

Формирование региональной украинской политической элиты имеет свои особенности: с одной стороны – большая зависимость от центра, с другой – региональные культурно-исторические, политические, религиозные и др. отличия. Каждый регион Украины имеет свои характерные черты: комплексность, целостность, специализация, управляемость (наличие политико-административных органов управления), что даёт возможность рассматривать его в географическом, административно-организационном, культурном измерениях [10].

Региональные элиты играют большую роль в процессе построения Украинского государства. Условно они представляют различные регионы Украины, которые можно представить как север, юг, запад, восток или Волинь, Галичина, Закарпатье, Буковина и т.д. Кроме того, распространённым является разделение украинской региональной элиты по областям Украины (что соответствует современному политико-административному делению государства).

Термин «региональная элита» рассматривается политологами в контексте традиционного или ценностного подходов. По традиционному подходу мы относим к региональной элите губернатора, председателя областного совета, мера областного центра, лидеров партийных организаций и т.д. То есть, рассматриваем политическую элиту через её функциональность, в то время как ценностный подход предполагает наличие у представителей политической элиты качеств, отличающих их от остального населения (например, воли, культуры, образования, высокой духовности, морали и т.п.). По мнению автора, определение современной украинской политической элиты через призму ценностного подхода практически невозможно, поскольку критерии являются несколько размытыми, а информации по поводу деятельности, взглядов, духовного мира её представителей недостаточно. Таким образом, автор пользуется функциональным (традиционным) подходом определения

политической элиты, который чётко определяет круг лиц, соответствующих ему.

В украинской политической науке вопрос о формировании политической элиты остаётся дискуссионным. По утверждению И.Преснякова и В.Романовой, к региональной политической элите можно относить те элиты, которые смогли сформировать стратегию развития региона и характеризуются стремлением распространить своё влияние на другие регионы Украины. Таким образом, в Украине только три области – Днепропетровская, Донецкая и АР Крым – имеют свою региональную элиту, которая смогла реализовать стратегию получения автономии или попыталась (на определённом историческом этапе) «завоевать» Киев [9]. По мнению автора, данный подход не лишён тенденциозности. Каждая область Украины имеет свою специфику, свои региональные особенности, что наиболее ярко проявляется в процессе формирования и функционирования политических элит региона.

Буковина является особым регионом Украины, отличается от других областей историческими, культурными, религиозными традициями. На протяжении веков она была полиэтничным краем, «в котором сформировались собственные традиции общения представителей разных этносов на основе взаимного уважения и толерантности» [2, с.192]. На формирование этнонационального состава населения повлияло его вхождение в другие государственные формирования, начиная с древнейших времён. После включения Буковины в состав Австрийской империи в 1774-1775 годах «на православную Буковину началось переселение представителей полиэтничного и многоконфессионального населения Австрийской империи» [2, с.193]. Объём данной работы не позволяет широко рассмотреть основные этапы формирования современной этнической карты Буковины. Обратим внимание только на тот факт, что включение Буковины в состав Австрийской, позже — Австро-Венгерской империи, Румынского королевства, СССР привело к этническому многообразию региона.

Процессы демократизации, начавшиеся в СССР в конце XX века, непосредственно касались и Буковины. На её территории активизируется общественно-политическая жизнь, появляются первые неформальные объединения, включая культурологические общества национальных меньшинств. Новые общественные организации начинают активную деятельность, направленную на возрождение национальной культуры, языка, традиций и т.п. В августе 1991 года

городской совет Черновцов принял решение «взять на свой баланс имущество КПСС-КПУ на территории города, демонтировать памятник Ленина и на протяжении месяца переименовать черновицкие улицы и площади, названия которых «связаны с идеологией и практикой тоталитаризма» [6]. В октябре 1991 года были проведены выборы мера, на которых победил лидер Демократического блока Виктор Павлюк. Позже он занимал должность вице-губернатора области (в 2006-2010 годах от политической партии «Наша Украина»).

В 1990-1992 годах председателем Черновицкого областного совета, а позже и Черновицкой облгосадминистрации стал Иван Гнатышин. В 1990-1992 годах он соединял должности руководителя облсовета и облисполкома [4]. За время пребывания на руководящих постах И. Гнатышин активно проводил политику президента в регионе. На президентских выборах 1994 года И. Гнатышин поддержал действующего президента, по мнению региональных меда, используя при этом жёсткие административные меры для обеспечения победы последнего [5]. После победы Л.Кучмы И.Гнатышин был отправлен в отставку (март 1996 года).

В мае 1996 года исполняющим обязанности главы Черновицкой областной государственной администрации был назначен Георгий Филипчук (тогда беспартийный) [12]. В сентябре того же года указом Президента Украины Г.Филипчук был назначен уже главой госадминистрации. Для многих жителей региона этот факт стал признаком демократизации государственного управления и общественно-политической жизни края. Свою деятельность новый губернатор начал с формирования «команды», которую ему так и не удалось окончательно сформировать за два года пребывания на посту. Характерным признаком его губернаторской деятельности стали кадровые перестановки. Социально-экономические проблемы решены не были, а в политической жизни политические силы, поддерживающие Г.Филипчука вначале его деятельности, перешли в оппозицию (напримен, Конгресс украинских националистов, Украинская Республиканская партия и др.) [11].

В 1998 году Г.Филипчук был избран депутатом Верховного Совета третьего созыва (от партии Народный рух Украины). В будущем он ещё несколько раз менял партийную принадлежность: из НРУ он перешёл в «Народный рух за единство», а потом – в партию «Батькивщина» [12]. Избрание Г.Филипчука депутатом Верховного

Совета Украины привело к кадровым изменениям в области. В июне 1998 года главой Черновицкой областной государственной администрации был назначен Теофил Бауэр. Новый губернатор – выходец с.Тарашаны Глыбоцкого района Черновицкой области. На посту губернатора пребывал до июля 2003 года. В отличие от своих предшественников Т.Бауэр свободно владел румынским языком, что открыло новые возможности для взаимодействия власти и румынской общины на Буковине. За время пребывания на посту Т.Бауэр был избран Главой региональной организации еврорегиона «Верхний Дунай», созданного местными органами власти Молдовы, Румынии и Украины [1]. В то же время был создан еврорегион «Верхний Прут» при участии отдельных регионов Молдовы, Румынии и Черновицкой области. Таким образом, можем говорить о том, что во время своей губернаторской деятельности Т.Бауэр способствовал активизации украино-румыно-молдавских отношений, институционализации сотрудничества между тремя странами. Создание еврорегионов показало, что страны-участники имеют общие экономические интересы, среди которых на одном из первых мест было улучшение инвестиционной привлекательности территорий еврорегиона. Этнический фактор сыграл свою роль в становлении еврорегионов: румынская сторона проявляла особый интерес к румынской общине края, обеспечению её культурных и гражданских прав. Как отметил профессор ЧНУ им. Ю.Федьковича А.Круглашов, именно этнический фактор стал «одной из движущих сил, склонявших руководство Румынии к внесению вопроса о создании таких еврорегионов на повестку дня обсуждения и урегулирования ... её отношений с Украиной. Он же является одним из официальных направлений политики Румынии касательно данных приграничных территорий» [4, с.20-21]. Этнический фактор стал важной составляющей взаимодействия в рамках созданных еврорегионов, что особенно ярко проявилось в культурно-образовательной сфере. Однако для Украины этнические вопросы так и не стали приоритетными в еврорегиональном сотрудничестве [4, с.20]. Дальнейшее развитие взаимодействия в формате еврорегионального сотрудничества Украины-Румынии-Молдовы продемонстрировало особый интерес со стороны Румынии именно к вопросам обеспечения национально-культурных прав румынского меньшинства в Черновицкой области. Румыния проявляла большую образовательную, финансовую, политическую активность для

улучшения положения румын, проживающих в Украине. Украинской стороне не удалось добиться улучшения положения украинского меньшинства в Румынии из-за экономических и политических причин.

После увольнения с должности главы Черновицкой областной администрации Т.Бауэр на протяжении нескольких лет (2004-2005 годы) был Чрезвычайным и Полномочным послом Украины в Румынии, представляя там интересы Украинского государства.

Назначение следующего губернатора – выходца с Ивано-Франковщины – Михаила Романива было положительно воспринято представителями различных политических сил области. За время его губернаторства не наблюдалось громких скандалов, связанных с его именем, нормализовались взаимоотношения и взаимодействие областной исполнительной власти и средствами массовой информации, политическими силами края. Новый губернатор продолжил сотрудничество в рамках еврорегионов «Верхний Прут», «Верхний Дунай», а Черновицкий областной совет на шестой сессии от 21 января 2003 года утвердил «Концепцию региональной программы трансграничного сотрудничества в рамках Еврорегиона «Верхний Прут». В программе шла речь о необходимости «налаживания на региональном, государственном и международном уровне сбалансированной системы политического лоббирования, технического и финансового обеспечения» для решения задач еврорегиона «Верхний Прут», в том числе содействия трансграничным связям и развитию национальных меньшинств [7]. По нашему мнению, взаимодействие в рамках названных еврорегионов положительно повлияло на развитие сотрудничества в формате Украина-Румыния-Молдова. На территории области активно действуют национально-культурные общества, в том числе молдавские и румынские и конструктивное взаимодействие между тремя странами – Украиной, Румынией, Молдовой – способствует налаживанию международного диалога в регионе.

В 2004 году в Украины состоялись выборы президента, которые привели к активизации общественно-политической жизни всей Украины. Жители Черновицкой области принимали активное участие в событиях Оранжевой революции, в результате которой Президентом страны был избран Виктор Ющенко. В начале 2005 года в области произошли очередные кадровые изменения: областную администрацию возглавил бывший ректор Черновицкого национального университета им. Ю. Федьковича Михаил Ткач. Свою команду он сформировал из

представителей различных политических сил, включая президентскую партию «Наша Украина» и оппозиционную «Партию регионов». Соответственно, в своей деятельности новая команда должна была продемонстрировать профессиональный подход к решению региональных проблем. Результаты парламентских выборов, состоявшихся весной 2006 года, зафиксировали снижения рейтинга президентской партии (политическая партия «Народный Союз «Наша Украина» проиграла БЮТ и набрала всего 27,04% голосов[3]). В мае того же года главой Черновицкой государственной администрации вместо М.Ткача был назначен Владимир Кулиш. Новый губернатор активно реализовывал политический курс Президента В.Ющенко, демонстрировал открытость и готовность к диалогу. Особых изменений в управлении этнонациональными процессами в крае не замечалось. Взаимодействие в рамках еврорегионов было продолжено.

Президентские выборы 2010 года привели к изменению политического курса страны. Новым Президентом был избран Виктор Янукович, а к власти пришла Партия регионов. После прихода В.Януковича к власти в области в очередной раз произошли кадровые изменения – губернатором был назначен Михаил Папиев, который во времена губернаторства Г.Филипчука и М.Бауэра (1997-2000 годы) был заместителем главы обл администрации. В 2002 году был избран народным депутатом Украины по спискам СДПУ(о). Позже возглавлял Министерство труда и социальной политики Украины. В 2007 году был избран народным депутатом Украины по спискам Партии регионов. Как и его предшественники М.Папиев стал проводником курса Президента в области. Таким образом, формирование исполнительной власти в области зависело в первую очередь от Президента страны, который и назначал губернаторов. Соответственно, каждый губернатор реализовывал в области политический курс Президента, назначившего его на должность главы обл администрации.

В системе местного самоуправления в указанный период наблюдается большая консервативность. Так, например, на протяжении длительного периода времени неизменным главой Черновицкого областного совета был Иван Шилепницкий, избранный на эту должность в ноябре 1996 года. Важным, по мнению автора, является факт, что председатель областного совета продолжительное время оставался беспартийным. За время председательства И.Шилепницкий активно содействовал развитию местного самоуправления, в результате

чего областной совет превратился в орган, контролирующий действия исполнительной власти. И.Шилепницкий также способствовал активизации международной деятельности Черновицкого областного совета: в июле 1998 года представлял Украину на Конгрессе местных и региональных властей в Бухаресте (Румыния). В мае 1999 года Черновицкий областной совет стал членом Ассоциации органов местного самоуправления области [13]. Деятельность И.Шилепницкого по усилению местного самоуправления, в том числе и в рамках международного взаимодействия, привела к конфликту между ним и действующим главой администрации Т.Бауэром. В результате конфликта и усиления позиций главы администрации во времена Президента Л.Кучмы Т.Бауэр избирается депутатами областного совета нового созыва (2002 год) новым председателем областного совета. По нашему мнению, последнее свидетельствует о влиянии исполнительной власти области на избирательный процесс в регионе. Однако украинское законодательство запрещает совмещение должностей главы областной администрации и председателя областного совета, поэтому в августе 2002 года новым председателем Черновицкого областного совета стал Александр Смотрич, поддерживающий инициативы губернатора. А.Смотрич пребывал на посту председателя облсовета до 2005 года и сумел найти общий язык и с преемником Т.Бауэра – М.Романивом.

В то же время необходимо отметить, что авторитет И.Шилепницкого оставался достаточно высоким и в мае он снова был избран председателем областного совета, продолжив при этом свою деятельность в системе местного самоуправления. Пребывал в должности до ноября 2010 года.

Его преемники – Александр Грушко, Василий Ватаманюк и Михаил Гайничеру – представляли партию власти в областном совете. А.Грушко, например, был членом партии «Наша Украина» (пребывал в должности председателя облсовета с июня 2005 до мая 2006 года). В.Ватаманюк и М.Гайничеру – членами уже президентской Партии регионов. Характерной чертой данного периода во взаимодействии исполнительной власти с органами местного самоуправления является отсутствие открытых политических конфликтов и противостояния.

Важным является тот факт, что деятельность местных организаций национальных обществ зависела в первую очередь от их активности. Местная власть по возможности поддерживала и содействовала культурной деятельности национальных сообществ (например,

финансирование различных фестивалей, национальных празднеств и т.п.).

В процессе формирования региональной политической элиты задействованы представители различных национальных сообществ, проживающих на территории края: украинцы, румыны, молдаване, россияне, белорусы и т.д. В то же время информация о национальной принадлежности представителей власти принадлежит к числу закрытых. Согласно положениям Закона Украины «Про доступ к публичной информации» автору было отказано в предоставлении информации по поводу национальности депутатов Черновицкого областного совета.

Таким образом, формирование региональной элиты в Украины характеризуется специфическими чертами, присущими отдельным регионам. В Черновицкой области, как и во многих других регионах Украины, вначале независимости большую роль в общественно-политической жизни играла бывшая советская номенклатура. И первый глава областной администрации, и первый председатель областного совета были бывшими членами Коммунистической партии. С 1991 года и до сегодняшнего дня характерной чертой формирования исполнительной власти каждого президента страны стало назначение лояльного к себе руководителя области. В органах местного самоуправления (например, областном совете) большую роль играет председатель, у которого есть возможность сформировать повестку дня, созвать внеочередные сессии областного совета и т.п. За годы независимости здесь сформировались определённые закономерности – начиная от Л.Кучмы и до сегодняшнего дня главой областного совета, как правило, избирают представителя правящей (президентской) партии. Последнее способствует активному взаимодействию исполнительной власти с органами местного самоуправления.

В целом для процесса формирования региональных элит в Украине характерной особенностью является мощное влияние центральных органов власти (в первую очередь, Президента) на назначение в первую очередь лояльных и преданных Президенту, а не интересам региона лиц. Можем также вести речь о росте взаимодействия между областной государственной администрацией и областным советом и активное проведение в жизнь президентского курса, даже вопреки интересам того или иного региона.

С другой стороны, этнический состав населения и исторические традиции также влияют на процесс формирования региональных элит и общественной активности этнонациональных меньшинств. Для

Черновицкой области характерным является высокий уровень толерантности во взаимоотношениях различных этнонациональных групп, желание решить проблемы компромиссным, а не радикальным путем, активизировать взаимодействие с другими странами, в том числе в образовательной, культурной, экономической и других сферах. Наиболее ярким примером такого взаимодействия является создание еврорегионов «Верхний Прут» и «Нижний Дунай», обмена студентов, фольклорные фестивали (например, «Буковинские встречи» и др.

Процесс формирования региональных элит в Украине продолжается. Особое место в данном процессе занимает Революция Достоинства, которая изменила направление развития современной Украины. Избрание Президентом страны П.Порошенка и провозглашение им курса на децентрализацию страны, по мнению автора, будет иметь значительное влияние на трансформационные процессы в Украине, включая и процессы формирования политической элиты.

Библиография

1. Бауер Теофіл Йозефович [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://molbuk.ua/persons/44598-bauer-teofl-yozefovich.html>
2. Буркут І. Проблеми етнічної толерантності у поліетнічному середовищі (на прикладі єврорегіону „Верхній Прут” / І.Буркут // Єврорегіони: Потенціал міжетнічної гармонізації. Збірка наукових праць. – Чернівці: Букрек, 2004.
3. Відомості про підрахунок голосів виборців в межах регіонів України. Вибори народних депутатів України 26 березня 2006 року. Блок „Наша Україна” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.cvk.gov.ua/pls/vnd2006/w6p001>
4. Гнатишин Іван Миколайович [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://molbuk.ua/persons/45785-gnatishin-van-mikolayovich.html>
5. Гнатышин Иван Николаевич [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://src-h.slav.hokudai.ac.jp/ukrregions/data/189.html>
6. Карачко С. Кроки до незалежності на теренах Буковини / С.Карачко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.h.ua/story/287815/>
7. Концепція регіональної програми транскордонного співробітництва в межах Єврорегіону „Верхній Прут” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://oblrada.cv.ua/document/regional_program/
8. Круглашов А. Етнополітична гармонізація: чи під силу це завдання новоутвореним єврорегіонам? / А.Круглашов // Єврорегіони: потенціал

міжетнічної гармонізації. Збірка наукових праць. – Чернівці: Букрек.

9. Пресняков І., Романова В. Стратегії регіональних політичних еліт в Україні / І.Пресняков, В.Романова // *І.* – 2006. - №45 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ji.lviv.ua/n45texts/presnyakov.htm>

10. Сокирка Ю. Регіональний фактор у політичному процесі України / Ю.Сокирка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://postua.info/news.php?nid=3>

11. Филипчук Георгий Георгиевич [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://src-h.slav.hokudai.ac.jp/ukregions/data/190.html>

12. Филипчук Георгий Георгиевич [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://file.liga.net/person/427-georgii-filipchuk.html>

13. Шилепницький Іван Орестович [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://src-h.slav.hokudai.ac.jp/ukregions/data/142.htm>

PROCESELE INTEGRAȚIONISTE ȘI DEZVOLTAREA SOCIAL-ECONOMICĂ

UNELE PROBLEME ALE METODOLOGIEI DE CALCUL A INDICATORILOR DEZVOLTĂRII ECONOMIEI MONDIALE

Iurii CROTENCO, *doctor habilitat în economie, IRIM*

Rezumat

Sunt studiate unele aspecte ale problemei metodologiei de calcul a unor indicatori ce caracterizează dezvoltarea economiei mondiale, tendințele moderne în dezvoltare economiilor țărilor individuale. Este identificată specificitatea calculării anumitor indicatori. Sunt propuse măsuri de îmbunătățire a performanței de calcul în domeniul turismului internațional în Republica Moldova, în scopul adaptării metodologiei naționale cu recomandările ale ONU și OMT.

Cuvinte-cheie: *economie mondială, relații economice internaționale, indicatori de dezvoltare economică, metodologie de calcul a indicatorilor*

SOME PROBLEMS OF METHODOLOGY OF CALCULATING INDICATORS OF THE WORLD ECONOMY DEVELOPMENT

Abstract

Are researched selected aspects of the methodology of calculation of some indicators that characterize the development of the world economy, modern trends in the development of the economies of individual countries. Is identified the specifics of the calculation of some indicators. Are suggested measures to improve calculation of the indicators in the international tourism in Moldova in order to adapt national methodology to the recommendations of the UN and UNWTO.

Keywords: *world economy, international economic relations, economic development indicators, methodology of calculation of indicators*

Актуальность проблемы. Мировая экономика как любое другое экономическое явление и процесс описывается показателями, которые представляют собой количественную характеристику данной системы. Учитывая сложность и разноплановость мировой экономики нельзя отразить ее сущность одним или несколькими универсальными показателями. Поэтому возникает необходимость в применении совокупности взаимосвязанных статистических показателей, предназначенных для описания конкретного явления или процесса в мировой экономической системе. Проблема унификации и стандартизации методологических подходов обостряется с углублением глобализации и развитием интеграционных процессов.

Исследование проблемы. В достижение современного состояния методологического обеспечения исследовательских процессов в мировой экономике внесли вклад разработка и реализация механизмов унификации собираемой экономической информации. Это явилось результатом сложной и трудоемкой работы международных организаций и их органов и, в частности, статистического отдела Департамента по экономическим и социальным вопросам Организации Объединенных Наций (СО ДЭСВ ООН), Статистического бюро Европейских сообществ (Евростат), Организации экономического сотрудничества и развития (ОЭСР), Международного валютного фонда (МВФ), Всемирного банка (ВБ), Всемирная торговая организация (ВТО) и др. Вместе с тем в

современной мировой экономической практике немало фактов недостаточной согласованности между отдельными данными, показателями и отчетными материалами, что ведет к возможности получения разнонаправленных выводов и рекомендаций.

Среди наиболее важных экономических показателей (агрегатов системы национальных счетов) значительную роль играет показатель валового внутреннего продукта (ВВП, англ. Gross Domestic Product - GDP). ВВП отражает рыночную стоимость всех конечных товаров и услуг, предназначенных для непосредственного потребления, произведенных за год во всех отраслях экономики на территории государства для потребления, экспорта и накопления, вне зависимости от национальной принадлежности использованных факторов производства. ВВП страны рассчитывают в национальной валюте (в текущих и неизменных ценах – номинальный и реальный ВВП), по биржевому курсу в иностранной валюте, а для более точных международных сравнений - по паритету покупательной способности валют (ППСВ). При разнообразии методов расчета ВВП (по доходам, по расходам и по добавленной стоимости) и значительной критике в его адрес с разных сторон (включая Комиссию по основным показателям экономической деятельности и социального прогресса - комиссия Стиглица-Сена-Фитусси [2]) данный показатель остается одним из наиболее востребованных при анализе состояния и тенденциях мировой экономики и отдельных ее составляющих.

В настоящее время общий размер мировой экономики (номинальный ВВП в \$US) оценивается в 77-78 трлн. \$US. ВВП по ППСВ за 2014 г. оценивается в Международным валютным фондом (МВФ) в 108 трлн. \$US. Однако используя данные по мировой экономике в целом и отдельным ее составляющим, аналитики неизбежно сталкиваются с несбалансированностью отдельных данных и отчетов из-за различий в применяемых методологиях расчетах. Например, различаются отчетные данные Организации объединенных наций (ООН), Международного валютного фонда (МВФ), Всемирного банка (ВБ) и ЦРУ по отдельным странам, а соответственно и итоги по мировой экономике в целом. В частности, суммарный номинальный ВВП в 2012 году по данным ООН составил 72,7 трлн. US\$ [10], МВФ – 72,2 [7], Всемирного банка – 71,7 [11] и ЦРУ – 71,8 трлн. US\$ [1]. При этом, статистика ООН и МВФ не фиксировала объем ВВП Сирии, в то время как Всемирный банк оценивал производство Сирии в 2012

году в 73,7 млрд. US\$, а ЦРУ – в 64,7 млрд. US\$. Аналогичные различия проявляются и в оценке экономики глобальных экономических лидеров (см. табл. 1).

Наряду с методологическими особенностями расчетов на итоговые показатели влияет также и степень охвата субъектов. В Китае это специальные административные районы Гонконг и Макао, а во Франции заморские владения (фр. France d'outre-mer) – Французская Гвиана, Гваделупа, Мартиника и Ренюньон.

В настоящее время страны используют разные системы национальных счетов, что соответственно отражается и на результирующих показателях. Так, США, Канада и 28 стран ЕС представили свои данные за 2014 год в соответствии с системой национальных счетов 2008 года (СНС-2008), другие страны (например, Россия) пока ведут расчет по СНС-1993. При этом не учитываются не только новые элементы СНС-2008 (интеллектуальная собственность, производные финансовые инструменты, расходы на НИОКР и вооружение), но также не учитываются предусмотренные в СНС-1993 учет условной жилой ренты и оценки природных ресурсов.

Таблица 1

ВВП стран лидеров мировой экономики по показателю номинального ВВП (млрд. US\$, 2012 год)

		ООН	МВФ	Всемирный банк	ЦРУ
1	США	16.244,600	16.244,575	15.684,800	15.680,000
2	Китай	8.358,400	8.221,015	8.358,363	8.227,000
3	Япония	5.960,180	5.960,269	5.959,718	5.964,000
4	Германия	3.425,956	3.429,519	3.399,589	3.401,000
5	Франция	2.611,221	2.613,936	2.612,878	2.609,000
6	Великобритания	2.417,600	2.476,665	2.435,174	2.441,000
7	Бразилия	2.254,109	2.253,090	2.252,664	2.396,000
8	Россия	2.029,812	2.029,813	2.022,000	2.053,000
9	Италия	2.013,392	2.014,078	2.013,263	2.014,000
10	Индия	1.875,213	1.841,717	1.841,717	1.825,000

Источник: данные обзоров соответствующих организаций.

Одним из наиболее полных и систематизированных исследований мировой экономики являются традиционные доклады МВФ - World Economic Outlook (WEO). Например, в докладе от июля 2015 г. в текстовой части анализируются все составляющие мировой

экономической системы. При этом видно, что основные драйверы глобального экономического роста сегодня это развивающиеся рынки.

Основной упор в докладе МВФ в страновом разрезе (июль 2015 г.) делается на изучении состояния и динамики развитых экономик (США, Германия, Франция, Италия, Испания, Япония, Великобритания, Канада и другие страны). Среди стран с переходной и развивающейся экономикой МВФ акцентируется на исследовании состояния и тенденций роста экономики России, Китая, Индии, Бразилии, Мексики, Саудовской Аравии, Нигерии и Южной Африки [4].

В определенной мере, при исследовании развития глобальных экономических лидеров такой подход оправдан. Однако за пределами исследования оказывается ряд крупнейших мировых экономик. Крупнейших как при расчете ВВП в текущих ценах, так и по паритету покупательной способности валют (ППСВ).

В частности, вне аналитического описания оказалась Корея, занимающая по объему ВВП по ППСВ 13-е место с показателем 1.778,823 млрд. US\$ и находящаяся выше в мировом рейтинге, чем Канада и Испания.

Из развивающихся стран из анализа МВФ выпала Индонезия, которая в 2014 г. занимала 6-ю строку среди мировых экономических лидеров (2.676,081 млрд. US\$), опережая не только такие развитые страны как Великобритания, Франция, Италия, Испания и Канада, но также и Мексику, Саудовскую Аравию и Нигерию.

Также выпали из анализа МВФ такие крупные экономики как Турция (1.508,102 млрд. US\$ - 15 место) и Иран (1.334,320 млрд. US\$ - 19 место). При этом Турция в мировом рейтинге опережает Канаду и Испанию, а Иран в условиях санкций занимает более высокое место, чем Нигерия (1.049,091 млрд. US\$) и Южная Африка (704,514 млрд. US\$). Отметим, что иранская экономика по товарной массе больше нигерийской на ВВП Дании (249,527 млрд. US\$) и Эстонии (35,621 млрд. US\$) вместе взятых.

Углубленные аналитические группировки и исследовательские обзоры в рамках МВФ приводятся по Бразилии, Канаде, Китаю, Франции, Германии, Индии, Италии, Японии, Мексике, России, Южной Африке, Испании, Великобритании и США [3].

В данном случае аналитика по Южной Африке оправдана ее огромным сырьевым потенциалом и перспективами роста трудовых ресурсов. Однако, по нашему мнению, важна также системная

исследовательская база по более крупным и перспективным экономикам, чем Канада или Испания. Сюда, безусловно, относятся Индонезия, Корея, Саудовская Аравия и Турция.

С точки зрения роста потребительского спроса на базе роста численности населения весьма перспективными странами экономического роста в среднесрочной и долгосрочной перспективе видятся.

В конечном итоге проявляется явная тенденция ухода с ведущих позиций традиционных лидеров начала 2000-х гг. Причем это движение весьма динамично. Так, например, Австралия в 2010 г. находилась на 18-ом месте, в 2013-2016 гг. занимает по расчетам МВФ 19-е место, а в 2017 г. должна уступить Нигерии и Тайваню, передвигаясь на 21 место, что ожидаемо поставит в перспективе вопрос о ее нахождении в клубе 20-ти. Польша (20-я в 2010 г. и 23-я в 2013-2015 гг.) должна уступить в 2016 г. свое место Египту, а к 2021 г. Польшу обойдет и Пакистан оттеснив ее на 25-е место. В результате ожидается что к 2021 г. среди 25 ведущих экономик мира останется 6 представителей Евросоюза, в том числе в десятке – Германия (5-е место), Великобритания (9-ое) и Франция (10-ое).

Общий динамизм развития экономик глобальных экономических лидеров достаточно высок. Регулярно в список триллионных экономик входят новые страны. В 2010 г. 15 стран мира достигли уровня ВВП по ППСВ в 1 трлн. US\$. В 2013 г. их число выросло уже до 20 стран. В 2014 г. к ним присоединилась Нигерия, в 2015 г. ожидается, что 1 трлн. US\$ достигнет экономика Таиланда, в 2016 г. – Египта и Польши, в 2017 г. – Пакистана, в 2018 г. – Аргентины, в 2019 г. – Малайзии и Филиппин. Таким образом к 2020 г. в клуб стран триллионеров будут входить 28 стран и из 8 новых членов по одной стране будет представлять Европу и Америку, две – Африку и 4 – Азию.

Отметим, что МВФ в своих прогнозах не ожидал такого бурного роста среди развивающихся экономик. Так, в 2012 г. по прогнозу МВФ ожидалось, что к 2017 г. уровня ВВП по ППСВ в 1 трлн. US\$ достигнут экономики 20 стран. Всего лишь через три года (апрель 2015 г.) МВФ ожидает, что в 2017 г. рубеж в 1 трлн. US\$ преодолеют уже 25 стран. В частности, изменился прогноз на 2017 г. по Саудовской Аравии (985,7 млрд. US\$ в 2012г. и 1.830,3 млрд. US\$ в 2015 г.), Нигерии (676,3 и 1.268,7 млрд. US\$ соответственно), Таиланду (895,0 и 1.156,0), Египту (756,4 и 1.117,0), а также Пакистану (662,4 и 1.055,5).

Таблица 2
Сравнительные характеристики прогнозных показателей ВВП по ППСВ на 2017 г. рассчитанных МВФ в 2012 и 2015 гг. по ведущим экономикам мира

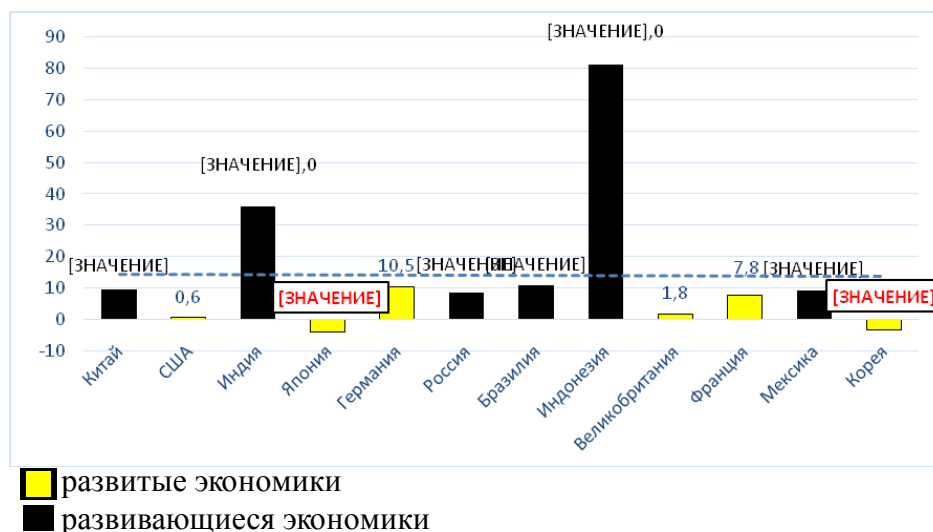
Страна	Прогноз на 2017 г., млрд. US\$		Изменение прогнозных данных в 2015 г. по сравнению с 2012 г.	
	в 2012 г.	в 2015 г.	млрд. US\$	в %% к прогнозу 2012 г.
1. Китай	20,198.143	22,148.6	+1950,5	+9,7
2. США	19,745.3	19,864.6	+119,3	+0,6
3. Индия	7,041.5	9,574.6	+2533,1	+36,0
4. Япония	5,305.0	5,096.9	-208,1	-3,9
5. Германия	3,691.6	4,077.9	+386,3	+10,5
6. Россия	3,296.4	3,578.6	+282,2	+8,6
7. Бразилия	3,145.7	3,485.9	+340,2	+10,8
13. Индонезия	1,814.6	3,284.0	+1469,4	+81,0
8. Великобритания	2,809.6	2,861.4	+51,8	+1,8
9. Франция	2,612.1	2,816.0	+203,9	+7,8
10. Мексика	2,253.0	2,464.4	+211,4	+9,4
11. Корея	2,132.7	2,059.3	-73,4	-3,4

Источник: [5; 6].

Результаты проведенного нами сравнительного анализа двух прогнозов МВФ на 2017 г. по показателю ВВП по ППСВ, проведенных в 2012 и 2015 гг. приведены в табл.2.

Прогноз ВВП по ППСВ для первой десятки крупнейших стран от 2012 г. был скорректирован в 2015 г., что в целом обычное нормальное явление, позволяющее учесть сложившиеся условия и новые тенденции. При этом отклонения были и в сторону превышения данных ранних прогнозов по отдельным странам (9 из 11 крупнейших мировых экономик), и в сторону уменьшения ожидаемых уровней ВВП (2 из 11 стран). Однако изменение ранних прогнозов на 2017 г. в сторону роста составило от 1,8% до 81,0%, а в сторону снижения ожидаемых уровней – от минус 3,4% до минус 3,9%. Это позволяет предположить, что в целом будущее состояние экономик рассматривалось экспертами МВФ по пессимистичному сценарию развития и недооценивалось ими.

В группе развитых стран изменение прогнозных значений колеблется от минус 3,9% у Японии до +10,5% у Германии. В группе стран с переходной экономикой и развивающихся стран пересмотр уровней ВВП на 2017 г. в прогнозе 2015 г. по сравнению с 2012 г. составил от +8,6% у России до +81,0% у Индонезии. При этом Индонезия

Рисунок 1. Изменение прогнозных данных МВФ по уровню ВВП в странах-лидерах на 2017 г. в 2015 г. по сравнению с прогнозом 2012 г. [5; 6]

переместилась в прогнозах МВФ за три года с 13 на 8 место в мировом рейтинге глобальных экономических лидеров. Даже не учитывая Индонезию, показатели по Индии в данной группе стран выглядят полной неожиданностью (рост ожидаемого уровня ВВП в 2017 г. по прогнозу 2015 г. на 36% против прогноза 2012 г.). Представляется невероятным, чтобы высококвалифицированные эксперты МВФ ошибались в прогнозах в среднем на 10% за год (2012-2015 гг.).

В среднем по группе развитых стран их возможности были недооценены (без учета весомости вклада каждой страны) примерно на 2,2%, а по группе развивающихся стран и стран с переходной экономикой – недооценены на 25,9%.

Отчетные данные отдельных стран даже предоставляемые в одну международную организацию нередко различаются по методологии их расчета. Так, страны предоставляют в ЮНВТО информацию о международных туристических прибытиях исчисляя ее четырьмя различными показателями (методами – TF, VF, THS, TCE), где:

- TF: International tourist arrivals at frontiers (excluding same-day visitors) - Международные туристические прибытия, зарегистрированные на границе (за исключением посетителей прибывших на часть дня);
- VF: International visitor arrivals at frontiers (tourists and same-day visi-

tors) - Международные туристические прибытия, зарегистрированные на границе (включая туристов и посетителей на часть дня);

· THS: International tourist arrivals at hotels and similar establishments

- Международные туристические прибытия в гостиницы и аналогичные заведения (структуры);

· TCE: International tourist arrivals at collective tourism establishments

- Международные туристические прибытия в коллективные туристические заведения (структуры).

Эти показатели различаются между собой по методике расчета, а, соответственно, и по уровню числовых значений. В Молдове, например, международные туристические прибытия рассчитывают по показателю TCE и в 2014 г. они составили 94 тыс. Однако при использовании показателя, применяемого в Швейцарии (THS), число международных туристических прибытий в Молдове снизится до 88 тыс., а по отчетности туристических агентств и туроператоров численность иностранных посетителей, прибывших в страну с их помощью за 2014 г., составила лишь 14 тыс., т.е. отличается от представленных международным организациям более чем в 6,5 раз.

При расчете показателя TCE в число проживающих в средствах размещения включают иностранных граждан, проживающих независимо от цели приезда не только в гостиницах и аналогичных структурах, но также в общежитиях для приезжих, оздоровительных структурах, лагерях отдыха и других структурах отдыха и в детских лагерях. При этом часть иностранцев, проживающих, например, в гостиницах и общежитиях для приезжих не являются туристами, т.к. прибыли в Молдову в целях осуществления оплачиваемой деятельности в посещаемом месте (на работу – строители, наладчики, менеджеры и др.). В оздоровительных структурах, лагерях отдыха и других структурах отдыха и в детских лагерях также могут находиться иностранные граждане, не являющиеся в Молдове туристами (работники по найму, нерезиденты и члены их семей).

Национальная нормативная база нередко не соответствует рекомендациям международных организаций. Например, принятый в Молдове в 2006 г. Закон об организации и осуществлении туристической деятельности сегодня не соответствует по многим параметрам требованиям Международной туристической организации (ЮНВТО). Стратегия устойчивого развития туризма до 2015 года по ряду параметров не отвечала нормам и требованиям мирового сообщества, а

также европейским подходам к проблеме развития туризма. Принятая в 2014 году новая стратегия развития туризма в Молдове отличается от своей предшественницы, но при этом не адаптирована с действующим законом о туризме. В Молдове не введен в действие в полном объеме Вспомогательный счет туризма: рекомендуемая методологическая основа, 2008 год, разработанный Департаментом по экономическим и социальным вопросам ООН и его статистическим отделом (издан в 2010 г.). В результате в отчете ЮНВТО на основе информации правительства Молдовы приведены данные, что один международный турист расходует в Молдове 2479 US\$ (233/94) (Tourism Highlights, 2015 Edition, International Tourist Arrivals / International Tourism Receipts, p.8). Для сравнения отметим, что в Великобритании турист расходует за поездку 1388 US\$ (45,262/32,613), во Франции – 662 US\$ (55,402/83,700), в Румынии – 948 US\$ (1,813/1,912), а в Украине – 127 US\$ (1,612/12,712).

Сегодня закон и стратегия недостаточно соответствуют мировым тенденциям развития туристического рынка и рекомендациям ЮНВТО.

В Стратегии устойчивого развития туризма Республики Молдова на 2003-2015 гг. приоритетными были объявлены следующие формы туризма: сельский туризм; экологический туризм; виноградно-винодельческий туризм; лечебно-оздоровительный туризм; культурный туризм и деловой туризм [9].

Не оправдала себя ориентация на сельский туризм в условиях почти полного отсутствия на селе элементов инфраструктуры для туристов, соответствующих европейским требованиям (дороги, объекты торговли и развлечения, здравоохранения, банковские услуги, система безопасности, транспортное сообщение, качественная вода, сертифицированный персонал и др.).

Вне мировых цивилизационных тенденций оказался виноградно-винодельческий туризм Молдовы, где вместо системной ориентации на виноград, соки, культуру потребления вина и лечебно-оздоровительные процедуры (с виноградными косточками, виноградным маслом, виноградным листом и т.д.) все свелось к банальному потреблению алкогольной продукции на винзаводах. И это в условиях, когда в Евросоюзе планомерно сокращают виноградники и активно борются за снижение потребления алкогольных напитков. Стремление к здоровому образу жизни и ужесточение норм содержания алкоголя в крови автомобилистов ведут к сокращению потребления алкоголя. В 2014 году Европарламент принял резолюцию, призывающую

Еврокомиссию разработать новую стратегию борьбы с чрезмерным потреблением алкоголя на период 2016-2022 годов [12].

25% жителей ЕС являются абсолютными трезвенниками, то есть не потребляли алкоголь (пиво, вино, спирт, сидр и другие местные напитки) в течение последних 12 месяцев. Абсолютно трезвый образ жизни ведут 43% домохозяек и 33% пенсионеров (Attitudes towards Alcohol, European Commission, Special Eurobarometer). При этом европейские пенсионеры являются самыми активными туристами.

Недостаточно обоснованной оказалась ориентация на экологический туризм в Молдове. В стране практически нет экологических резерваций, а меры по сохранению и восстановлению среды скорее относятся не к экологическому, а к понятию устойчивого туризма.

Отметим, что в стратегии Молдовы лечебно-оздоровительный туризм — это форма, в законе — вид, а в материалах ЮНВТО здоровье — это цель или назначение туристической поездки.

В рамках III (заключительного) рабочего семинара (2013 г.) Программы ЮНВТО по укреплению потенциала в области статистики туризма для стран СНГ и Грузии (SCBP - Statistics Capacity Building Programmes) агентство по туризму Республики Молдова, обнародовало для международной общественности проблемы, которые требуют особого внимания органов государственной власти страны. Это:

- необходимо организовать и внедрить выборочное обследование домашних хозяйств о спросе в области туризма, а также совершенствовать показатели и источники информации о внутреннем и международном туризме;
- остается сложной проблема учета на границе количества въехавших, выехавших граждан, по целям поездок, путешествующих граждан;
- не начата работа по освоению спутниковых (вспомогательных) счетов туризма [8].

Все это требует пересмотра подходов к туризму и его нормативной базе в Молдове в направлении ее адаптации к европейским и международным требованиям.

Стране также необходима концепция развития туризма, современный закон, адаптированная к нему и к международным нормам стратегия, перспективные планы деятельности по основным отраслям туризма (размещение, питание, транспортировка, развлечения и др.), нормативная база функционирования предприятий, территориальные целевые программы и пр. Это должны быть документы, соответствующие

международным и европейским нормам и правилам. Для примера отметим, что в Молдове действуют гостиницы категории 5* (пять звезд), но часть из этих гостиниц не соответствуют международным нормам или трем звездам Турции. Более того, ряд пятизвездочных гостиниц Молдовы с большой натяжкой могут быть таковыми и по национальным Методологическим нормам и критериям классификации структур по туристическому приему с функциями размещения и питания (приняты постановлением правительства РМ №643 от 27.05.2003).

В Методологических нормах предусмотрены такие структуры по туристическому приему с функциями размещения как гостиница-квартира (5, 4, 3, 2-звездные); туристическая вилла; бунгало; агротуристический пансион, вместимостью до 20 комнат; квартира или комната, арендуемая в частных жилищах (3, 2, 1-звездные) и др. Однако в этих нормах и правилах не предусмотрены hostels, которые реально работают в центре молдавской столицы. Хотя квартиры со свидетельством о присвоении категории 5-ть звезд и комната в квартире с документом на 3-и звезды впечатляют, но они нереальны для молдавской практики.

Надо заметить, что правительство дважды модернизировало данный документ. В частности, 30.07.2010 слова «прием туристов» заменили словами «туристический прием».

Учитывая, что в области национальных приоритетов в туризме (сельский, виноградо-винодельческий и экологический туризм) за последние 10 лет не произошло никаких значительных изменений к лучшему, целесообразно трансформировать направления туристической деятельности в русле общеевропейских и общемировых тенденций.

ЮНВТО четко различает следующие цели туристических поездок:

- досуг, отдых, отпуск;
- друзья, родственники, религия, лечение, другие;
- деловые поездки;
- без уточнения.

В соответствии с этими целями и должно быть реформировано национальное законодательство и нормативная база туризма в Молдове.

Выводы. Современная мировая экономика характеризуется развитием и расширением глобализационных процессов. Активизация международной торговли, укрепление действующих интеграционных объединений (ЕС, Меркосур, ССАГПЗ) и формирование новых (ТТП, ТТИП, ВРЭП, ШОС) актуализируют проблему унификации

международной нормативной базы.

В достижение современного состояния методологического обеспечения исследовательских процессов в мировой экономике внесли вклад разработка и реализация механизмов унификации собираемой экономической информации. Это является результатом сложной и трудоемкой работы международных организаций и их органов и, в частности, СО ДЭСВ ООН, Евростат, ОЭСР, МВФ, ВБ, ВТО и др. Вместе с тем немало фактов недостаточной согласованности между отдельными данными, показателями и отчетными материалами, что ведет к возможности получения разнонаправленных выводов и рекомендаций.

Так, ООН, МВФ, ВБ и ЦРУ одновременно приводят разные данные, например, по показателю ВВП по отдельным странам, регионам и мировой экономике. Со временем данные за предыдущие годы корректируются столь значительно, что, например, по информации МВФ, опубликованной в 2014-2015 гг., традиционные заявления о мировом экономическом кризисе 2007-2009 гг. через 5 лет заменены в целом по мировой экономике положительной динамикой роста в те годы.

Отчетные данные отдельных стран даже предоставляемые в одну международную организацию значительно различаются по методологии. Так, в ЮНВТО страны предоставляют информацию о международных туристических прибытиях исчисляя ее четырьмя разными показателями (методами – TF, VF, THS, TCE). Эти показатели различаются между собой, что резко снижает эффективность межгосударственных сравнений и затрудняет поиск путей совершенствования экономической деятельности.

Национальная нормативная база нередко не соответствует рекомендациям международных организаций. В Молдове, например, не применяется ряд норм и правил ООН, ОЭСР, ЮНВТО и Евростата. Это касается, в частности, сферы туризма и внедрения в стране, например, Вспомогательного счета туризма: рекомендуемая методологическая основа, разработанного Департаментом по экономическим и социальным вопросам ООН и его статистическим отделом (издан в 2010 г.). Эти проблемы Молдовы неоднократно обсуждались на уровне международных организаций и требуют безотлагательного решения.

Библиография

1. CIA World Factbook. GDP (Official Exchange Rate). [www.cia.gov/ library/ publications/ the- world-factbook/fields](http://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/fields).
2. Documents du site de la “Commission sur la Mesure de la Performance Économique et du Progrès Social”. [http:// www. insee.fr/fr/ publications-et-serv- ices/ default.asp?page= dossiers _ web/ stiglitz/ documents-commission. htm](http://www.insee.fr/fr/publications-et-services/default.asp?page=dossiers_web/stiglitz/documents-commission.htm).
3. International Monetary Fund (IMF). World Economic and Financial Surveys. World Economic Outlook Database. [http:// www.imf.org/ external/ pubs/ ft/ weo/ 2015/ 01/ weodata/ index.aspx](http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2015/01/weodata/index.aspx).
4. International Monetary Fund (IMF). World economic outlook (WEO) update. July 2015. Table 1. Overview of the World Economic Outlook Projections. [http:// www. imf.org/ external/ pubs/ft/weo/2015/update/02/index.htm#footT1](http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2015/update/02/index.htm#footT1).
5. International Monetary Fund (IMF). World economic outlook (WEO) update. Apr. 2012.
6. International Monetary Fund (IMF). World economic outlook (WEO) update. Apr. 2015.
7. International Monetary Fund. Report for Selected Countries and Subjects. World Economic Outlook Database, October 2013. [www.imf.org/external/pubs/ ft/weo/2013](http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2013)
8. SCBP, for the CIS countries and Georgia - III Workshop. Baku, Azerbaijan, 10-12 June 2013. Statistics and Tourism Satellite Account. World Tourism Organization (UNWTO). [http:// statistics.unwto.org/event/scbp-cis-countries-and- georgia-iii-workshop](http://statistics.unwto.org/event/scbp-cis-countries-and-georgia-iii-workshop).
9. Strategia de dezvoltare durabilă a turismului în Republica Moldova în anul 2003-2015 – Chișinău, 2003. 74 p.
10. United Nations Statistics Division. GDP/breakdown at current prices in US Dollars (all countries). [http://unstats.un.org/unsd/snaama/ dnltransfer.asp?fid=2](http://unstats.un.org/unsd/snaama/dnltransfer.asp?fid=2).
11. World Bank. GDP (current US\$). www.data.worldbank.org/indicator/gdp.
12. СМИ: около 5% жителей Евросоюза страдают алкогольной зависимостью. [http:// ria. ru/ world/ 20150525/ 1066323609. html#ixzz3oxL83fNI](http://ria.ru/world/20150525/1066323609.html#ixzz3oxL83fNI).

MECANISMELE NAȚIONALE ALE ADAPTĂRII LA TRANSFORMĂRILE GEOECONOMICE ÎN CONDIȚIILE CRIZELOR FINANCIARE

*Liubovi KIBALNIC, doctor habilitat în economie,
Institutul de Relații Internaționale din Kiev al Universității Naționale
„Taras Șevcenko”, Ucraina*

Rezumat

În articol este dovedită necesitatea formării mecanismelor naționale de reacționare la transformările geoeconomice în mediul crizei economice. În baza mecanismului de abordare gravitațional-oscilativ a răspândirii crizelor financiare în spațiul geoeconomic, este fundamentată divizarea țărilor în trei grupuri: țări hipocentrice, țări epicentrice și țări absorbente. Este clarificat faptul, că această divizare depinde de specificul instrumentelor de reacționare la procesele de transformare mondială și la crizele financiare ale unor țări separate. Este dovedit, că pentru țările hipocentrice rolul de pârghie de reacționare la procesele de transformare în condițiile crizelor este îndeplinit de reorientarea asupra consumului intern, pentru țările epicentrice –coordonarea mecanismelor interne cu abordările globale, iar pentru țările absorbente baza politicii este specializarea în producerea produselor de tehnologie superioară. Este stabilit că Ucraina aparține categoriei de țări epicentrice.

Cuvinte-cheie: procese de transformare, abordare gravitație-val, țările hipocentrice, țările epicentrice, țările de absorbție, crizele financiare

---

NATIONAL ADAPTATION MECHANISMS TO GEOECONOMIC TRANSFORMATIONS UN- DER FINANCIAL CRISIS

Abstract

The necessity of forming national mechanisms in response to geo-economic transformation in financial crisis environment is considered in the article. The mechanism of spreading finance crises in geo-economic space is found on the basis of gravitation-wave approach. The distribution of countries into three groups, particularly, hypocenter countries, epicentre countries and absorber countries, is substantiated. This distribution proves to depend on specific tools of certain countries' response to global transformation processes and finance crises. The response levers to transformation processes in terms of crises are considered to be a shift to domestic consumption for hypocenter countries, the coordination of internal mechanisms with global approaches for epicentre countries, and specialization in high-tech products for absorber countries. Ukraine is found to belong to the category of epicentre countries.

Keywords: *geo-economics, transformation processes, gravitation-wave approach, hypocenter countries, epicenter countries, absorber countries, finance crises*

Introduction. The complexity of determining the effectiveness of national instruments implementation to respond to geo-economic transformation is determined by the fact that not only the object of study is in the state of reformatting - the world economy, but also individual states. A key aspect of the transformation processes that have unfolded in most of the modern world (developing countries and countries with economies in transition) is leading ideology of "economic openness" in the current economic paradigm. It involves the review of approaches to the degree of state intervention in economic processes. Today there is a high level of differentiation methods of state intervention in the economy. In many countries, the role of the state is reduced to a minimum, but at the same time the obligations of the state relating to the social guarantees of citizens decreased significantly. However, the leading countries of the world economy are now oriented to building management system with all kinds of international economic relations based on the active participation of states in developing tools to respond to the global transformation processes.

The works of Dergacheva B., C. Jean, Kochetova E., E. Lutvaka, A.

Neklessa, Pakhomov Yu, P. Savona, A. Filipenko, Yakovets Yu., and others are devoted to the study of various aspects of geo-economics, namely, the essence of this concept, geo-economic development strategies, changes in the structure of the geo-economic space. V. Bazilevich, A. Belarus, V. Bodrov, A. Galchinskiy, V. Geyets, J. Kornai, J. Lukinov, V. Lukyanenko, Yu. Pavlenko, Y. Pakhomov, K. Polanyi, and others considered the problems of transformation of economies and societies. Financial crises were thoroughly investigated by R. Aliber, Ch. Kindleberger, K. Reinhart, K. Rogoff and others. However, the development of national instruments to respond to global transformation processes, despite their obvious relevance, scientific and practical importance, has not received significant coverage in the economic literature.

The aim of the article is to define the main tools to respond to geo-economic transformation of the individual countries of the world economy during the global financial crisis. This involves the following tasks: to show patterns of behavior in terms of geo-economic transformations, to classify countries according to the specific instruments to respond to global transformation processes and financial crises, as well as to determine the characteristics of national mechanisms to respond to the transformation of geo-economics.

Applied methods: systemic analysis, situational analysis, factor analysis, capacity analysis, comparative study, allowed the author to interpret the results of scientific research on the issue of finalizing an effective response to global crises of national economies. Situational analysis allows the author to reuse global, regional and national experience accrued in the period of 1810-2008. The applied methods lead the author to the original conclusions.

Research results. Transformation processes of modern world economic system cover various areas of the world economy: trade, international movement of factors of production, international financial and credit and foreign exchange operations, manufacturing, scientific, technical, technological, engineering and information cooperation. All these processes cause qualitative and quantitative changes in the relations of production and exchange of global product distribution and redistribution of resources and global income.

The world practice shows that the intensification of geo-economic transformations in the world economy is accompanied by processes of economic instability, which occur from fluctuations in economic activity. As a result, ongoing contraction (economic recession, recession, depression) and the expansion of the economy (economic growth), are constantly repeated. This

instability often has a periodic but irregular character. Let us note that in the framework of the neoclassical synthesis, these processes are interpreted as fluctuations around the long-term trend of economic development. The amplitude dynamics of the oscillation periods of economic instability for the 1810-2009 shows the intensity of transformation processes in the global economy increases [1-3]. Thus, the time between the tools effective system for responding to global transformation processes for national economies is a prerequisite not only for the economic development, but also for the existence of human society as a whole. The development of effective tools for national economies adaptation to the modern transformation processes is associated with the development of theoretical developments concerning the functioning of the country, as subjects of global economic processes. Within the framework of the existing approaches to the typology of states it is not possible to explain the situation, when the countries that seem to have a high level of technological or resource potential, fall into severe crisis situations of unpredictable periods.

The existing theoretical approaches to the analysis of transformation processes, in our opinion, do not reflect the current state of geo-economics and relations between its subjects. Obviously, this is due to the fact that the dynamics of geo-economic transformations in the world economy from the perspective of scientific and theoretical understanding is still at the beginning. Therefore, it is very relevant to determine the effectiveness of existing instruments to respond to global transformation processes within individual economies.

The dynamics of the crisis in the period of 1810-2008 shows that the duration of the crisis is reduced, and the intervals between crises are reduced. The result should be a general stagnation of the modern world economy, but the statistics in terms of GDP does not confirm this. On the contrary, during 1970-2012 the world GDP increased by 69334100 million dollars or 21.7 times to 72.6897 trillion dollars. Its growth to 3.0859 trillion dollars occurred due to the increase of the world population of 3,391,1 million people and to 66248200 million dollars by increasing GDP per capita in the world at 9359 dollars (Figure 1).

The mentioned above gives reason to believe that today there is a need to improve the existing theoretical approaches to the analysis and interpretation tools to respond to the global transformation processes. In our opinion, national mechanisms to adapt to these processes should be viewed primarily through the prism of the crisis.

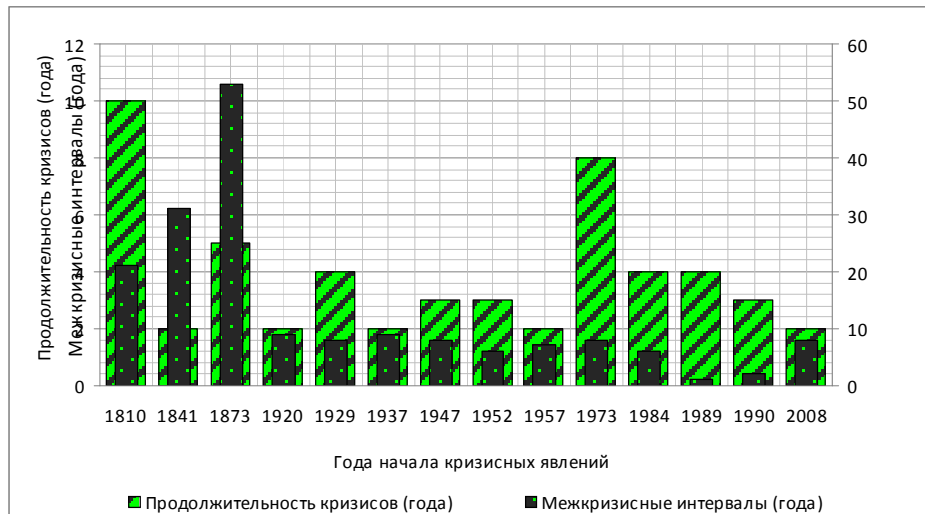

Fig. 1. Dynamics of the duration of the crisis and inter-crisis intervals for the 1810-2008 *

* Compiled by the author on sources [3; 4]

However, none of the new approaches to the analysis of the response to the global transformation processes (formational, civilization, world-system) cannot explain why the same factor conditions of some countries show a positive deformation of the economic cycle, which is embodied in the reduction of the amplitude of the falls, while others have more prolonged periods of falling and short periods of recovery. Let us note that the modern national economies are regulated primarily by using the Keynesian system of levers of state influence, in particular, fiscal and monetary instruments. Accordingly, the national economic system is likely to have to evolve and respond to the global transformation processes in the same trend, but this is not happening.

In our opinion, to explain the above-mentioned empirical trends that cannot be described with the help of existing theoretical developments, the concept of gravitational-wave approach should be included in scientific use, which, unlike the existing ones, is based on the geo-economic policies of countries that differ in forms of government, power and influence of foreign policy and technological doctrines. The essence of this approach is based on the fact that the country should be divided into three groups depending on their mechanisms of adaptation to the geo-economic changes, such as: countries-hypocenters, countries-epicenters and country-absorbents.

The interaction of these groups of countries is carried out through the following mechanism. First, countries-hypocenters in which there are significant transformational processes, experience significant fluctuations in economic indicators in the country, but due to the power and influence of their foreign policy doctrine as ripples, these variations apply to countries-epicenters suffering from such fluctuations, even more than countries-hypocenters. Next, the wave of instability goes to countries-absorbents, which due to their structural characteristics absorb residual manifestations of the crisis, stabilize and complete the cycle of crisis.

It should be stressed that each country has its own tools to respond to the global transformation processes and their choice depends on which category it belongs to. Among the designated groups countries-hypocenters deserve special attention, because they are the main catalysts for global transformation processes, and therefore the catalyst of the crisis. The analysis of financial crises that permeate the world economy for at least 200 years shows that they occur in virtually the same countries (USA, Western Europe, Japan, etc.), at the same time serious consequences of these crises are felt by other countries as well. Conceptualizing characteristics and functional instruments to respond to global transformational changes of countries-hypocenters, let us note that, paradoxically, this category includes not only developed countries, but also countries with transitive economy. Today, these are - the Russian Federation, the European Union, China, India, the US and Brazil.

Nominal performance of the US economy development suggests that today it is the largest economy in the world by purchasing power parity (PPP). This country in the past 50 years forms about 1/4 of global GDP, is one of the most diversified national economies and holds the leadership in the world economy the past 100 years. At the same time from the beginning of the 2000s, due to the acceleration of globalization and increasing GDP growth rates in developing countries, its impact on the world economy has declined slightly. The main characteristics of the national wealth of the country is the large number of natural resources, high-tech production, significant achievements in scientific research, development of services, competitive industry (the company «Ford», «General Motors», «ExxonMobil» etc), leadership in software, a high level of higher education, especially in the sphere of high technologies. Highly developed economy and strong position in the world economy are supported by the spread of American culture through the activities of TNCs. However, one of the main factors of

this situation is that the United States is the world's largest exporter of goods and services.

Key performance indicators of the United States activity on the international stage are shown in Figure 2.

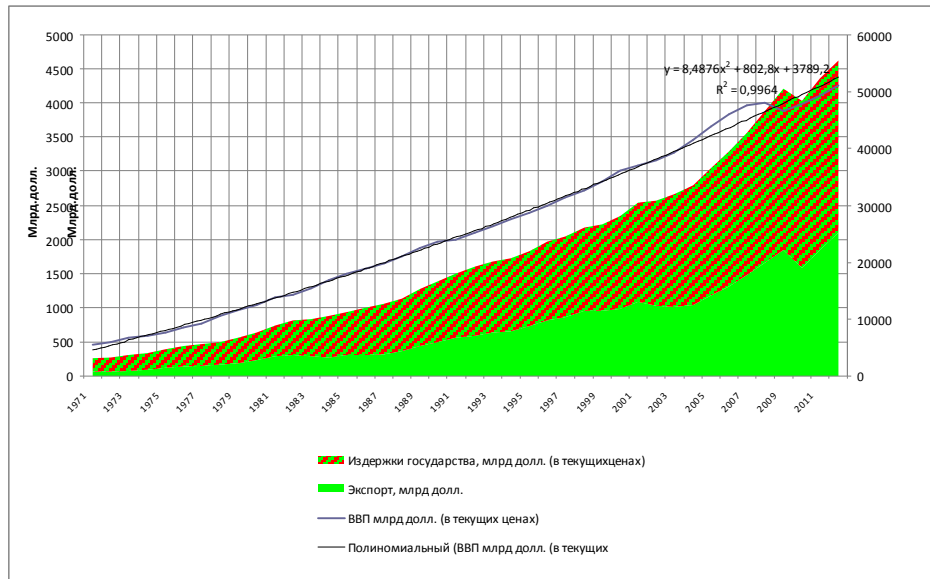

Fig. 2. Dynamics of exports and gross domestic product for the 1970-2012 *

* Compiled by the author on sources [5; 6]

So, it should be emphasized that despite the US involvement in many regional and global crises, the dynamics of the main macroeconomic indicators is a positive trend during the period under review. This is due to the fact that the official doctrine of the geo-economic policy of this country is reduced to a more secure, democratic and commercial world to promote the interests of US citizens and the international community. Simultaneously, the main instruments to respond to global transformation processes in the United States is, firstly, the constant movement of capital, which is fulfilled through the use of external resources (other countries) with the help of multinational corporations. Thus, during periods of economic instability the US companies demoralize countries' markets where their branches are, thereby leveling the negative manifestations reach for themselves. Secondly, this is institutional pressure in the areas of trade and finance. Because the United States is a member of the largest and most influential international organizations, it allows them to lobby for decisions that have negative consequences for other categories of countries.

In contrast to the United States, other countries in this category are not able to make full use of these instruments to respond to global transformation processes. However, they have their own specifics, which give reason to include them in a group of countries-hypocenter. In particular, the characteristic of other countries is low income, lack of technological knowledge. To date, the economic potential of Brazil, Russia, India and China is that they can become the four leading economies in the world by 2050. These countries occupy more than 25% of the land in the world; their territories are home to 40% of the world population, and the total value of GDP is 154350 billion dollars [7]. These four countries are among the largest and fastest growing markets that are formed. Due to their volume of exports of the primary sector of the economy, engineering and manufacturing industries, they significantly influence on the situation of the world economy. If the transformation processes take place in one of these countries, it resonates throughout the world and leads to a restructuring of the structural elements of geo-economics far beyond these countries. Thus, in particular, the crisis in the Russian economy in 1992-1998 was the result of internal transformation processes, led to serious consequences far beyond its borders. Russia's economy suffered heavy losses from this crisis, as a consequence of several times the Russian ruble devalued; there was a significant decline in production and living standards, which felt the sharp jump in inflation.

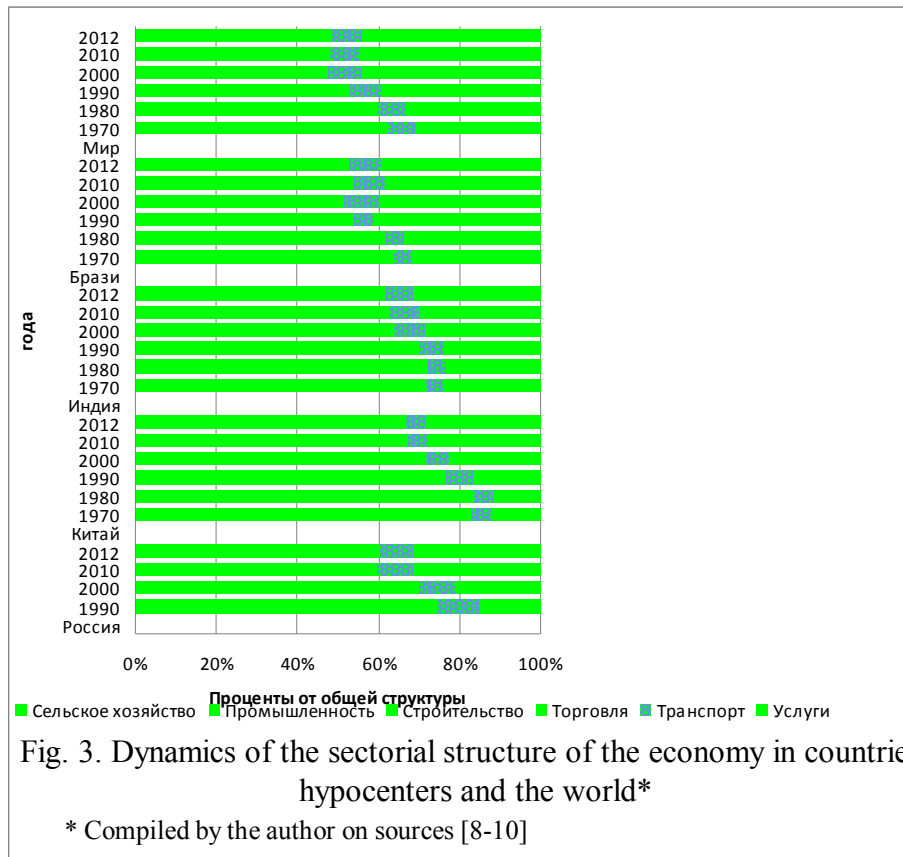
At the same time Russian crisis caused a significant impact on the economic situation in a number of other countries, and above all it is reflected in the reduction of their exports to Russia. Devaluation of national currencies occurred in Ukraine and Kazakhstan. Economic growth slowed in such countries as: Belarus, Moldova, Georgia, Lithuania, Latvia, Estonia. The fall in the US stock market occurred as well. Foreign owners of state short-term obligations entered into negotiations with the Russian government, but payments on these securities amounted to a tiny sum (about 1% of the debt). Major losses were felt by the Swiss bank CSFB, which controlled 40% of the market [7].

The dynamics of hypocenters' economies in comparison with the dynamics of the economic structure of the world, which is shown in Figure 3, shows the presence of an imbalance of certain groups of goods and services among these countries. The consequence unproductive branch structure, in particular, the dominance of agriculture and industry, is the low level of income and technological knowledge deficit. Therefore, the main instrument of their response to the global transformation processes is to increase

domestic consumption. In times of crisis in order to compensate for losses from trading activities considered countries, unlike the others, quite successfully redirect a significant portion of production in the domestic and regional consumption, thus providing the conditions of survival in times of crisis. One of the tools to increase domestic consumption in all these countries is to intensify the process of urbanization.

Summarizing the tools to respond to geo-economic changing of countries-hypocenters, it should be noted that due to their size and economic impact on other economies in the period of significant transformation processes, which are accompanied by crises, these countries are fairly easy to tolerate hardships. This can be compared with the two waves, which compensate for the negative impact when colliding with each other. As shown by the dynamics of the vibration amplitude, these countries are of rocking trade relations and provoke crises. However, paradoxically, another category of countries mostly suffer from this - countries-epicenters.

This category may include averages in terms of economic strength of a country. The most outstanding representatives among countries-epicenters are Italy, Spain, Ukraine and Poland. The peculiarity of this group of countries is the deformation of the economic cycle when the total variation in global economic processes, which manifests itself through significant fluctuations in GDP growth rates (Figure 4).

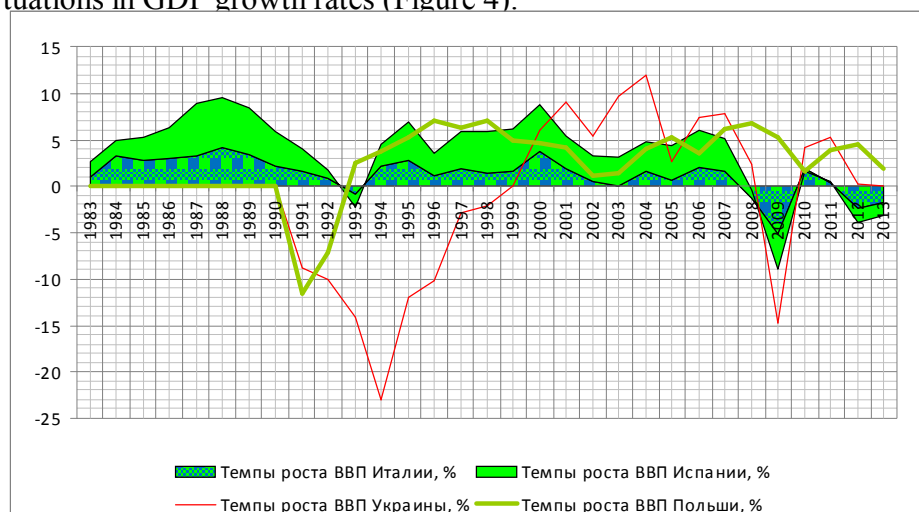

Fig. 4. Dynamics of GDP growth rates in countries-epicenters for 1983-2012 *

* Compiled by the author on sources [11-13]

Due to the influence of external and internal factors of the countries-epicenters, which are formally independent, they really are under political and economic influence of other states and enjoy their protectionism in the international market.

Characteristic features of this category are that the impact on them can be carried out not only through the direct action of the country-patron, but also indirectly through supranational institutional and organizational arrangements. These processes have deep historical foundations. So, countries-epicenters also include countries that in World War II were on the side of Germany, as well as participants of Anti-Comintern Pact (Hungary, Romania, Bulgaria, Finland, Thailand). These countries, though not involved in major military operations, but in economic terms experienced the hardest hit. But on the other hand, it was Germany that served as the locomotive of the European Union.

In the latest geo-economic space to the states in this category should be included all, without exception, countries of the Warsaw Pact, Cuba, North Korea and other countries that were somehow controlled by the Soviet Union. Among the states that fell under the influence of the US, were - South Korea, Taiwan, pre-revolutionary Cuba, Iran and South Vietnam. The result of this impact has been the emergence of crisis, accompanied by a protracted recession. Crises that occurred in these countries, as a rule, were attributed to factors of external nature. That is, they were the result of negative events that took place in the countries-centers, with which the countries-epicenters are very closely related by both trade and monetary relations. We emphasize once again that namely countries-epicenters suffer most from the crises that start in countries-hypocenters. This thesis is confirmed by the last financial crisis of 2008-2009. Then manifestations of crisis tendencies began in the United States, affected almost all countries of the world, but prolonged recession occurred, not where the crisis began, but just in the countries that had a pronounced dependence on countries-hypocenters.

This rule is typical for countries that are members of regional integration organizations. In particular, in countries-epicenters that are members of the European Union, a wave of American crisis engulfed many of them. This is confirmed by the thesis about the insolvency of regional integration to protect national economies from the results of the transformation processes in the world economy.

With regard to mechanisms for responding to global transformation processes, this group of countries uses the concept of a balance between “internally-oriented economy” and “economy of globalism”. The first part of the thesis is based on the concept of orientation to the domestic market and the creation of added value as close as possible to the end user. Examples include certain social and personal services (teachers, doctors), administrative services (national courts), customer services (after-sales service). “Internally-directed economy” may be less cost-effective and less mobile, but it allows you to create jobs and services, so it has considerable social importance for the country’s population.

“Economy of globalism” is based on the activities of the companies representing the country on the international arena. In this case, production may be geographically located far from the end user, but the company using the competitive advantage may have benefits in the markets worldwide. Owning complete production and supply chain is not a goal for companies, effective monitoring and control are more important. Under these condi-

tions, the factors of production are sufficiently flexible; productivity growth is faster than in “internally-directed economy”. Thus, countries-epicenters to reduce the negative effects of global transformation processes should adhere to the policy coordination in both directions, as well as take into account the size of the domestic market, the development stage, and the overall economic and social goals.

Another category of countries (absorbents) has a high level of stability in times of great economic and financial fluctuations. So, basically, these are countries with small population and a high level of development of the innovation sector of the economy (Australia, Austria, Switzerland, Japan). National instruments to respond to global transformation processes in these countries are specializations in high-tech products that allow economies to achieve long-term competitive advantage. And thanks to this the level of macroeconomic indicators chain of international economic relations is maintained, which stabilizes the whole system of cooperation between countries in this category. In general, structural factors of interaction between global transformation waves and national response mechanisms for countries-absorbents shown in Figure 5.

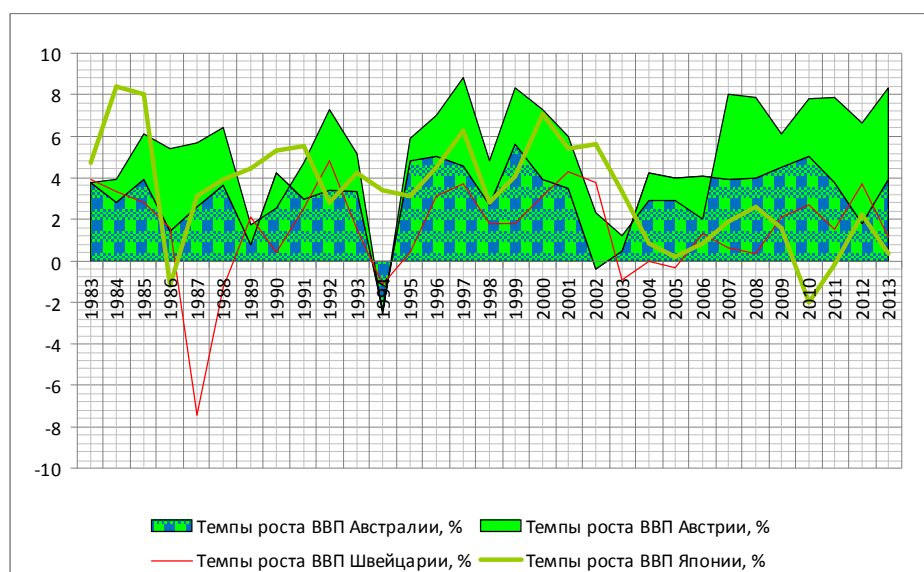

Fig. 5. Dynamics of GDP growth in the countries-absorbents for 1983-2012 *

* Compiled by the author on sources [14-15]

Despite the intensification of transformation processes in the world over the past 20 years, these countries demonstrate stability throughout analyzed period. Periods of slight fall of the major macroeconomic indicators are followed by periods of recovery and even substantial growth.

Conclusion. Thus, analyzing the behavior of countries in the world in terms of geo-economic transformations implementation on the basis of the global financial crisis, we can draw the following conclusion:

1. Since the dynamics of the vibration amplitude periods of economic instability for 1810-2009 and the rate of transformation processes in the global economy increases, then the problem is getting particularly acute in the development of an effective system for responding to global transformation processes in order to stimulate economic development and the preservation of human civilization.

2. Within the framework of the existing theories of classification and typology of states cannot explain the current trends in the formation of international economic relations and the functioning of the countries as subjects of global economic processes. This applies to situations where countries with a high level of both technological and resource potential fall into severe crises situations, which cannot be predicted.

3. For the purpose of the disclosure and explanation of empirical trends described, it is advisable to introduce the use of the concept of gravitational-wave approach, which, unlike the existing ones, is based on the geo-economic strategies of certain categories of countries that differ in the form of government, the power and influence of foreign policy and process doctrines. The essence of this approach is based on the fact that the countries with the tools to respond to the global transformation processes should be divided into countries-hypocenters, countries-epicenters and countries-absorbents.

4. Interaction of countries-hypocenters, countries-epicenters and countries-absorbents is shown through this mechanism. The first significant fluctuations in economic indicators that occur due to geo-economic transformations are experienced by countries-hypocenters. Due to the power and influence of their foreign trade and foreign policy doctrines, this instability extends to countries-epicenters, which are more affected by such fluctuations than those with which it begins. At least this wave of instability for the countries-absorbents, which due to their structural characteristics, absorb residual manifestations of the crisis, stabilize and complete the cycle of crisis.

5. The national instruments to respond to global transformation processes in countries-hypocenters, to compensate for the economic losses are

to increase domestic consumption, urbanization and institutional expansion. Countries-epicenters use the concept of balance between “internally-oriented economy” and “economy of globalism,” which allows combining the benefits of orientation to the domestic market and the creation of added value as close as possible to the end user, as well as the competitive advantages of the transnational nature of the companies. National instruments to respond to global transformation processes in countries-absorbents are specializations in high-tech products that allow the economy to generate long-term competitive advantage.

Bibliography

1. Поляк Г. Б., Маркова А. Н. Всемирная история [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/History/vsem_ist/16.php
2. The Greatest Economic Collapses In History // Business Insider, JUL. 3, 2012, [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.businessinsider.com/the-greatest-economic-collapses-in-world-history-2012-7?op=1>
3. The origins of the financial crisis. Crash course // The Economist [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.economist.com/news/schoolsbrief/21584534-effects-financial-crisis-are-still-being-felt-five-years-article>
4. The Global Financial Crisis [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.pearsonhighered.com/assets/hip/us/hip_us_pearsonhighered/samplechapter/0205231527.pdf
5. Foreign Trade and Global Economic Policies [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.ait.org.tw/infousa/zhtw/DOCS/OutlineEconomy/chap10.html>
6. Официальный сайт правительства США [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.usa.gov/Topics/Reference-Shelf/Data.shtml>
7. Joint statistical publication by BRIC countries: Brazil, Russia, India, China / IBGE. Rio de Janeiro: IBGE, 2010. 64p. Ministério do Planejamento, Orçamento e Gestão Instituto Brasileiro de Geografia e Estatística - IBGE [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://att3.i.ua/attach/sent-mail/531cd01a6042/2/BRIC.pdf?_rand=1383515688&I=cFKCw1elaYlpnriFjaNkhA%3D%3D
8. Fareed Zakaria. India Rising // Newsweek [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.newsweek.com/india-rising-106259>
9. Гайдар Е., Чубайс А. Развилки новейшей истории России / Егор Гайдар, Анатолий Чубайс. — М.: ОГИ, 2011. — 168 с. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://lib.ru/POLITOLOG/GAYDAR_E/chubais_gaidar.pdf

---

10. COUNTRY COMPARISON: GDP - REAL GROWTH RATE. Central Intelligence Agency [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/rankorder/2003rank.html>

11. UNCTAD Statistics [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://unctad.org/en/Pages/Statistics.aspx>

12. Vladimir Kolossov, John O'Loughlin. Pseudo-states as harbingers of a post-modern geopolitics: The example of the Trans-Dniester Moldovan Republic (TMR) [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.nuim.ie/staff/dpringle/igu_wpm/johnno.pdf

13. Statistical Databases. UNIDO [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.unido.org/en/resources/statistics/statistical-databases.html>

14. Kennzahlen. Regionalporträts 2014: Kantone [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.media-stat.admin.ch/maps/profile/data/235/de/pdf/Regionalportraits-2014-Kantone.pdf>

15. Human Developments Reports. UNITED NATIONS DEVELOPMENT PROGRAMME [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://hdr.undp.org/en/media/HDR_2013_EN_Table1.pdf

POLITICI DE POSTADERARE A ROMÂNIEI LA UNIUNEA EUROPEANĂ

Constantin SOLOMON, *doctor habilitat în științe politice, USM*
Cristinel GHIORGHI-AURELIAN, *doctorand (Galați), USM*

Rezumat

Uniunea Europeană este un partener economic și politic unic în lume, care reunește 28 de țări europene și acoperă aproape tot continentul, iar aprofundarea proceselor de integrare se poate face din punct de vedere legislativ, economic, al justiției, agriculturii, mediului, politicii vamale, transportului, corupției etc.

Materia cuprinsă în articol vizează patru politici de bază în perioada postaderare a României la UE: politica agricolă, politica mediului, politica comercială și politica vamală.

Integrarea României în Uniunea Europeană presupune și dezvoltarea unui sistem agricol modern, care să asigure un nivel de viață echitabil populației rurale și o aprovizionare la prețuri rezonabile consumatorilor, cu garantarea liberei circulații a mărfurilor pe teritoriul Comunității Europene.

Cuvinte-cheie: *Uniunea Europeană, România, integrare, politica agricolă, actul Unic European, costurile integrării*

ASPECTS OF ROMANIAN'S INTEGRATION IN THE EUROPEAN UNION

Abstract

The paper discussed some aspects of the integration into the European Union. Material contained in Article concerns four basic policies in the post accession to the European Union: agricultural policy, environmental policy, trade policy and customs policy.

It examines the mechanisms governing the production and trade in agricultural products in the European Union, and ensuring stable supply of safe food for its population and affordable. It emphasizes that EU membership has positive effects on the Romanian agriculture and farmers' income and access to a market of over 450 million.

It investigates environmental policy and environmental policy objectives that are different and complex country, including Romania. It also analyzes the principles examines national environmental policy and environmental strategy.

It is placed in the viewfinder trade policy, which shall be in accordance with the acquis and the progress made in this area.

Inquire customs policy in the post accession of Romania is based on the application of customs legislation by the customs of our country and the Member States and harmonization of customs regulations with EU requirements

Keywords: *European Union, Romania, integration, post-accession, agricultural policy, environmental policy*

Introducere. Uniunea Europeană este un partener economic și politic unic în lume, care reunește 28 de țări europene și acoperă aproape tot continentul, iar aprofundarea proceselor de integrare se poate face din punct de vedere legislativ, economic, al justiției, agriculturii, mediului, politicii vamale, transportului, corupției etc.

Materia cuprinsă în articol vizează patru politici de bază în perioada postaderare a României la UE: politica agricolă, politica mediului, politica comercială și politica vamală.

Politica Agricolă Comună este printre primele politici comune adoptate de Uniunea Europeană, pe atunci Comunitatea Economică Europeană (Tratatul de la Roma, 1957). Geneza ei a fost o reacție la problemele alimentare care au urmat celui de-al Doilea Război Mondial. Între politicile Uniunii Europene, Politica Agricolă Comună (PAC) este privită ca una din cele mai importante. Aceasta nu numai din cauza bugetului acordat de UE

pentru finanțarea acestei politici (care este aproximativ de 50% din bugetul total al Uniunii), a numărului de persoane afectate și a teritoriului implicat, ci și a importanței istorice și a atributelor suverane delegate de statele membre către nivelul comunitar de decizie. Importanța politicii agricole comune derivă și din legături strânse cu piața unică și cu uniunea economică și monetară, două domenii-cheie ale integrării europene.

Politica agricolă comună este alcătuită dintr-o serie de reguli și mecanisme ce reglementează producția și comerțul cu produse agricole în Uniunea Europeană, accentul punându-se, din ce în mai mult, pe dezvoltarea rurală.

În domeniul agriculturii, rolul UE a fost întotdeauna acela de a ajuta la:

- Asigurarea unei aprovizionări stabile a populației cu alimente sigure și la prețuri convenabile;
- Asigurarea unui nivel de viață rezonabil pentru fermierii UE, permițând, totodată, agricultorilor să se modernizeze și să se dezvolte;
- Asigurarea dezvoltării agriculturii în toate regiunile UE [1].

PAC și alte politici ale Uniunii Europene au condus la crearea unei mari piețe unice de produse agricole în UE și au ajutat Uniunea să devină unul din actorii mondiali principali în domeniul agriculturii și alimentației.

Integrarea României în Uniunea Europeană presupune și dezvoltarea unui sistem agricol modern, care să asigure un nivel de viață echitabil populației rurale și o aprovizionare la prețuri rezonabile consumatorilor, cu garantarea liberei circulații a mărfurilor pe teritoriul Comunității Europene.

România a acceptat acquis-ul în vigoare pe data de 1 aprilie 2004, solicitând șase perioade de tranziție, care vizează modernizarea fermelor zootehnice și a unităților de procesare carne-lapte, defrișarea plantațiilor hibride și folosirea unor produse de protecție a plantelor.

Aderarea a avut și va avea efecte pozitive asupra agriculturii românești: stimularea schimburilor comerciale ca urmare a eliminării taxelor vamale, creșterea prețurilor produselor agricole și, implicit a veniturilor fermierilor, accesul pe o piață mult mai mare, de 450 de milioane de locuitori.

Începând cu 1 ianuarie 2007, toate bovinele, ovinele și caprinele trebuie să posede pașaport. Produsele tradiționale înregistrate la Comisia Europeană vor beneficia de protecție, ele putând fi comercializate sub denumirea de origine. Deținătorii de suprafețe de teren mai mici de 5 hectare nu vor mai primi subvenții de la stat.

Fructele, legumele și florile vor putea fi comercializate doar dacă respectă regulile strict impuse de UE (dimensiuni, ambalare, etichetare etc.).

Pentru ca sectorul agroalimentar românesc să devină competitiv, sunt

necesare măsuri și acțiuni prioritare, atât în sectorul vegetal, cât și în cel zootehnic și al prelucrării cărnii și laptelui.

Politica de mediu este strâns legată și condiționată de politica economică, administrativ-financiară și legislativă, corelație ce se bazează pe o cointeresare națională și internațională, întrucât reprezintă, deopotrivă, relații teoretice și relații practice concrete.

Sarcinile politicii de protecție a mediului sunt diferite și complexe, principala răspundere a politicii mediului revenind guvernelor fiecărei țări, precum și autorităților naționale și locale de specialitate.

Cele trei conferințe naționale de protecție a mediului [2] au stabilit principalele sarcini politice de protecție a mediului pentru statele participante. Astfel, la puțin timp după prima Conferință a ONU asupra mediului, Comisia Europeană a propus elaborarea unui program de acțiune în acest domeniu, care recunoaște necesitatea și legitimitatea unei politici comune în domeniul mediului. Cu timpul, se dezvoltă progresiv un drept comunitar al mediului, care cuprinde peste 200 de directive și regulamente în domeniul protecției mediului.

Actul Unic European adoptat în 1986, este documentul prin care protecția mediului dobândește o bază legală în cadrul Tratatului CE, atribuind în mod explicit comunității europene competența în domeniul protecției mediului. În anul 1997, prin Tratatul de la Amsterdam, politica de mediu devine politică orizontală a Uniunii Europene, ceea ce înseamnă că aspectele de mediu vor fi în mod necesar luate în considerare în cadrul politicilor sectoriale. În România, protecția mediului a apărut ca un domeniu de sinestătător al politicilor naționale în anul 1990, când a fost înființat pentru prima dată un Minister al Mediului. Politica de mediu în țara noastră a evoluat de la adoptarea de măsuri minime de protecție a mediului, ce aveau în vedere limitarea poluării, până la conturarea cauzelor acestora, precum și a stabilirii de atribuții și responsabilități pentru daunele cauzate mediului. În anul 1992, s-a elaborat primul document oficial ce stabilește obiectivele naționale în domeniul protecției și conservării durabile a mediului, Strategia Națională de Protecție a Mediului, reactualizată în 1996 și în 2002 în conformitate cu dispozițiile comunitare în domeniu. Structurată în două părți, Strategia Națională de Mediu procedează la o prezentare a principalelor resurse naturale și a elementelor privind starea economică și calitatea factorilor de mediu precum și o prezentare a principalelor resurse de protecție a mediului, a priorităților și obiectivelor pe termen scurt, mediu și lung. Începând cu anul 1996, se poate constata o adecvare a strategiei naționale cu cea comunitară în

cea ce privește principiile, prioritățile și obiectivele în domeniul mediului înconjurător.

Principiile pe care se bazează politica de mediu în țara noastră sunt următoarele:

- principiul precauției cu privire la activitățile cu impact asupra calității mediului;
- principiul prevenirii poluării și a riscurilor ecologice;
- principiul conservării biodiversității, a moștenirii culturale și istorice;
- principiul potrivit căruia poluatorul și utilizatorul „plătește”, în sensul că sunt obligați la plăți directe atât cei ce poluează mediul, cât și cei care utilizează resursele naturale ale mediului;
- principiul stimulării activităților de redresare a mediului (prin acordarea de subvenții, credite etc.) [3].

În ceea ce privește prioritățile identificate, acestea reflectă atât nevoile naționale, cât și tendințele și inițiativele existente pe plan global. Strategiile naționale de mediu din 1992 și 1996, reprezintă documentele pe baza cărora a fost structurată politica națională de mediu până în anul 1999, când s-a adoptat Programul Național de Aderare la UE. În perioada care urmează, Strategia Națională de Mediu este completată de o serie de documente precum: Raportul privind starea mediului în România; Planul Național de gestionare a Deșeurilor și Substanțelor periculoase. O dată cu anul 2000, când încep negocierile de aderare ale României la UE, politica de mediu în țara noastră se dezvoltă conform strategiei elaborate de Comisia Europeană pentru țările candidate în cadrul Agendei 2000.

Alinierea României la standardele Uniunii Europene în domeniul mediului presupune costul de 29,3 miliarde de euro. Calitatea apei este una dintre cele mai dificile probleme de mediu ale României și necesită cele mai mari costuri. Bugetul de stat va suporta aproximativ 7 miliarde de euro din suma totală de 29,3 miliarde de euro, 9 miliarde vor fi acoperite de agenții economici, iar restul de aproximativ 13 miliarde vor proveni din programe cu finanțare internă și externă.

România beneficiază de diverse perioade de tranziție în ceea ce privește calitatea aerului, a apei, a deșeurilor, a instalațiilor mari de ardere.

Costurile pentru modernizarea infrastructurii rutiere se vor ridica la 7-8 miliarde euro; 1 miliard euro – pentru securizarea frontierelor. Ministerul Integrării Europene oferă, spre exemplu, costurile pentru mediu, unul din capitolele cele mai sensibile, care au fost evaluate pentru următorii 20 de ani la circa 29 miliarde de euro. În perioada 2005-2025, România va aloca

1 % din PIB pentru mediu și transport și va primi de la UE pentru aceste domenii 1,7% din PIB-ul României.

De menționat că, în ultimul timp, se remarcă și o accentuare a tendinței de afirmare și consolidare a unor structuri administrative în direcția protejării și gestionării durabile a mediului la nivel național.

De asemenea, în scopul coordonării internaționale a unor activități privind mediul s-au creat diverse organisme consultative, organisme interministeriale, precum și structuri naționale de cooperare internațională pe probleme de mediu sectoriale.

Adoptarea de către România a acquis-ului comunitar în domeniul politicii comerciale comune implică schimbări majore în politica comercială a țării noastre.

Politica comercială este unul din domeniile în care România a avansat cel mai mult în procesul de adoptare a acquis-ului comunitar. Raportul Comisiei Europene, pe anul 2002, privind progresele României pe calea aderării la Uniunea Europeană constată că în domeniul politicii comerciale „România a obținut, în general un nivel înalt de aliniere cu acquis-ul” [4, p. 68-70].

Preluarea politicii comerciale comune a UE este un proces gradual, pentru a se evita eventualele șocuri care s-ar putea produce în cazul adoptării dintr-o dată a acestei politici și a se asigura operatorilor economici timpul necesar spre a se adapta la noile condiții de concurență, derivând din alinierea la politica comercială comună.

În ceea ce privește măsurile netarifare la import. S-au realizat progrese importante privind: procedurile vamale, evaluarea în vamă și regulile de origine a mărfurilor; impozitele indirecte, percepute la import; prohibițiile, restricțiile și prescripțiile în materie de licențe; reglementările tehnice și standardele privind produsele; achizițiile publice.

În domeniul reglementării de export, menționăm că acest regim este deja, în mare măsură armonizat cu cel al Uniunii Europene. Procedurile vamale la export corespund, în general, cu cele ale UE: România, ca și Uniunea Europeană nu percepe taxe vamale la export; ca și UE, țara noastră nu aplică, de regulă, interdicții și restricții cantitative la export, bazate pe considerente comerciale, conformându-se în această privință normelor Organizației Mondiale a Comerțului (OMC); reglementările privind controlul bunurilor și tehnologiilor cu dublă utilizare și comerțul cu arme sunt, în general în concordanță cu cele ale UE; țara noastră, ca și Uniunea Europeană, nu acordă subvenții la exportul de produse industriale.

În domeniul politicilor comerciale bilaterale, regionale și multilaterale evidențiem următoarele:

- România a încheiat acordul de comerț liber cu țări cu care UE are acorduri similare (Islanda, Liechtenstein, Norvegia, Elveția, care fac parte din Asociația Europeană a Liberului Schimb – AELS, cât și cu țările: Polonia, Ungaria, Cehoslovacia, Slovenia, Bulgaria, Croația, Macedonia, Bosnia și Herțegovina, Republica Moldova, Serbia, Muntenegru, Albania, Kosovo care fac parte din Acordul Central European al Comerțului Liber (Central European Free Trade Agreement – CEFTA), Turcia, Israelul și Lituania) și a parafat un acord de acest tip cu Croația. De asemenea, poartă negocieri și cu alte state.

- S-a asigurat o cooperare strânsă cu UE în cadrul OMC, în vederea armonizării pozițiilor în această organizație, în special în materie de negocieri comerciale multilaterale.

Adoptarea de către România a acquis-ului comunitar în domeniul politicii comerciale comune comportă avantaje substanțiale:

- accesul liber al produselor românești la piața UE, primul importator pe plan mondial;

- accesul privilegiat al acestor produse la piețele țărilor terțe, cu care UE are încheiate acorduri de tip preferențial (țările europene în tranziție, țările mediteraniene, țări din America Latină etc.);

- beneficiază de avantajele liberalizării importurilor;

- promovarea mai eficientă, sub egida UE, a intereselor României în cadrul negocierilor comerciale internaționale;

- obținerea de resurse financiare sporite de la Fondul European de Orientare și Garantare Agricolă – FEOCA (pentru furnizarea de ajutoare producătorilor agricoli și de restituiri, adică subvenții la exportul de produse agricole, în țările terțe, precum și pentru reformele de structură în sectorul agricol), Fondul European pentru Dezvoltare Regională, Fondul Social European, Instrumentul financiar de sprijinirea pisciculturii, Fondul de Coeziune etc., ceea ce va contribui la sporirea potențialului economic și comercial al țării;

- creșterea investițiilor străine de capital, ca urmare a sporirii atractivității României, ca membră a UE, pentru investitorii străini, ceea ce este de natură să favorizeze accelerarea modernizării economiei românești și consolidarea capacității sale concurențiale.

Politica vamală este unul dintre fundamentele Uniunii și este esențială pentru existența pieței unice, care nu poate funcționa corect fără reguli comune aplicate uniform la toate granițele externe ale Comunității. Acest set de reguli formează politica vamală și reprezintă motivul pentru care autoritățile vamale ale statelor membre lucrează ca o singură entitate.

Politica vamală comunitară se bazează pe aplicarea uniformă a legislației

vamale de către administrațiile vamale ale statelor membre. Legislația privind politica vamală cuprinde: Codul vamal comunitar și prevederile de aplicare ale acestuia, Nomenclatura combinată, Tariful vamal comun, precum și legislația aferentă ce depășește sfera Codului vamal (legislația privind bunurile contrafăcute sau piratate, exportul de bunuri culturale, comerțul preferențial, controalele sanitare și de mediu, politicile comune în domeniul pescuitului și a agriculturii, protejarea intereselor economice prin aplicarea instrumentelor netarifare sau măsurile de securitate și politică externă).

Schimburile comerciale ale României se realizează în mare parte în cadrul Acordurilor de comerț liber (circa 83,91% din exporturi și 70,56% din importuri). Ca pondere a schimburilor comerciale românești în cadrul acestor acorduri, în intervalul ianuarie - octombrie 2012, pe primul loc se afla Uniunea Europeană (67,8% din valoarea exportului și 74,6% din totalul importului).

Ca stat membru al UE, România este pe deplin conștientă de rolul pe care îl vor juca serviciile sale vamale în controlul exercitat la granița vamală externă a UE. Prin urmare, au fost întreprinse deja o serie de acțiuni menite să contribuie la realizarea unei armonizări depline a reglementărilor vamale.

S-a acționat continuu pentru dezvoltarea capacității administrative a autorității vamale române de a proteja interesele economice, sociale și culturale ale României și statelor membre ale Uniunii Europene.

România a întreprins acțiuni menite să pregătească din punct de vedere logistic și tehnic serviciile sale vamale pentru o implementare eficientă a sarcinilor care îi revin ca stat membru al UE. În acest context, o prioritate deosebită o constituie securizarea frontierelor.

Dezvoltarea accentuată a schimburilor comerciale impune introducerea unor sisteme eficiente de control al mărfurilor, dat fiind faptul ca este din ce în ce mai puțin posibilă intervenția prin control fizic. Sfidarea la care trebuie să facă față acum administrațiile vamale este de a ști cum să asigure derularea normală a fluxurilor comerciale în condițiile exercitării unui control vamal eficient.

În trecut, controalele vamale erau în cea mai mare parte bazate pe verificarea fizică a mărfurilor, ceea ce necesita o irosire de resurse și timp. Această manieră de a proceda era costisitoare atât pentru autoritatea vamală, cât și pentru agenții economici. În zilele noastre, procedura de control este în întregime schimbată: metode moderne de vămuire sunt aplicate cu scopul de a simplifica controalele și de a le focaliza asupra domeniilor unde ele sunt cele mai necesare și eficiente. Astfel, informatizarea, controalele, auditul, analiza de risc sunt tehnicile cele mai larg utilizate și din ce în ce mai sofisticate. Aceste metode trebuie să fie dezvoltate.

Administrațiile vamale și operatorii economici utilizează din ce în ce mai mult tehnologia informației în relațiile dintre ele. Declarația în vamă fără suport pe hârtie reduce durata de vămuire la frontiere. Totuși, ordinatoarele nu sunt utilizate numai în scopul acceptării unei declarații vamale. În fapt, în cursul ultimilor ani, Comisia Europeană a elaborat sisteme informatice care permit administrațiilor vamale naționale schimbul de informații pe baza datelor centralizate la Comisie. Comisia a jucat un rol important în crearea unor noi sisteme care completează sistemele naționale existente și care permit birourilor vamale din statele membre schimbul de informații atât la nivel național, cât și comunitar.

Utilizarea metodelor analizei de risc permite selectarea anumitor mărfuri, operațiuni etc., care prin natura, valoarea, originea sau „profilul” importatorului ar putea prezenta un anumit risc. Folosirea acestor tehnici permit vămilor să decidă cu obiectivitate dacă o anumită partidă de marfă va fi supusă controlului fizic. Această decizie poate fi luată înainte ca marfa să sosească la frontiera Uniunii Europene. Administrațiile vamale acceptă din ce în ce mai mult ideea de a controla fizic mărfurile numai după ce acestea ajung în depozitele agenților economici. Aceasta facilitează într-o mare măsură traficul de mărfuri, deoarece reduce timpii de imobilizare a mărfurilor în porturi, aeroporturi scăzând astfel costurile; totodată mărfurile nu trebuie dezasamblate decât o singură dată [5, p.36].

Prin aceste metode este din ce în ce mai posibil pentru vamă ca aceasta să-și concentreze eforturile în lupta contra fraudei și a contrabandei. De asemenea, controalele vamale moderne se sprijină din ce în ce mai mult pe verificarea înscrisurilor contabile ale agenților economici.

Procedurile de vămuire și o legislație vamală modernă pot juca un rol esențial în determinarea locului de amplasare a unei întreprinderi sau platforme industriale pe teritoriul comunitar. Economia de timp și reducerea costurilor sunt elemente de concurență pentru economia Uniunii Europene. Ceea ce este esențial, este nu numai simplificarea procedurilor comerciale ci, în aceeași măsură, eficacitatea metodelor utilizate pentru protejarea cetățenilor comunitari [6, p.38].

Administrațiile vamale naționale sunt responsabile cu aplicarea în practică a legislației UE și, totodată, cu realizarea contactelor cu mediile de afaceri la nivel național. Legislația vamală de bază este conținută în cadrul vamal comunitar. Alte reglementări pe care vama le aplică sunt conținute în alte acte legislative. Acestea sunt în general adoptate de Consiliul de miniștri și aprobate de Parlamentul European pe baza propunerilor prezentate de Comisie. Legislația

secundară, care este denumită adesea drept „dispoziții de aplicare” este adoptată de către Comisie în condiții rigurose definite și, în general, numai după ce statele membre și-au dat avizul în cadrul Comitetului pentru Cod Vamal pentru legislația vamală sau în alt comitet când este vorba de o altă legislație.

În România, după aderarea la Uniunea Europeană vama constituie un domeniu particular important. Controlul la frontiera exterioară în numele Uniunii Europene lărgite necesită competențe particulare.

Astăzi, politica UE își propune să le ofere tuturor producătorilor de alimente (de la agricultori și crescători de animale, până la producători de produse lactate, fructe, legume sau vin) posibilitatea de a produce cantități suficiente de hrană sigură și de calitate pentru consumatorii europeni.

O evaluare a progreselor realizate de fiecare țară membră este efectuată prin intermediul subcomitetelor pe probleme vamale și fiscal, instituite în baza diferitelor „acorduri europene”. În acest cadru, se schimbă, în mod regulat, informații referitoare la procesul de dezvoltare a capacității operaționale a fiecărei administrații vamale. Pentru a avea cea mai bună eficacitate și o mai mare eficiență, trebuie continuat procesul de informatizare. Funcționarea pieței unice în beneficiul tuturor statelor membre presupune, cu necesitate, informatizarea operațiunilor gestionate de administrațiile vamale.

Referințe bibliografice

1. Porumbăcean Claudiu. *Politica agricolă comună a Uniunii Europene și aplicarea acesteia în România*. // *Revista de Administrare Publică și politici Sociale*, 2010, nr. 4, p. 30.
2. Conferința de la Stockholm din 1972; Conferința de la Rio de Janeiro din 1992 și Conferința de la Johannesbourg din 2002.
3. Dogaru Lucreția. *Politica de mediu în România în contextul integrării europene*. http://www.upm.ro/facultati_departamente/stiinte_litere/conferinte/situl_integrare_europeana/Lucrari2/Dogaru%20Lucretia.pdf [Accesat: 10.10.2014].
4. Aldea Victor. *Armonizarea politicii comerciale a României cu acquis-ul comunitar*. // *Tribuna Economică. Săptămânal economic național*. București, 2008, Nr.10.
5. Vătăman D., David I. *România în Uniunea Europeană: istorie și actualitate*. București: Pro Universitaria, 2008.
6. Botez Gh., Militaru M. *Politica comercială a României în perioada de pre și postaderare la Uniunea Europeană*. București: Editura Fundației România de mâine, 2007.

EVALUAREA SFEREI INOVAȚIONALE A SISTEMULUI ECONOMIC ÎN CONTEXTUL INTEGRĂRII REPUBLICII MOLDOVA ÎN SPAȚIUL ECONOMIC INTERNAȚIONAL

Tatiana ANDREEVA, doctor în economie, IRIM

Rezumat

În articol sunt abordate conceptul de bază și determinantele sferei inovaționale, se studiază conceptul, structura, sistemul, conducerea sferei inovaționale a sistemului economic în etapa contemporană de dezvoltare a economiei moldovenești. Sunt evidențiați factorii de bază, care determină metodele de evaluare a performanțelor tehnologice în sfera inovațională. La etapa integrării Republicii Moldova în spațiul economic internațional unul din criteriile de bază îi revine consolidării economiei de tip inovațional și acumularea de investiții externe, care determină creșterea economică a țării. Mai mult decât atât, pentru economia națională în situația unui deficit constant de resurse financiare proprii, care frânează dezvoltarea economică stabilă, fluxul de investiții străine, o sferă inovațională și investițională propice constituie factori determinanți în procesul modernizării în contextul priorităților inovaționale, precum și soluția pentru dezvoltarea socio-economică. Sfera inovațională se pretează ca un mijloc de îndeplinire a sarcinilor propuse, care asigură atingerea scopului inovațional, adică mijlocul de realizare a proiectului inovațional sau a programelor conversiilor inovaționale, și, pe cale de consecință, a implementării inovațiilor. Sfera inovațională mai este abordată și ca o totalitate de diverse resurse, incluzându-le pe cele de producere, materia primă, financiare, intelectuale, științifico-tehnologice, și alte, necesare pentru îndeplinirea activității inovaționale. În contextul dat, prin sferă inovațională, în articol se subînțelege totalitatea tuturor subsistemelor socio-economice, care asigură accesul la diferite resurse, precum și sprijin participanților la procesul inovațional.

Cuvinte-cheie: sferă inovațională, infrastructura tehnologică, capital uman

ENVIRONMENTAL EVALUATION OF INNOVATIVE ECONOMIC SYSTEMS IN THE CONTEX INTEGRATION OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA IN INTERNATIONAL ECONOMIC SPACE

Abstract

In article are considered base notions and determinations innovation ambiences, is discussed concept of the structure managerial system development innovation ambiences of the economic systems on modern stage of the development of the Moldavian economy. They are chosen key factors, defining methods of the estimation of the condition of the technological infrastructure innovation ambiences. In the integration of Moldova into the international economic space is one of the key criteria are the construction of innovative economy and the influx of foreign investments, which at the same time contribute to the economic growth of the country. Moreover, for the national economy at a constant shortage of own financial resources hinder sustainable economic development, foreign investment, favorable investment and innovation environment, are the defining source for the process of modernization based on innovation priorities and solutions accumulated problems of socio-economic development. Innovative environment is regarded as a measure of readiness to perform tasks that ensure the achievement of the objectives of innovation, that a measure of readiness for the implementation of an innovative project or program of innovation and therefore innovation. Another definition of an innovative environment to evaluate it as a collection of different kinds of resources, including material and manufacturing, financial, intellectual, scientific, technical and other resources required for the implementation of innovation. In this context, the innovation environment in the article refers to the totality of all socio-economic sub-systems that provide access to various resources and provide support for one or the other innovators.

Keywords: *innovation environment, technological infrastructure, human capital*

Introduction. Accession the world economy into a stage of the globalization of production allows developing innovation sphere as one of the main conditions for the competitiveness of national economies in accordance with the principle of economic expediency and the greatest efficiency. Therefore, the integration of Moldova into the international economic space

is one of the key criteria are the construction of innovative economy and the influx of foreign investments, which at the same time contribute to the economic growth of the country. Moreover, for the national economy at a constant shortage of own financial resources hinder sustainable economic development, foreign investment, favorable investment environment, and innovation are the defining source for the process of modernization based on innovation priorities and solutions accumulated problems of socio-economic development. Accordingly, the transformation and modernization of the Moldovan economy, namely, the orientation of economic systems to the innovative type of development should predetermine the direction of the industrial environment and provide the appropriate infrastructure. As a result of the existing institutional, economic, industry problems and peculiarities of economic systems, the formation of infrastructure support occurs at different rates, different and the effectiveness of their impact on the dynamics of innovation processes taking place in the economic system.

Besides it, the transition from one type of business system to another is necessity of transition from one institution management to another. This gives rise to need for an integrated study, formation and development of the institutions of infrastructural maintenance of innovative development of economic systems, allowing you to identify trends and convergence auxiliary production sectors and to eliminate existing gaps between them [1]. Infrastructural support of innovative development is largely determined by the existing system of institutions, and therefore needs to develop a methodology for assessing and classifying.

Basic text. At the modern stage of economic innovation economy is among the priority directions of development for any country and provides the opportunity to enhance the competitiveness of the national economy on the world stage. Along with the innovation infrastructure, innovative environment is becoming extra a public productive force. On the whole territory of the innovation environment is a system, which generally consists of a number subsystems:

- research and educational that ensure the development and accompaniment of scientific innovation processes (intellectual potential of the territory);
- business enterprises and organizations engaged in innovative production (implementation of innovative projects);
- information network, which functions on the basis existing information resources;
- specialized innovative structures (a system of transfer of innovative technologies);

- structure of training innovative susceptibility consumer;
- system of institutional and political support;
- scope of investment banking, financial, including venture capital industry enterprises and specialized funds.

In modern conditions of formation and development of the innovation environment is the determining factor for sustainable development of innovative economy, which is associated with the use of the results of research and development for the creation of new types of products, development and application of new technologies of production, followed by the introduction and implementation on the market [2].

There are many different approaches to the definition of “innovative environment”. Thus, it is believed that the innovative environment is a measure of readiness to perform tasks that ensure the achievement of the objectives of innovation, that a measure of readiness for the implementation of an innovative project or program of innovation and therefore innovation. Another definition of an innovative environment to evaluate it as a collection of different kinds of resources, including material and manufacturing, financial, intellectual, scientific, technical and other resources required for the implementation of innovation. In this context, innovative environment means the totality of all socio-economic sub-systems that provide access to various resources and provide support for one or the other innovators.

Thus, the innovative environment of economic systems at various levels is determined by three major subsystems - the technological infrastructure to support the development and implementation of innovation and human resources.

Concept of building the structure of the innovative environment of economic systems includes:

- ◆ technological infrastructure;
- ◆ human resources;
- ◆ to support the development and implementation of innovation;
- ◆ socio-economic component;
- ◆ working conditions;
- ◆ income;
- ◆ living conditions;
- ◆ intellectual component;
- ◆ education;
- ◆ labor mobility;
- ◆ financial and economic support;

- ◆ political and institutional provision;
- ◆ scientific researches;
- ◆ developing new technologies;
- ◆ information and consulting provision;
- ◆ production and production infrastructure;
- ◆ the use of innovative technologies.

In turn, the most significant socio-economic subsystem innovative environment are defined as follows:

- production and technology infrastructure (technology);
- system of knowledge production;
- scientific research;
- prepared to use innovative technology company;
- implementation of innovative system developments;
- information subsystem: databases and knowledge, access centers, analytical, statistical, information centers;
- expert consulting subsystems: organizations involved the provision of services on intellectual property, standardization, certification, and consulting centers, both general and specialized in specific areas;
- system technology audit, marketing, etc.;
- human resources (staffing);
- educational institutions;
- training, recruitment and mobility of highly qualified personnel;
- conditions of employment (employment rate);
- revenues;
- health care, demographics;
- subsystem for innovative development - various types of funds and other financial institutions;
- financial support for innovative projects;
- political and institutional provision of innovative development of economic systems.

At the same time, the functioning of the innovative environment of economic systems has specific features associated with the role of the state in maintaining and managing its financial base. Own environment economic systems is part of the national innovation environment (internal innovative environment), which not only generates a vector of further development of innovative environment, but also depends on the quality of activities of certain sub-systems [3].

Moreover, the assessment of the technological infrastructure of the

innovation system allows to identify the main problems is a barrier to effective development component of economic systems, such as the lack of co-operation between its main component, which is manifested in the absence of an information management system of scientific developments awaiting their commercialization. The formation and consolidation of storage media, will greatly facilitate the access of investors to potential market products. The gap between the scientific sector and innovative manufacturing unit with the help of irresistible institutional infrastructure. As can be seen, none of the elements of the innovation system does not have the full information about potential markets available scientific research, this factor is a serious obstacle to the development of open innovation.

Also, a significant impact on the development of innovative environment and economic systems have a market environment factors, most important of which is the policy of government. A serious problem in the development of the innovation potential is the lack of an effective mechanism of control, because to ensure the accelerated development of an innovative environment requires an effective governance mechanism for ensuring formation and implementation of such a scenario, which will provide the best in this situation results. The weak link in the development of the innovation environment is the lack of effective organizational-economic management mechanism.

On the basis of a comprehensive analysis of the external environment and assess the level of development of domestic innovation environment, a strategy for the development of the economic system.

In developing the strategy of innovative development should be allocated following criteria:

- the effectiveness of the strategy and the need for regular adjustment;
- respective capabilities of internal and external innovation environment;
- the degree of management excellence.

A block diagram of the control environment of innovation and economic systems include:

- ◆ strategic analysis of the external environment;
- ◆ strategic analysis of internal innovative environment;
- ◆ definition investment objectives;
- ◆ readiness assessment of labor resources;
- ◆ assessment of institutional and political provision;
- ◆ assessment of technological infrastructure;
- ◆ evaluation of intellectual potential;

- ◆ evaluation of information management system;
- ◆ development and implementation of the program of development of the innovative environment;
- ◆ assess the achievement of the goals and results of the innovation program.

Of course, the starting point for the strategic development of the innovation environment is the results of the analysis of the external and internal environments. It is aimed at identifying opportunities and threats in the macro- and microeconomic environment, and then determined the innovative goal. These objectives may be to improve the competitiveness and consolidation of new markets through the creation of a fundamentally new product or a reduction in production costs. An important part of the management of the development of the innovative environment of the economic system is the assessment, which is conducted in order to analyze the effectiveness of its use, as well as to decide on the choice of innovation strategy.

Thus, the creation of an effective mechanism for management of innovation among the economic system allows making informed decisions in the management at the strategic level, the lower the risk of innovative activities as a result of the introduction of a comprehensive assessment of the innovative capacity of more efficient use of existing resources, the economic system.

Assessing the level of preparedness of the innovative environment for a specific project can be defined as high, medium and low. At a high level of preparedness of the innovative environment appropriate to use offensive strategies to intensify the development of the region. When choosing these strategies need to invest heavily in the development of research aimed at the conquest of leading positions in the industry.

With an average level of fitness should choose one of the defensive strategies. With low economic system aimed at solving operational problems. In this case it is necessary to take urgent measures to increase the capacity to provide a choice of innovative strategies in line with the development objectives of the region.

Managing the development of an innovative environment as an open system, it is one of the priorities, respectively, can identify a number of external factors that have a direct impact on the development and operation of the system as a whole. Thus it is impossible not to note a number of existing problems: time and financial costs arising from the regulation of the innovation infrastructure; the inertia of the control system, the structure and the level of staffing (preparation of the necessary staffing and restruc-

turing of the education system); the difficulty of forecasting the necessary changes and the formation of the intellectual potential of the production system, the dissemination of knowledge and technology.

In addition to internal variables, the formation of innovative environment affected by external factors, which can be defined as an innovative constant of the medium. Innovative permeability estimated as a set of external conditions affecting the innovative potential of the economic system. Management of innovative environment involves the management of all its components, it allows the company to create and bring to market innovations. The management functions include: forecasting, planning and organization, control and adjustment, motivation of staff. In each of the blocks that make up the innovative potential, have to be implemented these functions, but they should not contradict each other, must be agreed upon and flow from one another.

Thus, innovative environment consists of a resource, the potential and the institutional components, which include manufacturing, finance, research, human resources, information potential [4]. The development of innovations is also influenced by the innovative susceptibility of the personnel; Considering the importance of this criterion, it is expedient to withdraw as a separate element, has a significant impact on the level of innovation environment.

Moreover, the increasing demands on the qualitative and quantitative characteristics of the resources in the innovation economy urgently necessitate the development and use of modern technology to the management of human resources development. The dynamic nature of the development areas, the formation of the gross regional product, prioritization strategies and tactics necessitated the creation of an adequate mechanism for talent management [5]. Investment in human capital, increasing the need for industrial production experienced and qualified professionals determine the need to prepare a broad range of experts in order to revive and intensive development of innovative economy. The concept of human resource management human resources is the main factor in the competitiveness of economies.

Conclusion. Thus, the innovation economy at the present stage is among the priority directions of development of any state, which provides the possibility of increasing the competitiveness of the national economy on the world stage. An important factor in this regard is the development of innovative environment and economic systems and the mobilization of necessary resources for the implementation of innovative development programs. In this context, it is the actual development of the totality of the socio-economic sub-systems that provide access to various resources and

provide support for one or the other participants in innovation and the development of human capacity of reproduction of economic systems with special support, regulation and control of the state.

Bibliographical references

1. Разумова Ю.В. Институт инновационно-инвестиционного процесса в рыночно-капиталистической системе хозяйствования. В: Инновации и инвестиции. 2009. №3. С.74-81.
2. Вагизов В.И. Факторы, формы и способы обеспечения развития инновационной деятельности хозяйствующих субъектов. В: Проблемы современной экономики. 2009. №4. С.21-25.
3. Винокуров В.И. Основные термины и определения в сфере инноваций. В: Инновации. 2015. №4. С.16–18.
4. Мартынов А.Ф. Управление ресурсным обеспечением инновационно-активных экономических систем. В: ЭПОС. 2008. №1. С.113-116.
5. Палкина М.В. Этапы формирования инновационной инфраструктуры промышленного комплекса региона. В: Научно-технические ведомости СПбГПУ. Сер. Экономические науки. 2009. Вып.6 (том 2).

OBIECTIVUL ȘI IMPACTUL AJUTOARELOR STATELOR UNIUNII EUROPENE ÎN DOMENIUL CERCETĂRII ȘI DEZVOLTĂRII

Ludmila GUȚU, *doctor în economie, IRIM*

Natalia ANTOCI, *master în relații economice internaționale, IRIM*

Rezumat

Investițiile în cercetare și dezvoltare sunt un factor esențial în consolidarea competitivității economiei și în asigurarea unei creșteri durabile a Uniunii Europene. Acest lucru se reflectă în obiectivul general al Uniunii Europene de a mari cheltuielile în sectorul cercetării și dezvoltării până la 3% din Produsul Intern Brut al țărilor membre. Totodată, finanțarea privată în domeniul cercetării și dezvoltării este de o importanță deosebită pentru Uniunea Europeană în vederea creșterii economice. În ceea ce privește definiția ajutoarelor de stat, acesta este un termen utilizat de Comisia Europeană, ce se referă la formele de asistență din partea unei instituții publice, acordate întreprinderilor angajate în activități comercial-economice și care are drept obiectiv major, de a nu denatura concurența și de a nu afecta schimburile comerciale dintre statele membre ale Uniunii Europene. Definiția ajutorului de stat se găsește în articolul 87 (1) din Tratatul CE, sau în articolul 107 din Tratatul de la Lisabona. Așadar, ajutoarele acordate de către statele membre sectorului privat, sunt de competența Uniunii Europene în ceea ce privește criteriile de acordare ale acestora, întrucât sunt de o importanță macroeconomică pentru piața unică europeană. Politicile cu privire la realizarea acestui obiectiv sunt axate spre asigurarea unui climat investițional favorabil și spre promovarea cercetării și inovării în cadrul Uniunii Europene.

Cuvinte-cheie: *ajutor de stat; cercetare și dezvoltare (C&D); cercetare, dezvoltare și inovare (C&D&I); ajutor de stat orizontal*

THE OBJECTIVE AND IMPACT OF R&D STATE AIDS WITHIN EUROPEAN UNION

Abstract

Investment in research and development (R&D) is a key factor in enhancing economic competitiveness and ensuring sustainable growth of the European Union. This is reflected in the overall objective of the European Union to increase spending in R&D up to 3% of their GDP. At the same time, private funding for R&D is of particular importance for the European Union's growth. Regarding the definition of state aid, this is a term used by the European Commission, which refers to forms of assistance from a public institution to enterprises engaged in trade and economic activities and has as a major objective of not distorting competition and affecting trade between EU Member States. The definition of state aid is found in Article 87 (1) of the EC Treaty or Article 107 of the Lisbon Treaty. Therefore, the state aids granted by Member States to the private sector are of competence of the European Union with regard to the obtainment criteria as they are of macroeconomic importance for the EU Single Market. Therefore, policies related to these objectives are focused on ensuring a favorable investment climate and promoting research and innovation in the European Union.

Keywords: *State aid; research and development (R&D); research and development and innovation (R&D&I); horizontal aid*

Investment in research and development is a crucial factor in strengthening the competitiveness of the EU economy and in ensuring sustainable growth. This is reflected in the overarching goal to increase R&D spending to 3% of GDP and is born out by the stark gap in total factor productivity between the EU and other parts of the industrialised world. Increased private funding of R&D – currently around two-thirds of all R&D funding – is of particular importance if the EU is to improve its economic performance.

The European Commission defines *state aid* as forms of assistance from a public body or publicly-funded body, given to undertakings engaged in economic commercial activity on a selective basis, with the potential to distort competition and affect trade between member states of the European Union.

In some cases it can be named as *preferential public assistance*, or aid that can distort the market, which in turn can result in lower competitiveness for business, less innovation and ultimately higher prices for consumers. There is therefore a need for effective State Aid control in order to maintain a level playing field for free and fair competition in the single

market and to guard against subsidy races and national protectionism.[7]

A “subsidy” is normally defined as a payment in cash or in kind made support of an undertaking other than the payment by the purchaser or consumer for the goods or services which it produces. And “aid” is a very similar concept, which however places emphasis on its purpose and seems especially devised for a particular objective which cannot normally achieved without outside help. The concept of aid is nevertheless wider than the concept of subsidy because it embraces not only positive benefits, such as subsidies themselves, but also interventions, which, in various forms, mitigate the charges which are normally included in the budget of an undertaking and which, without, therefore, being subsidies in the strict meaning of the word, are similar in character and have the same effect.

A company which receives government support obtains an advantage over its competitors. Therefore, the EC Treaty generally prohibits State aid unless it is justified by reasons of general economic development. To ensure that this prohibition is respected and exemptions are applied equally across the European Union, the European Commission is in charge of watching over the compliance of State aid with EU rules.[10] As a first step, it has to determine whether a company has received State aid, which is the case if the support meets the following criteria:

- there has been an intervention by the State or through State resources which can take a variety of forms (e.g. grants, interest and tax relieves, guarantees, government holdings of all or part of a company, or the provision of goods and services on preferential terms, etc.);
- the intervention confers an advantage to the recipient on a selective basis, for example to specific companies or sectors of the industry, or to companies located in specific regions;
- the competition has been or may be distorted;
- the intervention is likely to affect trade between Member States.

By contrast, general measures are not regarded as State aid because they are not selective and apply to all companies regardless of their size, location or sector. Examples include general taxation measures or employment legislation. [2]

The **definition of State aid** stems from **Article 87(1) of the EC Treaty, or art. 107 of the Lisbon Treaty[6]** (there are changes in article numbers, but not of its content, and in the present paper it will be referred as at articles from European Union consolidated versions of the Treaty on European Union and of the Treaty establishing the European Community). It states that:

“Any aid granted by a Member State or through State resources in any form whatsoever which distorts or threatens to distort competition by favouring certain undertakings or the production of certain goods shall, in so far as it affects trade between Member States, be incompatible with the common market”[8].

Accordingly, five conditions must be met for a measure to be classified as state aid and be subject to European state aid control:

1. It must “favour” certain companies or production processes, that is, it must create an economic advantage for the recipient.
2. It must be granted to “certain undertakings or the production of certain goods”, so it must have a selective effect.
3. It must be granted “by a member state or through state resources”. So only a transfer of a member state’s resources, not aid granted by the EU itself, is state aid.
4. It must also “distort or threaten to distort competition”.
5. It additionally must “affect trade between member states”. [13]

State aid will need to be considered when public authorities provide support to any organisation engaged in economic activities regardless of the legal of that organisation.

In this context, it should be analysed more in-depth the meaning of horizontal aid and where R&D state aid fits in. On 7 May 1998, horizontal aid became subject to the first *Council Regulation (994/98)* on the basis of Article 89 for the application of Article 87.

Therefore, Commission has worked out a special category of **cross-industry aid** or **horizontal aid**, that is not exclusive to a specific industry or sector but rather meant to address problems, such as the ones listed below, that may arise in any industry or region. By combining formal and informal instrument, criteria have been set out to regulate aid in areas that fall under the exceptions in Art. 87(3), for instance, aid for:

- *Research and development and innovation(R&D&I)*;
- Rescue and Restructuring of firms in difficulty;
- Environmental protection.

An example of the first category are the Community Framework for State Aid for R&D that describes in what way state aid can be used for R&D while limiting distortion to a minimum. [15]

Even if an aid is targeted towards a horizontal objective, it does not give the member state ‘carte-blanc’ to distribute it. Since the potential effects and distortions created obviously differ from *case-to-case*, the Com-

mission has decided that larger cases require a notification of the granting of aid. While some cases like aid to SME have been exempted from the notification requirement since they are less probable of creating significant effects or due their predefined small scale.

This means that the Commission has a wide discretion when determining which aid that may be compatible. It is also not sufficient that *the aid fall under 87(3)* but it must also, in the eyes of the Commission, be deemed and proportionate in relation its intended result. [16]

While grouping-up the state aid in terms of certain objectives to be pursued, it is important to make a decision as to which objective is the most crucial. In some cases the state aid provided to research and development may be assigned to the *scientific research, development and innovation sector*. In other cases it is involved under the group of *state aid to SMEs*. Besides, even the most critical objective of the state aid provided fails to reflect the actual situation that has developed: for instance, the aid provided to the scientific research may be regarded as the aid to *so-called sensitive (vulnerable) sectors* [17].

For example, DG Enterprise and Industry (DG ENTR) has been pushing for a less restrictive approach towards state aid to promote investment in research, development, and innovation. The first framework on state aid for research and development (R&D) in 1986 marked a shift within the Commission towards such a more positive approach to state aid control. The framework was later expanded in order to include “*innovation-related aid*,” which was justified by explicit reference to the Lisbon objectives. [3]

As a general fact, the aids given by member states that fall under European control of state aid are of great **macroeconomic importance**. The policies to deliver this objective are focused in two main issues, **providing a good climate for investment** and **promotion of innovation**. Sometimes, private firms consider that their investments in R&D and Innovation will not bring them any profit, either because they cannot avoid that the results of their research will be appropriated by competitors, because of uncertainties about the success of their efforts or because of difficulties to coordinate with business partners. As a result, private firms will refrain from investing in R&D&I projects, which would however bring benefits to society. In such cases, State aid can help change the incentives of private firms and make them invest in R&D&I. State aid can contribute to generate more R&D&I if it addresses those well identified market failures which prevent markets from reaching optimal R&D&I levels, and if it is well designed to limit distortions to competition to the minimum. [4]

For instance, in the article of *Bruno van Pottelsberghe*, “*Europe’s R&D: missing the wrong targets*” is pointed out that, at EU level, the aggregate government sector should first correct its own failure and support research activities up to a threshold of one percent of GDP. Setting targets for private R&D is ineffective. The drivers of private R&D call for a more integrated European market for technology, notably an EU patent in lieu of the current system, which involves prohibitive costs. Also, more funding is needed for academic research, as a magnet for local and foreign business R&D activity in Europe. Furthermore, the intensity of R&D spending across EU member states varies considerably (at the top of the list been Sweden, Finland and German, and at the bottom Romania and Greece).

However, aid for R&D&I can have very negative effects on competition, as well as benefits. It can be abused to protect national players, keep inefficient firms afloat, distort competition and artificially maintain costly, fragmented markets. It can lead to less investment in R&D&I because it discourages private companies from intervening alongside their subsidized competitors.

For example in the press release: “*State aid: new Framework for Research, Development and Innovation – frequently asked questions*”, it is explained that the new framework for state aid to R&D&I is at the core of the Lisbon agenda for growth and jobs because fostering a more innovative Europe is one of the essential messages of the Lisbon agenda and the Framework will contribute to this, by helping Member States to better focus their state aid budgets on R&D&I and design their aid measures in the most effective way.

The new rules on Research, Development and Innovation maintain the very high aid intensities for fundamental and industrial research. There will be a new category of experimental development, substantially broadened to include innovation activities. [5]

The main changes in the new R&D&I Framework compared to the current R&D Framework, dating from 1996, are:

1. the inclusion for the first time of aid measures for innovation, setting out clear rules concerning the compatibility of such measures in order to facilitate their approval by the Commission. These measures are particularly important to achieve the Lisbon objectives.
2. clear compatibility criteria, targeted at eliminating existing market failures.
3. more legal certainty for research organisations and for collaborative research, thanks to clarifications as to the state aid character of certain measures.

4. the introduction of a detailed assessment method for large aid amounts in order to allow for a deeper scrutiny of the cases which have the greatest potential to distort competition and trade.

Rationality of R&D State Aid. At the moment, state aid for research, development and innovation is regulated by the *Community framework for state aid for research and development and innovation*, which applies from January 1, 2007, until 21, 2013. [14]

With regard to the notification, the *Block Exemption Regulations* (GBER) specifies in which conditions member states can implement aid to R&D&I without notification to the Commission provided the aid measure in question fulfil the conditions specified in GBER.[1]

From European economic perspective, investment in research, development and innovation (R&D&I), is very important. This is because such investments can strengthen competitiveness and create growth. [11]

According to the art. 163 of the EC Treaty, the Community has the objective of strengthening the scientific and technological basis of the Community industry and encourage it to become more competitive at international level, while promoting all research activities deemed necessary. It is again this background that *the 7 Framework Programme for Research and Technological Development 2007- 2013* has been initiated and prolonged by the *Horizon 2020*, designed in accordance with EU state aid rules. For example, the allowed maximum funding rate for close-to-market projects that involve prototyping and testing is 70% of eligible costs under Horizon 2020. The new rules will make sure that state aid gives industry an incentive to undertake additional R&D&I investments. For instance, in the area of industrial biotechnology, it is estimated that every euro invested into research and innovation will result in a tenfold return. If both public and private R&D&I spending reach 3% of EU GDP by 2020, this could create 3.7 million jobs and increase annual GDP by 795 billion euros by 2025. Within Horizon 2020, COSME financial instruments refer to modernised state aid rules where no notification is required. COSME is the EU programme for the Competitiveness of Enterprises and Small and Medium-sized Enterprises (SMEs) running from 2014 to 2020 with a planned budget of EUR 2.3bn. COSME will support SMEs also in area of innovation. [13]

In the publication entitled “The “More Economic Approach” in European State Aid Control” possible purpose of granting state aid is explained, such as:

1. *economic aims* (external effects, public goods, size advantages in relevant demand, asymmetrical information, shortcomings in adjustment);

2. *non-economic aims* (regional, distributional, employment and industrial policy aims, merit goods and basic security, politico-economic grounds).

Passing direct to the research object of this article, and notably, the rationality of State aid, and in the present context of R&D State Aid, economists have pointed to a number of situations where **market failures** exist. The most important **in the field of state aid** are:

1. Externalities;
2. Public goods (form of externality);
3. Asymmetries/ missing markets;
4. Coordination problems;
5. Market power.

As a general conclusion to this article, the main explanation was oriented on the objectives of common interest of awarding a R&D&I State aid in enhancing economic efficiency and thereby, contribute to sustainable growth and jobs.

Consequently, it is vital that Europe becomes more dynamic and more innovative. Innovative and dynamic markets are characterised by competition and sophisticated demand, which continuously push companies to develop new and innovative products, processes and services. The regulatory framework concerning competition, R&D and innovation has therefore a significant role in the development of European economy. Competition and State aid regulations should allow sufficient incentives for R&D and innovation and at the same time ensure a level playing field for European companies not only within Europe, but also globally. In this sense, the existing rules for state aid to R&D are to be modernised and enhanced to meet this challenge.

Bibliographical references

1. Block Exemption Regulation, http://ec.europa.eu/competition/state_aid/legislation/block.html

2. Biondi A., *The law of state aid in European Union*, Oxford, http://books.google.it/books?id=Y-bMTOXaWoC&pg=PA118&lpg=PA118&dq=HORIZONTAL+STATE+AID&source=bl&ots=EwvuR4Ciuf&sig=7byMFz716N57fslhD8uSY-6lAHY&hl=it&ei=sWmESpOvHoL6_AabntCrBw&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=10#v=onepage&q=&f=false

3. Blauburger M., Planck M., *From Negative to Positive Integration? European State Aid Control Through Soft Law*. -Institut für Gesellschaftsforschung, Köln Max Planck Institute for the Study of Societies, Cologne 2008\\http://www.mpifg.de/pu/mpifg_dp/dp08-4.pdf

4. Baudenbacher C., A brief guide to European state aid law / European business law & practice series, 84 p.
5. Buzelay, Alain. La problématique de la recherche-développement et de son financement en Europe DANS Revue du Marché commun et de l'Union européenne - 1991 - PERI - Editions techniques et économique, N° 492, octobre-novembre 2005, [64.20] p.561-566.
6. Consolidated versions of the Treaty on European Union and the Treaty on the Functioning of the European Union, <http://eur-lex.europa.eu/JOHtml.do?uri=OJ:C:2008:115:SOM:EN:HTML>
7. Fontana E. Aiuti di stato e diretta efficacia, Editoriale Scientifica, 2006, p. 2.
8. European Union consolidated versions of the Treaty on European Union and of the Treaty establishing the European Community.
9. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2006:321E:0001:0331:EN:PDF>
10. Frasoni G., Profili fiscali della disciplina comunitaria degli aiuti di stato. Pisa 2007, p. 10.
11. For a competitive Europe, http://ec.europa.eu/competition/publications/cpn/2008_special_sa.pdf
12. FP7: the future of European Union research policy//http://ec.europa.eu/research/fp7/index_en.cfm
13. Regulation (EU) No 1287/2013 of the European and of the Council of 11 December 2013 establishing a Programme for the Competitiveness of Enterprises and small and medium-sized enterprises (COSME) (2014 - 2020) and repealing Decision No 1639/2006/EC
14. The “More Economic Approach” in European State Aid Control, Translated Version of Chapter VI of the Biennial Report 2006/2007, Bonn, November, 2008, http://www.monopolkommission.de/haupt_17/chapteriv_h17.pdf
15. The new Community framework for state aid for research and development and innovation, adopted by the Commission on 22 November 2006 and published in the Official Journal on 30 December 2006 (OJ C 323, 30.12.2006, p. 1), entered into force on 1 January 2007.\\Community framework for State aid for research and development \\http://europa.eu/legislation_summaries/competition/state_aid/l26078_en.htm
16. State aid: Commission adopts new state aid Framework for Research, Development and Innovation \\http://ec.europa.eu/information_society/newsroom/cf/itemdetail.cfm?item_id=3012&utm_campaign=isp&utm_medium=rss&utm_source=newsroom&utm_content=tpa-134
17. Share of State Aid to horizontal objectives as a percentage of total aid, \\http://ec.europa.eu/comm/competition/state_aid/studies_reports/k5_2.xls
18. Horizontal State aid, <http://mt.legaltext.ee/esterm/concept.asp?conceptID=42862&term=horizontal%20State%20aid>

INTEGRAREA TEHNOLOGIILOR ÎN PROCESUL DE ÎNVĂȚĂMÎNT

Naji SALEH, *doctor în pedagogie, Colegiul Carmel, Israel*

Rezumat

Acest articol analizează relația dintre integrarea și utilizarea tehnologiei în procesul de învățămînt de către profesori. De asemenea, se analizează influența sexului și vârsta profesorului, punctul său de vedere cu privire la această relație. Cercetătorul a examinat studiile anterioare referitoare la acest subiect și a constatat că literatura anterioară a susținut existența unei relații dintre integrarea tehnologiei și aplicarea acesteia de către profesor. La proba dată au fost selectați 40 de profesori care au răspuns la un chestionar ce conținea 15 alineate cu privire la utilizarea tehnologiei în clasă și nivelul de aplicare în rândul cadrelor didactice. Rezultatele indică faptul că există o relație puternică între integrarea tehnologiei în procesul de predare și nivelul de aplicare a acesteia în rândul cadrelor didactice. De asemenea, rezultatele au aratat că nu au existat diferențe statistice semnificative atribuite genului sau vârstei profesorului în punctele de vedere ale profesorilor cu privire la relația dintre integrarea tehnologiei în procesul de predare și aplicarea acesteia de către profesor.

Cuvinte-cheie: *Integrarea tehnologiei, percepțiile profesorilor, implementarea tehnologiilor în clasă, auto-eficacitate, aplicare*

TECHNOLOGY INTEGRATION AND TEACHERS' BURNOUT

Abstract

This article investigates the relation between technology integration in teaching and teacher's burnout. It also investigates the influence of gender and age of teacher on his viewpoint regarding this relation. The researcher reviewed the previous studies related to the subject and found that previous literature supported the existence of a relation between technology integration and teacher's burnout. A sample of 40 teachers was chosen and handled a questionnaire contains 15 paragraphs about technology use in classroom and level of burnout among teachers. The results indicate that there is a strong relation between technology

integration in teaching and the level of burnout among teachers. The results also showed that there were no significant statistical differences attributed to teacher's gender or teacher's age in the teachers' viewpoints about the relation between technology integration in teaching and teacher's burnout.

Keywords: *Technology Integration, Teachers' Perceptions, Classroom Technology Implementation, Self-Efficacy, Burnout*

Introduction. Teaching is a highly demanding and stressful career, and teachers are leaving the profession at an alarming rate. This is harmful for the teaching process because without effective teachers, class sizes increase, school administrators become frustrated, parental concerns grow, and stress levels increase.

Factors leading to stress and burnout are often related to the characteristics of being effective or highly qualified and the pressures related to achieving educational goals (Grant, 2007)

Today, technology became a growing part of any society. Educational technology has become a cornerstone for any country's efforts to improve students' performance at schools. It has become the focus of educators worldwide.

Teachers' roles were changed, technology integration shifted this role from a centralized position to that of a decentralized position. This article examines that role change and discusses the factors that cause teachers to use or not use technology in their classroom. Also, suggestions for successful inservice training in technology are discussed and suggestions for changing attitudes about technology are presented.

Teacher's burnout comes as a response of teachers having trouble coping with the challenges of the job. In this case the teacher feels he has endowed a lot in his job, attempting by all means to make his work significant, but this teacher finds himself running empty and worthless. The more he works the less he obtains in terms of appreciation and fulfillment, as a result the inner self gets confounded and anxiety moves stealthily in depleting all the inner resources for joy and alive service. The teacher here recognizes a discrepancy between requirements at school and resources for coping with them. (Ngeno, 2007)

Today, teachers are required to cope with technology and to use it in teaching, some teachers are well equipped to use technology, especially the new teachers who have well experience in using computer and its different programs, but regarding the teachers who have experienced using traditional instruction for a long time, they may feel much difficulty integrating technology in teaching, they may feel that technology instruction is

an alternative for them in teaching, in this case they will lose their personal and academic achievement, and this may lead them to be burned out.

In this article, the researcher investigates the effect of technology integration and its relation with teacher's burnout, and the effect of some variables such as age and gender.

Benefits of technology integration

1- Technology integration lets students to learn more in less time.

2- It allows schools to focus on global learning environments if used appropriately.

3- It could be an effective teaching tool when used to engage all students in the learning process (Almekhlafi, 2006).

In addition to the fact that technology not only gives learners the opportunity to control their own learning process, it also provides them with ready access to a vast amount of information over which the teacher has no control.

A survey based on a National Center for Education Statistics (NCES, 2000), found that 39% of teachers indicated that they used computers or the Internet to create instructional materials, 34% for administrative record keeping, less than 10% reported to access model lesson plans or to access research and best practices. According to a report released by the U. S. Department of Education, NCES (2000), novice teachers were more likely to use computers or the Internet to accomplish various teaching objectives.

1.1. Purposes:

The purposes of this article are :

- To investigate the relation between technology integration and teacher's burn out.

- To test to what extent negative attitude towards technology integration that teacher has relates to their level of burnout.

1.2. Significance of Study:

More research is needed to determine if certain factors relate to the integration of technology into classrooms. This study is an analysis of factors regarding technology integration, including teacher gender and age, on the relation between technology integration and teacher's burn out.

This study will provide insight to school leaders on successful technology integration.

This study could help school leaders identify areas of trends among faculty members that lack successful integration of technology in their classrooms. There is a lack of research that combines the factors of gender and age and their impact on the relation between technology integration and teacher's burn out.

This study could provide useful information for school leaders on how these factors impact technology integration in the classroom.

1.3. Definition of Terms

The following definitions are provided to ensure the meaning and understanding of the terms used in this study:

1. Self-Efficacy: The belief in one's ability to organize and execute actions required to manage prospective situations (Bandura, 1997).

2. Teacher Self-Efficacy: A teacher's judgment of his or her capability to bring about desired outcomes of student engagement and learning (Tschannen-Moran & Woolfolk-Hoy, 2001).

4. teacher burnout : a syndrome of emotional exhaustion, depersonalization, and reduced personal accomplishment. Burnout may be the endpoint of coping unsuccessfully with chronic stress (Jennett, Harris, & Mesibov, 2003)

2. Literature Review:

Research studies investigated technology integration and the impact on teacher's different sides of educational life. Technology integration in the classroom has become an important aspect of successful teaching. It has prompted many researchers to investigate different aspects of such integration (e.g. Bauer and Kenton, 2005).

Bauer and Kenton (2005) found that teachers, who were highly educated and skilled with technology, were innovative and adept at overcoming obstacles, but they did not integrate technology on a consistent basis both as a teaching and learning tool.

Results suggest that schools have not yet achieved true technology integration. Gulbahar (2007) stated that teachers and administrative staff felt themselves competent in using computer technology available at the school; they reported a lack of guidelines that would lead them to successful integration.

Zhao (2007) conducted a qualitative research to investigate the perspectives and experiences of 17 social studies teachers following technology integration training. The research indicated that teachers held a variety of views towards technology integration. These views influenced their use of technology in the classroom. Most teachers were willing to use technology, expressed positive experiences with technology integration training, increased their use of technology in the classroom, and used technology more creatively.

ChanLin et al. (2006) conducted a study to identify the factors affecting eight teachers' use of technology in creative teaching practices. The identified factors were classified into four categories: environmental, personal, social and curricular issues.

2.1. Teacher's self efficiency

Teachers may have certainty about the ability of the team and of the faculty of teachers at the school to execute courses of action required to produce given attainments. Such beliefs represent perceived collective teacher efficacy. Few studies are done exploring relations between perceived collective efficacy and individual teacher self-efficacy. The few available studies suggest moderate positive relations both between perceived collective efficacy and individual teacher self-efficacy (Goddard & Goddard, 2001).

It is realistic to predict that perceived collective efficacy affects individual teacher self-efficacy. Schools characterized by high collective teacher efficacy set challenging goals and are persistent in their effort to meet these goals. Goddard (2001) argue that these high expectations create a normative press that encourage all teachers to do what it takes to excel and discourage them from giving up when faced with difficult situations.

Such a cultural context promotes students' achievements which again enhance individual teachers' sense of self-efficacy. Teacher self-efficacy and collective teacher efficacy are positively related. It is not obvious that being part of a strong team always increases self-efficacy for all team members. Based on social comparison theory one may expect that a teacher who perceive his or her teaching ability to be lower than the ability of other teachers at school may loose confidence regarding his or her own teaching ability. Hence, we conceptualize individual teacher self efficacy and collective teacher efficacy as different but correlated constructs.

Difference between external and internal control teacher self-efficacy has been expected to increase if teachers believe that the students' achievement and behaviour can be influenced by education. Accordingly, teacher self-efficacy has also been assumed to decrease if teachers' believe that factors external to teaching (e.g., students' abilities and home environments) are more important to the students' learning than the influence that a teacher may have.

Researchers have measure teachers' general beliefs about limitations to what can be achieved through education, which is often referred to as "teaching efficacy". In order to emphasize that this is a measure of the degree to which teachers believe that factors external to their teaching puts limitations to what they can accomplish, we will refer to it as "external control". It may also be conceptualized as a general measure of educational pessimism or optimism. Because external control may be confounded with teacher self-efficacy it is important to test how strongly there constructs are related and if they relate differently to school context variables and to teacher job satisfaction.

2.2. Technology Integration:

Schools, districts, and governments have heavily invested in instructional technology since the early 1990s (Miranda & Russell, 2011). Teacher technology preparedness has been emphasized in policies and reports as the “single most important step” towards integrating technology into education (Groth, Dunlap, & Kidd, 2007). Teacher technology professional development remains the most common top priority for educational technology spending in most states. The United States Department of Education (2003) stated that “technology is now considered by most educators and parents to be an integral part of providing a high-quality education”.

Other organizations have called for students to learn and develop 21st century skills. These skills include using digital tools to problem solve, communicate, collaborate, create, and research (NETS for Students, 2007).

Educators agree that “student teachers should be prepared to integrate information and communication technology into their future teaching and learning practices”. No Child Left Behind and the Common Core Standards Initiative place a strong emphasis on recruiting and retaining high-quality teachers who possess both content and pedagogical knowledge, are able to differentiate instruction, and make databased decisions. All of these are efforts that benefit immensely from the use of new technology tools (Means, Padilla, Debarger, & Bakia, 2009).

Achieving the kinds of technology uses required for 21st century teaching and learning requires teachers to know how to use the technology to facilitate meaningful learning. For schools to integrate technology for higher-order uses, leaders must understand how to help teachers learn to integrate technology and assess their progress at doing so.

Currently a disconnect exists between the way that youth use technology in their personal lives and how technology is being used in schools. “Technology tends to be marginalized and used in instrumental ways within the conventional educational framework”. (McConnell, 2011)

Research indicates that teachers need training and experiences to develop the computer knowledge required to use technology for student learning (Inan & Lowther, 2010).

2.3. Teachers attitudes towards technology integration:

Teachers’ viewpoints of their use of instructional technology, understanding of this technology, and feelings about the support structure accompanied with this equipment have been examined with the findings suggesting that teachers believe technology is an integral part of the process of educating their stu-

dents. Relating to gender differences in technology integration, the literature showed that there were some differences between male and female teachers in technology use, while other studies did not (e.g., Koh & Frick, 2009).

The study found that female teachers were more anxious than male teachers toward hardware. They also found that the overall computer anxiety levels of male teachers were not significantly different from the anxiety levels of female teachers. Only for the hardware anxiety domain was significant differences detected between male and female teachers.

2.4. Technology Integration Obstacles

A number of obstacles that hinder technology integration have been documented (Earle, 2002). They indicated that teachers face many barriers in their quest to incorporate technology.

In addition to time scheduling for technology use and administrative support, equity is another important issue. The introduction of technology is particularly hard when there are few resources.

(Earle, 2002) pointed out that barriers are grouped into four main categories: resources, institutional and administrative support, training and experience, and attitudinal or personality factors.

2.5. Teacher Self-Efficacy and Technology Integration:

The personalities, self-efficacy, beliefs, and attitudes of teachers are important factors to consider when investigating the integration and adoption of current technologies in the educational realm. An overarching problem lies in the failure of educators to embrace and adopt technologies into their pedagogical systems, which represents an impediment for student success (Park & Ertmer, 2008).

Researchers suggest that self-efficacy may be more important than skills and knowledge among teachers who implement technology in their classrooms (Park & Ertmer, 2008). Research indicates a relation between computer self-efficacy of the teacher, the comfort level of the teacher regarding technology, and classroom technology integration.

Koh and Frick (2009) found a positive relationship between a teacher's computer self-efficacy and technology integration in the classroom. The study revealed that the stronger the teachers' beliefs were in their capabilities to teach in new ways, the stronger their beliefs were in their capability to use technology to do so.

Like studies indicated that the more comfortable teachers are with using computers for classroom use, the more they will progress in the stages of implementing technology for higher level uses.

When teachers are properly prepared to use technology before they enter a classroom, their self-efficacy will increase, along with the likelihood that they will use technology in the classroom. Teachers who have more access to technology and have more experience with it appear to be more comfortable with technology and use it more frequently in their classrooms than teachers who have less access and less experience.

Teacher computer self-efficacy might determine the ability of the teacher to develop technologies as important educational tools. (Miranda, 2007)

Paraskeva et al. (2007) claimed that a strong sense of computer self-efficacy of school teachers can affect the extent as well as the way technology can be used in everyday instructional practice, significantly changing both the teacher's and the student's roles. Studies suggest that technology has the potential to revise and change teachers' roles.

Technology can foster a shift in the teacher's role from a traditional one to that of a facilitator in the classroom. Teachers who have high levels of self-efficacy are more willing to try new things and experiment more with educational innovations in the classroom (Evers et al., 2002).

Computer self-efficacy is of the highest importance because it has been directly linked with classroom technology integration. Teachers who experiment with new technologies become more comfortable with them and use these technologies more frequently, building self confidence and self-efficacy (Koh & Frick, 2009).

2.6. Teacher's burnout

Burnout is a syndrome of emotional exhaustion, depersonalization, and reduced personal accomplishment. Burnout is conceptualized as resulting from long term occupational stress, particularly among human service workers, including teachers. Although the reasons may differ, all teachers may experience stress in their work. Most teachers cope successfully with such stress. Burnout may be the endpoint of coping unsuccessfully with chronic stress (Jennett, Harris, & Mesibov, 2003).

Maslach et al. (1996) identify emotional exhaustion as the key aspect of burnout whereas Pines and Aronson (1988) include physical exhaustion characterized by low energy and chronic fatigue.

Symptoms of teacher burnout can be seen in four forms:

1. Physical: a burnout teacher may suffer from chronic fatigue, frequent headaches. He may go to bed at the end of the day feeling too tired to fall asleep, suffer nightmares, disorientation and exhaustion before the pressures of a new day. Symptoms here may include frequent grinding of teeth,

frowning, disgust, sighing, shallow breathing, and general weight loss. There can also be a development of psychopathic illnesses like depression, anxiety and more critically heart attacks.

2. Behavioral: The teacher shows decreased tolerance for annoyance and tense situations, and subjective feelings of being very tired, worthless, helpless, fearful, angry, and uncomfortable.

3. Mental: Mental burnout can be seen in a teacher's negative thoughts. He may have low self-concept; feelings of inferiority and inadequacy may prevail in his life making him feel not good enough to do anything right. Such teachers eventually experience low self-efficacy. They think and strongly believe that they are not able to teach and have students learn effectively.

4. Emotional: The teacher departs from family, friends and colleagues. He experiences a personal crisis and professional isolation, and assumes an extreme type of role specific alienation with a focus on feelings of meaninglessness. (Tronman, and Wood, 2001).

Depersonalization refers to negative, cynical attitudes and feelings about ones students or colleagues. Reduced personal accomplishment refers to a tendency that teachers evaluate themselves negatively as well as a general feeling that they are no longer doing a meaningful and important job. Research indicates that the three dimensions of burnout cannot be added up to a single measure. Skaalvik, (2007) regards emotional exhaustion and depersonalization as the central elements of burnout. The analysis of burnout is limited to the latter two dimensions.

Studies in different cultures show that measures of teacher burnout predict both subjective and objective health as well as teachers' motivation and job satisfaction. For instance, Hakanen (2006) showed that both emotional exhaustion and depersonalization correlated negatively with self-rated health as well as work ability among Finnish teachers. Research also shows a negative relation between burnout and motivation (Skaalvik, 2007). Leung and Lee (2006) in a study of teachers in Hong Kong found that the exhaustion dimension of burnout predicted teachers' intentions of leaving the profession.

Teacher burnout has been shown to be moderately related to teacher self-efficacy. Skaalvik (2007) found a strong relation between teacher self-efficacy and teacher burnout.

3. Method

The quantitative method is used here in order to investigate the viewpoints of teachers about the relation between technology integration and teachers' burnout .

3.1. Participants

The participants were 40 (Grades 7-9) teachers from schools . 20 of the participants were female, 20 were male teachers. 25 were 30-45 years old 7 more than 45 and 8 less than 30 . All had experience using technology in their classes .

3.2 Procedure

A questionnaire was handled to 40 male & female teachers of different ages in order to respond on its paragraphs .

3.3 Tool

Dear teachers:

This tool is used to measure the relation between technology integration in teaching and teacher's burnout.

Pls. answer these questions:

Age: · less than 30   · 30-45   · more than 45

Gender: · Male   · Female

	Strongly agree	agree	Neutral	Don't agree	Strongly disagree
I do not enjoy preparing classes activities that integrate instructional technology					
I feel uncomfortable with the use of computer tools for instruction					
I get a sinking feeling when I think of trying to use a computer in my instruction.					
I have avoided the use of instructional technology because computers are unfamiliar to me.					
Technology changed teacher's role and minimized it					
Technology weakened the teachers self efficacy.					
Technology affected teachers self confidence.					
I feel emotionally drained because of my work					
I feel used up at the end of the workday					
I feel fatigued when I get up in the morning and have to face another day at the job					
Working with people all day is really a strain for me					
I feel burned out by my work					
I feel frustrated by my job					
I feel I'm working too hard at my job					
I feel like I'm at the end of my tether					

4. Results:

1. The results showed that there is a relation between technology integration and teacher's burnout, the relation was strong as shown by the sample.

2. There were no significant statistical differences between male and female teachers in the relation between technology integration and teacher's burnout.

3. There were no significant statistical differences between teachers age categories in the relation between technology integration and teacher's burnout.

5. Recommendations:

Based on the above findings, the researcher recommend the following:

1. To enhance teachers' technology integration abilities and skills by delivering workshops about effective technology integration.

2. To provide teachers with technology including hardware and software.

3. To encourage teachers with incentives and awards for outstanding technology integration in their classrooms.

4. To provide teachers with some release time so that they can plan effectively for technology integration in teaching and learning.

Bibliographical references

1. Almekhlafi A.G. & Almeqdadi F.A. Teachers' Perceptions of Technology Integration in the United Arab Emirates School Classrooms. *Educational Technology & Society*, 13 (1), 165–175. 165 ISSN 1436-4522 (online) and 1176-3647 (print). © International Forum of Educational Technology & Society (IFETS), 2010.

2. Bandura A. Self-efficacy: Toward a unifying theory of behavioral change. *Psychological Review*, 84, 1997, 191-215.

3. Bauer J. & Kenton J. Toward technology integration in the schools: Why it isn't happening. *Journal of Technology and Teacher Education*, 13 (4), 2005, 519-546.

4. ChanLin L., Hong J., Horng J., Chang S. & Chu H. Factors influencing technology integration in teaching: A Taiwanese perspective. *Innovations in Education and Teaching International*, 43 (1), 2006, 57-68.

5. Earle R. S. The Integration of instructional technology into public education: promises and challenges. *Educational Technology*, 42 (1), 2002, 5-13.

6. Ertmer P. & Ottenbreit-Leftwich A. Teacher technology change: How knowledge, confidence, beliefs, and culture intersect. *Journal of Research on Technology in Education*, 42, 2010, 255-284.

7. Evers W., Brouwers A. & Tomic W. Burnout and self-efficacy: A study on

teachers' beliefs when implementing an innovative educational system in the Netherlands. *British Journal of Educational Psychology*, 72, 2002, 227-243.

8. Goddard R. D. & Goddard Y. L. A multilevel analysis of the relationship between teacher and collective efficacy in urban schools. *Teacher and Teacher Education*, 17, 2001, 807e818.

9. Grant, T. Education planning guide: teachers aim for highly qualified status. *The Pittsburgh Post-Gazette*, Februarz 14, 2007.

10. Groth L, Dunlap K. & Kidd, J. Becoming technologically literate through technology integration in PK-12 preservice literacy courses: Three case studies. *Reading Research and Instruction*, 46, 2007, 363-386.

11. Gulbahar Y. Technology planning: A Roadmap to successful technology integration in schools. *Computers and Education*, 49 (4), 2007, 943-956.

12. Hakanen J.J., Bakker A.B. & Schaufeli W.B. Burnout and work engagement among teachers. *Journal of School Psychology*, 43, 2006, 495e513.

13. Inan F., & Lowther D. Factors affecting technology integration in K-12 classrooms: A path model. *Educational Technology Research and Development*, 58, 2010, 137-154.

14. Jennett H. K., Harris S. L., & Mesibov G. B. Commitment to philosophy, teacher efficacy, and burnout among teachers of children with autism. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 33, 2003, 583e593.

15. Koh J., & Frick T. Instructor and student classroom interactions during technology skills instruction for facilitating preservice teachers' computer self-efficacy. *Journal of Educational Computing Research*, 40, 2009, 221-228.

16. Maslach C., Jackson S. E., & Leiter M. P. *Maslach burnout inventory manual* (3rd ed.). Mountain View, California: CPP, Inc. 1996.

17. McConnell B. Factors affecting teachers' level of technology implementation in a Texas private school (Doctoral Dissertation). Available from Proquest Dissertations and Thesis database. (UMI No. 3460960). 2011.

18. Means B., Padilla C., Debarger A., & Bakia M. Implementing data-informed decision making in schools-Teacher access, supports, and use. Report prepared for U.S. 2009.

19. Miranda H. Predictors of technology use for elementary school teachers in Massachusetts: A multilevel SEM approach. *Dissertation Abstract International*. Section A. Humanities and Social Sciences, 2007, 68, 1895.

20. NETS for Students Standards Retrieved October 2012 from: <http://www.iste.org/standards/nets-for-students/nets-student-standards-2007>.

21. Ngeno G. Causes of teacher burnout among primary school teachers within Kericho municipality, Kenya. *Journal of Technology and Education in Nigeria* 22(2), 2007, 9-18.

22. Paraskeva F., Bouta H., & Papagianni A. Individual characteristics and

computer self-efficacy in secondary education teachers to integrate technology in educational practice. *Computers and Education*, 50(3), 2007, 1084-1091.

23. Park S., & Ertmer P. Impact of problem-based learning (PBL) on teachers' beliefs regarding technology use. *British Journal of Research on Technology in Education*, 39, 2008, 631-643.

24. Pines A. M., & Aronson E. *Career burnout: Causes and cures*. New York: Free Press. 1988.

25. Skaalvik, E. M., & Skaalvik S. Dimensions of teacher self-efficacy and relations with strain factors, perceived collective teacher efficacy, and teacher burnout. *Journal of Educational Psychology*, 99, 2007, 611-625.

26. Tronman G., Woods P. *Primary teachers stress*. New York, NY: Routledge/Falmer. 2001.

27. Tschannen-Moran, M., Hoy, A., & Hoy, W. Teacher efficacy: Its meaning and measure. *Review of Educational Research*, 68, 2001, 202-248.

28. U.S. Department of Education. *Federal funding for educational technology and how it is used in the classrooms: A summary of findings from the Integrated Studies of Educational Technology*. Office of the Under Secretary, Policy and Program Studies Service: Washington D.C. Retrieved March 2012 from: www.ed.gov/rschstat/eval/tech/iset/summary2003.pdf.

29. Zhao Y. Social studies teachers' perspectives of technology integration. *Journal of Technology and Teacher Education*, 15 (3), 2007, 311-333.

INDICII STATISTICI PRIVIND INTEGRAREA ECONOMICĂ A GEORGIEI CU EUROPA

Nino ABESADZE, doctor în economie, conferențiar universitar,
Universitatea de Stat din Tbilisi, Georgia

Ivane JAVAKHISHVILI, Universitatea de Stat din Tbilisi, Georgia

Rezumat

La etapa actuală de dezvoltare, procesul de integrare a Georgiei în sistemul economic mondial devine din ce în ce mai profund, în special procesul de integrare economică a Georgiei în Uniunea Europeană. Din această cauză, prezenta lucrare se axează pe analiza indicilor statistici de integrare în dinamică, se disting problemele actuale, prioritățile, principalele tendințe și regularități ale comerțului extern, s-au făcut concluziile corespunzătoare și s-a lucrat cu recomandările.

Cuvinte-cheie: Statistici, indicatori, metode, integrare, indici

THE STATISTICAL INDEXES ON ECONOMIC INTEGRATION OF GEORGIA WITH EUROPE

Abstract

At the present stage of development the process of integration of Georgia into the world economic system is getting deeper and deeper, especially the process of integration of economics of Georgia into European Union. That's why the paper focuses on the analysis of the statistical indexes of integration in the dynamics, there are distinguished the problems existing today, priorities, the main trends and regularities of the foreign trade, made the corresponding conclusions and worked out the recommendations.

Keywords: Statistics, indicators, methods, integration, indexes

At the present stage of development the process of integration of Georgia into the world economic system is getting deeper and deeper. Exactly this

has conditioned the fact that the globalization has become the object of purposefulness of everyday political economic and social- cultural life. From the strategic point of view it is extremely important for Georgia to enhance the world trade – economic, financial and other kinds of relations, especially when the foreign interests of Georgia comprises sharing the advanced European values and experiences and joining the European Union. Obviously, in order to reveal the main trends of the development of the world economy, to value the economic situation of the international and regional, also of the separate country, field or company, to form the right economic policy of the country it is necessary to conduct the researches of the theoretical and practical character in the field of economic integration of Georgia with the European Union, to study the foreign economic relations quantitatively, to reveal the main tendencies of the development and calculate their forecasting indexes, to estimate the results correctly and hence following to work out the appropriate political-economic proposals and preventive measures. Following this the economic- statistical research of the noted field is an extremely actual problem and it is the subject of interest of any country.

The aim of our research is to reveal the main tendencies of economic integration of Georgia with the European Union.

It is the fact, that the main problem of Georgia is the increasing negative trade balance. In the years of 2007 – 2012 the foreign trade turnover totally has by 59% and the export in 2012 comparing with 2007 by 92,9% increased in Georgia, the corresponding import index has reached 15,1%. By this time the pace of the middle annual increase of the export and import has made accordingly 108 and 114%.

According to the data of 2013 the saldo of the negative trade balance is US \$-4965 billion, which comparing with 2007 has been increased by 24,7%. For a small country such as Georgia this is quite high data. (see table.1).

Time table 1

Foreign trade¹ (US\$ billion)

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
foreign trade turnover	6444	7797	5634	6935	9247	10220	10784	10934
registered export of goods(FOB)	1232	1495	1134	1677	2189	2377	2909	2908
registered import of goods (CIF)	5212	6302	4500	5257	7058	7842	7874	8026
foreign trade saldo	-3980	-4806	-3367	-3580	-4869	-5465	-4965	-5117

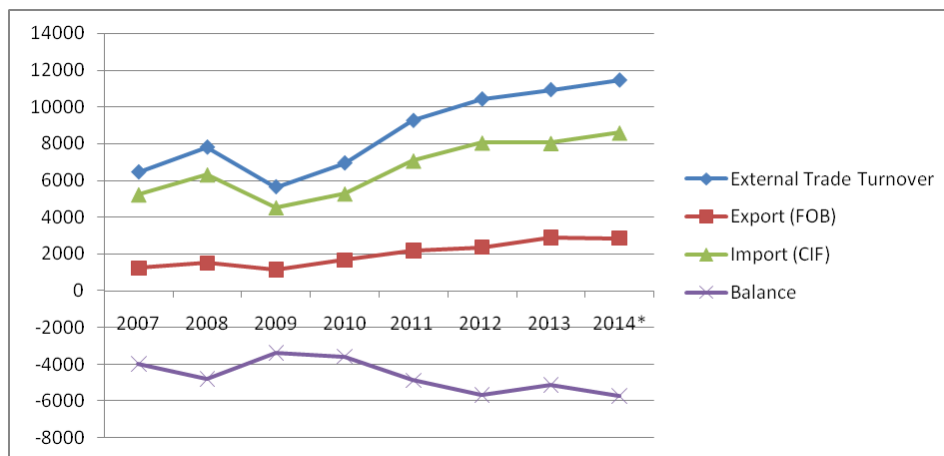
⁷ www.geostat.ge

If we consider the dynamic of export and import of 1995-2014, the tendency of sharp increase of the pace of the import growth is apparent. It is easy to realize that even at the local market the place of Georgian products is replaced by the cheap foreign and in most cases defective products. As a result, we can see that the consumer market in Georgia is saturated with imported products. In spite of the fact that along with the import there is noticed the tendency of the export growth, the pace of increasing export is still low. According to the recent data the import 3 times exceeds the export.

Diagram 1

The Export –Import and External Trade Turnover of Georgia in the years of 2007-2014²

At the same time in the years of 2007 – 2014 the turnover of the foreign trade of Georgia increased by 77%, but the trade deficit was extended at higher pace and accordingly the coefficient of coverage of the export by the import was not increased. It is true that the trade Geography and the number of the trading partner countries were increased but they were not the countries with which Georgia has the positive trading balance. On the whole comparing with the previous years there was grown the export index but the exporting commodity structure didn't change.

In spite of this fact, the negative trading balance of 2014 was determined by US\$5117 million and it was the highest index in the last years, by

⁸ www.geostat.ge

⁹ preliminary data

2014 the annual indexes of both – export and import , and the high index was shown in the total trade turnover as well which exceeded US\$ 10220 million. In the same period of time (since 2006) the export share had been constantly growing which made 25% in 2014 (although comparing with the previous year it was slightly but still reduced by 0,3%) and its annual average pace of increase was equal to 14%.

The main export products of the foreign trade of Georgia are cars, alloys of coloured metals, ores and concentrates, nuts, walnuts and other fresh or dried fruit, copper oars, fertilizers- mineral or chemical, nitric and so on. There exceed oil and its products, cars, wheat, remedies, oil gases and etc among the import products.

In the background of the current processes the statistical picture of the development of the Euro-integration of Georgia and the neighbouring policy of Europe is very interesting. Based on the retrospective analysis the tendency of increase characterizing the foreign trade of Georgia – European Union is obvious.

In the years of 1995 – 2010 the turnover of the foreign trade was increased by 14,8 % average, and at the same time the import was grown by 15,5 %. In the years of 2003- 2008 the indicators made correspondingly 28,1%, 34,4% and 43,8% and this happened when in the noted period of time the export of Georgia had been increasing by 27,1% and the import - by 27,5%. Only in 2008 the turnover of the foreign trade of Georgia exceeded the countries of European Union by US\$ 2 billion, among them the export made US \$335,2 million and the import US \$1756 million, this means that the volume import exceeded the export 5 times. The share of the member countries of Euro-Union made 26,5 % of the turnover of the trade, among them export made 22,4% and the import – 27,5%.

In 2014 comparing with 2008 the turnover of the foreign trade of Georgia with the countries of Euro- Union was increased by 26% and made US \$ 2 990 million, and 27,2% of the trade turnover of Georgia. (Comparing with the previous year it had been increased by 0,2%) At the same time the export was increased by 5,4% , it was determined as US\$621 million and made 22% of the whole export, and the import was increased by 38,5%, made US\$2369 million and 28% of the total import. So, in the years of 1995-2014 the share of European Union in the foreign trade of Georgia with some exceptions was characterized by increasing tendency. In 2014, the EU countries accounted for 30 percent of the trade deficit.

The main export products to the countries of Euro-Union are cars,

ores and concentrates, nuts, walnuts and other fresh or dried fruit, fertilizers- mineral or chemical, nitric and so on. Among the import products there exceed oil and its products, cars, remedies, electric and static transformers and etc.

Thus, all the whole European Union is the largest trade partner of Georgia, with which the bilateral trade is developing dynamically enough.

Comparing with the previous year in 2014 the number of trade partner countries of Georgia was increased by 11 units and it was determined by 145 countries. Out of them there was fixed the positive trade balance with 43 countries. At the same time it's worth noting that in 2012 the number of trade partner countries reached the record level.

According to the turnover of the foreign trade one of the the largest trade partners of Georgia is Turkey. Comparing to the previous year in 2013 the trade turnover from Turkey was increased by 27,6% and it was equal to US\$ 1535, which is 15,02 % of the total foreign trade. After Turkey the largest trade partner countries of Georgia are: Azerbaijan (12,3% of the trade turnover, which is 1,1% more than the index of the previous year), the Ukraine (7,4%, it is reduced by 1,8%), China (5,8%), Germany (5,7%), Russia (5,1%), the USA(4,3%), Bulgaria (3,3%), Armenia (3,2%), Italy (3,1%). According to 2013 the list of the largest export countries is led by Azerbaijan (24% in the whole export), then come: Armenia (11%), Russia (7%), the Ukraine(7%), Turkey(6%), and the unconditional leader of the ten of the largest import countries is again Turkey (17% in the whole export), then there comes Azerbaijan(8%), the Ukraine(8%), Russia(7%), China (7%) and so on.

In the end it's worth noting that today in the framework of European Neighbourhood Policy the convergence of Georgia with Europe is very important and actual for the further development of economics of the country. The long-term agreement on the deep and comprehensive free trade space will be a concrete benefit to all the citizens of Georgia and will be the major provider for the transformation of the country.

Bibliographical references

1. O. Abesadze. (2015). The dynamics of trade relations with theEU in the background of deep and comprehensive free trade area. Collection of scientific articles.Vienna, Austria.

2. Abesadze, Nino. (2015) "The Main Trends of Integration of Georgia into the World Economic System." *Procedia-Social and Behavioral Sciences* 156.
3. N.Gelitashvili (2011) *The model of social defense compatible with EU in Georgia*, desertation, 35-50.
4. D Kvaratskhelia (2012) "Statistics following the globalization of economics of Georgia", the materials of the international scientific-practical conference, Paata Gugushvili Institute of Economics.
5. L.Dzhebisaure, (2012) "Statistics following the globalization of economics of Georgia", the materials of the international scientific-practical conference, Paata Gugushvili Institute of Economics.
6. NN. Khaduri (2010) *The analysis and perspectives of competitiveness of economics of Georgia*. PMSG.
7. *The issues of Euro- integration – Visegrad countries and South Caucasus* (2013), 12-24.
8. *Approaching Europe- the economic and social policy in Georgia, Armenia and Azerbaijan* (2010).
9. Carlo A. (2007), "Regional Economic Integration and the Location of Multinational Firms, *Review of World Economics*,, Vol. 143.
10. Carol S. Carson and Luie La. liberté. (2001). *Manuals on Macroeconomic Statistics: A Stocktaking to Guide Future Work*. IMF Working Paper. WP/01/183, International Monetary Fund.
11. [www. geostat.ge](http://www.geostat.ge)

TENDINȚELE ȘOMAJULUI ÎN GEORGIA

Ketevan CHITALADZE, *Universitatea de Stat din Tbilisi, Georgia*

Ivane JAVAKHISHVILI, *doctor habilitat în economie, Universitatea de Stat din Tbilisi, Georgia*

Rezumat

Articolul analizează modelul statistic al șomajului în Georgia. În timpul cercetărilor sunt utilizate metode de cercetare statistică, gruparea și analiza. Accentul se pune pe utilizarea timpului cronologic, medie și valorile grafice. Pe aceste criterii sunt analizate nivelurile de șomaj în contextul regional, sunt prezentate tendințele indicilor variabili în zonele rurale și urbane, alături de expunerea de motive care le determină. Creșterea șomajului are loc la nivel regional în termeni de vîrstă; factorii ce îi afectează sunt dezvăluiți. Modalitățile de reducere a șomajului au fost proiectate și modelul statistic al tendințelor preconizate a fost exprimat. În baza rezultatelor obținute au fost expuse recomandări relevante.

Cuvinte-cheie: șomaj, statistici, analize, tendință, ocuparea forței de muncă

UNEMPLOYMENT TENDENCIES IN GEORGIA

Abstract

The Article considers the statistical pattern of unemployment in Georgia. During the research are used methods of statistical survey, grouping and analysis. The accent is made on usage of time series, average and graphical values. On this grounds are analyzed the levels of unemployment in regional context, presented the tendencies of variable indexes in rural and urban areas along with exposure of reasons causing them. The showings of unemployment rise are performed in regional and in terms of age; the factors affected them are revealed. The ways of

reduction of unemployment have been designed and the statistical pattern of expected tendencies has been expressed. On the bases of received results the corresponding statements have been made and relevant references have been developed.

Keywords: *unemployment, statistics, analysis, tendency, employment*

The labor market is an important component of the market economy. Its main function is the timely and optimal provision the industrial and service spheres with human resources. Upon correct functioning of labor market is significantly depended the usage quality of the state labor and economic potential and standard of population living and the social welfare. Functioning of labor market depends upon number of factors. These factors have different characters (demographic, economic, social, legislative, organizational, institutional) and from this focus the labor market in some way represents existed situation in the state.

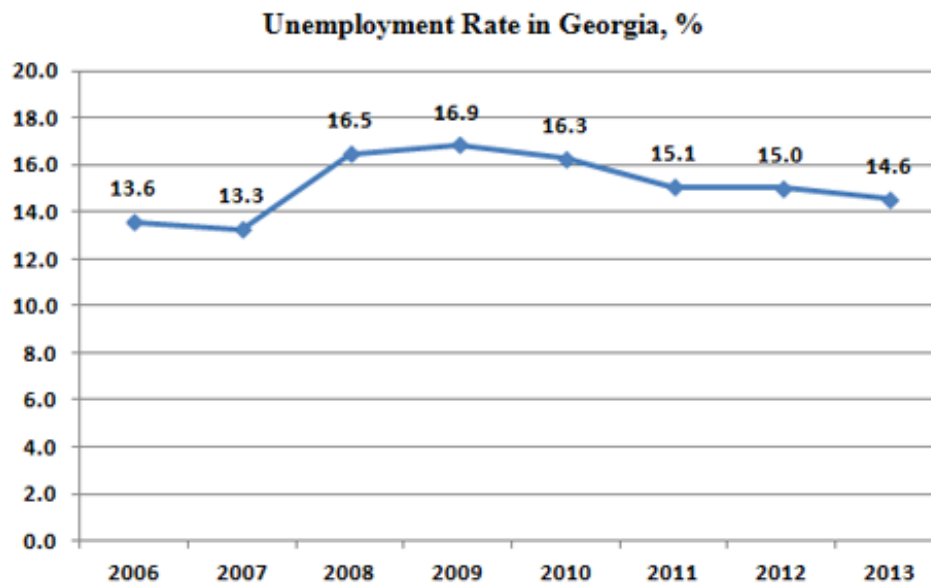
While recent times based on various statistical, opportunistic and social surveys the unemployment constraints in Georgia are rather burning issue and it often occupies the significant place among paramount social – economic and political items pushed before the Georgian community. While existence of unemployment problems there are clearly distinguished the factors of economic instability such as reduction of joint demand, saving and investment requirements, drop of joint supply, industrial tumbles and etc. All these make impossible to completely use an economic potential of the state and possible rise of national welfare. Unemployment represents the heavy burden lying on population and it causes economic, psychological and social loss. From the economic point of view by an unemployment we are facing costs of so-called unused industrial opportunities which are lost owing to unused working force, or in other words the production which might have been manufactures in case of employment opportunities. Years are passing and governments and priorities are changed, however the unemployment issue is still the paramount problem of Georgia.

According to data of (ILO) International Labor Organization the level of unemployment of Georgia in 2014 reduces by 13, 7%. It should be noted that in the last year this index achieved 14,32% that is the highest index after former soviet republic of Armenia (18,64%). Third place takes Lithuania by unemployment quantity (12,12%). 10,10% is fixed in Latvia, Uzbekistan, Tajikistan and Turkmenistan. Twice as lower the unemployment level in Ukraine (7,89%) and Kirgizia (7,9%); in the limits of 5-6% fluctuates in Russia, Belorussia, Azerbaijan and Kazakhstan.

In Georgia while last years the dynamics of unemployment level is observed in this way (see Diagram.1).

Diagram 1

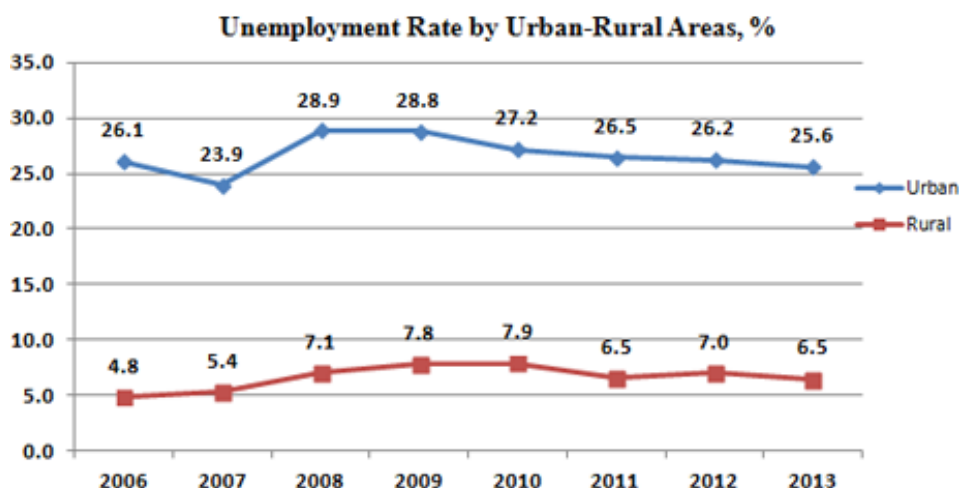

By presented Diagram we see that the unemployment level is characterized by rising tendency. The highest level was fixed in 2008-2009 that was caused by the August war raged in 2008 between Georgia and Russia and world economic crisis. In 2013 the level of unemployment was reduced in comparison with year 2008 by 1,9% and involved 14,6% that means employment of additional 24 thousand employees and improvement of their economic and social position. At the same time it should be noted that majority of experts are the advocates of separation of self-employed and hired in statistics. Our legislation which relies on legislation and regulations of World Labor Organization considers self-employed as employed. This methodology are spread in many states thought there are states where self-employed and employed are separated. Correspondingly, they have got more opportunities to receive more information.

The unemployment level significantly differs according to various age categories and various regions as well. In comparison with urban population the unemployment level is rather low in rural population. In 2013 in regard of 2012 was fixed comparatively equal recession of unemployment in urban and in rural settlements as well and correspondingly involved 25.6%- and 6.5%. Let us re-

view these data in retrospective of XXI-century in Georgia (see Diagram 2) [www.geostat.ge]:

Diagram 2

Despite the lower level of unemployment in rural area, this doesn't give us the grounds to assume that rural population is richer. On the opposite they undergo acute poverty in regions of Georgia, that may be explained by low priority management. In this analysis unemployment level in urban area in comparison with year 2008 was reduced (28,9%) and became 25,6%. Unemployment level was insignificantly reduced in rural areas as well by 0,5% and involved 6,5%.

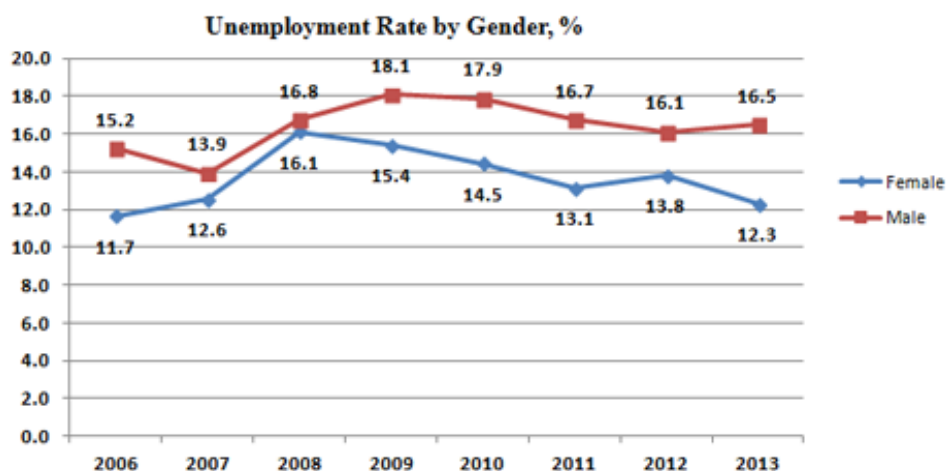
Statistical data evidenced that the highest unemployment level is fixed in Tbilisi 29,1%. Ajara region is distinguished by high level of unemployment – 18,1% and Samegrelo, Upper Svaneti – 15,8%.

Review of unemployment level is rather important in the sex context as well (see Diagram3).

As we learned the unemployment level amongst men is higher than amongst women. By the 2013 statement the unemployment level amongst men achieved 16,5%, women – 12,3%. Furthermore if we consider employment under economic context we will see another reality, in particular, quantity of unemployed women is more by 50% in comparison with men, this rate is retained while last years. Under context of the global employment which along with economic employment embraces guidance of family facilities, children upbringing, care of disabled and aged, the women

Diagram 3

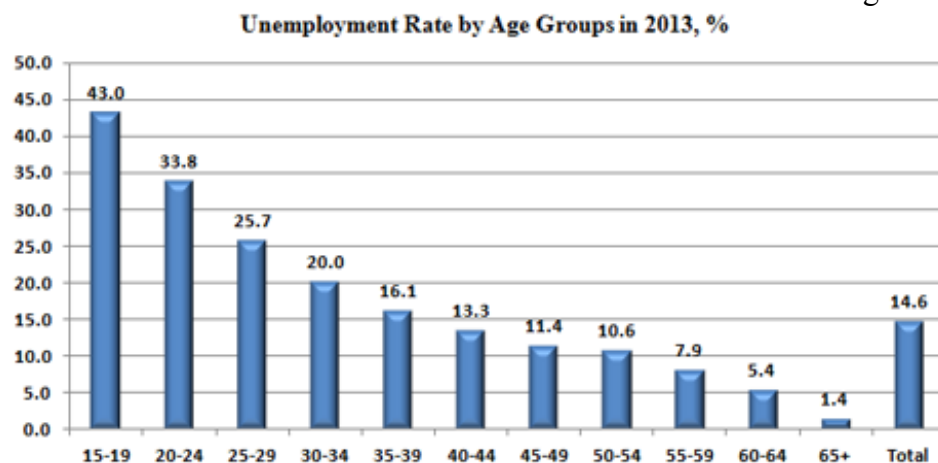

involved in these activities are considered as employed. Although the level of inactivity in women almost twice as higher than among men.

In various age groups the unemployment level is different. This problem is rather acute for young population of this country (see Diagram 4).

As we see among young able people the unemployment level is rather high and along with increase of age it reduces. In regard of employment in the heaviest position are staying the young people of 20-35 years old. Though it should be provided that low level of unemployment among aged population is conditioned by transition to economically inactive ranks. The pension period starts from 60 years age, from this reason the most part of popu-

Diagram 4

lation is nor employed, not searching jobs and accordingly attributed to inactive part of population.

In regulation of labor market one of the most important lever is the reimbursement amount. The higher portion of educated people among economically active population with higher and comprehensive special education, the more requirements are for jobs with high salaries in labor market. In conditions of low salaries, the specialists with higher qualification have less motivation to apply the labor exchange (employment service) that raises naturally the number of unemployed people.

However, it should be noted that the situation in Georgia is more complicated under unemployment context than in data provided by statistics. It is not disputable that in comparison with quantity of registered unemployed population the factual number of unemployed people is more sizable. Here we discuss about permanently living working-age population in Georgia. However there is the large portion of working force carrying out their activities in foreign states as citizens of Georgia owing of absence of jobs in their native country.

Here we should note that employment means to have employment which is reimbursed and which provides his/her normal existence and their family as well. If we consider with this term the majority of Georgian population are unemployed, since it is difficult to find a person who may maintain a family with such salary properly.

In order to design the real ways for solving unemployment constraints, first of all we should discuss the reasons causing them. After finding out reasons we will have opportunity to pick up the right strategy to combat the mentioned problems.

Features specific to labor market: limited ability for employment (small number of jobs), the sharp misbalance between demand and provision, limited area of action, less flexibility, low mobility of a workforce, low price of a workforce and large portion of continuous unemployed affect functioning of Georgian labor market that in own way is reflected in main reasons causing unemployment, including:

- the limited demand for working force;
- constraints in connection with taking job due to specialty;
- discrimination conditions of labor;
- inadequate reimbursement of labor;
- low quality of professional training;
- the low professional mobility of working force;
- shortage of skills for searching employment and self-representation;

- passive feature of job-seekers (so-called “frustrated”);
- lack of development/inadmissibility of mediatory service in employment sphere.

Out of mentioned reasons some of them are impartial and some are subjective. As a result in Georgia acquisition of a job is very complicated task and the revenues received from employment frequently are not sufficient to maintain self or family.

While evaluation we may assume that lack of development of the labor market of Georgia seriously hinders the state to move forward and causes numerous social-economic problems represented by unemployment, poverty, illegal migration and problems in this connection. So along with improvement of business environment (that is main natural factor of creation of jobs), it is necessary for government to promote effective functioning of labor market by development of its components. This requires definition of the state strategy of the labor market formation and elaboration and usage appropriate legislative, organizational and financial levers.

Combat the listed reasons will reduce the unemployment level and will raise the state welfare. Regulation of these problems requires interference of the state authorities, though it still will be not enough unless public communities, employers, job-seekers and inactive population don't adopt actuality of the mentioned issue as their own.

Bibliographical references

1. Simon Gelashvili, Zamira Shonia, Rusudan Kinkladze - Social Statistics. Tbilisi, 2013.
2. Gabidzashvili b. - Statistics in economics, business and management, Publishing house. „Universali”, Tbilisi, 2011.
3. Khmaladze M. “Statistics in Economics and Business. Publishing house. “Meridian” Tbilisi 2015.
4. National Statistics Office of Georgia. Statistical Yearbook. Tb., 2012.
5. Latsabidze N., Tsartsidze m. - Unemployment, economic and social Results in Georgia. Journal: “Economy and Business” № 2, 2009.
6. The state strategy of formation of the labor market, Decree of government on August 2, 2013, Nr. 199, p. 5.
7. www.geostat.ge
8. <http://jcrs.ge/index.php?a=main&mid=14&sid=23&lang=ge>
9. <http://www.mes.gov.ge/uploads/angarishi-1.pdf>
10. www.civil.ge
11. http://www.tbilisi.gov.ge/index.php?lang_id=GEO&sec_id=5053
12. www.nplg.gov.ge

COMPETITIVITATEA REPUBLICII BELARUS: EVALUARE ȘI PROVOCĂRI

Natallia BANDARENKA, *doctor habilitat în economie,*
Universitatea de Stat din Belarus, Minsk, Republica Belarus

Rezumat

Pentru Republica Belarus, care este un stat cu o economie deschisă destul de mică, o competitivitate sporită a produselor din Belarus este deosebit de importantă. Unul dintre indicatorii nivelului de competitivitate al țării, luat în considerare la calcularea Indicelui Global al Competitivității, este un sold de cont curent, care include fluxurile de export-import de bunuri și servicii și operațiunile cu venituri primare și secundare, cum ar fi compensarea angajaților parvenită din exterior (sau plătită în străinătate), venituri din investiții de la toate tipurile de investiții, și, de asemenea, transferurile curente. Articolul se referă la tendințele principalelor operațiuni economice externe care formează soldul unui cont curent în Republica Belarus din 2009 până în 2014. O balanța negativă a comerțului exterior este o provocare pentru Republica Belarus. Cererea externă pentru producția producătorilor autohtoni este cel mai important factor pentru menținerea unui ritm ridicat de angajare și asigurare a creșterii dinamice a economiei.

Analiza se bazează pe datele statistice ale Comitetului Național de Statistică și Banca Națională din Belarus.

Cuvinte cheie: *competitivitate, exportul și importul de bunuri și servicii, venituri primare, veniturile secundare, soldul contului curent, balanța de plăți*

THE COMPETITIVENESS THE COMPETITIVENESS OF THE REPUBLIC OF BELARUS: ASSESSMENT AND CHALLENGES

Abstract

For the Republic of Belarus which is a state with a rather small open economy the enhanced competitiveness of Belarusian products are highly relevant. One of indicators of the competitiveness level of the country considered at calculation of the Global Competitiveness Index is a current account balance which includes export-import flows of goods and services and operations with primary and secondary income such as the compensation of employee received from abroad (or paid to abroad), the investment income from all types of the investments, and also the current transfers.

The article concerns the trends of the main external economic operations forming the balance of a current account in the Republic of Belarus from 2009 to 2014. A negative foreign trade balance is a challenge to the republic. External demand for production of domestic producers is the most important factor to maintenance of a high employment rate and ensuring dynamic growth of the economy.

The analysis is based on the statistical data of the National Statistical Committee and the National Bank of Belarus.

Keywords: *competitiveness, export and import of goods and services, primary income, secondary income, current account balance, balance of payments*

In the modern world globalization is a major factor of the development of the national economics of the countries. Globalization is opening for them additional opportunities to increase their potential and capacity. Any national economy, irrespective of the size of the country and level of its economic development, can't be self-sufficient proceeding from the available factors of production, technologies and need for the capital, disregarding priorities and rules of conduct of other participants of world economic activity.

On the other hand, globalization strengthens the competition in the economic sphere, both between countries and at the level of the separate enterprises and organizations in these countries. For the Republic of Belarus which is a state with a rather small open economy the enhanced competitiveness of Belarusian products are highly relevant. The creation of na-

tional economy, highly effective, flexible, susceptible to innovations, will promote a country exit to new sales markets and will become an effective source of attraction of foreign investments in the country [6].

The competitiveness of an economy represents a difficult phenomenon covering not only an economic component, but dependence of economic growth of the country on the influence of certain social and political indicators, including the educational, scientific and technical potential, the level of the development of information infrastructure, etc. The quantification of the level of competitiveness of the country is of particular importance. It includes such factors as the physical capital, infrastructure, education, technologies, macroeconomic stability and others. All listed factors are reflected in the Global Competitiveness Index of the World economic forum [3].

The Global Competitiveness Index includes 113 variables that describe in detail the competitiveness of the separate countries which are at the different levels of the economic development. The following indicators are among the main variables:

- condition of infrastructure (extent of the railroads; number of cars; quantity of Internet users, etc.);
- macroeconomic environment (GDP per capita in the current prices; gross savings percentage of GDP; consumer price index; current account balance and the balance of payments, etc.);
- health and education (life expectancy at birth, infant mortality rate, a share of students in primary, secondary and higher education);
- financial indicators (the volume of the international reserves of the country (in months of import); market capitalization of the domestic enterprises, etc.);
- technological and innovative potential (share of export of hi-tech goods in the total volume of export of the country; costs of research and development percentage of GDP; the net inflow of foreign direct investment per capita, etc.);
- efficiency of the domestic market (imports of goods and services as a percentage of GDP; unemployment rate, etc.); and other factors.

One of the indicators of the competitiveness level of the country considered at calculation of the Global Competitiveness Index is a current account balance which has paramount analytical value. It is often interpreted as the balance of real economic value exchange between residents of the country and the rest of the world. The positive balance of the current operations (surplus) means that in the reporting period residents of this country

provided to nonresidents of real economic values more than nonresidents did to them (and vice versa). In other words, this indicator reflects the difference between the outflow of values abroad and their inflow to the country in addition to the gross domestic product, and shows whether the country lives “according to the income”.

The negative current account balance is common for the Republic of Belarus. In the history of the balance of payments in Belarus only in 2005 the balance of the current operations had positive value. Considerable deficiency of the current operations (during the separate periods reaching 15% of gross domestic product (Table 1)) is caused by domination of expenses on import, the expenses connected with activity of the enterprises with direct foreign investments, and also payments on service of an external debt in the structure of payments for the current operations.

Table 1 – The current account balance of the Republic of Belarus for 2009-2014

Items	2009	2010	2011	2012	2013	2014
The current account balance:						
Million dollars	-6 132,6	-8 280,1	-5 052,5	-1 862,2	-7 567,3	-5 094,0
As percent of GDP (%)	-12,5%	-15,0%	-8,6%	-2,9%	-10,4%	-6,7%
<i>Balance of goods</i> , million dollars, including						
Export of goods	-7 104,9	-9 288,7	-3 466,8	565,4	-4 593,4	-2 598
Import of goods	20 595,4	24 506,1	40 927,6	45 574,3	36 540,1	35 735,8
<i>Balance of services</i> , including:						
Export of services	27 700,3	33 794,8	44 394,4	45 008,9	41 133,5	38 334,2
Import of services	1 496,9	1 788,6	2 257,9	2 268,6	2 252,5	2 198,9
Export of services	3 714,9	4 795,6	5 609,5	6 311,7	7 506,0	7 819,8
Import of services	2 218,0	3 007,0	3 351,6	4 043,1	5 253,5	5 620,9

Source: own study based on [4]

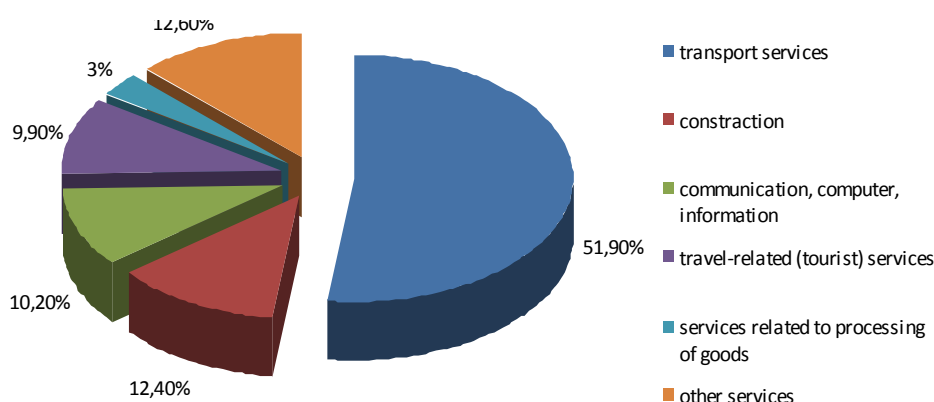
High specific weight of intermediate goods in the Belarusian import is caused, first of all, by dependence on a domestic production from foreign sources of fuel and the majority of types of industrial raw materials. It is also caused by need of receiving of semi-finished products and components for finishing productions from the outside. The specifics of commodity structure of Belarus which does not have its energy resources influence that fact that about 40% of total volume of intermediate goods are the share of energy carriers. In its turn, the main components in a group of energy carriers are the crude oil and natural gas which totally arrive from Russia.

The negative balance of the external economic operations with goods

is leveled by the positive balance under the article “services” (Table 1). The service trade compensates deficiency of the trade in goods in approximately by a quarter. In other words, the active result in the balance of services supplements the currency means earned by the export of goods that, in its turn, reduces the need for research of the means lacking to cover import expenses.

The main types of services providing active balance are transport services (Drawing 1). Belarus possesses a high transit potential: in 2013 the operational length of public railway tracks was 5490 km, the extent of public highways – 101 thousand km, including hard coating – 75,0 thousand km, the main pipelines – 11571 km [1]. Partners of Belarus in the external relations use this potential actively.

More than 90% of net earnings of transport services provide freight transportation by rail transport, motor transport and pipeline transportation. Only with air transportation the opposite situation is observed: the greatest share of proceeds from export is the share of passenger traffic and rendering support services.

Drawing 1 – Structure of the export of services in the Republic of Belarus in 2013.

Source: own study based on [4]

As opposed to active balance under the article “transport services” in the balance of payments of the Republic of Belarus the balance under the article “trips” has traditionally negative value. Expenditure abroad by the resident of the country systematically exceed the return payments from abroad that leads to an additional expenditure of freely convertible currency [2].

Besides the external economic operations with goods and services also

operations with primary and secondary income belong to the current account balance of the balance of payments. These operations include the compensation of employees received from abroad (or paid to abroad), the investment income from all types of the investments, and also the current transfers.

In recent years the negative balance both under article primary income and under article the secondary income is characteristic for the Republic of Belarus (Table 3).

Table 3 – Primary income and secondary income in the Republic of Belarus for the period from 2009 to 2013 (million dollars)

Items	2009	2010	2011	2012	2013
<i>Balance on primary income, including:</i>	-11 13,9	-1162,8	-1361,4	-14733	-2684,8
- compensation of employee	92,7	341,4	482,7	578,7	568,9
- investment income	-1206,6	-1504,2	-1844,1	-2052,0	-3310,0
<i>Balance on secondary income, including:</i>	242	343,7	-2240,9	-3223	-2576,1
- general government sector	91,7	164,9	-2755,1	-3458,6	-3004,4
-other sectors	150,3	178,8	514,2	235,6	428,3

Source: own study based on [4].

The balance of primary income is formed negatively as a result of excess of net payments of the investment income over net inflow of the income from temporary employees. The negative size of the balance under the article “investment income” is caused, mostly, by payments for the credits of the government sector, corporations sector and bank sector of the economy. Thus the greatest influence on the size and orientation of flows of the investment income renders the income from direct investments. It should be noted that payment to nonresidents of the investment income is the most important type of the movement of cost from the country. Unlike the export of the capital which was earlier imported by nonresidents into the country, the taken-out size of profit, percent and dividends represent part of the gross domestic product created in the country. In other words, attraction of foreign investments is effective for the country only in case if it exceeds the export of the income from it, or (in crisis years) slightly concedes to it.

Till 2011 the positive balance on secondary income was formed generally due to receipts from the payment of taxes, penalties and other payments by nonresidents and also due to receiving money transfers from abroad by physical resident of the Republic of Belarus. And more than half of total amount of the money transfers was received from the Russian Federation. Since 2011 the

negative balance on secondary income to the greatest measure is formed due to the payments of current transfers by the Government of the Republic of Belarus within distribution of the import customs duties between the member states of the Customs Union, and also within the bilateral agreement on the payment of the import customs duties on oil products in favor of Russia.

Thus, the Republic of Belarus is among the countries where the financial inflows connected with service of the foreign trade predominate in a payment turn of the country while other operations take minor positions. In addition, for many years in structure of the foreign trade balance the main deficiency is formed by operations with intermediate goods. The material capacity of the Belarusian production still remains high [5]. For this reason extensive accumulation of industrial capacity of the country in the conditions of high dependence of economy of Belarus on import of intermediate goods and escalating cost of import energy carriers creates problems with the realization of such production and ensuring a positive balance of the foreign trade.

At the same time, along with high dependence on import of energy carriers and many types of raw materials, the production sphere traditionally is considerably focused on deliveries out of borders of Belarus. In other words, the development of the national economy of the Republic of Belarus is predetermined by two factors: on the one hand, availability of the foreign markets to the sale of Belarusian production; on the other hand – optimum ensuring needs for fuel and raw materials for its production. They both reflect a condition of trade balance of the country which state not only influences formation of the whole balance of payments, but also on monetary positions of the country. The decisive influence of trade balance on a monetary situation testifies that to that the rate of the current account balances in most cases used to characterize the balance of payments as a whole, is always the same in the sign and is almost identical to the trade balance in the volume [2].

Thus, the development of an export potential and ensuring balance of foreign trade of Belarus has an exceptional significance at the present stage of socio-economic development of the country. External demand for production of domestic producers is the most important factor of utilization of capacity, maintenance of a high employment rate and ensuring dynamic growth of the economy. In this case, the surplus of foreign trade in goods and services will allow to provide financial stability at the macroeconomical level, causing such basic parameters of the economic security of the country as official gold and foreign exchange reserves, a gross and public external debt, the exchange rate of the national currency, the state budget revenues.

It should be kept in mind that in modern conditions the expansion of the export potential of the country and the production of highly competitive products is impossible without innovative components. However, in recent years Belarusian export had a pronounced raw character: in the structure of exports the greatest share (more than 60%) was made by oil products, potash fertilizers and base metals. So, in 2014 mineral products made 34,2% of the total value of the exports of the Republic of Belarus, foodstuff and agricultural raw materials made 15,2%, and products of the chemical or allied industries made 11,8% [4]. Such dynamics testify the weakening of the export positions of Belarus and mean its high vulnerability because of the changes happening in the world markets of oil products, potash fertilizers and ferrous metals. Therefore, the transition to modernization based on an innovative model of the development of the national economy to become a major issue in the context of globalization. One of the ways to increase the share of high-tech and innovative domestic products is the attraction of direct foreign investments which promotes the use of new progressive technologies and equipment in production, introduction of marketing and management know-how, more rapid access of competitive goods and services to new markets as well as the reduction of irrational import.

Bibliographical references

1. Bandarenka Natallia. Development of motor transportation services in Republic of Belarus: tendencies of the last years // Współczesny marketing i logistyka – globalne wyzwania: monografie nr 154; Redakcja naukowa: Krystyna Pieniak-Lendzion, Teresa Nowogródzka. – Siedlce, 2014. – 507p. (p. 267-291).
2. Borisov, S. The balance of payments of Belarus. Magazine Money and the Credit, Minsk, 2010, # 8, page 11-21.
3. Motorina, O. Assessing the level of competitiveness of the Republic of Belarus. Magazine Bank Bulletin, Minsk, 2014, # 10, page 37-45.
4. The balance of payments, the international investment position and a gross external debt of the Republic of Belarus (for January-December, 2014): statistical bulletin. National bank of the Republic of Belarus, Minsk, 2015, 177p.
5. Popkova, A The analysis of economic tendencies with use of tools of the balance of payments of the Republic of Belarus. Magazine Vestsi of NAN Belarusi, Minsk, 2013, #3, page 54-59.
6. Tochitskaya, A, Skriba, A. Increase of competitiveness of foreign trade of Belarus: working material of the IPM research center. [Electronic resource]. Access mode: <http://www.research.by/webroot/delivery/files/wp2010r03.pdf>.

DREPTUL INTERNAȚIONAL EUROPEAN: DIMENSIUNEA PRACTICĂ

NEUTRALITATEA. UNELE ASPECTE ALE NEUTRALITĂȚII REPUBLICII MOLDOVA

Constantin LAZARI, *doctor în drept, conferențiar universitar, IRIM*

Rezumat

Autorul definește fenomenul neutralitate, constatând că reflectă situația statelor care în timp de război nu i-au parte la luptă. Corelează două fenomene: neutralitatea și securitatea statului. O atenție sporită acordă autorul neutralității permanente și sistemului regional de securitate colectivă.

Cuvinte-cheie: *neutralitatea, tipurile de neutralitate, război, principiul neagresiunii, dreptul la siguranță, securitate, Elveția, Republica Moldova*

THE NEUTRALITY. SOME NEUTRALITY ASPECTS OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA

Abstract

Neutrality in the context of the collective security of states treat two important issues: the neutrality of the universal system of collective security on the one hand, and on the other hand neutrality in the European regional systems of collective security.

Keywords: *neutrality, types of neutrality, war, the principle of non-aggression, the right to safety, security, Switzerland, Moldova*

Termenul de neutralitate provine de la latinescul *neuter* (nici unul și nici celălalt), el fiind definit în doctrină ca situația statelor care în timp de război nu iau parte la luptă, dar continuă să întrețină relații pașnice cu toate statele, inclusiv și cu beligeranții. Conceptul de „neutralitate” este fondat pe suveranitatea statelor, deci, orice stat suveran are dreptul de a rămâne neutru într-un război între, dacă el nu este legat printr-un angajament convențional.

Astfel, neutralitatea cuprinde ideea de abținere și imparțialitate. Obligația de a se abține, apărută la sfârșitul secolului al XVIII-lea, prevedea **interzicerea** statului neutru de a acorda ajutor vreunui stat beligerant (în acea perioadă, neutralitatea îi trata pe toți beligeranții pe picior de egalitate). Este de menționat, că neutralitatea creează nu numai drepturi, dar și obligații speciale care, de regulă, nu există în timp de pace și care se finalizează o dată cu încheierea ostilităților. De-a lungul timpului, noțiunea de „*neutralitate*” a fost folosită din perspectiva raportului cu războiul.

Din situațiile de neutralitate, cunoscute în istorie, amintim doar unele din ele, cum ar fi: neutralitatea cetății Delfi, or Legile maritime ale statului Creta, care consacrase regula - pavilionul acoperă încărcătura, potrivit căreia încărcătura inamică pe o navă neutră nu era supusă capturii.

În epoca feudalismului, statele neutre nu erau numite doar neutri, dar și amici, medii, socii etc. Termenul de neutralitate, în sens de **neparticipare la război**, apare pentru prima dată în 1378 și doar în 1408, îl întâlnim într-un document oficial - Decretul unui rege francez, care arată că și el își păstrează neutralitatea în lupta dintre papa de la Roma și papa de la Avignon. Mai apoi, în secolul al XV-lea, încep să se încheie și unele tratate de neutralitate, iar în 1478, orașul Liege a încercat să adopte un statut de neutralitate care prefigura, în unele privințe, neutralitatea permanentă.

În secolul al XVI-lea, neutralitatea se caracterizează doar printr-un singur element de principiu - părțile beligerante nu mai forțau statele terțe să se situeze alături de una dintre ele. În acea perioadă, nu se considera ilicită poziția unui stat care, pretinzând că se menține neutru față de un conflict armat, acorda o anumită asistență, inclusiv în trupe, unuia dintre beligeranți. O importanță deosebită în dezvoltarea regulilor neutralității în războiul pe mare o avut-o și elaborarea, în jurul anului 1494, a Culegerii de reguli de la Barcelona asupra comerțului maritim și drepturilor statelor neutre, cunoscută sub denumirea ***Consolato del Mare***.

În secolele al XVI-lea și al XVII-lea, instituția neutralității în timp de război nu dobândește o reglementare mai amplă. Aceasta rezultă, inclusiv

și din tratarea ei sumară de către **Grotius** în lucrarea *De jure belli ac pacis*, care stabilește numai reguli generale, în sensul că neutrii nu trebuie să facă nimic spre a întări un beligerant care duce un război injust sau spre a împiedica acțiunile unui beligerant care duce un război just, în cazul în care există îndoială asupra caracterului just sau injust al războiului, neutrii trebuie să-i trateze la fel pe toți beligeranții. În secolul al XVII-lea, neutralitatea în timp de război nu echivala cu o atitudine imparțială față de beligeranți, iar în secolul al XVIII-lea, teoria și practica stabilesc că neutrii au obligația să rămână imparțiali, iar beligeranții de a respecta teritoriile neutrilor. În aceea perioadă (1780-1800), Rusia elaborează declarații cu privire la neutralitatea armată, în care se stabileau reguli menite să asigure dreptul navelor neutre de a naviga neutre, cu excepția contrabandei, judecarea legalității capturilor de către tribunalele de prize.

Doar în secolul al XIX-lea se consacră **instituția neutralității permanente**, ca poziție de neparticipare a unui stat la războaiele purtate de alte state. Elveția este prima țară care i se recunoaște un asemenea statut, prin Actul din 20 noiembrie 1815, cu privire la recunoașterea și garantarea neutralității permanente și a intangibilității.

Lupta Elveției pentru recunoașterea neutralității a durat mulți ani. După istoricul **Hector Amman**, începutul neutralității Elveției datează din 1515, când trupele elvețiene au fost înfrânte de francezi în bătălia de lângă Marignano. Deși, după această dată, ea nu a mai purtat războaie de cotropire, neutralitatea sa nu a devenit un fenomen permanent. Doar după înfrângerea lui Napoleon, delegația elvețiană, care a luat parte la Congresul de la Viena, în 1815, a stăruit asupra includerii în actul final a punctului privind neutralitatea Elveției. În instrucțiunile pe care le-a primit delegația elvețiană înainte de a pleca la Congres se arată că **neutralitatea reprezintă baza principală a politicii elvețiene**. Poporul elvețian ar fi cel mai nefericit din Europa dacă nu și-ar păstra fidelitatea față de acest principiu [1].

Noțiunea juridică de neutralitate a apărut în conținutul declarației de la Congresul de la Viena, din 1815, prin care părțile semnatare recunosc și garantează neutralitatea permanentă pe care o cer interesele comune ale statelor europene și interesele Federației elvețiene. **Neutralitatea**, de-a lungul timpului, a cunoscut mai multe tipuri:

- neutralitatea permanentă (numită de unii autori și perpetuă [2]) este situația în care se află unele state ce și-au asumat obligația permanentă de a nu participa la nici un conflict armat, la alianțe politico-militare sau la pregătirea războiului, de a nu permite folosirea teritoriului lor pentru

amplasarea de baze militare străine, precum și obligația de a nu deține, sau produce, sau experimenta arme nucleare sau alte arme de distrugere în masă. Convențiile de la Haga (art. 7 din Convenția V și art. 7 din Convenția XIII, 18 octombrie 1907) nu obliga puterile neutre să împiedice exportul sau tranzitul de arme și muniții pentru oricare dintre beligeranți. Menționăm, această dispoziție se explică prin interesul marilor puteri de a face afaceri bănoase cu ocazia războiului, vânzând material de război unuia sau altuia dintre beligeranți sau chiar ambelor părți, 11;

- neutralitatea eventuală reprezintă atitudinea de neutralitate a unui stat sau a unor state față de un anumit război. Un exemplu în acest sens îl constituie atitudinea Japoniei și Turciei față de conflictul din Israel și Statele Arabe din 1967;

- neutralitatea imparțială - atitudinea de neutralitate a unui stat sau a unor state față de toți participanții la un conflict. Ea fiind reglementată prin convențiile de la Haga (din anul 1899 și 1907). Conform prevederilor acestor convenții, statul neutru are, în timp de război, obligația să adopte o poziție egală față de beligeranți, nefavorizând pe niciunul dintre ei.

După consacrarea **principiului nefolosirii forței sau amenințării cu forța** în relațiile internaționale (**principiul neagresiunii**) și a interzicerii dreptului statelor de a porni război, considerat drept fundament al lor, conceptul asupra neutralității s-a schimbat. În perioada de după cel de-al Doilea Război Mondial, a apărut și s-a dezvoltat conceptul neutralității diferențiate.

Neutralitatea diferențiată înseamnă nu numai neparticiparea unui stat la conflictul armat (război), dar și îndatorirea acestui stat de a acorda ajutor nemilitar statului victimă a agresiunii și de a nu sprijini statul agresor. Această concepție asupra neutralității se bazează nu numai pe principiul neagresiunii, dar și pe **calificarea războiului de agresiune drept cea mai gravă crimă împotriva omenirii**. De aceea, se impune a se face deosebirea între agresor și victima agresiunii. Aceste state nu sunt egale din punct de vedere al statutului lor juridic și nu se mai poate admite o poziție imparțială față de ei, nu mai este admisă o atitudine de neutralitate față de statul care săvârșește o crimă internațională.

Neutralitatea pozitivă (sau activă sau neangajare sau nealinieră) este o accepțiune nouă a noțiunii de neutralitate, concretizată astăzi într-o amplă atitudine declarată a unui mare număr de state, de neangajare militară. Statele nealiniere (și mai ales acțiunea lor, denumită mișcare de nealinieră), ele începând să apară după Conferința țărilor afro-asiatice de la Bandung (1955).

Pornind de la ideea de neutralitate și neutralism, **nealinierea** se definește printr-o poziție de nealiniere la alianțe și blocuri militare și printr-o politică de independentă.

Prin neutralitate locală înțelegem, neutralitatea unui teritoriu, statornicirea unui statut juridic, potrivit căruia este interzis să se desfășoare acțiuni militare pe acel teritoriu și să se folosească acel teritoriu ca bază pentru desfășurarea de acțiuni militare sau ca bază pentru desfășurarea operațiilor militare în afara lui.

Neutralitatea poate fi și temporară, să se manifeste numai în cazul unui conflict armat. Un caz de neutralitate temporară ea oferă, conform prevederilor Convenției de la Geneva din 1949, crearea unor zone de protecție pentru populația civilă în timp de război [3].

La început neutralitatea a fost reglementată în legătură cu instituția neutralității permanente a unui stat. Ulterior, încep să se neutralizeze și părți din teritoriul unui stat, fără ca această neutralizare să mai fie legată de statutul de neutralitate permanentă al unor state. Această situație se explică prin aceea că anumite state aveau interese ca unele porțiuni de teritoriu să fie scoase din sfera acțiunilor militare și totodată să fie interzisă folosirea lor ca baze pentru desfășurarea operațiilor militare.

Astfel, în 1862–1864, în legătură cu eliberarea **insulelor Ionice** de sub protectoratul Angliei și alipirea lor la Grecia, aceste insule au fost neutralizate. De asemenea, interesul dezvoltării comunicațiilor internaționale a determinat necesitatea de a se proceda la neutralizarea unor căi maritime de interes național, a unor strâmători, precum și a altor teritorii de importanță strategică internațională. Neutralitatea în războiul maritim a fost reglementată prin Convenția a XIII-a de la Haga din 1907 și actualizate în **Manualul de la San Remo** din 1994, unde cea mai importantă prevedere este aceea conform căreia apele interioare, arhipelagice și marea interioară a statelor neutre trebuie să fie respectate (art.1) etc. Reguli generale ale neutralității maritime se găsesc și în alte instrumente internaționale, cum ar fi Convenția a II-a din 1949 pentru îmbunătățirea spartei răniților din forțele armate pe mare, care impune vaselor și aeronavelor neutre care iau la bord răniți, bolnavi sau naufragiați să se asigure că aceștia nu vor participa la ostilități.

Dacă e să ne referim la România, apoi prin actul public relativ la navigația pe gurile Dunării, semnat la Galați în 1856, Dunărea de Jos a fost neutralizată. Totodată, au fost neutralizate lucrările și stabilimentele de orice natură, create de Comisia Europeană, precum și Inspecția Generală a Navigației și Administrației Portului Sulina. Iar prin Tratatul de la Londra

din 1871, s-au confirmat prevederile referitoare la neutralizarea Dunării de Jos, iar Tratatul de la Berlin, privind Porțile de Fier, să prevadă în plus și demilitarizarea acestei părți a fluviului.

De asemenea, pentru a ne referi doar la câteva exemple, cele mai cunoscute ar fi: prin Tratatul de la Buenos Aires, încheiat în 1881 între Chile și Argentina, a fost neutralizată și demilitarizată strâmtoarea Magelan. Prin Convenția din 1988, încheiată între Franța, Anglia, Italia, Turcia, Rusia, Germania, Austro-Ungaria, Spania, Olanda, a fost neutralizat și parțial demilitarizat canalul de Suez. Prin Tratatul din 1901, dintre Anglia și S.U.A. și Tratatul din 1903, dintre S.U.A. și Panama, a fost neutralizat canalul Panama etc.

Prin neutralizare se urmărește scoaterea teritoriului neutralizat din sfera acțiunilor militare. Pe când în cazul demilitarizării, dacă prin acordul prin care aceasta se instituie, nu se prevede altfel, teritoriul demilitarizat poate deveni teatru de război. Pe teritoriul neutralizat nu se aplica interdicția staționării de trupe naționale, pe câtă vreme, în cazul demilitarizării, aceasta nu este una dintre condițiile principale.

Neutralitatea terestră este reglementată de Convenția a V-a de la Haga din 1907, al cărei scop a fost de a defini calitatea de neutru în vederea unei mai bune precizări a drepturilor și datoriiilor puterilor și persoanelor neutre în caz de război pe uscat și a reglementării situației beligeranților refugiați pe teritorii neutre. În cazul neutralizării, efectivul forțelor armate necesare pentru apărarea teritoriului neutralizat, depinde de diferite condiții, dar acest efectiv nu trebuie să depășească necesitățile reale de apărare, întrucât această depășire ar fi incompatibilă cu statutul lui. Pe când în cazul **demilitarizării** sunt menținute numai forțele polițienești [4].

De multe ori, în literatura juridică de drept internațional, se consideră că prin neutralitate ar trebuie să înțelegem politica de neutralitate și neutralitatea în caz de război (sau specială). Subliniem, politica de neutralitate ține de politica internațională, iar neutralitatea permanentă ține de drept internațional [5].

Neutralitatea permanentă s-a dezvoltat din neutralitatea specială. Instituția neutralității permanente **a trecut printr-o criză** care s-a manifestat printr-o violare a neutralității de către statele imperialiste, violarea neutralității permanente a Belgiei de către Germania, în 1914, din care considerent, până la sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial, nici o altă țară nu a mai adoptat un statut de neutralitate permanentă.

În condițiile în care războiul era considerat ca un drept al statelor, el fiind inevitabil, instituția neutralității permanente s-a format și s-a dezvoltat

ca o instituție corespunzătoare exclusiv perioadei războiului. Așadar, drepturile și obligațiile statelor neutre permanent nu se refereau decât la perioada războiului, la raporturile dintre statul neutru permanent și beligeranți. **Neutralitatea clasică** își găsește reflectarea juridică în cele două convenții de la Haga din 1907, privind drepturile și obligațiile puterilor și persoanelor neutre în caz de război terestru și în caz de război maritim. Conform dispozițiilor acestor convenții, trebuie să reținem următoarele: teritoriul statului neutru permanent era inviolabil, fiind interzise desfășurarea operațiunilor militare, formarea de detașamente armate și recrutarea de personal militar pentru beligeranți, înarmarea și utilizarea navelor acestora, instalarea și folosirea mijloacelor de telecomunicații cu forțele armate beligerante. Statul neutru permanent este obligat să se abțină de la participarea la orice operații militare, cu excepția celor legate de apărarea sa.

Din punct de vedere al definirii neutralității permanente, principiul nou de drept internațional, care interesează în primul rând, este principiul care consfințește dreptul statelor la pace și interzicere a războaielor de agresiune ca metode de soluționare a problemelor internaționale litigioase. Prin neutralitatea permanentă clasică se înțelegea neparticiparea la război, imparțialitate față de beligeranți, pasivitate în sensul unei comportări egale față de aceștia, în concepția de astăzi s-a trecut la neutralitatea permanentă, care este diferențiată, calificată de neparticiparea la război, dar discriminatorie în raporturile cu agresorul, pe de o parte, și cu victima pe de altă parte.

De exemplu, art. 4, pct. b din articolele de la Budapesta, pentru interpretarea Pactului de la Paris (pactul Briand-Kellogg), ce prevede ca în cazul violării acestui pact, statele neparticipante la război, adică neutre, pot refuza să respecte față de agresori obligațiile decurgând din starea lor de neutralitate.

Tot astfel, după izbucnirea celui de-al Doilea Război Mondial, S.U.A., înainte de a deveni parte beligerantă, au luat o serie de măsuri, care, prin caracterul lor, constituie, printre altele, o aplicare a concepției neutralității diferențiate. Neutralitatea permanent, în accepțiunea sa nouă, prezintă o extindere a conținutului acesteia, de la momentul războiului, la perioada de pace.

Statele neutre recunoscute pe plan internațional sunt:

- **Elveția**, al cărei regim este stabilit încă din 1815, prin Tratatul de garantare a neutralității Elveției, reconfirmat prin art. 435 al Tratatului de la Versailles;
- **Austria**, al cărei statut neutral este stipulat de legea constituțională federală din noiembrie 1955, și respectiv prin Tratatul de stat cu Austria din 1955;
- **Laos-ul**, a cărui neutralitate permanentă este stabilită prin Declarația guvernamentală din 9 iulie 1962 și prin Declarația asupra neutralității Laos-

ului, din 23 iulie 1962, Geneva. Ca opțiune politică, unele state și-au declarat, prin diverse documente interne, statutul de neutralitate permanentă și altele.

În lipsa unor recunoașteri și garantări internaționale, nu putem fi în prezența neutralității permanente ale cărei efecte să fie efectiv opozabile în plan internațional [6].

În cadrul conceptului de neutralitate diferențiată, se păstrează drepturile și obligațiile statului neutru față de statele angajate în conflict. În plus, statul neutru, are dreptul și obligația de a da ajutor victimei agresiunii sau statelor membre ale O.N.U. ce iau parte la acțiunea armată, hotărâtă de Consiliul de Securitate, pentru sancționarea agresorului constatat ca atare, dar numai prin mijloace care nu implică participarea la ostilități, cum ar fi, permiterea trecerii prin teritoriul sau a trupelor statelor care iau parte la sancțiunea militară aplicată agresorului, dreptul de a furniza materiale necesare beligerantului care duce la un război de apărare.

Neutralitatea aeriană. Principiile generale ale dreptului internațional privind neutralitatea se aplică și războiului aerian [7].

În continuare relevăm unele exemple de state cu statut de neutralitate:

- **Luxemburg**, neutralitatea sa a încetat să mai fie garantată prin Tratatul de la Versailles, dar a fost menținută unilateral până la invadarea teritoriului luxemburghez de către Germania, în 1940.

- **Malta** și-a declarat unilateral neutralitatea permanentă, iar statele europene au luat act de această declarație prin actul final al Reuniunii de la Madrid, din 1983 a Conferinței pentru Securitate și Cooperare în Europa.

- **Cambogia**, neutralitatea Cambogiei a fost stabilită printr-o lege constituțională, la 12 ianuarie 1957, definită de către **prințul Norodom Sihanouk** ca expresia unei politici internaționale. Conform principiului neutralității, Cambogia nu întreprindea nicio agresiune contra unei țări străine, însă dacă era victima unui atac, își rezerva dreptul de a se apăra, de a face apel la Națiunile Unite a cărei membră este, sau la o mare putere cu care era în relații bune [8]. În practica modernă, neutralitatea permanentă se stabilește prin acte unilaterale ale statului în cauză, care pot fi recunoscute prin acte multilaterale, cazul Austriei și Laosului.

Un caz aparte îl reprezintă **Turkmenistanul**, stat nou apărut, ca urmare a dezmembrării fostei U.R.S.S.. După ce s-a hotărât, printr-o lege internă, că va avea un statut de neutralitate permanentă, printr-o rezoluție din 1995 Adunarea Generală a recunoscut acest statut și a cerut statelor membre ale O.N.U. să-l respecte și să-l sprijine.

Este de menționat, **neutralitatea își păstrează actualitatea**, chiar în

condițiile participării unui stat neutru membru O.N.U., în cadrul sistemului de securitate prevăzut de Cartă și în condițiile stabilite de Consiliul de Securitate al O.N.U.

O importanță deosebită prezintă **statutul de neutralizare al Antarcticii**. Potrivit Tratatului asupra Antarcticii din 1959, Antarctica va fi folosită numai în scopuri pașnice. Sunt interzise îndeosebi orice măsuri cu caracter militar, cum ar fi crearea de baze militare și de fortificații, efectuarea de manevre militare, precum și experimentarea oricăror tipuri de armament, precum și interzicerea depozitării de deșeuri nucleare.

În perioada 1950–1990, în condițiile existenței a două blocuri militare, a fost promovată instituția nealinierii, denumită și neutralitate pozitivă, care a fost îmbrățișată de peste 80 de state din Asia, Africa și America Latină, mai ales cele care și-au dobândit independența după al doilea război mondial [9].

În condițiile dispariției rivalității între blocurile militate, prin dizolvarea Tratatului de la Varșovia, în anul 1991, se pune întrebarea căror rațiuni mai răspunde mișcarea de nealinierie. Menționăm, în măsura în care **războiul continuă să fie o realitate în viața internațională**, cu toată interzicerea lui formală, neutralitatea, ca o consecință a conflictului armat, continuă să prezinte interes.

Este greu să fim de acord cu interpretarea Cartei ONU, în sensul că ea ar fi desființat integral instituția neutralității [10]. Neutralitatea în contextul sistemului de securitate colectivă a statelor tratează două subiecte importante:

- neutralitatea în cadrul sistemelor universale de securitate colectivă, create de Societatea Națiunilor și Organizația Națiunilor Unite (fiind studiate cazurile de aplicare în cadrul ONU a sancțiunilor cu caracter militar și cu caracter nemilitar, precum și subiectul unei eventuale participări la sancționarea statelor neutre permanente, nemembre ale organizației);

- neutralitatea în cadrul sistemelor regionale europene de securitate colectivă (fiind cercetat faptul participării statelor neutre în organizațiile regionale europene de menținere a securității regionale, cum ar fi: Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa, Organizația Tratatului Nord-Atlantic, fosta Organizație a Tratatului de la Varșovia, precum și Comunitatea Statelor Independente.

Omenirea a încercat să limiteze recurgerea la război, prin crearea sistemului de securitate al Societății Națiunilor și chiar să excludă războiul din practica internațională a statelor, prin crearea celui de-al doilea mecanism universal de securitate colectivă, propus de Carta Organizației Națiunilor Unite, dar fără rezultat.

În prezent, suntem martorii a **peste 60 de conflicte armate** ce se desfășoară pe glob. Atât timp cât statele nu renunță să recurgă la aplicarea forței, aceasta va fi nelegitimă. De altfel, forța este necesară în orice societate, pentru a obliga la respectarea dreptului, pentru a pedepsi, la nevoie, pe cei care nu l-au respectat. Totodată, pentru a preveni aplicarea arbitrară a forței în relațiile interstatale, omenirea a fost pusă în fața **problemei creării paliativelor violenței**, care sunt de proveniență diferită, și presupun: apelarea la teoria răspunderii internaționale, aplicarea diverselor procedee în scopul reglementării pașnice a diferendelor internaționale, și, nu în ultimul rând, se încearcă să fie localizat teritorial un conflict anumit tocmai prin adoptarea statutului de neutralitate.

Neutralitatea nu este nici soluție de securitate, nici angajament pe „*ușa din spate*” pentru rezolvarea de către comunitatea internațională/garanți a unor probleme ale statului în cauză - trupe străine pe teritoriul său, separatism - nici nu scutește statul în cauză și nu reprezintă un transfer către eventualii garanți ai obligațiilor de a respecta angajamentele luate ca stat neutru - neadmiterea de trupe străine pe teritoriul său etc.

Studiile comparative arată că, astăzi, în Europa există **cinci state pretins „neutre”**: patru sunt și au fost, în fapt, nealiniate, și toate sunt astăzi membre ale Uniunii Europene - **Austria, Suedia și Finlanda**, care au aderat la UE în 1995 și **Irlanda**; cel de-al cincilea stat este **Elveția**, stat tradițional neutru, practic singurul cu neutralitate permanentă validată prin tratate.

Pacea din Westphalia (1648) și Congresul de la Viena al marilor puteri europene (1815) au recunoscut „*neutralitatea armată permanentă*” a Elveției - din cauza importanței strategice a regiunii Alpine și a cererii constante de luptători mercenari elvețieni (și astăzi paznicii tradiționali ai Scaunului Papal și ai securității de la Vatican).

Pe exemplul Elveției, demonstrăm cum în diferite perioade, în diferite situații, ea a adoptat soluții diferite. Astfel, după Primul Război Mondial, **Elveția** a adoptat „*neutralitatea diferențiată*” și s-a alăturat Ligii Națiunilor, susținând formele de sancțiuni economice ale organizației mondiale. Această politică a fost abandonată în 1938 în favoarea „*neutralității integrale*”, când a fost eliminată și posibilitatea ralierei la sancțiuni economice dictate de organizația mondială. Neutralitatea armată a fost reafirmată în timpul celui de-al Doilea Război Mondial și după încheierea acestuia, neutralitatea devenind un leitmotiv al politicii externe elvețiene. Cum țara reușise să se țină relativ departe de război, neutralitatea a devenit un pilon important al identității naționale elvețiene. Atunci când Consiliul de Securitate al ONU a adoptat sancțiuni asupra Irakului, după invadarea Kuweitului în 1990,

Consiliul Federal Elvețian a sprijinit aceste sancțiuni economice, declarându-le compatibile cu neutralitatea. În 1995, Elveția a permis tranzitul personalului și echipamentului militar pentru misiunile internaționale IFOR/SFOR din Bosnia Herțegovina. Dar, a respins cererile de survol ale zborurilor militare în timpul crizei din Kosovo, în 1999, și în timpul invaziei din Irak, iar în 2003, pe motivul lipsei unui mandat ONU, implementând astfel un model al legii clasice a neutralității.

În ce privește Republica Moldova, ea și-a consacrat neutralitatea prin Constituția adoptată în 29 iulie 1994. Potrivit articolului 11, „*Republica Moldova proclamă neutralitatea sa permanentă*” și „*nu admite dislocarea de trupe militare ale altor state pe teritoriul său*”. Din formularea articolului, rezultă că tipul de neutralitate promovat este o permanentă nedefinită - deci presupus tradițională. Mențiunea faptului că nu permite dislocarea de trupe militare ale altor state este o referință directă la neutralitatea militară, dar acest lucru nu exclude conținutul din primul alineat care se referă la neutralitatea politică.

Și în acest context, facem referire la articolul 7 din Constituție, unde este consacrată supremația legii fundamentale: „*Constituția Republicii Moldova este Legea ei Supremă. Nici o lege și nici un alt act juridic care contravine prevederilor Constituției nu are putere juridică.*” Deci, este necesar să analizăm toate tratatele, acordurile internaționale și orice altă lege sau act juridic prin prisma Constituției.

Pentru aceasta avem la dispoziție **două școli de abordare**:

- normativistă, riguroasă, exactă, tradițională, care judecă regulile și legile în litera și spiritul lor;

- funcționalistă, care pune în prim-plan modul real de funcționare în practică a normelor, a raportului de forțe politice și a echilibrului de context, deci a unei libertăți de interpretare a normelor și de nuanțare a interpretărilor pe realitățile curente.

Așadar, să interpretăm tipul de politică de neutralitate pe care o propune Moldova (bazată pe concepția și soluția de securitate imaginată) și modul în care se încadrează această realitate în prevederile și normele ce consacra neutralitatea permanentă, respectiv Convenția de la Haga din 1907.

Evidențiem două elemente utile pentru dezbateră ulterioară:

- în căutarea fundamentelor, argumentelor și a dezbaterii privind introducerea neutralității în cadrul Constituției, nu au existat dezbateri publice reale;

- doar câteva partide (începând cu 2005) au introdus în programele lor opțiunea de integrare în NATO.

Mai este de menționat, că Moldova este membră a Parteneriatului pentru Pace al NATO din 1995, ea are un Plan Individual de Parteneriat cu Alianța și, de asemenea, participă la misiuni internaționale de menținere a păcii, inclusiv în Irak, cu trupe de deminare.

Politicienii din Republica Moldova au propus două modele: „*Elveția Estului*” și „*finlandizarea*” - în contextul unei **politici bivectoriale**, cu un balans între Est și Vest.

În primul caz, motivațiile politicianilor vin de la simbolistica de imagine a Elveției, stat prosper și bine pregătit, situat în Centrul Europei, acceptat drept negociator internațional și care și-a consacrat această neutralitate ca valoare adăugată, și, într-o mai mică măsură, valoarea adăugată a neutralității Elveției pentru unitatea statului, cu referire directă la situația separatismului nistrean.

În cel de-al doilea caz, modelul ar fi Finlanda, **firește nu cea contemporană**, ci Finlanda de după cel de-al Doilea Război Mondial, Finlanda din 1955 care a devenit neutră pentru a-și prezerva independența față de URSS, balansând între Tratatul cu Uniunea Sovietică, care o lăsa în sfera de influență rusă, și legea neutralității, nerecunoscută de către Uniunea Sovietică până în 1989.

La momentul proclamării constituționale a neutralității permanente, existau o serie de impedimente, acte normative și stări de fapt, incompatibile cu statutul de neutralitate permanentă:

- pe teritoriul R. Moldova staționau trupe străine, **fără perspectiva reală a retragerii** (trupele Armatei a 14-a Ruse);

- Republica Moldova era membră a unei **alianțe politice (CSI)** [11] în înțelesul relevat mai sus, fapt incompatibil cu neutralitatea permanentă;

- **neutralitatea proclamată intern nu a fost niciodată sancționată, recunoscută, garantată extern**, deci nu era o neutralitate consacrată [12].

Prin urmare, la data adoptării neutralității permanente, **Moldova nu a fost în situația de a reprezenta, în fapt, o neutralitate permanentă și nu a fost consacrată ca atare niciodată**. Mai mult, nici statul în sine nu a denunțat, schimbat sau amendat acordurile, normele și tratatele anterioare care blocau consacrarea neutralității - apartenența la CSI, trupele străine în afara teritoriului - cum o solicita explicit Constituția la articolul 7.

Moldova era, în cel mai bun caz, într-o situație de neutralitate militară - fapt ce putea fi susținut de refuzul apartenenței la structurile militare ale CSI, contrazis ulterior prin acordurile privind justiția, afacerile interne, schimbul de informații și cooperarea cu serviciile de informații ale statelor membre CSI, precum și alte acorduri.

Moldova, prin „*neutralitatea sa permanentă*” - neargumentată, nedezbătută public, proclamată constituțional și nesancționată internațional - **nu este și nu a fost niciodată un stat neutru permanent și nici un stat neutru militar**, ea fiind doar la limită, unui stat nealiniat (dar și aici cu probleme majore și amendamente multiple ce țin pe relația cu statele membre ale CSI, cât și pe relațiile cu NATO, inclusiv perspectiva integrării în Uniunea Europeană, după Tratatul de la Lisabona).

Dacă este să discutăm aspectele teoretice care decurg din statutul consacrat al neutralității permanente, atunci putem observa următoarele:

- neutralitatea permanentă consacrată este un statut juridic, dar nu o situație de fapt;

- iar **în cazul Republicii Moldova**, nici statutul juridic al neutralității nu este complet, starea lui de fapt nu reflectă și nu consacră o neutralitate permanentă;

- baza juridică este complexă: calea convențională internațională - tratat internațional, la care se adaugă calea internă - declarație sau lege;

- în cazul Moldovei avem o neutralitate proclamată doar constituțional, cu vicii privind argumentația și dezbateră publică și competență a neutralității;

- după cum am văzut, ambele componente fiind necesare: **tratat fără acordul suveran nu e posibil, declarație unilaterală, neratificată și nerecunoscută, iarăși nu se poate**;

- este, de fapt, doar o manifestare de neangajare, lipsită de garanțiile reale, privind recunoașterea și respectarea internațională a unui asemenea statut;

- mai grav este faptul că nici **declarația de neangajare** pe care o reprezintă proclamarea constituțională a neutralității **nu a fost respectată în litera și spiritul ei** la nivelul autorităților care au admis derogări grosolane și de la acest statut prin semnarea unor acorduri constrângătoare la nivelul cooperării organelor de forță din statele CSI;

- **neutralitatea permanentă este un statut juridic al unui stat suveran**, statut realizat prin libera sa voință și acceptat, recunoscut ca atare, de celelalte state;

- în prezent, chiar și recunoașterea formală a unui statut neutru pentru Moldova, fără constrângeri și obligații din partea terțelor state, nu s-a consumat în fapt. Maximum ce a obținut, constă în **declarații** ale unor ambasadori sau funcționari, or politicieni ai unor state ce reflectau respectarea prevederilor constituționale de la articolul 11, fiind o chestiune formală ce ține de recunoașterea actelor aprobate de organele alese ale unui stat suveran;

- nu avem **nici un document internațional, acord sau declarație ratificată de Parlamentele statelor ce ar trebui să facă recunoașterea formală a neutralității**, și nici un angajament asumat legat de neutralitatea proclamată.

Dacă este să analizăm acum modul în care Republica Moldova s-a achitat de obligățiile aferente statutului de neutralitate, putem să observăm următoarele:

- Moldova participă și a participat la conflicte armate, după proclamarea neutralității, în operațiuni și misiuni militare în afara teritoriului său;

- evident, Moldova nu a păstrat starea de neutralitate în timpul războiului. În afara cazului clasic al participărilor în misiuni externe, **ea s-a pronunțat în cazul altor conflicte**, inclusiv în ultimul război ruso-georgian;

- neparticiparea la alianțe militare sau la pregătirea războiului, pe timp de pace este de asemenea un punct nerespectat pe diverse nuanțe: participarea la operațiuni și exerciții internaționale;

- a nu admite folosirea teritoriului său pentru amplasarea de baze militare străine - această prevedere este încălcată evident de către numeroase acorduri convenite și semnate - chiar dacă nerespectate - cu Federația Rusă;

- a nu deține, produce sau experimenta arme nucleare sau componente ale acestora - nu avem date care ar contrazice respectarea în litera și spiritul ei a acestei prevederi;

- a promova relații de cooperare cu toate statele, fără discriminare, este un subiect contrazis de acțiunile în diferite etape, ale Republicii Moldova față de România, vecinul său direct.

Un stat neutru este obligat să-și asigure singur securitatea și apărarea teritoriului și a populației. Din acest punct de vedere, chiar admitând că neutralitatea proclamată a Republicii Moldova ar fi și recunoscută, am văzut că între obligațiile statelor care recunosc neutralitatea (sau garanțiilor neutralității) **nu intră garanții privind apărarea suveranității**, a integrității teritoriale sau a statului dacă este amenințat, garanții privind securitatea statului respectiv sau sprijin pentru recuperarea unor asemenea drepturi pierdute de statul în sine.

Neutralitatea nu este nici soluție de securitate și nici un angajament pentru rezolvarea de către comunitatea internațională/garanți a unor probleme ale statului în cauză, după cum ar fi: trupe străine pe teritoriul său, or separatism etc. și nici nu scutește statul în cauză, nu reprezintă un transfer către eventualii garanți ai obligațiilor de a respecta angajamentele luate ca stat neutru - neadmiterea de trupe străine pe teritoriul său, separatism etc.

Din punct de vedere oficial, **Republica Moldova nu a reușit niciodată**

să formuleze o soluție de securitate credibilă, din contra, formula demilitarizării teritoriului și păstrării doar a unui contingent pentru participarea la misiuni internaționale nu doar contrazice neutralitatea permanentă, consacrată juridic, dar nici nu oferă comunității internaționale o soluție credibilă de securitate pentru ca neutralitatea permanentă proclamată să fie credibilă.

Dacă e să revenim la cazul Elveției și Finlandei, state care au fost luate drept modele în declarațiile despre neutralitate, **ambele au armate puternice și soluții de securitate credibile**, pe care le-au avut întotdeauna.

Demilitarizarea, în sensul eliminării complete a trupelor militare NU înseamnă incapacitatea de a asigura apărarea statului de unul singur.

În cazul Republicii Moldova, acest lucru face necredibilă proclamarea neutralității, care presupune că în timp de război sau în caz de agresiune **cineva trebuie să intervină**. Această poziție generează o vulnerabilitate care se poate transforma în risc și poate deveni, chiar, amenințare, inclusiv, **la adresa statelor vecine**, acestea fiind obligate, în consecință, să planifice și să aloce resurse și forțe pentru a contracara această amenințare a unui stat lipsit de capacități credibile de apărare la granițele statelor vecine.

În concluzie, trebuie spus că **adoptarea neutralității proclamate de către Republica Moldova nu este consecința unei strategii sau a unei argumentații solide**. De fapt, s-a urmărit plasarea responsabilității apărării și asigurării securității statului în exterior și neasumarea costurilor acestei obligații a statului față de proprii săi cetățeni, obligație care decurge din însăși statalitatea recunoscută statului. Așadar, **Republica Moldova**, cu toate că a înscris în Constituția sa statutul de neutralitate, ea nu **a cerut NICIODATĂ confirmarea lui în cadrul O.N.U.**

În opinia noastră, această prevedere constituțională (art. 11 din Constituție), care **nu este garantată de nici un stat și nu este confirmată în plan internațional**, situația de neutralitate permanentă fiind doar declarată formal, vine în contradicție cu un angajamentul statului, asumat în plan european – **dreptul la siguranță** – prevăzut în articolul 5 al Convenției pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale (CEDO) și în plan internațional – Carta ONU, inclusiv cu Declarația de Independență a Republicii Moldova din 27 august 1991, în care se menționează expres:

... ***CERE*** *Guvernului Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste (succesor fiind Federația Rusă) să înceapă negocieri cu Guvernul Republicii Moldova privind încetarea stării ilegale de ocupație a acesteia și să retragă trupele sovietice de pe teritoriul național al Republicii Moldova;*

HOTARĂȘTE că pe întregul său teritoriu să se aplice numai Constituția, legile și celelalte acte normative adoptate de organele legal constituite ale Republicii Moldova.

Această cerința privind neutralitatea permanentă a Republicii Moldova nu a fost realizată niciodată, pe parcursul a peste 24 de ani, și astfel, atât din punct de vedere teoretic, cât și a situației de fapt, prevederea constituțională - art. 11 - la momentul adoptării sale, era în contradicție cu Declarația de Independență a țării, cât și practicii internaționale, fiind neconstituțională, este inaplicabilă.

Din acest considerent și facem trimitere la Hotărârea privind interpretarea articolului 13 alin. (1) din Constituție în corelație cu Preambulul Constituției și Declarația de Independență a Republicii Moldova (Sesizările nr. 8b/2013 și 41b/2013).

Așadar, în pct. 113 s-a menționat: *Curtea reține că, în cazul existenței unei ierarhii între două norme, validitatea normei inferioare decurge din norma de rang superior, norma inferioară nefiind valabilă dacă nu e conformă normei superioare. Astfel, în cazul existenței unui conflict între două norme, dacă acestea sunt de rang diferit în ierarhie, norma inferioară contrară normei superioare va fi invalidată. Dimpotrivă, dacă normele au același rang, Curtea urmează să le concilieze prin interpretare* (a se vedea, în același sens, practica Curții Constituționale Federale a Germaniei, BVerfGE 39, 1).

Punctul 114 prevede: *Având în vedere constatările de la paragraful 87 supra privind valoarea constituțională a textului Declarației de Independență ca parte a blocului de constituționalitate, cele două norme au același rang, Constituția transpunând și garantând valorile consacrate prin Declarația de Independență. Astfel, fiind pusă în ipostaza de a soluționa conflictul dintre două norme cu același rang, Curtea urmează să le concilieze prin interpretare.*

Punctul 115 stabilește: *Curtea reține că, pornind de la natura juridică a Declarației de Independență (a se vedea §§ 88-90), regula **lex posteriori derogat priori** este inaplicabilă în prezenta cauză. Dacă ar fi să se raționeze **per a contrario** și să se accepte că anumite prevederi conținute în Declarația de Independență ar fi contrare Constituției, ar urma să fie declarată neconstituțională însăși Declarația de Independență, ceea ce este un nonsens.*

Punctul 116 declară: *Ținând cont de constatările de la paragrafele 88 și 91 supra privind valoarea interpretativă constituțională a Declarației de Independență, pentru interpretarea celor două texte Curtea se va fundamenta pe rațiunea părinților fondatori ai statului, exprimată în Declarația de Independență (**ratio legis**).*

Punctul 117 menționează: *În acest context, Curtea reține că fiecare ordine politică își are un „**an zero**” al ei, de unde ia naștere sistemul său valoric și legal. Pentru sistemul valoric, legal și politic existent la ora actuală în **Republica Moldova, „anul zero” a fost anul 1991**, când în frontierele fostei RSSM a fost creat statul Republica Moldova. Actul care atestă crearea Republicii Moldova – Declarația de Independență – conține tezele esențiale ale sistemului valoric și legal pe care își are fundamentul statul moldovenesc, enumerând și „elementele de identificare” ale acestuia: limba de stat, drapelul de stat, stema de stat, denumirea oficială a statului.*

Punctul 118 a prevăzut: **Valoarea de principiu a Declarației de Independență** derivă din *consensul popular general care a legitimat-o și din conținutul său definitiv pentru noul stat.* Aceasta îi conferă Declarației de Independență, în ordinea constituțională din Republica Moldova, **o funcție transversală („valoare unificatoare”** în limbajul Comisiei de la Veneția, menționată la § 56 supra) prin raportare la celelalte prevederi constituționale (într-un mod similar cu principiile generale referitoare la statul de drept, drepturile și libertățile fundamentale, dreptatea și pluralismul politic etc.), **ea fiind nucleul blocului de constitutionalitate.**

Punctul 120 stabilește: *Din interpretarea istorico-teleologică a Preambulului Constituției, Curtea reține că Declarația de Independență a stat la baza adoptării Constituției în 1994. De altfel, toate schimbările politice au fost rezultatul luptei pentru eliberare națională, pentru libertate, independentă și unitate națională. Elementul cheie al procesului de emancipare națională l-a constituit lupta pentru limba română și pentru alfabetul latin. Redobândirea dreptului la denumirea limbii și la alfabetul latin și-a găsit consacarea în Declarația de Independență, care este un act imuabil, anume pentru a pune la adăpost aceste valori naționale identitare, de care depinde salvarea națiunii de la asimilare și dispariție.*

Punctul 121 prevede: *Din perspectiva principiului democrației, violarea identității constituționale, codificate în Declarația de Independență, reprezintă, în același timp, o atentare la puterea de constituire a poporului. În acest sens, **puterea constitutivă nu a acordat reprezentanților și organelor poporului dreptul de a decide soarta identității constituției** (a se vedea, mutatis mutandis, Hotărârea Curții Constituționale Federale a Germaniei, BvE 2/08 din 30 iunie 2009). Nici unui organ constituțional nu i s-a atribuit competența de a modifica principiile constituționale esențiale conținute în Preambulul Constituției și în Declarația de Independență. Acestea nu pot fi supuse votului politic sau popular.*

Punctul 122 menționează: *Prin urmare, în aplicarea principiilor enunțate în Hotărârea nr. 4 din 22 aprilie 2013 (§§ 56, 58, 59), orice interpretare a Constituției urmează să fie operată pornind de la obiectivele originare ale Constituției, care sunt prevăzute în Preambul și, implicit, în declarația de Independență, și din care derivă textul Constituției în sine. Astfel, atunci când există mai multe interpretări, **opțiunea conformă Preambulului și, implicit, Declarației de Independență, prevalează.***

Punctul 123 a prevăzut: *Prin urmare, nici un act juridic, indiferent de forța acestuia, inclusiv Legea Fundamentală, nu poate veni în contradicție cu textul Declarației de Independență. Atât timp, cât Republica Moldova se află în aceeași ordine politică creată prin Declarația de Independență de la 27 august 1991, legiuitorul constituant nu poate adopta reglementări ce contravin acesteia. Totuși, în cazul în care legiuitorul constituant a admis în Legea Fundamentală anumite contradicții față de textul Declarației de Independență, **textul autentic rămâne a fi cel din declarația de Independență.***

Din 25 iulie 2014, pe rolul Curții Constituționale a Republicii Moldova se află Sesizarea unui grup de deputați din Parlamentul țării, prin care se solicită interpretarea constituționalității articolului 11 din Constituția țării, asupra căreia Curtea Constituțională nu s-a expus, până în prezent.

Un alt document la care ne referim foarte succint este **Strategia securității naționale a Republicii Moldova** (publicată în M.O. la 14.10.2011, Nr. 170-175, art. Nr. 499).

În pct. 2 al ei se menționează: *Interesele naționale vitale ale Republicii Moldova rezidă în asigurarea și în apărarea independenței, suveranității, integrității teritoriale, a frontierelor inalienabile ale statului, a siguranței cetățenilor; în respectarea și în protejarea drepturilor și a libertăților omului, în consolidarea democrației, ceea ce permite dezvoltarea unui stat de drept și a unei economii de piață. **Prioritate absolută în politica de securitate a Republicii Moldova o are urmărirea acestor interese ... În procesul de promovare a intereselor naționale se va ține cont de statutul de neutralitate permanentă al Republicii Moldova, care presupune că țara noastră nu este parte la blocuri militare și nu admite dislocarea pe teritoriul său de trupe militare sau de armamente ale altor state și ale blocurilor militare.***

Este necesar de subliniat că, Republica Moldova are capacități și resurse limitate, ea nu-și poate asigura și apăra integritatea teritorială, suveranitatea, frontierele sale, **ea nu este în stare să asigure siguranță cetățenilor săi**, nu poate proteja în mod efectiv drepturile și libertățile fundamentale ale cetățenilor din regiunea de est a țării. Deci, **Republica Moldova nu-și poate**

realiza dezideratele consacrate în Declarația de Independență (pe parcursul mai multor decenii). În concluzie, Constituția Republicii Moldova NU SE APLICĂ EFECTIV pe întreg teritoriul țării, recunoscut în plat internațional.

Faptul că, **o parte din teritoriul Republicii Moldova se află efectiv sub ocupație străină** a fost recunoscut și printr-o hotărâre a unei instanțe de judecată internațională. Astfel, prin hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului (*hot. Ilașcu și alții împotriva Moldovei*) din 08 iulie 2004, s-a menționat expres că **Federația Rusă dispune efectiv, de controlul de facto, asupra unei părți din teritoriul Republicii Moldova** (denumită regiunea transnistreană). Reieșind din cele menționate mai sus, concluzionăm: **Federația Rusă NU A RECUNOSCUT NICIODATĂ, în mod efectiv suveranitatea Republicii Moldova, independentă ei, integritatea teritorială a țării, cât și respectarea drepturilor cetățenilor ei în ce privește asigurarea siguranței și securității lor.**

În prezent, securitatea internațională și, îndeosebi securitatea regională (vecinătatea apropiată a Republicii Moldova), este într-un pericol grav, atât în contextul evenimentelor, atentatelor la integritatea Ucrainei, cât și a escaladării acțiunilor teroriste și separatiste din regiunile sud-estice ale Ucrainei (care sunt, nemijlocit, la frontiera sud-estică a Republicii Moldova), care și ne afectează grav, **pune în pericol însăși EXISTENȚA STATULUI REPUBLICA MOLDOVA.**

Această prevedere constituțională – art. 11 din Constituție – în formularea actuală, în contextul situației real existente, a politicii de securitate regională și internațională, **NU MAI PROTEJEAZĂ cetățenii săi** Dimpotrivă, **această prevedere constituțională încalcă drepturile și libertățile fundamentale** ale cetățenilor săi, consfințite în Constituție și în Tratatul internațional la care țara noastră este parte. Având la bază prevederile alin. (2) din art. 4 și alin. (2) a art. 8 din Constituția Republicii Moldova, cât și prevederile Convenției europene a drepturilor omului (art.5), Hotărârea CEDO din 08.07.2004, prevederile cartei ONU etc., articolul 11 din Constituția Republicii Moldova, **deși există în Constituție**, ea necesită a fi declarată ca **fiind o prevedere FĂRĂ OBIECT, caducă**, și ca urmare **inaplicabilă**, care și necesită a fi înlăturată/eliminată de către Parlamentul țării, la propunerea Curții Constituționale.

Referințe bibliografice

1. **Vasile Gherghescu și Ionel Cloșcă**, *Reguli de drept internațional privind starea de pace și starea de război*, Editura Militară, p. 312.
2. Expresia „*neutralitate perpetuă*”, folosită de unii autori este mai puțin adecvată decât cea de „*neutralitate permanentă*”, deoarece, așa cum a dovedit și practica istorică, este vorba de un statut juridic fără perpetuitate în timp, putând înceta prin voința unilaterală și acordul statelor terțe.
3. **Dumitra Popescu, Adrian Năstase, Florian Coman**, *Drept internațional public*, ediție revăzută și adăugită, București, Casa de Editură și Presă „Șansa” S.R.L., 1994, p. 166.
4. **Dumitra Popescu**, „*Justiția nouă*”, 1964, nr. 7, p. 45.
5. **Alexandru Bolintineanu și Justin Herșcovici**, *Contribuții la studiul neutralității permanente*, p. 301, „*Studii și cercetări juridice*”, 1956, nr. 1.
6. **Alexandru Bolintineanu, Adrian Năstase, Bogdan Aureescu**, *Drept internațional contemporan*, Ediția a 2-a revăzută și adăugită, p. 90, București, Editura All Beck, 2000.
7. Dintre statele neutre din Europa celui de-al Doilea Război Mondial, Elveția și-a apărât cel mai bine neutralitatea aeriană.
8. **Claude Albert Colliard**, *Instituții internaționale*, ediția a cincea, Paris, Ed. Dalloz, 1970, p. 148.
9. **Ion Diaconu**, *Tratat de Drept internațional public*, vol. 1, p. 416–417, București, Editura Lumina Lex, 2002.
10. Vezi, de exemplu, **Hans Kelsen**, *Théorie du droit international public*, în „*Recueil des cours*”, vol. 54, 1955, p. 57–61 or **Al. Bolintineanu**, *Drept internațional public*, București, Editura Științifică, 1959, p. 479.
11. Potrivit acordului de la Alma-Ata (1993) semnat de președintele **Mircea Snegur**.
12. Tentativa ulterioară a Președintelui **Vladimir Voronin** de a realiza un Pact de Securitate pentru R. Moldova (2003) semnat (și garantat?) de către toți actorii majori cu interese în regiune a eșuat, prin mesajul explicit **al tuturor diplomațiilor contactate** că nu vor semna sau consacra un asemenea document și nu-și vor asuma nici o responsabilitate în legătură cu neutralitatea R. Moldova.

PROTECȚIA MEDIULUI AMBIANT ȘI UTILIZAREA RESURSELOR NATURALE DE STATELE CONTEMPORANE ÎN DREPTUL CONSTITUȚIONAL

*Nicolae MINIKO, doctor în drept, conferențiar universitar,
Universitatea Internațională «MITCO», Republica Belarus*

Rezumat

Articolul dat tratează modelele constituționale și legale moderne și abordările care stabilesc bazele politicii mediului înconjurător aplicată de statele lumii. Se remarcă faptul că constituțiile mai multor state se limitează la o mențiune scurtă a dreptului cetățenilor la mediu favorabil sau eforturile (obligații) statului (organismele guvernamentale) pentru protecția și îmbunătățirea mediului. În anumite state legiuitorul se limitează la o mențiune scurtă a unui drept constituțional al cetățenilor cu privire la mediu favorabil, fără a ridica problemele de utilizare a resurselor naturale, punerea în aplicare a controlului de stat și supravegherea în acest domeniu. Atenția este acordată căci constituțiile unor state din Europa (Grecia, Spania, Moldova, Norvegia, Polonia, Portugalia, Elveția) conțin grupări de norme, articole și chiar secțiuni care sunt special dedicate protecției mediului și gestionării raționale a mediului, calitatea vieții, o dezvoltare durabilă, competența organelor abilitate ale guvernului; conținutul lor este considerat. Stabilirea principiilor de reglementare de stat a protecției mediului și a managementului mediului este oferită în prezenta ediție de către autor.

Cuvinte cheie: *constituții, reglementări constituționale și legale, protecția mediului, managementul mediului, dreptul cetățenilor la mediu favorabil, drepturile ecologice, organismele guvernamentale*

CONSTITUTIONAL AND LEGAL FIXING OF REGULATIONS ON ENVIRONMENTAL PROTECTION AND USE OF NATURAL RESOURCES BY THE MODERN STATES OF THE WORLD

Abstract

In article the modern constitutional and legal models and approaches fixing bases of the environmental policy pursued by the states of the world reveal. It is noted that constitutions of a number of the states are limited to a short mention of the right of citizens for favorable environment or efforts (obligations) of the state (government bodies) for protection and improvement of environment. In the certain states the legislator is limited to a short mention of a constitutional right of citizens on favorable environment, without raising the questions of use of natural resources, implementation of the state control and supervision in this sphere. The attention is paid that constitutions of some states of Europe (Greece, Spain, Moldova, Norway, Poland, Portugal, Switzerland) contain groups of norms, articles and even sections which are specially devoted to environmental protection and rational environmental management, quality of life, a sustainable development, competence of authorized bodies of the government; their contents is considered. Fixing of the principles of state regulation of environmental protection and environmental management in the edition presented by the author is offered.

Keywords: *constitutions, constitutional and legal regulation, environmental protection, environmental management, right of citizens for favorable environment, ecological rights, government bodies*

In the second half of the XX century among global problems of the world community the environmental problem including requirements of environmental protection, ensuring ecological safety in the course of implementation of economic and other activity, and also rational use of natural resources, their restoration was accurately designated. Thereof constitutional and legal fixing was received by the special norms concerning the organization of an order of use of natural riches with determination of powers of the governments, central, regional government bodies, and also local authorities and self-government.

With the advent of new constitutional and legal institutes there were modern constitutional models which are characterized by a certain socio-

political approach to object, the contents and ways of the constitutional regulation of certain public relations, and also reflecting the level of legal consciousness in society [1, page 16"17].

In this regard in constitutions and special laws of the majority of the states of the world stage-by-stage fixing was received by the catalog of the interconnected nature protection and nature-resource norms which defined the main ways of development of the state environmental policy taking into account the nation-wide level of social and economic development.

The stated circumstances caused interest in a research subject, which purpose – to open an order and features of constitutional and legal fixing of nature-resource provisions of the world by the modern states.

We carried out the comparative analysis of constitutional and legal fixing of norms on environmental protection and environmental management worldwide (Austria, Azerbaijan, Albania, Andorra, Armenia, Belgium, Bulgaria, Bosnia and Herzegovina, Vatican, Great Britain, Hungary, Germany, Greece, Georgia, Denmark, India, Ireland, Iceland, Spain, Italy, Kazakhstan, Cyprus, China, Kyrgyzstan, Latvia, Lithuania, Liechtenstein, Luxembourg, Macedonia, Malta, Moldova, Monaco, the Netherlands, Norway, Poland, Portugal, Russia, Romania, the USA, Tajikistan, Turkmenistan, Turkey, Uzbekistan, Ukraine, Finland, France, the Czech Republic, Switzerland, Sweden, Estonia, Japan) [2], and also Republic of Belarus [3] that promoted formation of certain notions of establishment of constitutional and legal bases of functioning of the mechanism of nature protection and nature-resource regulation by these states.

Constitutions (Basic laws) of the majority of the specified states (Azerbaijan, Albania, Andorra, Armenia, Belarus, Belgium, Bulgaria, Hungary, Georgia, India, Kazakhstan, China, Kyrgyzstan, Latvia, Lithuania, Macedonia, Malta, the Netherlands, Russia, Tajikistan, Turkmenistan, Turkey, Uzbekistan, Finland, the Czech Republic, Estonia) don't contain a detailed legal regulation of the relations arising in the sphere of environmental protection and environmental management, don't define limits of powers of government bodies in this sphere, only in a general view indicating the need environmental protections, rational (reasonable) use of natural riches, importance of their reproduction, collecting and providing data (information) in this sphere for the state and citizens.

In the constitutional acts of such states as Belgium (Art. 23), Bulgaria (Art. 55), India (Art. 48A), the Republic of Latvia (Art. 115), the Netherlands (Art. 21), the Republic of Tajikistan (Art. 44), the Russian Federation

(Art. 4), Turkmenistan (Art. 10), Finland (Art. 20), Estonia (Art. 53) and some other, the legislator is limited to a short mention of the right of citizens for favorable environment or efforts (obligations) of the state (government bodies) for protection and improvement of environment, without raising the questions of use of natural resources, implementation of the state control and supervision in this sphere.

So, the Hungarian Republic recognizes and carries out the right of everyone for healthy environment (Art. 18); The Constitution of the Kingdom of the Netherlands of February 17, 1983 provides that government bodies have to care of preservation of the population, protection and improvement of environment (Art. 21). A peculiar fixing the considered norms were received in the Constitution of the Republic of Turkey of November 7, 1982 with changes and additions where the ecological rights are considered in a context and close interrelation with development of healthcare institutions and providing the social help (Art. 56) by the state. Article 53 of the Constitution of the Republic of Estonia of June 28, 1992 establishes a duty of everyone to make thrifty use to vital and environment and to indemnify the damage caused to them to environment. The constitution of the Republic Albania of October 21, 1998 fixes situation that everyone has the right for information on environment and its protection (Art. 56). The Constitution of the Czech Republic of December 16, 1992 (Art. 35) contains similar norm.

Meanwhile such countries as Armenia (Art. 10), Belarus (Art. 46), Georgia (Art. 37), Lithuania (Art. 54), China (Art. 9) went further, having constitutionally affirmed the right of citizens for healthy and favorable surrounding environment, and also an obligation of the state on control, ensuring effective, reasonable and rational environmental management. So, according to the constitutional establishments of the Republic of Armenia the state provides protection and reproduction of environment, rational use of natural resources (Art. 10). The constitution of the Republic of Lithuania of February 15, 1992 with changes and additions provides situation that the state shows care of protection of natural environment, exercises supervision for careful use, and also restoration and enhancement of natural resources (Art. 54).

The called constitutional and legal nature protection and nature-resource provisions, as a rule, contain in the sections devoted to the rights, freedoms and duties of citizens, considering the state represented by authorized government bodies as a bound party on ensuring these rights.

So, the right of each person for favorable environment and for indemnification caused by violation of this right is provided in Art. 46 of the

Constitution of Republic of Belarus. Also the obligation of the state (represented by the appropriate authorized government bodies and officials) on control of rational use of natural resources for protection and improvement of living conditions, and also protection and restoration of environment is constitutionally established. Regulations on sole state ownership on a subsoil, waters, the woods are fixed in Art. 13 of the Constitution of Republic of Belarus; about state ownership on lands of agricultural purpose; guarantees of equal protection and a condition of development of all forms of ownership are established. Article 44 of the Constitution of Republic of Belarus contains a number of the norms fixing the state guarantees on protection of the property right and assistance of its acquisition thus is underlined that implementation of the property right shouldn't do harm to public advantage and safety, and also surrounding environment [3].

The constitution of Republic of Belarus guarantees also a right to health protection of citizens, including free treatment in State Healthcare Institutions which is provided, including carrying out actions for improvement of environment, to rational use and restoration of natural resources [3, Art. 45].

It is important to note that are reflected in the Constitution of Republic of Belarus not only the ecological rights of citizens, but also a general obligation for protection of surrounding environment as a debt of everyone. Thus, in Belarus the following independent directions of interstate environmental policy are constitutionally established: environmental protection; effective and rational use of natural resources, their restoration, and also control of environmental management.

According to instructions of constitutional precepts of law and norms of international law implementation of obligations in environmental protection and environmental management is assigned to the supreme government bodies (The President of Republic of Belarus, National assembly of Republic of Belarus, Council of ministers of Republic of Belarus, the Ministry of Natural Resources and Environmental Protection of Republic of Belarus and its territorial authorities, the State committee on property of Republic of Belarus), and also local authorities.

At the same time in a number of constitutions doesn't contain special norms on environmental protection and environmental management at all, there are only regulations on the property right (the right for property), health protection of the people, worthy quality of life (Austria, Bosnia and Herzegovina, Vatican, Great Britain, Germany, Denmark, Ireland, Iceland, Italy, Cyprus, Liechtenstein, Luxembourg, Monaco, Romania, the USA, France, Sweden, Japan).

N. Robinson specifies in the research “Legal Regulation of Environmental Management and Environmental Protection in the USA” that the instruction about powers of the federal Government on regulation of use of lands at trade implementation is fixed in article 1 § the 8th paragraph 3 of the Constitution of the United States of America of September 17, 1787 with changes and additions. In many states there are special provisions reflecting the significant and fundamental directions of nature-resource policy. A number of constitutions of states contain norms which don't demand further actions of legislature and often limit further legislative activity in the considered sphere. Some provisions regulate use of natural resources by restriction of certain kinds of activity (for example, sales of this resource), except for especially provided some freedom of action of the legislator [4, page 58"86].

This approach is, as a rule, very characteristic for early and pre-war constitutions which paid not enough attention to norms of a social, economic and ecological orientation therefore nature protection and nature-resource provisions on found the direct reflection in their texts, and gained development in the special legislation.

At the same time constitutions of some states of Europe (Greece, Spain, Moldova, Norway, Poland, Portugal, Switzerland) contain groups of norms, articles and even sections which are specially devoted to environmental protection and rational environmental management, quality of life, a sustainable development. They regulate questions of pollution in the course of environmental management, protection of territories of reserves and national parks, the right for ecological information and ekologo-legal education, an order of use of natural resources, determination of competence of local and other bodies of the state (public) power in the specified sphere, thus, in detail fixing constitutional and legal bases of the state environmental policy (including politicians in the sphere of environmental management).

So, according to the Art. 18 and Art. 24 of the Constitution of the Hellenic Republic of June 11, 1975 the state undertakes to take special preventive or repressive measures for conservation. The special law regulates the questions concerning forest conservation and in general forest territories, special laws regulate questions of property and distribution of mines, pits, caves, archaeological zones and finds, mineral, flowing and underground waters, and also richness of a subsoil in general. Questions of property, operation and management of sea lagoons and large lakes, and also questions of realization of the territories resulting from their drying.

It should be noted that the Constitution of the Portuguese Republic of

April 2, 1976 with changes and additions obliges the state to warn and control environmental pollution and its consequences through own bodies, to develop rational use of natural resources, keeping their ability to updating and ecological stability; at respect of the principle of solidarity of generations to assist in cooperation with local authorities of goodness of an urban environment and city life, in particular, in the architectural plan and in respect of protection of historical zones; to promote giving of the ecological orientation to various spheres of the policy developed and which is carried out at the branch level, etc. (Art. 66).

The allied Constitution of the Swiss Confederation of April 18, 1999 illustrates in this relation the greatest attention to the considered sphere. The special section IV of the considered Constitution provides a detailed regulation of an obligation of the state represented by the Union and cantons on rational use and protection of natural resources. The specified Constitution was adopted on a referendum after very long and careful development that caused the accuracy, completeness, the present and relevance of the formulation of many provisions, a detailed regulation of the major public relations.

Provisions of Art. 74 of the Constitution of the Republic of Poland of April 2, 1997, in our opinion, also deserve a special assessment as define competence of government bodies of nature protection and nature-resource areas. So, “the public authorities pursue the policy ensuring present and to future generations ecological safety. Environmental protection is an obligation of the public authorities” [2].

All told allows to draw a conclusion that in the majority of the states of the world, including Belarus, constitutional and legal establishments of a nature protection and nature-resource orientation have exclusively declarative character as for them lack of addressing and the indication of responsibility is characteristic. At the same time a considerable progressive step of the states is not only fixing of the right of everyone for favorable environment, but also allocation of independent activity of government bodies – effective, rational use of natural resources with establishment of an obligation of the states on control (supervision) of environmental management against the general rather high level of other state obligations to society and the citizen. In the constitutions adopted within the last ten-fifteen years, this tendency is most noticeable that is the most important advanced step of the states on the way of a sustainable development.

Further development of the constitutional precepts of law regulating this sphere of the relations has to rely on strategy and model of a sustainable development (steady growth) which will act as a core of the state envi-

ronmental policy and ideology. This strategy gained the recognition and fixing in the majority of the democratic states of the world.

A.D. Ursule in work “A sustainable development: the conceptual model” defines a sustainable development as the operated system and balanced sotsioprirodny development expressing interrelation and balance of economy, ecology and social-political (state) aspect which is directed on the solution of the major national objectives in combination with preservation of natural and resource potential [5]. L.-K. Kaldvell leans on that the model of a sustainable development (growth) is aimed at observance of interests of the person in surrounding environment, maintenance of stability of ecosystems, coordination of activity of the government and international bodies and organizations [6].

It is obvious that commitment of this model demands its constitutional and legal fixing, and also reduction in compliance of industry nature-resource and adjacent legal instructions.

Due to stated fixing of the principles of state regulation of environmental protection and environmental management in separate article of the developed Ecological code of Republic of Belarus, chapter 3 of the General part of the model Ecological code for the State Parties of the CIS in the following edition is offered:

“The state pursues the policy ensuring present and to future generations ecological safety by means of environmental protection, rational use of natural resources.

Everyone has the right for favorable environment, ecological equilibrium.

The state is obliged (creates conditions) through the appropriate republican and local government bodies with the assistance of everyone for a sustainable development (growth) to hold the following events:

- 1) to control, warn and eliminate consequences of environmental pollution and to promote restoration of natural resources;
- 2) to develop competent and rational use of natural resources on the basis of the conventional international and national principles, protecting their ability to updating (reproduction);
- 3) to define competence of republican and local public authorities of the sphere of environmental protection and rational use of natural resources;
- 4) to promote development of ecological education, ekologo-legal education of citizens, and also free realization of the right for ecological information;
- 5) to promote realization fully of the right for indemnification in connection with violation of the right of citizens for favorable environment;

6) to provide a combination of development of environmental protection and rational environmental management to development of quality of life by carrying out the corresponding economic and financial policy;

7) to develop and deepen an ecological orientation of various spheres of the pursued state policy and ideology at the republican and local levels”.

In general it is possible to draw a conclusion that in the majority of the modern democratic states, including Republic of Belarus, importance of nature protection and nature-resource problems taking into account their increase, duration and long duration is realized. The solution of these problems in many respects is defined by policy of the state, ways of development and which order of realization cause activities of authorized government bodies. Therefore constitutions of the countries of the world, as a rule, contain the three-unit definition of ecological activity concerning interaction of the state, society and the nature including environmental protection, ensuring ecological safety, competent, effective and rational environmental management.

However legal fixing of nature protection and nature-resource requirements not always causes their execution. A lot of things depend on the level of social and economic development of the state, the policy pursued by the state and ideology, creation of the relevant system of government bodies in structure of effectively operating mechanism of state regulation of environmental protection and use of natural resources.

Bibliographical references

1. Habriyeva, T. Ya. Theory of the modern constitution/T. Ya. Habriyeva, V. E. Chirkin. – M.: Norm, 2005. – 320 pages.

2. Constitutions of the states of Europe: in 3 t. / Ying t of the legislation and űđřâi. jurisprudence at the Government of Dew. Federations; under a general edition of L.A. Okunkov. – M, 2001.

3. The constitution of Republic of Belarus of 1994 (with the changes and additions accepted on republican referenda on November 24, 1996 and on October 17, 2004). – 4 prod., stereotype. – Minsk: National. Center legal inform. Republic of Belarus, 2009. – 62 pages.

4. Robinson, N. Legal regulation of environmental management and environmental protection in the USA / N. Robinson. – M.: Progress, 1990. – 523 pages.

5. Ursule, A. D. Sustainable development: conceptual model / A. D. Ursule// National. Interests [An electronic resource]. – 2005. – No. 1. – Access mode: http://ni-journal.ru/archive/2005/n1_05/5324690e/d93f12df. – Date of access: 10.01.2015.

6. Caldwell, L. K. International environmental policy: emergence and dimensions/L. K. Caldwell. – 2nd ed. – Durham: Duke Univ. Press, 1990. – 460 p.

REPERTORIUL NORMATIV PRIVIND CONSFINȚIREA PROBLEMATICII CONTROLULUI CONSTITUȚIONALITĂȚII LEGILOR ÎN SISTEMUL DE DREPT AL REPUBLICII MOLDOVA

Tatiana DABIJA, *doctor în drept, IRIM*

Rezumat

Tendințele de reformă și modernizare a justiției naționale se înglobează, în ansamblul lor, într-un proces de dezvoltare istorică ce apare ca parte integră a dezvoltării statului Republica Moldova. Perioada de peste 20 de ani, în aspect temporal nefiind una îndelungată, în contextul evenimentelor de reformă a justiției a fost și rămâne una foarte aglomerată. Procesul de formare a justiției naționale începe cu Declarația cu privire la Suveranitate, din 23.06.1990, a statuat, că separarea puterii legislative, executive și a celei judiciare constituie principiul fundamental al funcționării Republicii Moldova ca stat democratic, bazat pe drept.

Cuvinte-cheie: *democrație, suveranitate, constituție, controlul constituționalității legilor, sistem de drept, justiție națională*

REPERTORY OF CONTROL PROBLEM REGULATIONS REGARDING THE CONSTI- TUTIONALITY OF LAWS ENSHRINING IN THE LEGAL SYSTEM OF REPUBLIC OF MOLDOVA

Abstract

*Trends of reform and modernization of national justice are incorporated, in their entirety, in a process of historical development that appears as integral part of development of state of the Republic of Moldova. Period of more than 20 years, in temporal aspect being not long one, in context of justice reform events has been and remains very busy. Process of national justice formation begins with **Declaration on Sovereignty** of June 23rd, 1990 and it ruled that separation of legislative, executive and judicial power constitutes fundamental principle of the Republic of Moldova functioning as a democratic state based on law.*

Keywords: *democracy, sovereignty, constitution, control of the constitutionality of laws, legal system, national justice*

Introducere. Decretul cu privire la puterea de stat [4], din 27.07.1990, a statuat, că în republică este asigurată supremația Constituției și a legilor Republicii Moldova, este înfăptuită neabătut separația puterii de stat în legislativă, executivă și judiciară. Puterea judiciară este subordonată numai legii. Cetățenii sunt egali în fața legii și judecării. Amestecul în înfăptuirea justiției este inadmisibil. **Declarația de Independență** [5] din 27.08.1991 a proclamat Republica Moldova drept un stat suveran, independent și democratic, hotărându-se ca pe întregul său teritoriu să se aplice numai Constituția, legile și celelalte acte normative adoptate de organele legal constituite ale Republicii Moldova.

Metode aplicate. În contextul celor relatate în prezentul articol, am considerat oportun efectuarea unei cercetări minuțioase prin metode analitico-logice, comparative, sistemice și prospective a repertoriului normativ privind consfințirea problematicii privind controlul constituționalității legilor în sistemul de drept al Republicii Moldova, care este prevăzut în materia dreptului constituțional, în special în Constituția Republicii Moldova. Metoda analizei logice (analiza deductivă, inductivă, generalizare, specificare etc.), utilizată pe larg în conținutul cercetării și, în special, la efectuarea sintezei opiniilor diferiților autori privind problematica cercetată asupra legiției autohtone în

speță. Metoda analizei comparative s-a utilizat în deosebi la compararea actelor normative și doctrinei diferitor state în materia vizată. Metoda analizei sistemice, indispensabilă pentru cercetarea normelor juridice naționale și internaționale de ordin instituțional, material și procedural. Metode prospective, folosite pentru a descrie tendințele existente în domeniul problematicii privind controlul constituționalității legilor în sistemul de drept al Republicii Moldova, inclusiv prin prisma unificării practicii naționale în coraport cu cea internațională.

Rezultatele cercetării. Instituția de jurisdicție constituțională în Republica Moldova s-a creat pe data de 29 iulie 1994, când a fost adoptată **Constituția** în vigoare. Aceasta cuprinde Titlul V – „Curtea Constituțională” – format din 7 articole (art.134-140) [1], având și alte articole care vizează CC, de exemplu, art.62, care stipulează validarea mandatului de deputat în Parlament.

La 13 decembrie 1994 a fost adoptată Legea nr.317-XIII cu privire la **Curtea Constituțională** [33], care cuprinde 6 capitole și 42 de articole, în care au fost concretizate prevederile Titlului V al Constituției, ale statutului de judecător, structura, exercitarea jurisdicției.

În februarie 1995, a fost ales completul de judecători al Curții Constituționale, care au început să-și exercite atribuțiile după 6 luni, la 16 iunie 1995, când a fost adoptat **Codul de jurisdicție constituțională** nr.502-XIII [3], care cuprinde 3 titluri, 15 capitole și 89 de articole și care reglementează organizarea și funcționarea Curții Constituționale.

După o lună și jumătate de la intrarea în vigoare a Codului jurisdicției constituționale, Curtea Constituțională a Republicii Moldova a pronunțat prima sa hotărâre asupra unui act normativ al Guvernului – Hotărârea Guvernului nr.969 din 30.12.1994 [9], prin care se reglementau probleme ce vizau impozitarea și în care a stabilit, că Guvernul și-a depășit atribuțiile și a încălcat principiul separației puterilor. Ulterior, Guvernul a luat act de hotărârea CC și, prin Hotărârea nr.773 din 20.11.1995 [10], a abrogat hotărârea declarată neconstituțională.

Recent, baza normativă a fost completată de un șir de acte normative, care tranșează anumite aspecte ale activității Curții Constituționale:

1. Instituționalizarea relațiilor dintre Guvern și Curtea Constituțională și-au găsit consfințire în Hotărârea Guvernului Nr.872 din 01.11.2013 pentru aprobarea Regulamentului cu privire la **reprezentantul Guvernului în Parlament și la Curtea Constituțională** și abrogarea unor hotărâri ale Guvernului [11].

În acest sens, încă în anul 1999, Guvernul, în scopul reprezentării sale

în Curtea Constituțională, a desemnat din oficiu în calitate de reprezentant permanent al persoanei vice-ministrului justiției [12, pct.2].

Ulterior, Hotărârea Guvernului Nr.610 din 28.06.1999 cu privire la reprezentantul permanent al Guvernului în Parlament și Curtea Constituțională [12] este abrogată. Printr-o nouă hotărâre de Guvern, s-a încercat reglementarea raporturilor juridice dintre Guvern și Curtea Constituțională. În sensul dat este vorba de Hotărârea Guvernului Nr.326 din 20.03.2003 cu privire la reprezentantul Guvernului în Curtea Constituțională [13].

După un deceniu și respectiva Hotărâre a Guvernului a fost abrogată. Pentru moment, relațiile dintre Guvern și Curtea Constituțională și-au găsit consfințire în Hotărârea Guvernului Nr.872 din 01.11.2013 pentru aprobarea Regulamentului cu privire la reprezentantul Guvernului în Parlament și la Curtea Constituțională și abrogarea unor hotărâri ale Guvernului [11].

În virtutea dispozițiilor Hotărârii Guvernului Nr.872, reprezentantul Guvernului la Curtea Constituțională este persoana abilitată să asigure interacțiunea dintre Guvern și Curtea Constituțională, precum și reprezentarea intereselor Guvernului la CC [11, pct.2].

2.Procedura examinării sesizărilor de către Curtea Constituțională este reglementată de Legea cu privire la Curtea Constituțională [33] și de Codul jurisdicției constituționale [3]. Recent, Curtea Constituțională a aprobat un **Regulament, care stabilește procedura de examinare a sesizărilor depuse la Curtea Constituțională** [6].

În conformitate cu prevederile legale, procedura de examinare a sesizărilor depuse la Curtea Constituțională cuprinde câteva etape de bază: procedura preparatorie a admisibilității sesizării [6, art.4-13]; examinarea admisibilității sesizării [6, art.14-33]; pregătirea cauzei pentru examinare în ședința publică a Curții [6, art.34-43]; accesibilitatea informațiilor și materialelor cauzei pentru părți și alte persoane interesate [6, art.44-48]; examinarea cauzei în cadrul ședinței publice a Curții [6, art.49-64]; deliberarea [6, art.65-72].

Evident, că cuprinsul Regulamentului CC ne interesează mai mult sub aspectul reglementării anumitor raporturi juridice aferente procesului de examinare a cauzelor de control al constituționalității legilor. Prin prisma acestui aspect, Regulamentul aduce unele îmbunătățiri procesului de control al constituționalității legilor, care se înfățișează după cum urmează:

a) La examinarea prealabilă a sesizărilor, care vizează controlul constituționalității legilor, Secția expertiză juridică întocmește o Fișă

analitică, care constituie un document de uz intern [6, art.8]. Fișa analitică va cuprinde neapărat referințe la următoarele aspecte: obiectul sesizării; esența normelor contestate; prevederile constituționale invocate; argumentele autorului sesizării; concluziile asupra obiectului sesizării; referințe internaționale relevante; jurisprudența Curții Constituționale; concluzii de fond și procedură [6, art.9].

b) Le ședințele publice ale Curții, suplimentar, pe lângă autorul sesizării, urmează a fi invitați [6, art.40]: a) reprezentantul Parlamentului și, după caz, al Președintelui Republicii Moldova și al Guvernului, dacă se exercită controlul constituționalității unei legi; b) reprezentantul Parlamentului, dacă se exercită controlul constituționalității unei hotărâri a Parlamentului; c) reprezentantul Președintelui Republicii Moldova, dacă se exercită controlul constituționalității unui decret al Președintelui; d) reprezentantul Guvernului, dacă se exercită controlul constituționalității unei hotărâri a Guvernului.

În urma examinării Regulamentului CC privind procedura de examinare a sesizărilor depuse la Curtea Constituțională, constatăm, că inovații revoluționare nu se atestă. Cel puțin, este salutar faptul, că se instituie cerințe obligatorii față de structura și conținutul Fișei analitice, care prin includerea compartimentelor „științifice” precum: referințele internaționale relevante și jurisprudența Curții Constituționale, va spori calitatea controlului constituționalității legilor și în consecință – hotărârile și deciziile CC.

3. Un alt act cu efect indirect asupra calității realizării procesului de control al constituționalității legilor, este decizia Curții Constituționale a Republicii Moldova privind **distincțiile Curții Constituționale** [7].

Accepțiunea „indirect”, are în vedere faptul, că prin intermediul distincțiilor Curții Constituționale, se va reuși motivarea participării la dezvoltarea științei constituționale, prin antrenarea celor mai lucide minți în materia jurisprudenței și a constituționalismului din Republica Moldova și eventual de peste hotarele ei.

Regulamentul cu privire la decernarea distincțiilor Curții Constituționale, prevede expres două forme de stimulare onorifică: decernarea distincției „Titlul de excelență în domeniul dreptului constituțional” și decernarea premiului Curții Constituționale „Constantin Stere”.

În virtutea dispozițiilor Deciziei privind distincțiile Curții Constituționale, distincția „Titlul de excelență în domeniul dreptului constituțional” se acordă persoanelor, care au avut o contribuție substanțială și de durată, recunoscută la nivel național și/sau internațional, la dezvoltarea domeniului dreptului, în general, și a instituției dreptului constituțional, în particular,

precum și la realizarea misiunii Curții Constituționale [7, cap.1]. Cât privește premiul Curții Constituționale „Constantin Stere”, acesta este instituit și se decernează de către Curtea Constituțională în scopul stimulării soluționării efective a problemelor științifice și practice în domeniul dreptului, în general, și a instituției dreptului constituțional, în particular, dezvoltarea sistemului jurisdicțional, susținerea dezvoltării cercetărilor fundamentale în domeniul dreptului comparat și al drepturilor omului, inclusiv prin prisma jurisdicției constituționale [7, cap.2].

Pe lângă legislația specială, există o paletă largă de acte normative, care reglementează diverse aspecte ale problematicii controlului constituționalității legilor. Pe parcursul monografiei vom face referință la respectivele acte, cercetându-le, prin a desprinde concluzii cu referire la regimul juridic.

Astfel, în activitatea sa jurisdicțională, Curtea Constituțională a Republicii Moldova realizează o cooperare strânsă nu doar cu Parlamentul și Guvernul, ci și cu cea de-a treia putere a statului – **autoritatea judecătorească**. Sub acest aspect, am dori să evidențiem 3 dimensiuni ale acestei interrelații:

1. **Ridicarea excepției de neconstituționalitate în cadrul procesului civil.**

Codul de procedură civilă al Republicii Moldova [2], în art.12, intitulat „Ridicarea excepției de neconstituționalitate” stabilește, că dacă în procesul judecării pricinii, se constată, că norma de drept ce urmează a fi aplicată, sau care a fost deja aplicată, este în contradicție cu prevederile Constituției RM, iar controlul constituționalității actului normativ este de competența Curții Constituționale, instanța de judecată formulează o sesizare a Curții Constituționale, pe care o transmite prin intermediul Curții Supreme de Justiție [2, art.12¹ alin.(1)]. Respectiv, din momentul emiterii de către instanță a încheierii cu privire la ridicarea excepției de neconstituționalitate și până la adoptarea hotărârii de către Curtea Constituțională, procedura de examinare a pricinii, sau de executare a hotărârii pronunțate, se suspendă [2, art.12¹ alin.(3)].

La fel, legislația procesual civilă obligă instanța judecătorească să suspende procesul în cazul ridicării excepției de neconstituționalitate [2, art.270 alin.(1) pct.3].

Recent, art.449 din Codul de procedură civilă, intitulat „Temeiurile declarării revizuirii”, a fost completat cu un punct nou – e), prin care se stabilește tranșant, că revizuirea se declară, în cazul în care a fost aplicată o lege declarată neconstituțională de către Curtea Constituțională și la judecarea cauzei a fost ridicată excepția de neconstituționalitate, iar instanța de judecată, sau Curtea Supremă de Justiție, a respins cererea privind sesizarea Curții Constituționale, sau din hotărârea Curții Constituționale

rezultă, că prin aceasta, s-a încălcat un drept garantat de Constituție, sau de tratatele internaționale în domeniul drepturilor omului [34].

2.Sesizarea Curții Constituționale de către Curtea Supremă de Justiție. Una din atribuțiile Curții Supreme de Justiție se referă la faptul, că instanța sesizează, din oficiu sau la propunerea instanțelor judecătorești, Curtea Constituțională pentru a se pronunța asupra constituționalității actelor juridice [35, art.2 pct.b)].

3.Consiliul Superior al Magistraturii. De fapt, atestăm practic o lipsă desăvârșită a relațiilor de colaborare dintre Curtea Constituțională și Consiliul Superior al Magistraturii (CSM). Suntem de părerea, că o atare colaborare urmează a fi valorificată, fapt care va aduce beneficii realizării procesului de control al constituționalității legilor.

În literatura de specialitate din Republica Moldova, au fost expuse opinii vizavi de necesitatea implicării Consiliului Superior al Magistraturii în raporturile juridice cu instituția Curții Constituționale. În acest sens este relevantă opinia cercetătorului **A.Negru** din Republica Moldova, care afirmă că este necesar de a menționa rolul important al Curții Supreme de Justiție, care în condițiile naționale de reglementare normativ-juridică posedă competența de adresare către Curtea Constituțională cu privire la controlul constituționalității legii ce urmează a fi aplicată într-un anumit proces judiciar. Ar fi oportună și prezența unei reglementări normativ-juridice în sistemul legislativ național de identificare a competenței CSM în domeniul sesizării Curții Constituționale cu referință la controlul constituționalității actelor normative emise de legislativ și executiv, orientate la organizarea și funcționarea justiției. Această competență este firească și logică din simplul argument că, Consiliul Superior al Magistraturii este organul de autoadministrare a autorității judecătorești [38, p.143].

În sensul valorificării potențialului imens al colaborării dintre Curtea Constituțională și instanțele de judecată, considerăm binevenită opinia potrivit căreia apare oportunitatea includerii în competența Consiliului Superior al Magistraturii a dreptului de sesizare a Curții Constituționale, prin prisma aceluiași principiu al separării și colaborării puterilor în stat. Competența nu necesită a admite imixtiunea Autorității judecătorești în activitatea puterii legislative sau executive. În mod imperios, Curtea Supremă de Justiție posedă această competență și poate sesiza Curtea Constituțională. Noi însă ne referim numai la acele situații când Consiliul Superior al Magistraturii adoptă un aviz negativ, pronunțându-se asupra modificării sau adoptării unui act normativ din sfera justiției și legislativul nu ia în

considerație argumentele invocate în aviz; suntem în prezența unei atențări, în anumite situații, la independența autorității judecătorești și a justiției în ansamblu. Astfel, Consiliul Superior al Magistraturii, prin competența sa limitată sub aspectul menționat anterior, este defavorizat comparativ cu cele două ramuri ale puterii de stat [39, p.144]. Recunoașterea dreptului de sesizare a Curții Constituționale ar fi oportună în ceea ce privește actele normative din sfera justiției și ar fi o continuitate funcțională a mecanismului de colaborare dintre autoritatea judecătorească și puterea legislativă [38, p.191-192].

Alte acte relevante studiului nostru, care ne vor oferi material factologic sunt: Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova nr.2 din 24.01.2012 cu privire la aprobarea Raportului privind exercitarea jurisdicției constituționale în anul 2011 [14] și Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova nr.2 din 31.01.2013 cu privire la aprobarea Raportului privind exercitarea jurisdicției constituționale în anul 2012 [15].

Printre hotărârile Curții Constituționale cu impact, menționăm:

1.Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova Nr.4 din 22.04.2013 pentru controlul constituționalității Decretelor Președintelui Republicii Moldova nr.534-VII din 8 martie 2013 privind demisia Guvernului, în partea ce ține de menținerea în funcție a **Prim-ministrului-demis prin moțiune de cenzură (pentru suspiciuni de corupție)** din data de 8 martie 2013 până la formarea noului guvern, și nr.584-VII din 10 aprilie 2013 privind desemnarea candidatului pentru funcția de Prim-ministru (Sesizarea nr.10b/2013) [16].

2.Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova Nr.36 din 05.12.2013 privind interpretarea **articolului 13 alin. (1) din Constituție** în corelație cu Preambulul Constituției și Declarația de Independență a Republicii Moldova [17].

3.Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova Nr.24 din 09.10.2014 pentru **controlul constituționalității Acordului de Asociere** între Republica Moldova, pe de o parte, și Uniunea Europeană și Comunitatea Europeană a Energiei Atomice și statele membre ale acestora, pe de altă parte, și a Legii nr.112 din 2 iulie 2014 pentru ratificarea Acordului de Asociere (Acordul de Asociere RM-UE), (Sesizarea nr.44a/2014) [18].

4.Decizia Curții Constituționale a Republicii Moldova Nr.1 din 22.01.2013 de sistare a procesului pentru controlul constituționalității art.52 alin. (6) din Legea nr.10-XVI din 3 februarie 2009 privind supravegherea de stat a sănătății publice [8]. Art.52 alin. (6) din Legea nr.10-XVI din 03.02.2009 stabilește condiția **vaccinării** profilactice sistematice a copiilor pentru admiterea în colectivități și instituții educaționale și de recreere.

5. Curtea Constituțională a adoptat mai multe hotărâri care țin de aspectele financiare, bancare și fiscale ale statului. Prin hotărârile adoptate, Curtea a adus claritate unor aspecte cu rezonanță în societate. În șirul acestor hotărâri se înscriu, printre altele:

a). Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova Nr.31 din 01.10.2013 pentru controlul constituționalității prevederilor articolului 11 alin. (4) din Legea nr.548-XII din 21 iulie 1995 cu privire la **Banca Națională a Moldovei** și articolelor 21 alin. (3) și 23 alin. (3) din Legea contenciosului administrativ nr.793-XIV din 10 februarie 2000 (Sesizarea nr.26a/2013) [19].

b). Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova Nr.6 din 13.02.2014 pentru controlul constituționalității Legii nr.199 din 12 iulie 2013 privind **scutirea de plata unor impozite**, contribuții, prime și defalcări, precum și privind anularea majorărilor de întârziere și amenzilor aferente acestora (Sesizarea nr.3a/2014) [20].

c). Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova Nr.7 din 13.02.2014 privind controlul constituționalității alineatului (7) al articolului 88 din **Codul Fiscal** nr.1163-XIII din 24 aprilie 1997 (Sesizarea nr.5a/2014) [21].

d). Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova Nr.2 din 28.01.2014 pentru controlul constituționalității unor prevederi fiscale referitoare la **taxele locale** (Sesizarea nr.2a/2014) [22].

6. Alte hotărâri ale Curții Constituționale vizează repunerea în funcție a unor funcționari publici demiși ilegal. Prin aceasta, Curtea s-a impus drept apărător al drepturilor fundamentale ale omului. Avem în vedere, în mod special, 2 hotărâri ale Curții:

a). Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova Nr.27 din 20.09.2013 pentru controlul constituționalității Hotărârii Parlamentului nr.183 din 12 iulie 2013 privind **eliberarea din funcție de membru și de vicepreședinte al Curții de Conturi** [23].

b). Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova Nr.28 din 20.09.2013 pentru controlul constituționalității unor hotărâri ale Parlamentului privind **revocarea și desemnarea directorului general al Consiliului de administrație al Agenției Naționale pentru Reglementare în Energetică** (Sesizarea nr.34a/2013) [24].

c). Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova Nr.3 din 20.01.2015 pentru controlul constituționalității Hotărârii Parlamentului nr.169 din 21 iulie 2014 privind **eliberarea din funcție a directorului general al Consiliului de administrație al Agenției Naționale pentru Reglementare în Energetică** [25].

7. Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova Nr.26 din 19.09.2013 pentru controlul constituționalității unor prevederi referitoare la limita de vârstă pentru **admiterea la studiile de masterat și doctorat** (Sesizarea nr.25a/2013) [26].

8. Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova Nr.33 din 10.10.2013 privind **interpretarea articolului 140** din Constituție (Sesizarea nr. 45b/2013) [27]. Respectiva hotărâre are un impact fundamental și un precedent incontestabil asupra raporturilor juridice ce vizează controlul constituționalității legilor și executarea deciziilor Curții.

9. Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova Nr.9 din 14.02.2014 pentru interpretarea **articolului 135 alin.(1) lit.a) din Constituția** Republicii Moldova [28].

10. Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova Nr.27 din 13.11.2014 pentru controlul constituționalității articolului 21 alin.(5) lit.e) din Legea nr.52 din 3 aprilie 2014 cu privire la **Avocatul Poporului** (Ombudsmanului) (neexaminarea cererilor depuse de către persoanele incapabile), (Sesizarea nr.42a/2014) [29].

11. Sesizarea Nr.43a din 20.06.2014 privind controlul constituționalității Anexei la Legea nr.325 din 23 decembrie 2013 privind **testarea integrității profesionale** [42].

Printre cele mai importante **politici publice**, cu impact asupra exercitării controlului constituționalității legilor, identificăm:

Strategia de reformă a sectorului justiției: 2011-2016 [36]. În contextul reformei justiției, sunt preconizate un șir de reforme ce vizează direct Curtea Constituțională a Republicii Moldova. Astfel, în cadrul Pilonului VI – „Respectarea drepturilor omului în sectorul justiției”, este introdus Capitolul 6.1. – „Consolidarea rolului Curții Constituționale”, care a indicat asupra unor domenii specifice de intervenții:

În baza Strategiei a fost adoptat un Plan de acțiuni pentru implementarea Strategiei de reformă a sectorului justiției pentru anii 2011-2016 [30], care prevede încă o acțiune ce ar putea avea efect direct asupra procesului de realizare a controlului constituționalității legilor de către Curtea Constituțională – „Elaborarea proiectului de lege cu privire la Curtea Constituțională și a Codului jurisdicției constituționale (în variantă nouă)”, activitate ce urmează a fi realizată în anii 2015-2016 [30, Domeniul 6.1.1. pct.3, p.12];

Planul de acțiuni al Guvernului pentru anul 2014 [31]. în cadrul Pilonului III – „Edificarea statului de drept”, Capitolul „Justiția”, a fost inclus compartimentul „Protecția drepturilor și libertăților fundamentale

ale omului”. Printre obiectivele de guvernare, este prevăzută „...**consolidarea rolului Curții Constituționale...**”, iar indicatori de impact ar servi „...**cercul subiecților cu drept de sesizare a Curții Constituționale extins și capacitățile personalului sporite**”.

Programul de activitate al Guvernului Republicii Moldova 2015-2018 [40]. Așa cum vom vedea ulterior, Programul respectiv nu prea a fost generos la capitolul măsurilor privind sporirea capacității instituționale a Curții Constituționale a Republicii Moldova.

Acordul de Asociere a Republicii Moldova la Uniunea Europeană [37]. Probabil, că nu există persoană în Republica Moldova, care să nu cunoască de fapt, că Parlamentul a ratificat Acordul de Asociere între Republica Moldova, pe de o parte, și Uniunea Europeană și Comunitatea Europeană a Energiei Atomice și statele membre ale acestora, pe de altă parte.

O lecturare atentă a celor peste 1800 de pagini a Acordului de Asociere, nu a relevat o sarcină clară și directă de modernizare și compatibilizare pentru Curtea Constituțională a Republicii Moldova.

Totuși, indirect, Curtea Constituțională va trebui să țină cont de anumite repere prevăzute expres de Acordul de Asociere. Avem în vedere, în primul rând, dezideratele ce reies din conținutul Titlului III al Acordului - „Libertate, Securitate și Justiție” [37, art.12-20]. Astfel, Curtea Constituțională, în procesul de control al constituționalității legilor este invitată să vegheze asupra statului de drept din Republica Moldova. În virtutea prevederilor art.12 – „Statul de drept” din Acordul de Asociere, țara noastră urmează să acorde o importanță deosebită promovării statului de drept, inclusiv independenței sistemului judiciar, accesului la justiție și dreptului la un proces echitabil.

Planul național de acțiuni pentru implementarea Acordului de Asociere Republica Moldova – Uniunea Europeană în perioada 2014-2016 [32].

Planul prevede un șir de măsuri, fiind o foaie de parcurs pentru Republica Moldova pentru următorii ani, cu un volum de peste 450 de pagini. Printre compartimentele abordate sunt: Dialogul politic și reformele, cooperarea în domeniul politicii externe și de securitate [32, Titlul II]; Justiție, libertate și securitate [32, Titlul III]; Cooperarea economică și alte tipuri de cooperare sectorială [32, Titlul IV]; Comerț și aspecte legate de comerț [32, Titlul V]; Asistența financiară și dispoziții antifraudă și de control [32, Titlul VI].

Controlul constituționalității legilor prin prisma dispozițiilor Proiectului Constituției Republicii Moldova. În decembrie 2009, prin

Decretul Președintelui interimar al Republicii Moldova a fost instituită Comisia pentru reforma constituțională, care a avut misiunea de a elabora un proiect al unei Constituții al RM. Din componența Comisiei au făcut parte cei mai de vază specialiști-savați în domeniul dreptului constituțional. Ceva timp mai târziu, în primăvara anului 2010 Comisia a prezentat Parlamentului Proiectul noii constituții, care a și fost înregistrat pe pagina web a legislativului [41].

Așa cum unul din obiectivele cercetării monografice constă, printre altele, în formularea propunerilor de lege-ferenda, este absolut firesc, că ne-am îndreptat atenția spre acest Proiect. Aceasta cu atât mai mult, cu cât interesul nostru este ghidat de două aspecte importante: 1) în ce măsură Proiectul aduce îmbunătățiri în domeniul controlului constituționalității legilor și 2) în ce măsură studiul prezent poate aduce îmbunătățiri Proiectului respectiv.

Reieșind din toate cele expuse mai sus, constatăm că în Republica Moldova nu există un studiu integral al problematicii controlului constituționalității legilor, deși diverse aspecte au fost abordate, atât de savanții cu renume, în monografiile sale, cât și de tinerii cercetători, în tezele sale de doctorat.

Monografia de față, vine să completeze spectrul larg al abordărilor constituționale și să îmbogățească tezaurul științific al Republicii Moldova cu cunoștințe în domeniul problematicii, care nu a mai fost abordată, sau a fost elucidată superficial. Printre atare elemente vom enumera: Evoluția conceptului de control al constituționalității legilor; Aportul controlului constituționalității legilor la asigurarea supremației constituției; Problematika controlului constituționalității în sistemul politicilor publice – ca expresie a preocupării statului de problema dată; Raporturile Curții Constituționale cu Parlamentul și Guvernul pe dimensiunea realizării controlului constituționalității legilor și asigurării supremației constituției; Autonomia financiară a Curții Constituționale – ca una din premise de bază de realizare eficiente a controlului constituționalității legilor; Executarea hotărârilor și deciziilor Curții Constituționale – condiție de bază a asigurării supremației constituției; Impactul practicii de ultimă oră de control de constituționalitate, realizat de Curtea Constituțională a Republicii Moldova (pe baza analizei cazurilor cu rezonanță aflate pe rolul Curții în ultimii ani); Problematika controlului constituționalității legilor în contextul prevederilor Proiectul noii Constituții al Republicii Moldova; Analiza experienței mondiale, în special a Uniunii Europene, privind controlul constituționalității legilor, prin expunerea situației din următoarele state: SUA, Germania, Franța, Italia, Danemarca și Norvegia, Elveția, România și a.; Identificarea evoluțiilor și

provocărilor din sec. XXI pentru procesul de control al constituționalității legilor la nivel european.

Concluzii: Cu referire la cercetarea cadrului normativ, care reglementează activitatea de control al constituționalității legilor:

1. Funcția de control al constituționalității legilor, fiind un fenomen complex, este reglementată de un șir de acte normative, multe din ele fiind cu efect indirect asupra procesului respectiv.

2. În lumina evenimentelor aferente parcursului european al Republicii Moldova (semnarea Acordului de Asociere a RM la UE), și respectiv a provocărilor legate de acest eveniment, apare nevoia de a ajusta cadrul normativ în vigoare la standardele Uniunii Europene.

3. Considerăm, că cele mai avansate experiențe din cadrul statelor Uniunii Europene, în materia controlului constituționalității legilor, ar trebui să se regăsească în conținutul noilor politici publice ale Republicii Moldova cu referire la modernizarea instituției Curții Constituționale și a funcției sale – de control al constituționalității legilor.

4. Din perspectiva examinată mai sus, considerăm absolut necesară efectuarea unei radiografii privind compatibilitatea prevederilor Constituției Republicii Moldova cu procedurile tehnice ce țin de integrarea în Uniunea Europeană. În acest sens, venim cu propunerea de a modifica și completa textul Constituției Republicii Moldova cu prevederi de natură, să o compatibilizeze clar și tranșant cu legislația constituțională și practicile din cadrul Uniunii Europene. În caz contrar, declarațiile privind vectorul strategic de integrare a RM în spațiul UE vor rămâne simple declarații lipsite de conținut și seriozitate.

Referințe bibliografice

1. Constituția Republicii Moldova din 29.07.1994. Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 1 din 18.08.1994. Art. nr. 1. În vigoare din 27 august 1994.

2. Cod de procedură civilă al RM din 30.05.2003 adoptat prin Legea nr.225. Monitorul Oficial al Republicii Moldova Nr.130-134 din 2013 (republicat). art.Nr.415.

3. Codul jurisdicției constituționale nr. 502 din 16.06.1995. Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 53-54 din 28.09.1995.

4. Decretul cu privire la puterea de stat. Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova nr. 201-XII din 27.07.1990. În: Veștile Sovietului Suprem și ale Guvernului RSSM. Chișinău, 1990, nr. 8.

5. Declarația de Independență a Republicii Moldova. Legea nr. 691-XII din 27.08.1991. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1991, nr 11-12/103.
6. Decizia Curții Constituționale Nr.3 din 03.06.2014 pentru aprobarea Regulamentului privind procedura de examinare a sesizărilor depuse la Curtea Constituțională. Monitorul Oficial al Republicii Moldova Nr.185-199 din 18.07.2014. art.Nr.23.
7. Decizia Curții Constituționale Nr.5 din 03.06.2014 privind distincțiile Curții Constituționale. Monitorul Oficial al Republicii Moldova Nr.185-199 din 18.07.2014. art.Nr.24.
8. Decizia Curții Constituționale a Republicii Moldova Nr.1 din 22.01.2013 de sistare a procesului pentru controlul constituționalității art.52 alin. (6) din Legea nr.10-XVI din 3 februarie 2009 privind supravegherea de stat a sănătății publice. Monitorul Oficial al Republicii Moldova Nr.42-47 din 01.03.2013. art.Nr.5.
9. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova Nr.969 din 30.12.1994 Cu privire la măsurile pentru executarea Hotărârii Parlamentului Republicii Moldova nr.213-XIII din 7 septembrie 1994. Monitorul Oficial al Republicii Moldova Nr.006 din 26.01.1995. (abrogată).
10. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova Nr.773 din 20.11.1995 despre Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova din 5 octombrie 1995 „Cu privire la controlul constituționalității Hotărârii Guvernului Republicii Moldova nr.969 din 30 decembrie 1994”. Monitorul Oficial al Republicii Moldova Nr.002 din 11.01.1996.
11. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova Nr.872 din 01.11.2013 pentru aprobarea Regulamentului cu privire la reprezentantul Guvernului în Parlament și la Curtea Constituțională și abrogarea unor hotărâri ale Guvernului. Monitorul Oficial al Republicii Moldova Nr.252-257 din 08.11.2013. art.Nr.978.
12. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova Nr.610 din 28.06.1999 cu privire la reprezentantul permanent al Guvernului în Parlament și Curtea Constituțională. Monitorul Oficial al Republicii Moldova Nr.73-77 din 15.07.1999. art.Nr.644. (abrogată)
13. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova Nr.326 din 20.03.2003 cu privire la reprezentantul Guvernului în Curtea Constituțională. Monitorul Oficial al Republicii Moldova Nr.55 din 25.03.2003. art.Nr.340. (abrogată)
14. Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova nr.2 din 24.01.2012 cu privire la aprobarea Raportului privind exercitarea jurisdicției constituționale în anul 2011. Monitorul Oficial al Republicii Moldova Nr.30-33 din 10.02.2012. art.Nr.6.
15. Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova nr.2 din 31.01.2013 cu privire la aprobarea Raportului privind exercitarea jurisdicției constituționale în anul 2012. Monitorul Oficial al Republicii Moldova Nr.42-47 din 01.03.2013. art.Nr.4.
16. Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova Nr.4 din 22.04.2013 pentru controlul constituționalității Decretelor Președintelui Republicii Moldova nr.534-VII din 8 martie 2013 privind demisia Guvernului, în partea ce

ține de menținerea în funcție a Prim-ministrului-demis prin moțiune de cenzură (pentru suspiciuni de corupție) din data de 8 martie 2013 până la formarea noului guvern, și nr.584-VII din 10 aprilie 2013 privind desemnarea candidatului pentru funcția de Prim-ministru (Sesizarea nr.10b/2013). Monitorul Oficial al Republicii Moldova Nr.97-103 din 03.05.2013.

17. Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova Nr.36 din 05.12.2013 privind interpretarea articolului 13 alin. (1) din Constituție în corelație cu Preambulul Constituției și Declarația de Independență a Republicii Moldova (Sesizările nr.8b/2013 și 41b/2013). Monitorul Oficial al Republicii Moldova Nr.304-310 din 27.12.2013. art.Nr.51.

18. Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova Nr.24 din 09.10.2014 pentru controlul constituționalității Acordului de Asociere între Republica Moldova, pe de o parte, și Uniunea Europeană și Comunitatea Europeană a Energiei Atomice și statele membre ale acestora, pe de altă parte, și a Legii nr.112 din 2 iulie 2014 pentru ratificarea Acordului de Asociere (Acordul de Asociere RM-UE), (Sesizarea nr.44a/2014). Monitorul Oficial al Republicii Moldova Nr.333-338 din 07.11.2014. art.Nr.40.

19. Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova Nr.31 din 01.10.2013 pentru controlul constituționalității prevederilor articolului 11 alin. (4) din Legea nr.548-XII din 21 iulie 1995 cu privire la Banca Națională a Moldovei și articolelor 21 alin. (3) și 23 alin. (3) din Legea contenciosului administrativ nr.793-XIV din 10 februarie 2000 (Sesizarea nr.26a/2013). Monitorul Oficial al Republicii Moldova Nr.252-257 din 08.11.2013. art.Nr.38.

20. Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova Nr.6 din 13.02.2014 pentru controlul constituționalității Legii nr.199 din 12 iulie 2013 privind scutirea de plata unor impozite, contribuții, prime și defalcări, precum și privind anularea majorărilor de întârziere și amenzilor aferente acestora (Sesizarea nr.3a/2014). Monitorul Oficial al Republicii Moldova Nr.87-91 din 11.04.2014. art.Nr.11.

21. Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova Nr.7 din 13.02.2014 privind controlul constituționalității alineatului (7) al articolului 88 din Codul Fiscal nr.1163-XIII din 24 aprilie 1997 (Sesizarea nr.5a/2014). Monitorul Oficial al Republicii Moldova Nr.92-98 din 18.04.2014. art.Nr.12.

22. Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova Nr.2 din 28.01.2014 pentru controlul constituționalității unor prevederi fiscale referitoare la taxele locale (Sesizarea nr.2a/2014). Monitorul Oficial al Republicii Moldova Nr.80-85 din 04.04.2014. art.Nr.10.

23. Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova Nr.27 din 20.09.2013 pentru controlul constituționalității Hotărârii Parlamentului nr.183 din 12 iulie 2013 privind eliberarea din funcție de membru și de vicepreședinte al Curții de Conturi (Sesizarea nr.33a/2013). Monitorul Oficial al Republicii Moldova Nr.222-227 din 11.10.2013. art.Nr.35.

24. Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova Nr.28 din 20.09.2013 pentru controlul constituționalității unor hotărâri ale Parlamentului privind revocarea și desemnarea directorului general al Consiliului de administrație al Agenției Naționale pentru Reglementare în Energetică (Sesizarea nr.34a/2013). Monitorul Oficial al Republicii Moldova Nr.228-232 din 18.10.2013. art.Nr.37.

25. Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova Nr.3 din 20.01.2015 pentru controlul constituționalității Hotărârii Parlamentului nr.169 din 21 iulie 2014 privind eliberarea din funcție a directorului general al Consiliului de administrație al Agenției Naționale pentru Reglementare în Energetică. <http://www.constcourt.md/ccdocview.php?tip=hotariri&docid=527&l=ro> (Vizitat 05.02.2015).

26. Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova Nr.26 din 19.09.2013 pentru controlul constituționalității unor prevederi referitoare la limita de vârstă pentru admiterea la studiile de masterat și doctorat (Sesizarea nr.25a/2013). Monitorul Oficial al Republicii Moldova Nr.297-303 din 20.12.2013. art.Nr.49.

27. Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova Nr.33 din 10.10.2013 privind interpretarea articolului 140 din Constituție (Sesizarea nr. 45b/2013). Monitorul Oficial al Republicii Moldova Nr.297-303 din 20.12.2013. art.Nr.50.

28. Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova Nr.9 din 14.02.2014 pentru interpretarea articolului 135 alin.(1) lit.a) din Constituția Republicii Moldova. <http://www.constcourt.md/ccdocview.php?l=ro&tip=hotariri&docid=486> (vizitat 21.09.2014).

29. Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova Nr.27 din 13.11.2014 pentru controlul constituționalității articolului 21 alin.(5) lit.e) din Legea nr.52 din 3 aprilie 2014 cu privire la Avocatul Poporului (Ombudsmanului) (neexaminarea cererilor depuse de către persoanele incapabile), (Sesizarea nr.42a/2014). Monitorul Oficial al Republicii Moldova Nr.352-357 din 28.11.2014. art.Nr.43.

30. Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova nr. 6 din 16.02.2012 privind aprobarea Planului de acțiuni pentru implementarea Strategiei de reformă a sectorului justiției pentru anii 2011-2016. Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 109-112 din 05.06.2012. Art. nr. 371.

31. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova Nr.164 din 05.03.2014 cu privire la aprobarea Planului de acțiuni al Guvernului pentru anul 2014. Monitorul Oficial al Republicii Moldova Nr.60-65 din 14.03.2014. art.Nr.182.

32. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova Nr.808 din 07.10.2014 cu privire la aprobarea **Planului național de acțiuni pentru implementarea Acordului de Asociere** Republica Moldova – Uniunea Europeană în perioada 2014-2016. Monitorul Oficial al Republicii Moldova Nr.297-309 din 10.10.2014. art.Nr.851.

33. Legea Republicii Moldova nr. 317 din 13.12.1994 cu privire la Curtea Constituțională. Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 8 din 07.02.1995.

34. Legea Republicii Moldova Nr.55 din 12.06.2014 pentru completarea codului de procedură civilă al Republicii Moldova nr.225-XV din 30 mai 2003. Monitorul Oficial al Republicii Moldova Nr.174-177 din 04.07.2014. art.Nr.389.

35. Legea Republicii Moldova nr. 789 din 26.03.1996 cu privire la Curtea Supremă de Justiție. Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 15-17 din 22.01.2013. Art. nr. 64.

36. Legea Republicii Moldova Nr.231 din 25.11.2011 privind aprobarea Strategiei de reformă a sectorului justiției pentru anii 2011-2016 Nr.231 din 25.11.2011. Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 1-6 din 06.01.2012. Art. nr. 6.

37. Legea Republicii Moldova Nr.112 din 02.07.2014 pentru ratificarea Acordului de Asociere între Republica Moldova, pe de o parte, și Uniunea Europeană și Comunitatea Europeană a Energiei Atomice și statele membre ale acestora, pe de altă parte. Monitorul Oficial al Republicii Moldova Nr.185-199 din 18.07.2014. art.Nr.442.

38. Negru A. Consolidarea justiției în statul contemporan democratic (aspecte teoretico-practice). Teză de dr.hab. în drept. Chișinău, 2013. 283 p.

39. Negru Andrei. Caracteristica și valoarea reglementărilor constituționale ce determină organizarea și funcționalitatea justiției. În contextul Legii Fundamentale a Republicii Moldova. În: Revista de Studii și Cercetări Juridice. Chișinău, 2011, nr.3-4, p.138-148.

40. Programul de activitate al Guvernului Republicii Moldova 2015-2018. http://www.gov.md/sites/default/files/document/attachments/1_program-guvern_2015-2018_0.pdf (Vizitat 24.02.2015).

41. Proiectul Constituției Republicii Moldova în varianta din 24.03.2010. http://old.parlament.md/img/pdf/constitutia_pr.pdf (vizitat 22.01.2014).

42. Sesizarea Curții Constituționale a Republicii Moldova Nr.43a din 20.06.2014 privind controlul constituționalității Anexei la Legea nr.325 din 23 decembrie 2013 privind testarea integrității profesionale. <http://www.constcourt.md/ccdocview.php?tip=sesizari&docid=294&l=ro> (Vizitat 09.12.2014).

IMPACTUL PRACTICII CEDO ÎN DOMENIUL GARANTĂRII ȘI PROTEJĂRII DREPTULUI DE PROPRIETATE PRIVATĂ

Natalia CTITOR, *master în drept, doctorandă, IRIM*

Rezumat

Obiectivul urmărit de autor constă în studiul practicii CEDO în domeniul garantării și protejării dreptului de proprietate privată și evidențierea impactului ei pozitiv asupra aplicării prevederilor legale privind apărarea dreptului fundamental de proprietate privată la nivel național. Sinteza problematicii drepturilor omului permite de a constata că omul ca ființă umană nu poate exista fără respectarea drepturilor indispensabile naturii sale. Realizarea și respectarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, are drept consecință dezvoltarea armonioasă a calităților umane, a conștiinței pentru satisfacerea cerințelor materiale și spirituale. Procesul de integrare europeană a Republicii Moldova este indispensabil de mecanismul de aderare a Republicii Moldova la spațiul cultural și juridic unic al țărilor europene, ceea ce presupune comunitatea instituțiilor de bază ale societății. Dreptul de proprietate privată este unul dintre ele, respectiv, regimul juridic al acestei instituții trebuie să fie stabilit expres prin acte normative autohtone, iar standardele europene, în domeniul dreptului de proprietate privată, trebuie să fie unice pentru toată Europa, inclusiv pentru Republica Moldova.

Cuvinte-cheie: dreptul de proprietate privată, mijloace de apărare, proces echitabil, respectarea bunurilor, mecanisme juridice de protecție, jurisprudență constantă

IMPACT OF ECHR'S PRACTICE IN THE FIELD OF GUARANTEEING AND PROTECT- ING THE RIGHT TO PRIVATE PROPERTY

Abstract

The aim of the author is to study ECHR's practice in the field of guaranteeing and protecting the right to private property and to highlight its positive impact on the implementation of the legal provisions regarding the defense of the fundamental right to private property nationwide. Synthesis of human rights issues permits to notice that the man as a human being can not exist without respecting the essential rights of its nature. The respect and realization of human rights and fundamental freedoms, lead to the harmonious development of human qualities, of human conscience for satisfying material and spiritual requirements. The process of European integration of the Republic of Moldova is indispensable from the mechanism of Moldova's accession to the unique legal and cultural space of the European countries, which presume the community basic institutions of society. The right to private property is one of them, namely, the legal administration of this institution must be expressly established by normative acts of local and European standards, the right to private property must be unique throughout Europe, including Moldova.

Keywords: *right to private property, means of defense, fair trial, protection of property, legal protection mechanisms, consistently held jurisprudence*

Introduction. The current geopolitical events by which Moldova is going through in its European integration aspirations, comprise also the adherence to legal and cultural spaces, which implies the connection of basic institutions of the society to the European ones, the right to private property is one of them. Thus, the EU standards in the field of private property law must be unique throughout Europe, including the Republic of Moldova. These priority areas, of European integration, are set by the Association Agreement between the Republic of Moldova, on the one hand, and the European Union and the European Atomic Energy Community and its Member States, on the other hand, signed in Brussels on 27 June 2014 ratified by RM Law nr. 112 on 02.07.2014 [1].

Moreover, Moldova acceding to the European Convention and stating their adherence to international norms of law [20] must ensure the observance in its territory.

In this context, the art. 4 out of the Moldovan Constitution stipulates that “(1) the constitutional provisions on human rights and freedoms are interpreted and applied in accordance with the Universal Declaration of Human Rights, with the covenants and other treaties to which Moldova is part of. (2) If there are any disagreements between the covenants and treaties regarding the fundamental human rights to which Moldova is also part of as well its own national laws, international regulations have priority “[5].

Consequently, the right to private property is of utmost importance, constituting, on the one hand, the basis of the economic life of the state, on the other hand, one of the sacred rights of the human being, enjoys a double insurance both by the Republic of Moldova’s Constitution and the internal normative acts and also by the international covenants and treaties concerning the fundamental human rights to which Moldova is party.

Therefore, the international norms on the provision of the ownership right operates in the legal system of the Republic of Moldova, throughout the country there is the same level of property right which is foreseen in the international law, in particular in the European Convention. In case of occurrence of the collision between the national and international norm of law the general principle, according to which the priority belongs to the international norm of law, is applied.

Applied methods. As it was mentioned above, we considered appropriate to carry out a thorough research through analytical and logical methods, comparative, systemic and prospective under a private property rights regime, foreseen in the international law, particularly in the European Convention. The method of logical analysis (deductive analysis, inductive, generalization, specification, etc.) constantly used in the content analysis, and particularly, at the synthesis of the opinions of various authors concerning the protection of private property rights and the impact of ECHR practice on indigenous justice in this case. Comparative analysis method was used especially when comparing normative acts and doctrine of different countries concerned on all matters. Systemic analysis method, essential to the research of national and international legal norms which are of institutional, procedural and material nature. Prospective methods, used to describe the current trends in the protection of private property rights, including through the national unification in relation to ECHR jurisprudence.

Research results. Within the context of what was stated above, we consider that it is necessary to conduct a careful research of private property

rights system, which is foreseen in the international law, particularly in the European Convention.

In the twentieth century, along with the formation process of unique cultural and economic space, first and foremost on the European continent and, given the fact that the collision method of legal regulation in the international law did not meet existing targets, there have been made attempts to form a single system of private property rights under the international law. Or it proclaimed the right to private property be a fundamental human right, finding its confirmation in the international sources, especially in the Universal Declaration of Human Rights of 1948 (Article 17).

Therefore, the ensuring of the individual right to property is no longer up to sovereign states attitude, or just a matter of their internal competence, but it is raised at a universal international level. For the international law, the homocentric attitude towards the right of private property regulation and legal regulation in general, becomes characteristic.

“Currently, in relation to economic, cultural, social processes, opened to globalization, international law becomes “homocentric”, humanity is one of the fundamental principles of international law - and human rights one of the global central issues “ [33, p. 158].

Ensuring the right of ownership was universally positive set, but because of objective causes (the primary differences of cultures and legal institutions of the peoples of the world, the mentality legal distinction etc.), the conduct of this process has developed slowly. In addition, the norms of the property right (as a human right) were involved fully in the international public law and did not regulate directly the rapports with the participation of individuals. The international treaties on human rights were a long time placed by the international law doctrine in the category of acts which had no direct influence on national legal systems. The lawyers, entitled in international law adhere to the view that rights and freedoms are provided by states through national law, while from international community the individuals and their associations do not directly acquire any right [31, p. 306; 34, p. 15]. Thus, the protection of human rights, including the right to private property, was left within the exclusive jurisdiction of the states.

More favorable premises for creating unique standards in ensuring property rights existed at regional level, particularly in Europe. So, after the Second World War in Western Europe the integration processes deepens, the building of a single economic and humanitarian space is initiated. Special international organizations were formed, empowered with the function

of the development and provision of legal regulation in humanitarian issues and of the single market [7].

The Council of Europe, central regional international organization, responsible for issues of humanitarian cooperation, was tasked with the function of forming a single regime in the fundamental theses, which would constitute the institution of private property right [36, p. 19].

European Convention of 1950, with 47 states members, has become the main international agreement on human rights issues in Europe. The aim of the Convention consists essentially in establishing and setting up a legal mechanism for protection of a certain number of human rights and fundamental freedoms which they utter and that were later supplemented by additional protocols, the first [23] of them being the most important, since it is about the protection of property rights.

As is evident from the preamble of the European Convention, these fundamental rights and freedoms constitute the foundation of justice and peace in the world and which maintenance is based mainly on a really democratic political regime, on the one hand and, and, on the other hand, a common conception and a common respect for human rights [6].

In such a context, the European Convention is, on the European level, the collective guarantee of some of the principles contained in the Universal Declaration of Human Rights, strengthened by the international judicial monitoring whose decisions are binding and must be respected by states. ECHR's judicial activity has become one of the basic guarantees of the effectiveness of the European law and an important factor on its development stage.

The European Convention is not just limited to confirm the existence of a number of protected rights, but sets up, in addition to the right of action of the contracting states parties (Article 14), and a right of individual petition, allowing any individual, any non-governmental organizations and any group of individuals to submit an application to the Court against any contracting state in whose jurisdiction falls in so far as the concerned state has made a statement expressly recognized by the ECHR's jurisdiction to receive such requests, pledging not to hinder in any way the exercise of this right, thus changed the traditional position according to which the individuals are not subjects of international law. [8]

It is also necessary to emphasize that this collective-guarantee on European and international level - is not intended to substitute the national guarantee of the fundamental rights and freedoms, but adds, as reflected in art. 35 from the European Convention, according to which the proceedings before

the regulatory body, created by the Convention could not be committed until after the exhaustion of interne remedies, as understood under the international law principles in general, recognized within a period of six months from the date of delivery (or communication) of the final internal decision.

The requirement of the exhaustion of all internal means of protection of human rights and fundamental freedoms, existing in the internal law before making recourse to the international legal guarantee mechanism confirms, in the proceedings, the subsidiary of the legal protection mechanism from the European Convention in relation to the internal law. After the judgment of the European Court, the process can be resumed in the national court [30, p. 322; 3, 4].

The previous of ECHR's are sources of international law. The interpretation of the European law norms drawn by the Court in its judgments has an official character and is mandatory for further use in the European law, inclusive for the use by the national courts. The previous regulation is optimal due to the elasticity and the possibility of ensuring an evolutionary interpretation. It offers the possibility, according to the judicial interpretation, to determine the specific content of international norms, to fill them in with the development of public relations [37, p. 89].

Based on the foregoing, we can conclude that, in the twentieth century, started the formation of a single framework of universal and regional international law regulating the institution of private property. Unlike the universal institution of the property right, private ownership in Europe began to develop as an institution of the International private law. So the international standards approach directly the interests of individual persons and legal entities, the content of the regulated relationships is private, and the relevant international agreements (other sources) can and should be used directly within the national law system, subjects of law being individual persons and legal entities.

The protection granted to the right to property of art. 1 from the First additional Protocol to the European Convention is formulated as follows [23]: "Each individual or legal person is entitled to the peaceful enjoyment of his possessions. No man can be deprived of his possessions except for grounds of public utility and the conditions provided by law and the general international law principles. The preceding provisions do not affect the right which the states have to enforce such laws as they deem necessary to control the use of property according to the general interest or to secure the payment of taxes or other contributions or penalties."

According to the ECHR's constant jurisprudence, this article contains three distinct norms of ownership protection. The first, which is expressed in the first sentence of the first paragraph and takes a general nature, sets out the principle of respect for private property; the second, contained in the second sentence of the same paragraph, refers to the deprivation of private property, subjecting it to certain conditions; and the third, stated in the second paragraph, recognizes the states power, among other things, to regulate the use of property according to the general interest and to enforce such laws as they deem necessary for this purpose. For the first time, the Court made this analysis in its judgment of September 23, 1982, delivered in the case of *Sporrong and Lonnroth against Sweden* [29, p. 15; 10].

In its subsequent decisions, the ECHR steadily has complied with this interpretation. Considering these points, we can say that private ownership is positively fixed in art. 1, Protocol. no.1 as a basic human right.

According to the practice, difficulties arise in relation to the determination of the concerned norm content and its interpretation in the implementation of the norm.

Therefore art. 1 of Protocol no. 1 states that "each individual or legal person is entitled to the peaceful enjoyment of his possessions". The main problem to use this norm is the content of the term "property". If to refer to the provisions of the CC of RM, we will see that the concept of "property" does not coincide with that from the international law. International interpretation of this term is broader than that supported by the local law. The problem is that the interpretations of international legal terms are autonomous and independent from legal classification of one or another term from the national law [2, p. 19].

Considering the differences between the national conceptions over the content of the subjective right of the property and taking into account that the aim of the European Convention is not to impose constraining norms to standardize the applicable rules in the Member States, but to determine what should be the minimum rights protection of human rights and fundamental freedoms, if this minimum is not met, the Court will intervene to ensure respect for the obligations arising from the European Convention for the Contracting States.

In this respect, the ECHR's jurisprudence presents a particular interest not only for the interpretation and application of the European Convention, but also because the decisions by which have been found violations of this have determined the concerned states - and the other states - to take general measures by which to comply with the Convention's provisions, the pri-

mary focus in ensuring the concerned international law norms on national judicial instances [22 p. 20].

Therefore, we conclude that the observance of the international law norms in the legal dealings with the participation of individual persons, in one state or another, is the responsibility of that State, with the particular role that the national courts have. But there are exceptions from this rule, when the state shares its competence with the international bodies, in particular, with the international courts [37, p. 154].

In case when the ECHR considers, that the state is not respecting obligations towards the international agreements, it pronounces the sentence against the state, notes violations committed and provide a fair compensation in favor of the individual persons.

It is not ruled out the situation, when the state, in order to enforce the international obligations, after the sentence of the Court, allows the process resumption in the national court, taking into account the findings of the Court [28, p. 91; 22, p. 14]. From the world experience it is found that the ECHR's decisions have greatly contributed to the reform of the national law in order to meet European standards.

According to Article 1 of Protocol no. 1 and with the ECHR's practice, the international regulation of private property right is based on the construction of subjective rights, which implies the existence of the subject, the object, and the subject and the responsible person's powers.

Article 1 of Protocol no. 1 of the European Convention refers to the right of private property, because the quality of subjects of given legal relations, private individuals have and it is not how this right is done - individually or in common. So, in practice of the ECHR individuals, associations of individuals were recognized as subjects, for example, commercial companies, non-profit organizations.

The basic principle governing the subjective part of the property right is the principle of equality. It assumes that all private persons in similar situations have equal rights and duties, namely equal legal possibilities. No person can be subject to discrimination on racial criteria, gender, the political vision, the material situation etc.

According to this principle, legal persons have the same rights on their property; they are subject to the same regime of private property right, as individual persons.

In the international practice, property rights of legal persons, equally, are recognized important and indissoluble in the democratic society. This

position is characteristic for the doctrine of human rights, according to which the human rights apply to all individuals within the limits of a concrete society, are general and can be made both in an individual and collective way, and do not change its essence. This fundamental principle has been consolidated especially during the twentieth century, has been reflected in the legal doctrine [32, p. 143] and was fixed in a normative order.

The researchers explaining the differentiation between the individual and collective rights focus on the achieving mechanism of the collective rights of the human. Thus, the collective human rights are not achieved by each individual separately, but in common in society. The beneficiary, in all cases, is the man himself for whom are important both individual rights and the rights which he achieves collectively.

In order to demonstrate the thoroughness of the ECHR on the principle of equality respect between individuals and companies, we will bring an example: in 2000 the ECHR said that legal persons have the same rights in matters of obtaining compensation from the patrimonial rights violations. As individuals, they are entitled to demand compensation for non-material damage (moral) [29, p. 28].

The problem of legal person's possibility of public law to fall within the article 1 of Protocol no. 1 of the European Convention also deserves attention. The state, in accordance with the article 1 of Protocol no. 1 participates as a bound subject. Take benefits of these rights all private persons who are entitled to request from the state to respect their right to private property. In such case with the expansion of sphere of operation of this article on the owners of legal entities of public law, there is a risk that the beneficiary of the rights and the liable person, concerning the concrete heritage, will coincide.

The highlighted moment of the owner opposition against other persons is essential, without it the subjective rights' establishment loses their practice and scientific value. Such reflections offer the possibility to assume that subjects of ownership, according to article 1 of Protocol no. 1 usually cannot be the state institutions, the state enterprises (trained and controlled by the state), when the state has a beneficiary quality of rights. The thesis in question is confirmed by the ECHR practice, which did not examine disputes involving legal entities of public law.

According to ECHR's practice, object of private property are "goods" in one of its decisions [14] the court is stating that: "the concept of "goods" in article 1 has an autonomous meaning which is not limited to ownership of physical things. It is independent from the formal classification under the

national law: other rights and interests that form assets can be considered as the right to private property, so as ‘goods’ for the purposes of that law. “

To qualify an object of legal relations as “goods”, the first fundamental indication is the “economic value”. The economic value, according to ECHR’s practice, is expressed in form of money, based on objective criteria, based on that assessment which is persisting on market or from that price in which the entitled right is evaluated [35, p. 50].

The second clue is the reality. The goods must exist in reality; the economic profit pending is not “good”. In other words, “the good” does not exist till that moment until the person cannot declare his/her right on the given “good”. To solve the problem of the reality of the property, the Court draws attention to the emergence and existence of the subjective rights under the national legal systems. If the fundamentals are such as to enable the particular person to rely on the existence of effective law, then the person is considered subject of the right to private property. Otherwise the decision is negative.

Obviously, the subjective right to private property cannot be achieved outside the legal regulation. This law constitutes only one included element in the legal regulation mechanism. In this connection, it becomes clear that the subjective right to private property, provided in art. 1 from protocol is developed by the ECHR through its decisions, setting out the main directions of legal qualification of the subjective right of private property to local level.

Thus, in accordance to article 1 from Protocol no. 1, the state is obliged to organize social relations of private property, so that the subjective right of private property to be effective. Relative to the methods and means used, the state has a great freedom. Simultaneously, the legal regulation must be subordinated to the international fundamental standards that are formulated by the ECHR and may be presented as follows:

- from the standpoint of the essence and technique, at the basis of the legal regulation must be put the principle of the primacy of law;
- in terms of goals compliance with the results - the principle of balance between public and private interests;
- In terms of application and interpretation of law - the principle of judicial review.

The listed standards are general principles of law for national and international legal systems, which are characteristic to the law as general social regulating. Representing the basis of any system of law, these principles are the foundation of the ECHR, as a stable instrument of law, independent of any political influence or circumstantial:

- The principle of the primacy of law. The law, in the context of the European Convention, is just one of the sources of legal regulation, among other sources: principles of law, normative acts, previous [27, p. 94]. In general, we can say that the principle of the primacy of law includes all sources of law system which are acting the national jurisdictions.

From the principle of the primacy of law some primordial requirements can be derived, that can be submitted to the national legal systems.

Referințe bibliografice

1. Acordul de Asociere între Republica Moldova, pe de o parte, și Uniunea Europeană și Comunitatea Europeană a Energiei Atomice și statele membre ale acestora, pe de altă parte, semnat la Bruxelles la 27 iunie 2014, ratificat prin Legea RM nr. 112 din 02.07.2014.

2. Carss-Frisk M. Dreptul la proprietate: ghid privind punerea în aplicare a art. 1 al Protocolului nr. 1 al Convenției europene pentru Drepturile Omului. Editat în Republica Moldova, 2003. – 719 p.

3. Codul de procedură civilă al RM din 20.05.2003, Republicat: Monitorul Oficial al R.Moldova nr.130-134/415 din 21.06.2013, cu modificările de până la 19.06.2014.

4. Codul de procedură penală al Republicii Moldova din 14.03.2003, Republicat: Monitorul Oficial al R.Moldova nr.248-251/699 din 05.11.2013, cu modificările de până la 18.07.2014.

5. Constituția Republicii Moldova din 29 iulie 1994//Monitorul Oficial al R.Moldova nr.1 din 12.08.1994, în vigoare din 27.08.1994, cu modificări până la 29.06.2006.

6. Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale din 04.11.1950, publicată în ediția oficială “Tratate internaționale”, 1998, volumul 1, pag. 341.

7. Ctitor Natalia. „Esența dreptului de proprietate ca categorie juridică și economică/studiu comparativ”, în cadrul Conferinței internaționale științifico-practică, cu genericul Reafirmarea drepturilor și libertăților fundamentale la 60 ani ai Declarației, Universale a Drepturilor Omului, publicat în ediția 2009 a Universității de studii europene din Moldova, Chișinău, 370 pagini, p. 628.

8. Cușmir C., Asigurarea constituțională a dreptului la proprietate: elemente comparate, Teză de doctor în drept, 2006, 153 p.

9. Executarea hotărârilor Curții Europene a Drepturilor Omului de către Republica Moldova, 1997-2012, Ediție apărută cu sprijinul financiar al Programului pentru Drepturile Omului și Bună Guvernare al Fundațiilor pentru o Societate Deschisă și al Departamentului de Stat al Statelor Unite, Tipogr. “Imprint Plus”, 2012, 196 p.

10. Gîscă V. Drept civil. Chișinău, Tipografia "Elena-V.I", 2005, 688 p.
11. Hotărârea CEDO Dacia SRL vs Moldova din 18.03.2008// [http://justice.md/file/CEDO_judgments/Moldova/DACIA%20SRL%20\(ro\).pdf](http://justice.md/file/CEDO_judgments/Moldova/DACIA%20SRL%20(ro).pdf),
12. Hotărârea CEDO Dacia SRL vs Moldova din 24.02.2009// [http://justice.md/file/CEDO_judgments/Moldova/DACIA%20SRL%20\(satisfactia%20echitabila\)%20\(ro\).pdf](http://justice.md/file/CEDO_judgments/Moldova/DACIA%20SRL%20(satisfactia%20echitabila)%20(ro).pdf),
13. Hotărârea CEDO în dosarul Artico împotriva Italiei nr. 6694/74 din 13.05.1980// <http://dorin.ciuncan.com/jurisprudenta-cedo/drept-de-acces-la-instanta-drept-de-proprietate/>,
14. Hotărârea CEDO în dosarul Beyeler versus Italia din 05.01.2000 // http://www.lcor.com/1315/?form_1155.replyids=578,
15. Hotărârea CEDO în dosarul I. Saffi împotriva Italiei nr. 22774/93 din 28.07.1999 // <http://dorin.ciuncan.com/?s=Saffi+%C3%AEmpotriva+Italiei+>,
16. Hotărârea CEDO Oferta Plus SRL c. Moldovei din 18.02.2008// [http://justice.md/file/CEDO_judgments/Moldova/OFERTA%20PLUS%20SRL%20\(satisfactie%20echitabila\)%20\(ro\).pdf](http://justice.md/file/CEDO_judgments/Moldova/OFERTA%20PLUS%20SRL%20(satisfactie%20echitabila)%20(ro).pdf),
17. Hotărârea CEDO Popov (nr. 2) vs Moldova din 6 decembrie 2005// [http://justice.md/file/CEDO_judgments/Moldova/POPOV%20NO.%202%20\(ro\).pdf](http://justice.md/file/CEDO_judgments/Moldova/POPOV%20NO.%202%20(ro).pdf),
18. Hotărârea CEDO Popovici c. Moldovei din 27 noiembrie 2007// [http://justice.md/file/CEDO_judgments/Moldova/POPOVICI%20\(ro\).pdf](http://justice.md/file/CEDO_judgments/Moldova/POPOVICI%20(ro).pdf),
19. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova Cu privire la reevaluarea fondurilor fixe și corectarea rezultatelor evaluării patrimoniului de stat în scopul privatizării, luînd în considerare nivelul inflației în anul 1992 nr.118 din 05.03.93/ /Monitor nr.3/79 din 30.03.1993.
20. Hotărârea Parlamentului RM privind ratificarea Convenției pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, precum și a unor protocoale adiționale la această convenție nr. 1298-XIII din 24.07.97//Monitorul Oficial al R.Moldova nr.54-55/502 din 21.08.1997.
21. Jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului, București: ALL BECK, 2003. - p. 546.
22. Lambert-Abdelgawad E. Executarea hotărârilor Curții europene a Drepturilor Omului. Chișinău: F.E.-P. «Tipogr. Centrală», 2004, 250 p.
23. PRIMUL PROTOCOL adițional la Convenție, Paris, 20.III.1952, sursa: Acorduri, Tratatate, Convenții. Convenția din 04.11.50 pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale //Tratatate internaționale 1/341, 1998.
24. Recomandarea CSJ a RM nr 3 din 01.11.1012 „Privind aplicabilitatea art. 30 al Legii cu privire la statutul judecătorului, în privința judecătorilor, care la momentul abrogării normei în cauză, nu erau asigurați cu locuință”, www.csj.md
25. Republica Moldova nu mai este în top 10 țări furnizoare de cereri la CEDO// <http://justice.gov.md/libview.php?l=ro&idc=4&id=1682>
26. Thatham Allah., Osmochescu E. Dreptul Uniunii Europene. Chișinău: Arc, (Tipografia Centrală), 2003, 508 p.

27. Варламова, Н. Принцип правовой определенности в практике Европейского суда по правам человека // Конституционное право: восточно-европейское обозрение. №.4. 2002. - с. 545.
28. Горшкова, С. А. Россия и юридические последствия решений ЕСПИ // Журнал российского права. №.5. 2000. - с.102.,
29. Карсс-Фриск Моника., Жеребцов А.Н., Меркулов В.В., Эртель А.Г., Европейская конвенция о защите прав человека и основных свобод. Статья 1 Протокол 1.; Право на собственность: Прецеденты и комментарии; Москва, 2002. - 5 с; JurisprudenciaCEDO.com // <http://jurisprudentacedo.com/Sporrong-si-Lonnroth-contra-Suedia-Protejarea-proprietatii-Norme-aplicabile.html>
30. Кашкина С. Ю. Право европейского Союза. М.: Изд. Юрист, 2001, 322 с.
31. Кикоть, В. А. Об основных тенденциях развития учения о праве собственности при государственно-монополистическом капитализме // http://www.pravo.vuzlib.org/book_z150_page_3.html
32. Лукашѐв Е. А. Права человека: Учебник для вузов, Москва: Норма, 2004, 143 с.
33. Лукашук И. И. Глобализация, государство, право, XXI век. М.: Изд. СПАРК, 2000, 161 с.
34. Мозолин В. П. Развитие советского гражданского права на современном этапе. Москва: Наука, 1986, 106 с.
35. Старженецкий В. В., Россия и Совет Европы: право собственности. Москва: Изд. Дом «Городец», 2004. 208 с.
36. Топорнин, Б. Н. Европейское право: Учебник. – М.: Юристъ, 1998, 248 с.
37. Хартли Т. К. Основы права Европейского Сообщества: Пер. с англ. – М.: Закон и право, ЮНИТИ, 1998. 703 с.
38. Renucci Jean-Francois. Droit Européen des droits de l’homme. 3 edition, Paris: L.G.D.J., 2002. 543 p.

PRACTICI DE COMBATERE A TERORISMULUI INFORMATIC

Constantin LAZARI, masterand, IRIM

În articol este analizat fenomenul terorismului global și riscurile care le provoacă acesta. **Cyberterorismul** este definit ca atacul premeditat, motivat politic, împotriva informațiilor, sistemelor de calculatoare, programelor și operărilor de date ce conduce la violențe împotriva obiectivelor civile și necombatanților, atac exercitat de grupări subnaționale sau agenți clandestini. **Cyber-atacurile** reprezintă un mijloc atractiv de a menține o **teroare electronică asupra guvernelor, corporațiilor sau populației**. Este o modalitate mai ieftină. Deseori, teroriștii nu au nevoie decât de un computer personal și de o simplă conexiune telefonică. **Sistemele juridice din întreaga lume sunt puse să facă față acestor noi provocări prin elaborarea unor soluții prin definirea clară a infracțiunilor ce decurg din folosirea abuzivă a spațiului cibernetic. Importantă este și stabilirea unor norme care să determine sub ce jurisdicție intra delictul comis în acest mod atipic, știut fiind ca lumea virtuală nu cunoaște aceleași frontiere delimitate din lumea fizică. Problemele ridicate în cadrul reuniunilor internaționale privind combaterea criminalității informatice sunt următoarele: lipsa unui consens global privind definiția “criminalității informatice”; lipsa unui consens global privind motivația realizării acestor fapte; lipsa expertizelor din partea persoanelor autorizate aparținând unor instituții cu atribuții de control în domeniu; inexistența unor norme legale adecvate privind accesul și investigația sistemelor informatice, inclusiv lipsa normelor prin care pot fi confiscate bazele de date computerizate; lipsa armonizării legislative privind investigațiile în domeniu; caracterul transnațional al acestui tip de infracțiune; existența unui număr redus de tratate internaționale privind extrădarea și asistența mutuală în domeniu.**

Keywords: cyber-terrorism, cyber-attack, cybercrime, digital weapon

---

STRATEGIES TO FIGHT AGAINST CYBER TERRORISM

Abstract

This article aims to inform about what is cyber terrorism and the potential risks that involve cyber terrorism. Moreover, that we are not protected of the threats that may arise in the future, therefore we need to implement a series of changes that are essential to our development as a country. It also talks about how this “weapons” of terror are more and more used to bring fear in an unconventional way, that was not even thought possible in the past, and how advantageous this terrorist acts are, from a low-cost perspective, and anonymity. Technology affects our daily lives, in many ways than one, we depend on it on a daily basis, and therefore we should find ways to harmonize the legislative with the technological, to share and cooperate internationally, we need to address these issues because applying established law to new facts will not always work.

Keywords: *cyber-terrorism, cyber-attack, cybercrime, digital weapon*

Since 1991 till now, information technology burst out, and the combination of the two big issues of the late twentieth century led to the birth of what today we call cyber terrorism. [1]

In the “*Computers at Risk*” (National Research Council, National Academy Press, USA, 1991) it was emphasized the fact that modern criminals “*can steal more with a computer than with a gun.*” And again, “*tomorrow terrorism could definitely destroy more with a keyboard than with a bomb.*”

Computers have a triple role: to store information, to process and communicate it to those who are interested in. Increased possibilities of **data manipulation** can turn computers, by indirect means into weapons. The risks of using computers are materialized in the increased availability and precarious confidentiality. A specialized hacker can “*break*” the system, destroying in this way the stored data, the installed programs or he may forward, copy the information which in the end he will use in his own interest or in the interest of one organization for which he might work.

Cyber terrorism can be defined as “*the premeditated offensive, politically motivated against information, computer systems, programs and operating data which leads to violence against civilian objectives and non-combatants, offensive exercised by sub national groups or clandestine agents*”, based on the standard definition used and accepted by the FBI.

Cyber attacks are an attractive means of maintaining an electronic dread on governments, corporations or public. First, it is way cheaper than any other traditional way. Most often, the terrorists only need a personal computer and a simple phone connection. There is no need of weapons, guns or bombs, as long as the viruses can be delivered or attacks can be launch by any computer machine in the world.

Cyber attacks can be of inward nature (extremely common: the unauthorized access to sites, the infection of computer networks with various viruses, the destruction of databases of personal computers etc.) or may acquire specific dimensions of a conventional terrorist attack. On the other hand, terrorists can be characterized as cyber terrorists only if they use terrorist attacks to achieve their goals, or if they utilize cyber-attacks simultaneously with conventional forms of terrorism. [2]

The traditional terrorist attacks imply explosives, chemical and biological nuclear weapons which are not only dangerous for the victims of the attacks but also for the terrorists themselves. Regarding the cyber terrorism, this risk for terrorists disappears, both in the preparatory stages, and the development phase of the (computer) attacks. Moreover, weapons which are even on other continents can be activated via computers. In this way, the adjacent “digital weapon” assures terrorists’ life and hides their identity. Beside the fact that the author can hardly be identified and arrested, the biggest problem consists of the reduced possibility of incrimination because legislation differs from one country to another.

Another advantage is considered to be the possibility of a bomber to hide under anonymity for a long time; rare are the cases where the source of the attack was identified. The absence of physical barriers to any borders, and the lack of border controls cause the cyber terrorism to become important amongst extremist organizations. The redirection of the attacks to any point on the globe and the diversity of targets place it among the possible preferences of the future terrorists.

One paradox is the fact that the more the computer system which protects the target is closed and less easy to access the attractiveness of the target itself increases. It is known that a complex protection of one system is seen as a true challenge by “connoisseurs”. A typical and widely publicized example by the media worldwide it is considered to be the access and infection of the official NASA site by the teenagers from Iasi, for the first time in 1999, then in 2002.

Day by day, both civilian and military world increasingly depends on more than a certain strategic infrastructure which consists of: energy, transport, communication and finance. The fierce competition leads to the creation of a strong economic market, to costs fluctuation, to automation and computerization of these areas.

Our connections and increased reliance of infrastructures also means multiplying the links and our dependence on computer systems, systems that coexist in the real and the virtual world.

In their researches the specialists have analyzed the points of convergence between the two worlds (real and virtual) and have detected the interferences such as to lead to potential disaster in certain areas liable to computerized assaults on a large scale that could cause disasters: food and health - referring to technologies used in the food and pharmaceutical industry; infrastructure - the highways network, roads and bridges of strategic importance, railways, hydropower plants, electrical and nuclear stations, water treatment plants, gas pipelines and buildings; financial system - interbank operations, social security and health system and even e-commerce; transportation - aims the air traffic control, the urban and interurban transport networks, subway; emergency services and public safety; communications - include satellite communications, internet and computer networks, cable, TV, radio etc .; military fields and everything related to armed strategies, troop movements, telecommunication satellites etc. [3]

A mere survey of the main infrastructures (whether they are of civil or military use) on which foundation runs the entire economy of a State, infrastructures that have been built over several decades and on which are dependent hundreds of millions people, show that any of them are extremely uncertain before escalation of sustained computer attacks. Moreover, unauthorized offensives on the control mechanisms of infrastructures cause cascade effects on other fields.

Because of the complexity of the Internet and expanding of this network in countries which obviously are characterized by different legislations, it is very difficult to criminalize these computer crimes.

The effectiveness of outlined actions and policies in order to meet this new type of crime is questioned by non-synchronization of normative acts provisions of States which are regulating this segment of technological development.

Referințe bibliografice

1. A. Tonigaru, Cyberterorismul – noi provocări, Studii de Securitate, februarie 2005, p. 126.
2. M. Vatis, Cyber Attacks During The War On Terrorism: A Predictive Analysis, Institute for Security Technology, 2001, p. 15.
3. B. Collin, From Virtual Darkness: New Weapons in a Timeless Battle, University of Illinois, 2002, p. 76.

*Materialele publicate în revista „Relații Internaționale. Plus”
nu reflectă neapărat punctul de vedere al redacției.*

---

*Adresa redacției:
str. Pușkin 54, mun. Chișinău, Republica Moldova, MD-2005
telefon/fax: 022-21-09-78; e-mail: revista@irim.md*